

NOU

Norges offentlige utredninger **2023: 12**

Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2023

Norges offentlige utredninger 2023

Seriens redaksjon:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Teknisk redaksjon

1. Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen <i>Kunnskapsdepartementet</i>	7. Trygg barndom, sikker fremtid <i>Barne- og familiedepartementet</i>
2. Fremtidens apotek – fleksibelt og forsvarlig <i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>	8. Fellesskapets sykehus <i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>
3. Mer av alt – raskere <i>Olje- og energidepartementet</i>	9. Generalistkommunesystemet <i>Kommunal- og distriktsdepartementet</i>
4. Tid for handling <i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>	10. Leve og oppleve <i>Nærings- og fiskeridepartementet</i>
5. Den store forskjellen <i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>	11. Raskt og riktig <i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet</i>
6. Finanstilsynet i en ny tid – ny lov om Finanstilsynet <i>Finansdepartementet</i>	12. Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2023 <i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet</i>

Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2023

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene.
Avgitt til Arbeids- og inkluderingsdepartementet 28. mars 2023.

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-1555-8

DepMedia

Til Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene legger her fram den endelige utgaven av rapporten foran inntektsoppgjørene i 2023. Utvalget avsluttet arbeidet med rapporten 28. mars. Rapporten gir oversikt over utviklingen i de senere årene i lønninger, inntekter, priser, makroøkonomi og konkurransevne. Utvalget presenterer dessuten en prognose for konsumprisveksten fra 2022 til 2023.

Utvalget la 20. februar fram en foreløpig utgave av rapporten, som utarbeides i forkant av besluttede møter i organisasjonene. Denne endelige rapporten inneholder oppdaterte vurderinger og nytt materiale, blant annet om lønn for kvinner og menn i forhandlingsområder, lønn for toppledere i offentlig forvaltning og utviklingen i inntekter.

Utvalget vil også legge fram en rapport etter inntektsoppgjørene i juni som vil redegjøre for resultater av lønnsoppgjør i 2023.

Tallene bak figurene i rapporten finnes i Excel-format på nettsidene til Arbeids- og inkluderingsdepartementet sammen med utvalgets rapporter.

Beregningsutvalget ble ved kongelig resolusjon av 20. september 2019 gjenoppnevnt for en ny periode inntil 30. september 2023 med følgende mandat:

«Utvalget skal i tilknytning til inntektsoppgjørene legge fram det best mulige tallmessige bakgrunnsmateriale og presentere det i en slik form at uenighet partene i mellom om økonomiske forhold så vidt mulig kan unngås.

Utvalget skal legge fram oppsummeringsrapporter etter inntektsoppgjør.

Utvalget skal, når departementet ber om det, kunne klargjøre det tallmessige grunnlagsmateriale for spesielle inntektspolitiske spørsmål.

Utvalgets utredninger avgis til Arbeids- og inkluderingsdepartementet».

I tillegg til utvalgets medlemmer og sekretariatet har følgende deltatt i arbeidet med rapporten: Anita Heggedal, Næringslivets Hovedorganisasjon, Ørnulf Kastet, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Ranjit Kaur, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Anette Bjørlin Basma, Akademikerne, Gunnar Owren, KS, Pål Skarsbak, Landsorganisasjonen i Norge, Rolf Stangeland, Unio, Mats Kristoffersen, Kommunal- og distriktsdepartementet og Trond Teisberg, Virke.

Oslo, 28. mars 2023

Geir Axelsen
leder
Statistisk sentralbyrå

Roger Bjørnstad
Landsorganisasjonen i
Norge

Ann Lisbet Brathaug
Statistisk sentralbyrå

Ragnar Ihle Bøhn
Kommunal- og distrikts-
departementet

Øystein Dørum
Næringslivets
Hovedorganisasjon

Torbjørn Eika
KS

Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen
Spekter

Ellen Horneland
Landsorganisasjonen
i Norge

Lars Haartveit
Hovedorganisasjonen
Virke

Grethe Lunde
Akademikerne

Torill Lødemel
Næringslivets
Hovedorganisasjon

Merete Onshus
Yrkesorganisasjonenes
Sentralforbund

Erik Orskaug
Unio

Sigrid Russwurm
Arbeids- og inkluderings-
departementet

Kristin Solberg-Watle
Finansdepartementet

Rune Aslaksen,
Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
sekretariatsleder

Achraf Bougroug,
Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Runar Aksnes,
Finansdepartementet

Ingrid Dørum Haug,
Finansdepartementet

Torgeir Johnsen,
Finansdepartementet

Agnes Marie Simensen,
Finansdepartementet

Thomas von Brasch,
Statistisk sentralbyrå

Martin Festøy
Statistisk sentralbyrå

Knut Håkon Grini,
Statistisk sentralbyrå

Trond Christian Vigtel,
Statistisk sentralbyrå

Innhold

1	Lønnsutviklingen i forhandlingsområdene	7	3.2.1	Forutsetninger for modellberegningene	68
1.1	Innledning	7	3.2.2	Modellresultater	70
1.2	Lønnsutviklingen for hovedgrupper	7	3.2.3	Utvalgets anslag på konsumprisveksten i 2023	72
1.3	Lønnsutviklingen i enkelte tariffområder	15	4	Frontfagsmodellen	77
1.3.1	Lønnsutviklingen for industriarbeidere i NHO-området	15	4.1	Frontfagsmodellen	77
1.3.2	Lønnsutviklingen for andre arbeidergrupper i NHO-området	17	4.2	Lønnsomheten i norsk industri	81
1.3.3	Lønnsutviklingen for funksjonærer i NHO-bedrifter	17	4.3	Andre trekk ved den funksjonelle inntektsfordelingen	84
1.3.4	Lønnsutviklingen for industriarbeidere og industrifunksjonærer i NHO-bedrifter under ett	18	5	Internasjonal økonomi	87
1.3.5	Lønnsutviklingen i andre områder i privat næringsvirksomhet	18	5.1	Utviklingen i internasjonal økonomi den senere tid	87
1.3.6	Lønnsutviklingen i offentlig sektor	19	5.2	De økonomiske utsiktene	92
1.3.7	Lønnsutviklingen i Spekter-området	20	6	Makroøkonomisk utvikling i Norge	95
1.3.8	Lønnsutviklingen for kvinner og menn i tariffområder	21	6.1	Innledning	95
1.4	Lønnsoverhenget	23	6.2	Utsikter for 2023	99
2	Lønnsutviklingen samlet og etter kjennetegn	25	7	Arbeidsmarkedet	103
2.1	Innledning	25	7.1	Arbeidsmarkedet i 2022	103
2.2	Lønnsutviklingen samlet og i enkelte næringer	26	7.2	Sysselsetting og næringsutvikling	104
2.2.1	Sammensetningseffekter i lønn i 2022	27	7.3	Sysselsettingsrate og befolkning	106
2.3	Lønnsutviklingen for kvinner og menn	29	7.4	Arbeidsledighet	109
2.4	Lønn etter yrke	34	7.5	Ledige stillinger	112
2.5	Lønn etter utdanning	37	7.6	Midlertidig ansatte og deltid	113
2.6	Lønnsutviklingen for deltidsansatte	40	7.7	Lønnstakernes tilknytning til utdanning og velferdsordninger	114
2.7	Lønnsutviklingen for ledere	42	8	Utviklingen i konkurransevnen	117
2.8	Lønnsfordelingen	49	8.1	Innledning	117
3	Konsumprisutviklingen i Norge	59	8.2	Indikatorer for kostnadsutviklingen	120
3.1	Prisutviklingen i senere år	59	8.2.1	Vekst i timelønnskostnader	120
3.1.1	Hovedlinjer i prisutviklingen	59	8.2.2	Vekst i lønnskostnader per produsert enhet	123
3.1.2	Prisutviklingen for ulike konsumgrupper	65	8.2.3	Vekst i lønnskostnader per sysselsatt i hele økonomien	124
3.2	Anslag på konsumprisutviklingen i 2023	68	8.2.4	Lønnskostnadsnivåer i industrien	124
			8.2.5	Sammensetningen av lønnskostnadene i industrien	125
			8.2.6	Elektrisitetspriser	127

8.3	Produktivitetsutviklingen	128	10.2.1	Utviklingen i pensjons- og trygdeytelser	154
8.3.1	Utviklingen i produktiviteten målt ved bruttoprodukt per timeverk	128	10.2.2	Realvekst etter skatt i pensjon og trygd	164
8.3.2	Kjøpekraftsjustert BNP justert for petroleumsinntekter	130	10.2.3	Endringer i de særskilte skattereglene for pensjonister fra 2022 til 2023	168
9	Den samlede inntektsutviklingen for landet og husholdningene	133	10.3	Fordeling av inntekt	168
9.1	Disponibel inntekt for Norge	133	10.3.1	Fordelingen av inntekt etter skatt for yrkestilknyttede	168
9.2	Faktorinntekt og funksjonell inntektsfordeling	136	10.3.2	Fordelingen av inntekt etter skatt for pensjonister og trygdede	173
9.3	Lønnskostnadsandeler	139	10.3.3	Utviklingen i inntektsfordelingen	176
9.4	Disponibel realinntekt i husholdningssektoren	144	10.3.4	Fordelingen av kapitalinntekter mellom kvinner og menn	179
10	Inntektsutviklingen for utvalgte inntektsgrupper	149	Vedlegg		
10.1	Vekst i reallønn etter skatt for utvalgte lønnstakerhusholdninger	149	1	Lønnsoppgjør i 2022	183
10.1.1	Reallønn etter skatt fra 2021 til 2022	149	2	Definisjoner av en del lønnsbegreper m.m.	197
10.1.2	Endringer i skatteregler for lønnstakere fra 2022 til 2023	153	3	Utviklingen i kronkursen og rentenivå	207
10.2	Inntektsutviklingen for pensjonister og trygdede	153	4	Tabellvedlegg	211
			5	Institusjonelle trekk ved lønnsdannelsen i Norge	253
			6	Lønn og lønnskostnader	269

Kapittel 1

Lønnsutviklingen i forhandlingsområdene

- For de største forhandlingsområdene samlet har utvalget beregnet årslønnsveksten fra 2021 til 2022 til 4,2 prosent.
- Årslønnsveksten fra 2021 til 2022 i industrien samlet i NHO-området er beregnet til 4,0 prosent, mens frontfagsrammen ble anslått til 3,7 prosent ved hovedoppgjøret i 2022. Årslønnsveksten er beregnet til 3,5 prosent for industriarbeidere og til 4,9 prosent for industrifunksjonærer i NHO-bedrifter. For Industriovertenskomsten – Verksted, som utgjør 40 prosent av industriarbeiderne, er årslønnsveksten for 2022 beregnet til 3,8 prosent.
- Årslønnsveksten fra 2021 til 2022 i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,7 prosent. I finansjenester er årslønnsveksten beregnet til 5,0 prosent. I Spekter-bedrifter utenom helseforetakene er årslønnsveksten beregnet til 4,0 prosent og i helseforetakene til 4,5 prosent. For ansatte i staten er årslønnsveksten beregnet til 4,3 prosent. For ansatte i kommunene er årslønnsveksten beregnet til 3,7 prosent.
- Utvalget har beregnet lønnsoverhenget til 2023 til 1,4 prosent for industriarbeidere, 2,0 prosent for industrifunksjonærer og 1,7 prosent for industrien samlet i NHO-området. For ansatte i Virke-bedrifter i varehandelen er overhenget beregnet til 1,5 prosent, og for ansatte i finansjenester til 1,8 prosent. Overhenget til 2023 er beregnet til 1,3 prosent for ansatte i staten, og 1,2 prosent for ansatte i kommunene. I Spekter-området er overhenget beregnet til 1,0 prosent i virksomheter utenom helseforetakene og til 2,2 prosent i helseforetakene.

1.1 Innledning

Beregningsutvalget legger i dette kapitlet fram statistikk og beregninger over lønnsutviklingen fra 2021 til 2022, samt lønnsoverhenget til 2023 for store forhandlingsområder. I kapitlet gis det også en oversikt over lønnsstilleggene i 2022 i en del

tariffområder. En mer detaljert oversikt over gjennomføringen og resultatene av lønnsoppgjør for 2022 gis i vedlegg 1.

1.2 Lønnsutviklingen for hovedgrupper

Tabell 1.1 viser at veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2021 til 2022 er beregnet til 3,5 prosent for industriarbeidere og 4,9 prosent for industrifunksjonærer i NHO-bedrifter. Lønnsveksten samlet i industrien i NHO-bedrifter er beregnet til 4,0 prosent. På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ble årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området anslått til 3,7 prosent ved hovedoppgjøret i 2022.

Årslønnsveksten i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,7 prosent. I finansjenester er årslønnsveksten beregnet til 5,0 prosent. Årslønnsveksten i helseforetakene i Spekter-bedrifter er beregnet til 4,5 prosent og i øvrige Spekter-bedrifter 4,0 prosent. For ansatte i kommunene er årslønnsveksten beregnet til 3,7 prosent. For ansatte i staten er årslønnsveksten beregnet til 4,3 prosent.

For de største forhandlingsområdene samlet har utvalget beregnet årslønnsveksten fra 2021 til 2022 til 4,2 prosent. Dette er basert på årslønnsnivå og antall årsverk (for noen områder er det basert på heltidsansatte) i 2021 og 2022 for forhandlingsområdene i tabell 4.10 i vedlegg 4, dvs. flere områder enn de som inngår i tabell 1.1. Til sammen utgjør ansatte i disse gruppene 62 prosent av alle lønntakerårsverk i 2022.

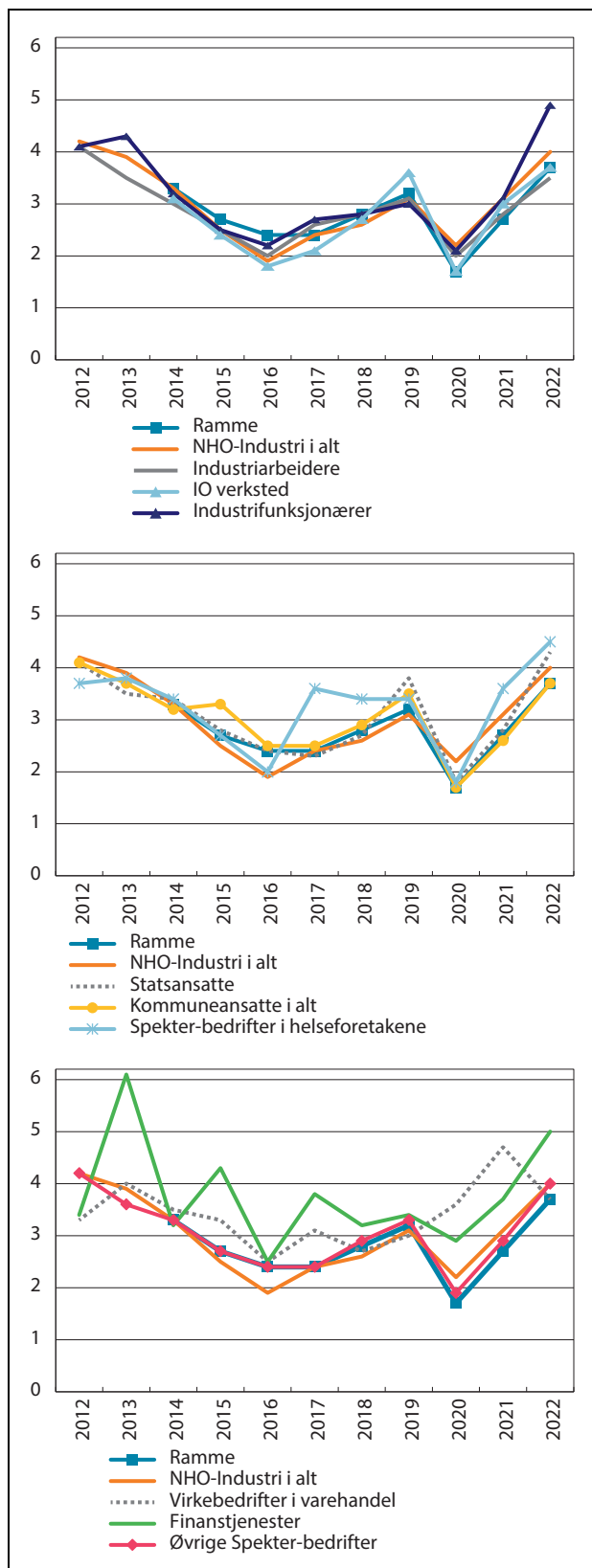
Beregningene av årslønn og lønnsvekst i forhandlingsområdene bygger på lønnsstatistikk for de enkelte gruppene, og på opplysninger om lønnsstillegg og reguleringstidspunkter i de enkelte år. Se vedlegg 2 for nærmere beskrivelse av lønnsbegreper og grunnlaget for beregningene.

Tabell 1.1 Årslønnsvekst fra året før i prosent for noen store forhandlingsområder. Per årsverk

	NHO-bedrifter i industrien			Virkebedrifter i varehandel ¹	Finans-tjenester ²	Offentlig forvaltning ³	Statsansatte ⁴	Kommuneansatte			Spekter-bedrifter	
	Industri i alt	Industriarbeidere	Industri-funksjonærer					Kommuneansatte i alt ⁵	Undervisningsansatte	Øvrige ansatte	Helseforetakene	Øvrige bedrifter
2013	3,9	3,5	4,3	4,0	6,1	3,7	3,5	3,7	3,2	3,9	3,8	3,6
2014	3,3	3,0	3,2	3,5	3,2	3,3	3,4	3,2 ⁶	2,3 ⁶	3,7 ⁶	3,4	3,3
2015	2,5	2,5	2,5	3,3	4,3	3,1	2,8	3,3 ⁶	3,9 ⁶	3,2 ⁶	2,7	2,7
2016	1,9	2,0	2,2	2,5	2,5	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,0 ⁸	2,4
2017	2,4	2,6	2,7	3,1	3,8	2,5	2,3	2,5	2,3	2,6	3,6 ⁸	2,4
2018	2,6	2,8	2,8	2,7	3,2	2,9	2,7	2,9	2,8	3,0	3,4	2,9
2019	3,1	3,1	3,0	3,0	3,4 ¹¹	3,5	3,8 ¹²	3,5	3,0	3,7	3,4	3,3
2020	2,2	2,0	2,1	3,6 ¹³	2,9	1,7	1,8 ¹²	1,7	1,2 ¹⁴	1,9 ¹⁴	1,8	1,9
2021	3,1	2,8	3,1	4,7 ¹³	3,7	3,0	2,8	2,6 ¹⁶	2,3 ¹⁶	2,8	3,6	2,9
2022	4,0	3,5	4,9 ¹⁸	3,7 ¹³	5,0	4,0	4,3 ¹²	3,7 ¹⁷	3,3 ¹⁷	3,9 ¹⁷	4,5 ¹⁵	4,0
Samlet vekst 2012–2017	14,8	14,4	15,8	17,5	21,5	15,9	15,2	16,1	15,0	16,9	16,5	15,2
Gj. Sn. Per år ⁹	2,8	2,7	3,0	3,3	4,0	3,0	2,9	3,0	2,8	3,2	3,1	2,9
Samlet vekst 2017–2022	15,9	15,0	16,9	19,0	19,6	17,2	16,4	15,2	13,2	16,3	17,8	15,9
Gj. Sn. Per år ⁹	3,0	2,8	3,2	3,5	3,6	3,2	3,1	2,9	2,5	3,1	3,3	3,0
Årslønn 2022, per årsverk	694 200	544 700	880 200			616 900	669 000	578 900	624 700	565 800	683 500	620 000
Årslønn 2022, heltidsansatte				606 300	778 000							
Antall årsverk 2022	158 900	88 300	70 600	61 800	27 300	692 800	154 900	420 000	93 700	326 300	117 900 ¹⁰	56 900

¹ Tallene gjelder heltidsansatte.² Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Endringer i bonusutbetalinger påvirker lønnsveksten i enkelte år. Fra 2018 benyttes datamateriale for hele året.³ Totalt for statsansatte, kommuneansatte og ansatte i helseforetakene. T.o.m. 2016: prosentvis vekst vektet med årsverk. Fra 2017: Gjennomsnitt for året er beregnet på lønnsnivå og årsverk for samme år og året før.⁴ Statsansatte er ansatte i det statlige tariffområdet, dvs. eksklusiv de statlige eide helseforetakene. Fra og med 2015 er datagrunnlaget basert på a-ordningen.⁵ Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer. Tallene omfatter også stillinger med hovedsakelig lokal lønnsdannelse og undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse.⁶ For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2014 ned med 0,2 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte.⁷ Konflikten har trukket opp årslønnsveksten i 2015 for kommuneansatte med 0,2 prosentpoeng og for undervisningsansatte med 0,9 prosentpoeng. For øvrige ansatte ble ikke årslønnsveksten påvirket.⁸ Antall heltidsansatte.⁹ For ansatte i konflikt i 2016 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 med 0,4 prosentpoeng og trakk opp anslaget i 2017 med 0,4 prosentpoeng. Deler av lønnsoppgjøret i 2016 ble også først utbetalt i 2017, noe som ytterligere trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 og ytterligere trakk opp anslaget i 2017. Strukturendringer trakk i samme retning.¹⁰ Geometrisk gjennomsnitt.¹¹ Antall arbeidsforhold i sykehus tjenester omfattet av statsforvaltningen i Statistisk sentralbyrås lønnsstatistikk.¹² Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.¹³ Vekst i faste og variable tillegg bidro til økt årslønnsvekst med 0,4 prosentpoeng i 2019. Årslønnsveksten i det statlige tariffområdet ekskl. forsvaret er 1,5 prosent i 2020. Vekst i faste og variable tillegg bidrar til økt årslønnsvekst med 0,3 prosentpoeng i 2020. Ser man bort fra endringen i faste og variable tillegg reduseres lønnsveksten med 0,5 prosentpoeng i 2022.¹⁴ Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med hhv. 0,9 og 1,4 prosentpoeng i 2020 og 2021. Lavere andel unge arbeidstakere trakk også årslønnsveksten opp begge år (om lag 0,2 prosentpoeng).¹⁵ Utbetaling av uregelmessige tillegg var nær uendret fra 2019 til 2020, for så å trekke opp med ¼ prosentpoeng i 2021. Samlet sett gikk virkningene av redusert bonusutbetaling (minus 0,5 prosentpoeng), økte uregelmessige tillegg og lavere andel unge arbeidstakere om lag i null i 2022.¹⁶ Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning», trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Overføring av ansatte fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten for øvrige opp med om lag 0,1 prosentpoeng.¹⁷ Lønnsveksten påvirkes av at deler av 2021 oppgjøret er utbetalt og registrert i 2022. Sammensetningseffekter som følge av økt andel legeårsverk bidrar også til økt lønnsvekst.¹⁸ For ansatte i konflikt i 2021 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2021 ned med 0,1 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,2 prosentpoeng for undervisningsansatte.¹⁹ Lønnsdata for 2022 for arbeidstakere i konflikt er korrigert med kjennelsen i Rikslønnsnemnda. For ansatte i konflikt i 2022 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2022 ned med 0,2 prosentpoeng for kommunesektoren samlet, ned med i underkant av 0,8 prosentpoeng for undervisningsansatte, og ned med i underkant av 0,1 prosentpoeng for øvrige ansatte. Konflikten i 2021 har trukket opp årslønnsveksten i 2022 med 0,1 prosentpoeng for kommunesektoren samlet, og opp med 0,2 prosentpoeng for undervisningsansatte.²⁰ Økte utbetalinger av bonus trekker lønnsveksten for funksjonærer opp med 1,5 prosentpoeng

Kilder: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget, Beregningsutvalget og KS

Figur 1.1 Årslønnsvekst i prosent i store forhandlingsområder¹ og frontfagsrammen²

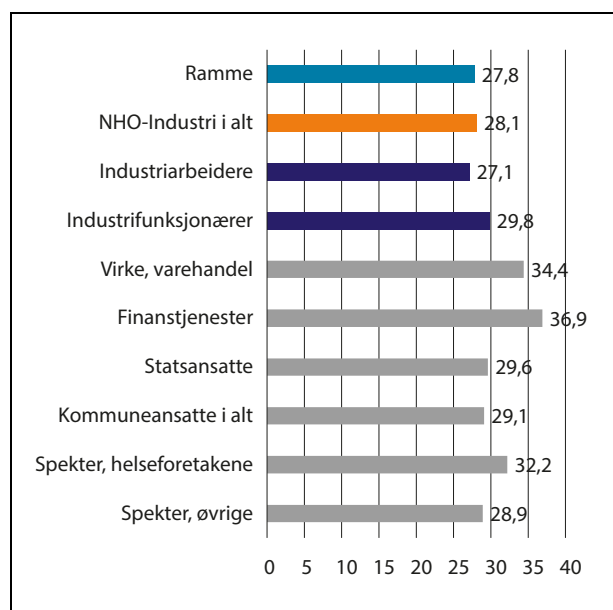
¹ Særlige forhold gjør seg gjeldende for noen områder/år. Se tabellnoter til tabell 1.1.

² Anslag på årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området på bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ved oppgjøret samme år, jf. NOU 2013: 13.

I de fleste forhandlingsområdene falt årslønnsveksten fra 2012 til 2016 og tok seg deretter opp. Nedgang i veksten i 2020 ble etterfulgt av høyere vekst i 2021, jf. tabell 1.1. Dette følger utviklingen i frontfagsrammen, se tabell 1.2 og figur 1.1. Nominell lønnsvekst og reallønnsvekst for Norge siden 1970 vises i boks 2.1 i kapittel 2.

Figur 1.2 viser den akkumulerte årslønnsveksten i ulike forhandlingsområder i perioden etter Holden 3-utvalgets utredning i 2013. Industrien i NHO-området har ligget tett på den rammen som ble anslått av NHO i forståelse med LO, og den samlede lønnsveksten i perioden har vært relativt lik på tvers av brede grupper.

Utviklingen i gjennomsnittslønnen for en gruppe kan være påvirket av flere forhold som endringer i stillingsstruktur, endret omfang av arbeid som utløser uregelmessige tillegg, sammensetningseffekter i form av endringer i antall sysselsatte og timeverk mellom bransjer/bedrifter og tariffavtaler, eller endringer i sammensetningen av arbeidsstyrken (f.eks. endringer i kvalifikasjoner/utdanning, alder og andel arbeidsinnvandrere). Et eksempel på en slik endring som påvirker tallene er at andelen heltidsansatte unge (under 25 år) i Virke varehandel har falt fra 13,6 prosent i 2013 til 5,8 prosent i 2022. Alt annet likt vil færre unge (med lavere lønn) trekke opp gjennomsnittlig lønnsvekst. I andre tilfeller kan forhold som virkningstidspunkter for overenskomster og endringer i lønssystemer påvirke den registrerte lønnsveksten. Utvalget vil peke på at forskjeller i lønnsutviklingen mellom ulike

Figur 1.2 Akkumulert årslønnsvekst 2014–2022. Prosent

Tabell 1.2 Frontfagsrammen¹

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ramme	3,3	2,7	2,4	2,4	2,8	3,2	1,7	2,7	3,7
Resultat ²	3,3	2,5	1,9	2,4	2,6	3,1	2,2	3,1	4
Oppgjørsform ³	F	M	F	M	S	M	F	M	F

¹ Anslag på årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området på bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ved oppjøret samme år, jf. NOU 2013: 13.

² Årslønnsvekst fra året før for industrien i NHO-området i alt

³ F = forbundsvist hovedoppgjør, S = samordnet hovedoppgjør, M = mellomoppgjør (alltid samordnet)

grupper kan skyldes slike forhold, som er omtalt nærmere i boks 1.1. I kapittel 2 beskrives sammensetningseffekter i lønn etter yrkesgruppe og næring, basert på lønnsstatistikken fra SSB.

Betydningen av sammensetningseffekter kan illustreres ved industrien. Lønnsveksten for industrien samlet i NHO-området blir i enkelte år lavere eller høyere enn hva lønnsveksten for industriarbeidere og industrifunksjonærer hver for seg tilsier. I 2016 var det større reduksjon i antall funksjonærer enn i antall arbeidere, og i 2017 og 2018 falt antall funksjonærer mens antall arbeidere økte. Sammen med et generelt fall i lønnsveksten i 2016 bidro disse forskyvningene fra funksjonærer til arbeidere med lavere lønnsnivå til å trekke ned den samlede lønnsveksten i NHO-bedrifter i industrien disse årene. Det medvirket til at den samlede lønnsveksten i 2016 og 2018 ble lavere enn rammen (anslaget) fra oppgjørene samme år, se figur 1.1.

Generelt må det forventes avvik mellom rammen som anslått i oppgjørene og den realiserede årslønnsveksten. Vurderingene rundt rammen foretas vanligvis på våren under usikkerhet om utviklingen i arbeidsmarkedet og bedriftenes økonomiske situasjon resten av året, og dermed

om resultatene av lokale forhandlinger og annen lønnsglidning. Vurderinger rundt rammen i hovedoppgjøret i 2022 er gjengitt i boks 1.1 i vedlegg 1.

I tabell 1.3 er årslønnsveksten i årene 2018 til 2022 for hovedgruppen i tabell 1.1 splittet opp i bidrag fra overheng, bidrag fra sentralt fastlagte tariff tillegg og bidrag fra lønnsglidning gjennom året. For alle forhandlingsområdene betyr lønnsglidningen normalt mer for årslønnsveksten enn det som framgår av tabellen. Det skyldes at lønnsglidningen i beregningsåret påvirker størrelsen på overhenget til neste år. Samme betraktning gjelder også for tariff tilleggene. Lønnsoverhenget til 2023 er omtalt nærmere i avsnitt 1.4.

For ansatte i staten og i kommunene i alt har bidraget fra lønnsglidningen i perioden ligget i størrelsesorden fra 0,2 til 0,8 prosentpoeng i året. For ansatte i Spekter øvrige virksomheter har lønnsglidningen vært lavere. For gruppene i privat sektor har lønnsglidningen variert mellom 0,6 og 3,7 prosent. For store grupper industrifunksjonærer avtales ikke sentrale tillegg. For disse avtales stort sett alle tillegg lokalt, slik at lønnsveksten kan defineres som lønnsglidning.

Tabell 1.3 Årslønnsvekst fra året før i prosent dekomponert i overheng, tariff tillegg og lønns glidning¹

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Gj.sn. 2018–2022
<i>Industriarbeidere i NHO-bedrifter:</i>							
Årslønnsvekst	2,8	3,1	2,0	2,8	3,5		
Herav:							
– Overheng	1,1	1,1	1,2	1,0	0,9	1,4	
– Tariff tillegg	0,5	0,8	0,2	0,7	1,3		
– Lønns glidning	1,2	1,2	0,6	1,1	1,3		1,1
<i>Industrifunksjonærer i NHO-bedrifter:</i>							
Årslønnsvekst	2,8	3,0	2,1	3,1	4,9		
Herav:							
– Overheng	1,4	1,4	1,3	1,5	1,2	2,0	
– Lønns glidning	1,4	1,6	0,8	1,6	3,7		1,8
<i>Virke-bedrifter i varehandel:</i>							
Årslønnsvekst	2,7	3,0	3,6 ⁴	4,7	3,7		
Herav:							
– Overheng	0,8	1,1	1,0	0,8	1,1	1,5	
– Tariff tillegg	0,1	0,2	0	0,2	0,3		
– Garantit tillegg	0,5	0,5	0,4	0,1	0,2		
– Lønns glidning	1,3	1,2	2,2	3,6	2,1		2,1
<i>Finanstjenester:</i>							
Årslønnsvekst	3,2	3,4 ²	2,9	3,7	5,0 ⁷		
Herav:							
– Overheng	1,0	1,5	1,3 ²	0,9	1,6	1,8	
– Tariff tillegg	0,7	1,0	0,2	1,1	1,3		
– Lønns glidning	1,5	0,9	1,4	1,7	2,1		1,5
<i>Statsansatte:</i>							
Årslønnsvekst	2,7	3,8 ³	1,8 ³	2,8	4,3		
Herav:							
– Overheng	0,6	1,5	1,2	0,4	1,6	1,3	
– Tariff tillegg	1,9	1,5	0,1	1,9	1,8		
– Lønns glidning	0,2	0,7	0,5	0,5	0,9		0,6
<i>Kommuneansatte i alt:</i>							
Årslønnsvekst	2,9	3,5	1,7	2,6 ⁶	3,7 ⁸		
Herav:							
– Overheng	1,4	0,7	1,2	0,3	1,6	1,2	
– Tariff tillegg	1,0	2,0	0,1	1,8	1,4		
– Lønns glidning	0,5	0,8	0,4	0,6	0,7		0,6

Tabell 1.3 Årslønnsvekst fra året før i prosent dekomponert i overheng, tariff tillegg og lønns glidning¹

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Gj.sn. 2018–2022
<i>Undervisningsansatte i kommunene:</i>							
Årslønnsvekst	2,8	3,0	1,2 ⁵	2,3 ⁶	3,3 ⁸		
Herav:							
– Overheng	1,3	0,7	1,1	0,2	1,8	1,7	
– Tariff tillegg	1,2	1,9	0,1	1,9	1,0		
– Lønns glidning	0,3	0,4	-0,1	0,3	0,5		0,3
<i>Kommuneansatte eksklusiv undervisningsansatte:</i>							
Årslønnsvekst	3,0	3,7	1,9 ⁵	2,8	3,9 ⁸		
Herav:							
– Overheng	1,4	0,7	1,3	0,4	1,5	1,1	
– Tariff tillegg	1,0	2,0	0,1	1,7	1,6		
– Lønns glidning	0,6	1,0	0,5	0,8	0,8		0,7
<i>Spekter, helseforetakene:</i>							
Årslønnsvekst	3,4	3,4	1,8	3,6	4,5		
Herav:							
– Overheng	0,9	1,9	1,0	0,8	2,0	2,2	
– Tariff tillegg	2,1	1,2	0,7	2,0	1,8		
– Lønns glidning	0,4	0,3	0,1	0,8	0,7		0,5
<i>Spekter, øvrige virksomheter:</i>							
Årslønnsvekst	2,9	3,3	1,9	2,9	4,0		
Herav:							
– Overheng	0,6	0,8	0,9	0,5	0,9	1,0	
– Tariff tillegg	2,1	2,3	0,8	2,2	2,9		
– Lønns glidning	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2		0,2

¹ Pga. avrundning vil ikke alltid tariff tillegg, overheng og glidning summere seg til det tallet som er oppgitt som samlet årslønnsvekst.

² Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.

³ Vekst i faste og variable tillegg bidro til økt årslønnsvekst med 0,4 prosentpoeng i 2019. Årslønnsveksten i det statlige tariff-område ekskl. forsvaret er 1,5 prosent i 2020. Vekst i faste og variable tillegg bidrar til økt årslønnsvekst med 0,3 prosentpoeng i 2020.

⁴ Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med 0,9 prosentpoeng.

⁵ Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning», trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Overføring av ansatte fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten for øvrige opp med om lag 0,1 prosentpoeng.

⁶ For ansatte i konflikt i 2021 ble virkningstidspunktene forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2021 ned med 0,1 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,2 prosentpoeng for undervisningsansatte.

⁷ Bonus bidro til å trekke opp veksten i årslønnen i Finanstjenester med om lag 1 prosent i 2022, veksten i avtalt månedslønn og uregelmessige tillegg var samlet på om lag 4 prosent.

⁸ Lønnsdata for 2022 for arbeidstakere i konflikt er korrigert med kjennelsen i Rikslønnsnemnda. For ansatte i konflikt i 2022 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2022 ned med 0,2 prosentpoeng for kommunesektoren samlet, ned med i underkant av 0,8 prosentpoeng for undervisningsansatte, og ned med i underkant av 0,1 prosentpoeng for øvrige ansatte. Konflikten i 2021 har trukket opp årslønnsveksten i 2022 med 0,1 prosentpoeng for kommunesektoren samlet, og opp med 0,2 prosentpoeng for undervisningsansatte.

Boks 1.1 Sammensetningseffekter og andre forhold som påvirker årslønnsveksten i forhandlingsområder

Utvalget omtaler i denne boksen det som i hovedsak er sammensetningseffekter i årslønnsveksten i store forhandlingsområder de seneste ti årene, med særlig vekt på forholdet mellom frontfag og følgefag. Utvalget understreker samtidig at det er slike effekter i alle områder i alle år, i større eller mindre omfang.

For industrifunksjonærer i NHO-bedrifter har endringer i sammensetningen av næringsgruppene påvirket årslønnsveksten både opp og ned i størrelsesorden 0,1–0,3 prosentpoeng årlig i det siste tiåret. Industrifunksjonærene har en vekst på 4,9 prosent i 2022. Bonuser trakk veksten opp med 1,5 prosentpoeng. I 2022 trakk endringer i næringsgrupper for industrifunksjonærer opp årslønnsveksten med 0,1 prosentpoeng.

For industriarbeidere i NHO-bedrifter har endret sammensetning av tariffavtaleområdene det siste tiåret påvirket årslønnsveksten både opp og ned i størrelsesorden 0,1–0,2 prosentpoeng per år. I 2022 har industriarbeidere en vekst på 3,5 prosent. Uregelmessige tillegg trakk veksten opp med 0,2 prosentpoeng. I 2022 viser beregninger at andelen nyansatte trekker ned lønnsveksten med 0,2 prosentpoeng. Det er ca. 3500 flere årsverk i 2022 sammenlignet med 2021. I beregningene for 2022 bidro ikke endringer i sammensetning av tariffavtaleområder til å påvirke veksten.

Industrifunksjonærene har et høyere lønnsnivå enn industriarbeiderne, og hvis det blir relativt flere funksjonærer trekker det samlet lønnsnivå i industrien opp, og motsatt. Slike sammensetningseffekter kan medføre at lønnsveksten for industrien samlet i NHO blir lavere eller høyere enn lønnsveksten for industriarbeidere og industrifunksjonærer hver for seg, som omtalt i avsnitt 1.2. Både i 2016, 2017 og 2018 førte endret sammensetning til at lønnsveksten for gruppene under ett var lavere enn lønnsveksten for hver av gruppene. I 2020 førte endret sammensetning av gruppene til at veksten ble høyere enn for gruppene hver for seg. I 2021 ble veksten for industrien totalt lik veksten for industrifunksjonærene.

I 2022 trekker høyere lønnsvekst for funksjonærer og et høyere gjennomsnittlig årslønnsnivå, sammenlignet med industriarbeidere, veksten opp. Veksten for arbeidere og funksjonærer vektet sammen er beregnet til 4,0 prosent.

For Industriooverenskomsten – Verksted, som er frontfag i forbundsvise oppgjør, er årslønnsveksten for 2022 beregnet til 3,8 prosent. Bonus trakk veksten opp med 0,1 prosentpoeng og økte utbetalinger av uregelmessige tillegg trakk veksten ytterligere opp med 0,9 prosentpoeng.

Årslønnsveksten for arbeidere innen oljevirksomheten (offshore) i NHO-området har variert noe fra år til år, blant annet som følge av endringer i sammensetningen av lønnstakerne og variasjoner i bonusutbetalinger. Bonus og uregelmessige tillegg trakk årslønnsveksten opp med 1,9 prosentpoeng i 2019, men i 2020 var det motsatt, slik at bonus og uregelmessige tillegg trakk veksten ned med 1,9 prosentpoeng. I 2021 var veksten 1,9 prosent, og bonus trakk veksten opp med 0,2 prosentpoeng og uregelmessige tillegg trakk veksten opp med 1,0 prosentpoeng. Flere nyansatte med lavere lønn trakk lønnsveksten ned i andre halvdel av 2021. I 2022 er årslønnsveksten beregnet til 6,1 prosent, bonus trekker veksten opp med 2,7 prosentpoeng og uregelmessige tillegg ytterligere opp med 0,3 prosentpoeng.

Riksavtalen – Hotell og restaurant, som har en vekst på 3,2 prosent, har økt antall årsverk med 7000 fra 2021 til 2022. Det er mange unge nyansatte med lav ansiennitet, som trekker lønnsveksten ned med 0,6 prosentpoeng.

I Virke-bedrifter i varehandelen bidro endret alderssammensetning med flere unge arbeidstakere til å trekke lønnsveksten ned i perioden fra 2010 til 2013, mens en motsatt bevegelse har trukket lønnsveksten opp fra og med 2014. Sammensetningseffekter, herunder nye medlemsforetak, trakk lønnsveksten klart opp i 2017. I 2021 trakk økte bonusutbetalinger opp årslønnsveksten med 1,4 prosentpoeng, mens økte utbetalinger av uregelmessige tillegg bidro med ¼ prosentpoeng. Lavere andel unge lønnstakere i 2021 bidro også til å heve gjennomsnittslønnen med ¼ prosentpoeng. I 2022 trakk bonusutbetalinger ned årslønnsveksten med 0,5 prosentpoeng, mens økte utbetalinger av uregelmessige tillegg trakk opp med 0,2 prosentpoeng. Lavere andel unge lønnstakere i 2022 bidro til å trekke lønnsveksten noe opp, slik at disse tre effektene om lag utlignet hverandre.

Boks 1.1 (forts.)

Årslønnsveksten i det statlige tariffområdet var 4,3 prosent fra 2021 til 2022. Om lag 0,5 prosentpoeng av veksten kan tilskrives vekst i faste og variable tillegg, hvorav om lag 60 prosent av oppgangen var i forsvaret og 20 prosent i politiet.

Endret kompetansesammensetning trakk opp lønnsveksten i 2022 med om lag 0,2 prosentpoeng for både kommunesektoren samlet, og for undervisning og øvrige.

Lønnsveksten i helseforetakene påvirkes av endringer i kompetansesammensetningen i

sykehusene. Andelen ansatte med universitets- og høyskoleutdanning høyere grad (hovedsakelig leger) er økt samtidig som andelen ansatte med grunnskoleutdanning og fagutdanning er redusert (hovedsakelig helsefagarbeidere). Endringer i kompetansesammensetningen trakk opp lønnsveksten fra 2021 til 2022 med om lag 0,3 prosentpoeng. Endringer i kompetansesammensetning trakk også opp lønnsveksten tidligere år. Fra 2016 til 2022 trakk det opp lønnsveksten med om lag 2,4 prosentpoeng.

1.3 Lønnsutviklingen i enkelte tariffområder

I dette avsnittet beskrives lønnsutviklingen i tariffområder fra 2021 til 2022. Vedlegg 1 gir en mer detaljert beskrivelse av hovedoppgjøret i 2022, av partenes posisjoner før forhandlingene og konflikter.

1.3.1 Lønnsutviklingen for industriarbeidere i NHO-området

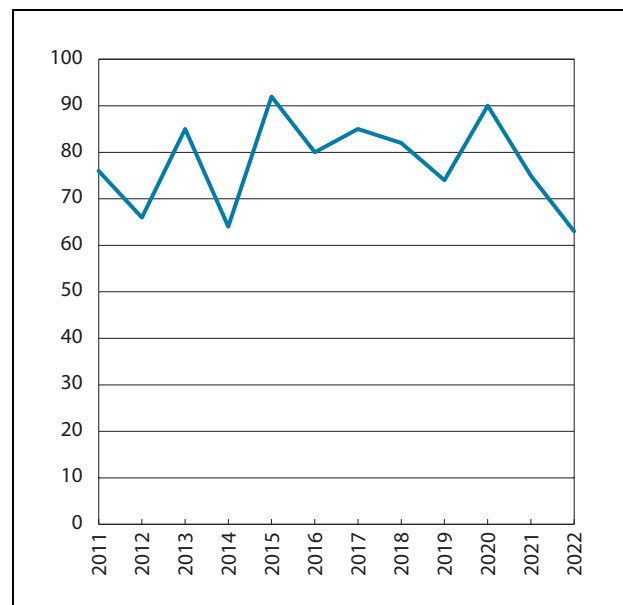
For industriarbeidere i NHO-bedrifter er årslønnsveksten (både heltid og deltid) beregnet til 3,5 prosent fra 2021 til 2022, mot 2,8 prosent året før. Tariff tilleggene bidro med 1,3 prosentpoeng i årslønnsveksten, mens overhendet inn i 2022 var 0,9 prosent. Lønnsglidningen bidro med 1,3 prosentpoeng. Historiske bidrag fra lønnsglidningen når lønnsvekst dekomponeres kun i glidning og overheng vises i tabell 1.3.

Årslønn for NHO-bedrifter beregnes på bakgrunn av utbetalte, månedlige lønnssummer gjennom hele 2021 og 2022. Lønnsveksten er bygd opp av en rekke lønns-elementer med ulik periodisering som kan bevege seg ulikt mellom måneder og år. For industriarbeidere i NHO-bedrifter blir hvert tariffavtaleområde (ca. 40) vektet sammen til et gjennomsnittstall.

I beregning av overheng inn i 2021 og 2022 er det justert for etterbetalinger. Overhendet er beregnet med lønnsnivå for 4. kvartal i forhold til årslønnsnivå. Overhendet inn i 2023 er beregnet til 1,4 prosent for industriarbeidere. I 2021 var det 0,9 prosent.

Hovedoppgjøret i 2022 mellom LO og NHO resulterte i frontfaget etter mekling mellom Fellesforbundet og Norsk Industri i et generelt lønnstillegg til alle på 4,00 kroner per time fra 1. april 2022 og ytterligere et tillegg på 2,00 kroner per time til arbeidstakere på Industrioverenskomsten – Teko.

Gjennomsnittlig årslønnsvekst for Industrioverenskomsten -Verksted, som er frontfag i forbundsvise oppgjør, er beregnet til 3,8 prosent fra 2021 til 2022, mot 3,0 prosent fra 2020 til 2021. Industrioverenskomsten – Verksted utgjør over 90

Figur 1.3 Lønnsglidningen som andel av total lønnsvekst for industriarbeidere i NHO-bedrifter¹

¹ Se noter til tabell 1.4.

Tabell 1.4 Tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for industriarbeidere basert på timefortjeneste¹, omregnet til 37,5 t/uke. Endring i prosent fra tilsvarende periode året før

	Lønnsøkning pr. time	Herav:		Lønnsglidning i prosent av total lønnsvekst
		Tariff tillegg	Lønnsglidning ²	
2012	4,1	1,3	2,8	68
01.okt	4,1	1,4	2,7	66
2013	3,5	0,8	2,7	77
01.okt	3,3	0,5	2,8	85
2014	3,0	0,7	2,3	77
01.okt	2,8	1,0	1,8	64
2015	2,5	0,2	2,3	92
2016 ³	2,0	0,4	1,6	80
2017	2,6	0,4	2,2	85
2018	2,8	0,5	2,3	82
2019	3,1	0,8	2,3	74
2020	2,0	0,2	1,8	90
2021	2,8	0,7	2,1	75
2022	3,5	1,3	2,2	63

¹ Beregningsgrunnlaget: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. overtidstillegg, betaling for helligdager, feriepenger o.l. Omregning av timefortjenestene til felles ukebasis har betydning bare når det er vesentlige endringer i arbeidstiden.

² Lønnsglidningen er basert på at hele lønnsveksten mellom tilsvarende registreringsperioder i to påfølgende år er dekomponert i tariff tillegg og lønnsglidning. Dette avviker fra dekomponeringen i tabell 1.2 hvor årslønnsveksten er dekomponert i lønnsoverheng (som består både av tariff tillegg og lønnsglidning), samt bidrag til årslønnsveksten fra henholdsvis tariff tillegg og lønnsglidning.

³ Brudd i materialet fra 2016 (se boks 2.1 i vedlegg 2 i NOU 2017: 10).

Kilder: Statistisk sentralbyrå og NHO

prosent av hele Industriooverenskomsten, der også Teko og Teknologi og data inngår. Til sammen utgjør Industriooverenskomsten 40 prosent av alle industriarbeiderne og litt over 50 prosent av industrifunksjonærene.

Industri dekkes av nesten 40 tariffområder innen næringsmiddelindustri, kjemisk industri, verksted, treindustri og noen mindre områder i annen type industri.

1.3.2 Lønnsutviklingen for andre arbeidergrupper i NHO-området

For arbeidere i byggevirksomhet er årslønnsveksten beregnet til 3,6 prosent fra 2021 til 2022, mot 2,5 prosent fra 2020 til 2021

Byggevirksomhet består av to hovedgrupper, arbeidere innen elektrofag (1/3) og andre byggfag (2/3) som tømrere, murere, grunnarbeid innen

stein-, jord- og sementarbeid, bygge- og tømmermestere, malermestere, rørleggerbedrifter, kobber- og blikkenslagermestere etc. En mindre gruppe innenfor byggevirksomhet er heisfirmaer og deler av verkstedoverenskomsten, offshore.

For *Riksavtalen – Hotell og restaurant* er årslønnsveksten beregnet til 3,2 prosent fra 2021 til 2022, mot 3,4 prosent året før. Det ble gitt et generelt tillegg på 4,00 kroner per time. Minstelønnsatsen ble økt med 4,00 kroner, og med ytterligere 4,50 kroner for arbeidstakere med fire års ansiennitet. Det er også gitt et garantitillegg på 0,75 kroner per time på 37,5 t/uke, fra 1. april 2022. Overhenget inn i 2022 var 1,0 prosent. I årslønnsveksten på 3,2 prosent, bidro tariff, garanti- og ansiennitetstillegg med 2,3 prosentpoeng. Riksavtalen har økt årsverkene med 7000 fra 2021 til 2022. Det er beregnet en vekst for ansatte som er med i alle måneder i både 2021 og

2022 (identiske) på 5,9 prosent fra 2021 til 2022, og andelen identiske var omtrent 40 prosent av totalt ansatte.

For arbeidere i *transportsektoren i NHO* er årslønnsvekst beregnet til 4,2 prosent fra 2021 til 2022, mot 2,5 prosent fra 2020 til 2021.

Transportbedrifter (arbeidere) i NHO omfatter blant annet rutebilssektoren, spedisjonsfirmaer, innenriks sjøfart, godstransport, avisbudavtalen og i noe mindre grad grossistbedrifter og oljeselskaper mv.

Noen områder i bransjen, for eksempel innenriks sjøfart og spedisjonsfirmaer, har lokal forhandlingsrett. Bussbransjen utgjør i underkant av 50 prosent av transportbedriftene og har ikke lokal forhandlingsrett. Årslønnsveksten for bussbransjen er beregnet til 3,6 prosent fra 2021 til 2022, mot 3,0 prosent fra 2020 til 2021. I tillegg til det generelle tillegget på 4,00 kroner per time fra 1. april 2022 er det også gitt et tillegg på 4,50 kroner fra 1. juli 2022. For rutebussjåfører er det gitt et tillegg på 4,50 kroner fra 1. april 2023, som kommer i tillegg til resultatet av mellomoppgjøret.

For arbeidere i *oljevirkksomhet* er årslønnsveksten beregnet til 6,1 prosent fra 2021 til 2022, mot 1,9 prosent året før. I 2022 bidro bonus til å trekke veksten opp med 2,7 prosentpoeng og økte utbetalinger i uregelmessige tillegg bidro til å trekke veksten opp med 0,3 prosentpoeng.

1.3.3 Lønnsutviklingen for funksjonærer i NHO-bedrifter

Industrifunksjonærene i NHO-bedrifter utgjør om lag 25 prosent av alle funksjonærer i NHO-bedrifter. Årslønnsvekst for industrifunksjonærer er beregnet til 4,9 prosent fra 2021 til 2022, mot 3,1 prosent året før. Økte utbetalinger av bonus trekker lønnsveksten opp med 1,5 prosentpoeng.

Gruppen industrifunksjonærer totalt består av fem ulike bransjeområder (næringsmiddel, treindustri, kjemisk, verksted- og metallindustri og annen industri) som er vektet sammen.

Klassifiseringen av NHO-bedrifter i tariffammenheng og i utvalgets rapportering, vil avvike noe fra SSBs offisielle klassifisering, som omtalt i vedlegg 2. Virkningene blir også omtalt i fotnoter i tabellene.

Overhenget for industrifunksjonærer inn i 2023 er beregnet til 2,0 prosent.

Funksjonærer ellers i NHO er ansatte innen bergverk, jordbruk, skogbruk, fiskeoppdrett, kraftforsyning, oljevirkksomhet, bygge- og anleggsvirkksomhet, samferdsel, forskning og undervisning, personlig og forretningsmessig tjeneste-

ytting, hotell og restaurant, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting, handel, informasjonsektoren etc. Samlet utgjør funksjonærene utenfor industri 70 prosent av alle funksjonærer i NHO-bedrifter.

Gjennomsnittlig lønnsvekst for *alle funksjonærgrupper i NHO* er beregnet til 4,4 prosent fra 2021 til 2022, mot 2,8 prosent året før. Tallene ovenfor inkluderer både faglige, vitenskapelige, tekniske og andre funksjonærstillinger inklusive lederstillinger. Lønn for administrerende direktører er også med, og en stor andel kontorstillinger på alle nivå.

I tillegg er det grupper innen håndverk, organisasjoner og bemanningsbedrifter som ikke tas med i lønnsstatistikken hverken for funksjonærer eller arbeidere. Samlet utgjør disse 8 prosent av alle årsverk i NHO-bedrifter.

1.3.4 Lønnsutviklingen for industriarbeidere og industrifunksjonærer i NHO-bedrifter under ett

Lønnsveksten for arbeidere og funksjonærer i NHOs industribedrifter i alt er beregnet til 4,0 prosent fra 2021 til 2022, mot 3,1 prosent året før. Overhenget for industrien i alt inn i 2023 er beregnet til 1,7 prosent. Årslønnsveksten i industrien samlet i NHO ble anslått til 3,7 prosent ved hovedoppgjøret i 2022.

1.3.5 Lønnsutviklingen i andre områder i privat næringsvirksomhet

I oppgjøret mellom Handel og Kontor i Norge og Virke for Landsoverenskomsten ble det gitt et generelt tillegg på 1,50 kroner per time fra 1. april 2022. I overensstemmelse med garantiordningen ble minstelønnsatsene i trinn 5 og 6 økt med 5,00 kroner per time fra 1. februar. Det ble gitt et generelt tillegg på 1,50 kroner per time på Avtale for reiselivsbransjen. Garantiordningen hevet trinn 4 med 5,00 kroner per time på samme avtale.

Funksjonæravtalene mellom Virke og YS-forbundene Negotia, Parat og Finansforbundet fikk samme resultat som Landsoverenskomsten mellom HK og Virke. Reiselivsavtalen mellom Virke og YS/Parat fikk et sentralt tillegg på 1,50 kroner per time og garantiordningen hevet trinn 3 med 5,00 kroner per time.

I 2022 ble hovedoppgjøret på HUK-området gjennomført i to deler. Det ble enighet mellom Virke og arbeidstakerorganisasjonene på del 1 den 15. september og del 2 den 15. november. Forhandlingsresultatet ble senere godkjent av partene. Oppgjøret omfattet forhandlinger om sju tariffavtaler innen helse, utdanning og kultur med over 30

Tabell 1.5 Fordeling av årsverk i NHOs statistikkregister og lønnssum basert på årslønnsnivå for henholdsvis industriarbeidere og industrifunksjonærer

		Arbeidere	Funksjonærer
Årsverk	2018	55,5	44,5
	2019	55,2	44,8
	2020	54,8	45,2
	2021	54,9	45,1
	2022	55,6	44,4
Lønnssum	2018	43,9	56,1
	2019	43,8	56,2
	2020	43,3	56,7
	2021	43,2	56,8
	2022	43,6	56,4

Note: I 2022 er 41 prosent av årsverkene for arbeidere i tabellen knyttet til overenskomster som er dekket av frontfaget i forbundsvis oppgjør. For funksjonærer er andelen i frontfaget 53 prosent av industrien i NHO.

Kilder: NHO og Statistisk sentralbyrå

arbeidstakerorganisasjoner. Forhandlingsresultatet på de ulike overenskomstene fulgte resultatene i de korresponderende offentlige tariffområdene.

Årslønnsveksten fra 2021 til 2022 for heltidsansatte i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,7 prosent. Bonusutbetalinger trakk ned årslønnsveksten med 0,5 prosentpoeng, mens økte utbetalinger av uregelmessige tillegg trakk opp med 0,2 prosentpoeng. Lavere andel unge lønnstakere i 2022 bidro til å trekke lønnsveksten noe opp, slik at disse tre effektene om lag utlignet hverandre.

I hovedoppgjøret for 2022 mellom Finansforbundet og Finans Norge og mellom LO ved Handel og Kontor i Norge og Fagforbundet og Finans Norge, ble det fra 1. mai gitt et generelt tillegg på 13 000 kroner i lønnsregulativet, som også ble utvidet i topp. Årslønnsveksten i finans tjenester fra 2021 til 2022 er beregnet til 5,0 prosent.

1.3.6 Lønnsutviklingen i offentlig sektor

Staten

For avtalen mellom staten og LO Stat og YS Stat ble det gitt et generelt tillegg på 10 000 kroner på lønnstrinn 19–64 på hovedlønnstabellen, og et tillegg på 1,7 prosent på lønnstrinn 65–101. Det ble avsatt 0,85 prosent av lønnsmassen til lokale forhandlinger. Alle tillegg ble gitt med virkning fra og med 1. mai 2022. For avtalen mellom staten og

Akademikerne og Unio ble det avsatt 2,46 prosent av lønnsmassen til lokale forhandlinger, med virkning fra 1. mai 2022. Årslønnsveksten fra 2021 til 2022 i det statlige tariffområdet er beregnet til 4,3 prosent.

Kommunesektoren/KS-området

I tariffoppgjøret i KS-området ble det for stillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse gitt lønnstillegg med virkning fra 1. mai 2022 på mellom 12 000 og 36 000 kroner per år, som vist i tabell 1.1 i vedlegg 1. Ledere i HTA kapittel 4 fikk et generelt tillegg på 2,6 prosent fra 1. mai 2022. Det ble også avtalt lønnstillegg for utvalgte stillingsgrupper, og økte satser for lørdags- og søndagstillegg og kvelds- og nattillegg med virkning fra 1.1.2023, se vedlegg 1, avsnitt 1.3.2. Den 30. april ble det brudd i forhandlingene og oppgjøret gikk til mekling. Den 24. mai la Riksmekler fram et forslag til løsning som hovedsammenslutningene aksepterte. Innad i hovedsammenslutningene valgte Utdanningsforbundet (Unio), Skolenes landsforbund (LO) og Norsk lektorlag (Akademikerne) i ettertid å avslå meklerens forslag. Skolenes landsforbund og Norsk lektorlag gikk i streik fra 8. juni 2022, mens Utdanningsforbundet gikk i streik fra 20. juni. Streikene ble stoppet med tvungen lønnsnemnd den 27. september 2022. Rikslønnsnemnda slo fast at medlemmer av de tre streikende forbundene, skulle gis de samme tariff-

tilleggene som øvrige ansatte, men med virkning fra 27. september 2022.

I mellomoppgjøret i *Oslo kommune* ble det gitt et prosentvis tillegg på lønnstabellen på 3,71 prosent, minimum kr 18 800 kroner, med virkning fra 1. mai 2022.

For en del grupper i KS-området (kapittel 3 og 5) fastsettes lønnen gjennom lokale lønnsforhandlinger i den enkelte kommune og fylkeskommune uten noen sentral ramme. Virkningsdato for lønns tillegg er 1. mai med mindre annen dato er avtalt.

Kommuneansatte i alt

På grunnlag av lønnsstatistikk for 2022 og tariff tilleggene i 2022, er årslønnsveksten fra 2021 til 2022 for hele kommunesektoren, inkl. undervisningssektoren, Oslo kommune og diverse bedriftsmedlemmer¹ beregnet til 3,7 prosent. Lønnsdata for 2022 for kommunesektoren er korrigert med utfallet av Rikslønnsnemndas kjennelse i arbeidstvistene mellom KS og Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag og Skolenes landsforbund. Streikene i 2022 trakk ned årslønnsvekstanslaget for kommunesektoren med 0,2 prosentpoeng.

Undervisningsansatte

På grunnlag av lønnsstatistikk for 2022 og tariff tilleggene i 2022 er årslønnsveksten fra 2021 til 2022 for undervisningsansatte beregnet til 3,3 prosent. Lønnsdata for undervisningsansatte er korrigert med utfallet av Rikslønnsnemndas kjennelse i arbeidstvistene mellom KS og Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag og Skolenes landsforbund. Streikene i 2022 trakk ned årslønnsvekstanslaget for undervisningsansatte med i underkant av 0,8 prosentpoeng.

Kommuneansatte eksklusive undervisningsansatte

På grunnlag av lønnsstatistikk for 2022 og tariff tilleggene i 2022, er årslønnsveksten fra 2021 til 2022 for kommuneansatte eksklusive undervisningsansatte beregnet til 3,9 prosent. Lønnsdata for kommuneansatte eksklusive undervisningsansatte er korrigert med utfallet av Rikslønnsnemndas kjennelse i arbeidstvistene mellom KS og Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag og Skolenes Landsforbund. Streikene i 2022 trakk ned årslønnsvekstanslaget for øvrige ansatte med i underkant av 0,1 prosentpoeng.

1.3.7 Lønnsutviklingen i Spekter-området

Spekter-området ekskl. helseforetakene

I hovedoppgjøret i 2022 ble det på A-nivå mellom Spekter og LO Stat og YS Spekter avtalt et generelt tillegg på 7 800 kroner per år. Tillegget har virkning fra 1. april 2022. Det ble ført forhandlinger i de enkelte virksomheter (B-nivå) om eventuelle ytterligere lønnstillegg. For medlemmer i Unio og SAN forhandles alle lønnstillegg lokalt i virksomhetene. Årslønnsveksten fra 2021 til 2022 i Spekter-området ekskl. helseforetakene er beregnet til 4,0 prosent.

Helseforetakene

I de sentrale forhandlingene (A2) mellom Spekter og Den norske legeforeningen ble det avtalt generelle tillegg for medisinstudenter med lisens, leger i spesialisering og legespesialister med virkning fra 1. januar 2022. Tilleggene varierte fra 18 000 til 31 000 kroner per år. De sentralt avtalte minimumssatsene ble økt med tilsvarende beløp. Det ble videre avtalt at det skulle forhandles lokalt i det enkelte helseforetak for blant andre overleger, forskere og stipendiater. For øvrige foreninger i Akademikerne helse, ble det det gjennomført lokale forhandlinger i helseforetakene.

Spekter og Norsk Sykepleierforbund kom til enighet i de sentrale forbundsvisse forhandlingene. Det ble gitt et generelt tillegg til alle medlemmer av Norsk Sykepleierforbund på 3,0 prosent. For medlemmer i sykepleierstilling ble de generelle tilleggene gitt med virkning fra 1. juli 2022. Øvrige medlemmer fikk tillegg med virkning fra 1. august 2022. Sykepleiere og spesialsykepleiere med ansiennitet over 10 år og ledere fikk et ytterligere tillegg på 1,1 prosent.

Spekter og Fysioterapeutforbundet, Ergoterapeutforbundet og Utdanningsforbundet kom til enighet i forbundsvisse sentrale forhandlinger. Alle medlemmer fikk et generelt tillegg på 3,0 prosent for Norsk Fysioterapeutforbund og Norsk Ergoterapeutforbund, og 3,2 prosent for Utdanningsforbundet. Alle medlemmer i lederstilling og i stilling som fysioterapeut/spesialfysioterapeut, ergoterapeutstilling og spesialergoterapeut, samt alle medlemmer i Utdanningsforbundet med ansiennitet på 10 år eller mer fikk et ytterligere tillegg på 1,1 prosent.

Minstelønnsatsene for Norsk Sykepleierforbund, Fysioterapeutforbundet, Ergoterapeutforbundet og Utdanningsforbundet ble hevet slik det framgår av tabell 1.6. Det ble også avtalt endringer i ubekvemstillegg.

¹ Dette omfatter blant annet ansatte i e-verk, revisjon, vann- og avløp etc.

Tabell 1.6 Minstelønnsatser for stillingsgrupper i Spekter-området for medlemmer i UNIO-forbundene med A2-forhandlinger. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (10 år)

	Ansiennitet 0 år			Ansiennitet 10 år		
	1. jun./ jul./aug.	1. jul./ aug.	Endring	1. jun./ jul./aug.	1. jul./ aug.	Endring
	2021	2022		2021	2022	
Grunnstillinger	423 000	437 000	14 000	517 000	538 000	21 000
Stillinger med spesialkompetanse	470 000	490 000	20 000	570 000	602 000	32 000

Kilde: Spekter

Spekter og forbundene i LO og YS kom til enighet i de sentrale forbundsvise forhandlingene (A2) 21. juni. Det ble gitt et generelt tillegg til alle medlemmer i stillingsgruppe 1 på 12 000 kroner og ytterligere 1 000 kroner til de med 10 års ansiennitet eller mer. Arbeidstakere i stillingsgruppe 2 og 3 fikk et generelt tillegg på 12 000 kroner og ytterligere 5 000 kroner til de med 10 års ansiennitet eller mer. Arbeidstakere i stillingsgruppe 4 og 5 ble gitt et generelt tillegg på 3 prosent, og de med ansiennitet på 10 år eller mer fikk ytterligere et generelt tillegg på 1,1 prosent. Arbeidstakere som ikke er innplassert i stillingsgruppe 1–5 ble gitt et generelt tillegg på 4,1 prosent. Tilleggene ble gitt med virkning fra 1. august 2022. Videre ble det avtalt endringer i ubekvemstillegg. Minstelønnsatsene ble hevet slik de fremgår av tabell 1.7.

På grunnlag av lønnsstatistikk fra SSB for 2022 og avtalte tillegg i 2022, er årslønnsveksten fra 2021 til 2022 i helseforetakene beregnet til 4,5 prosent. Lønnsveksten påvirkes av at deler av lønns-

oppgjøret i 2021 er registrert som lønnsvekst i 2022 som følge av sene lønnsoppgjør. Sammensettningseffekter som følge av økt andel legeårsværk bidrar også til økt lønnsvekst med 0,3 prosentpoeng.

1.3.8 Lønnsutviklingen for kvinner og menn i tariffområder

Tabell 1.8 viser lønnsutviklingen for kvinner og menn i enkelte tariffområder. I Spekter-området og innenfor finanstjenester og varehandel avtok forskjellen i gjennomsnittlig lønnsnivå mellom kvinner og menn fra 2021 til 2022, mens forskjellen økte blant arbeidere i NHO-bedrifter i industrien. Det var små endringer i andre områder i tabellen. Endringene i de enkelte områdene fra år til år påvirkes av flere forhold, herunder endringer i sysselsettingen for menn og kvinner. Sett over en lengre periode er hovedbildet at lønnsforskjellen er redusert.

Tabell 1.7 Minstelønnsatser for stillingsgrupper i Spekter-området for LO- og YS-forbundene. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (10 år/16 år)

	Ansiennitet 0 år			Ansiennitet 10 år/16 år		
	1. juli/ aug. 2021	1. aug. 2022	Endring	1. juli/ aug. 2021	1. aug. 2022	Endring
Stillinger hvor det ikke kreves særskilt utdanning ¹	338 000	350 000	12 000	427 000	440 000	13 000
Fagarbeiderstillinger/3 års videregående utdanning m.m.	377 000	389 000	12 000	451 000	468 000	17 000
Stillinger med krav om høyskoleutdanning	423 000	437 000	14 000	517 000	538 000	21 000
Stillinger med krav om høyskoleutdanning med spesialutdanning	470 000	490 000	20 000	570 000	602 000	32 000

¹ Maksimal ansiennitet for stillinger hvor det ikke kreves særskilt utdanning er 16 år.

Kilde: Spekter

Tabell 1.8 Gjennomsnittlig årslønn¹ for kvinner i forhold til gjennomsnittlig årslønn for menn i noen store forhandlingsområder. Prosent

													Årslønn	Årslønn	Kvinne-
	2013	2014	2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022	2022	andel ²	
Industriarbeidere i NHO-bedrifter	89,2	89,5	90,2	92,3	92,4	93,1	93,5 ¹⁰	91,5	91,9	91,5	90,8	553 600	502 900	18	
Industrifunksjonærer i NHO-bedrifter	81,2	81,6	81,6	80,9	82,2	83,2	83,1 ¹⁰	84,3	85,1	85,7	85,7	919 900	788 000	30	
Virke-bedrifter i varehandel ³	83,7	83,7	82,9	85,5	85,2	85,5	85,2 ⁹	85,4	84,7 ¹²	84,7	85,0	646 600	549 300	41	
Ansatte i hotell og restaurant i NHO-bedrifter ⁸	95,7	95,7	96,5	96,4	96,3	94,4	96,2	95,9	95,8	95,2	95,2	437 900	416 700	55	
Finanstjenester ⁴	80,2	80,0	77,9	79,9	80,2	79,9	81,7 ⁴	81,1 ¹¹	82,3	82,6	83,1	850 000	706 500	50	
Statsansatte	90,7	90,9	89,9	89,9	90,2	89,2	89,7	89,8	89,8	90,2	90,1	703 000	633 100	51	
Kommunene i alt ⁷	92,5	92,5	92,6	92,6	93,1	93,6	93,6	94,1	94,1	94,3	94,4	604 000	570 100	74	
Undervisningsansatte ⁷	97,7	97,8	97,9	97,9	97,9	97,9	98,1	98,3	98,5	98,7	98,7	630 500	622 000	69	
Øvrige ansatte ⁷	91,2	91,2	91,8	91,8	92,5	92,8	92,9	93,4	93,3	93,5	93,6	594 500	556 200	75	
Statlige eide helseforetak i Spekter-området ⁵	83,0	83,6	83,6	78,9	80,1	79,8	80,5	80,8	81,0	80,9	81,4	796 300	648 100	75	
Spekter-området ekskl. statlige eide helseforetak ⁶	96,8	96,8	96,9	93,9	94,5	95,7	95,8	96,7	96,5	96,2	96,8	634 800	614 700	41	

¹ Årslønn eksklusive overtidstillegg, men inklusive andre tillegg.

² Andel heltidsansatte kvinner/årsverk kvinner innenfor det enkelte området. Prosent.

³ Gjelder heltidsansatte.

⁴ Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Fra 2018 benyttes datamateriale for hele året. Beregnet med ny metode var relativ lønn 81,1 prosent i 2017 og 80,8 prosent i 2016.

⁵ Kilde: SSB. Fra og med 2015 gjelder tallene næringen «Sykehustjenester» under Statlig forvaltning.

⁶ Månedslønn per oktober*12.

⁷ Månedslønn per 1. desember*12.

⁸ Årslønnsberegning. Tallene for hotell- og restaurant gjelder for «funksjonsområder som dekkes av Riksavtalen for hotell- og restaurant». Med ny metode for årslønnsnivå for Riksavtalen var nivå i 2018 også 96,2.

⁹ Korrigert for populasjonsendringer er andelen den samme i 2018 som i 2017.

¹⁰ Med samme metode som anvendt for 2019 er det relative årslønnsnivået for 2018 91,9 for arbeidere og 83,2 for funksjonærer.

¹¹ Forholdet er 81,8 prosent i 2019 dersom lønnsnivåene for 2019 korrigeres for endringer i innrapportering av yrkeskoder sammenlignet med 2018.

¹² Beregnet på revidert lønnsstatistikk fra SSB per november og med samme populasjon som for 2020 var relativ lønn i 2019 84,5 prosent, som kan sammenlignes med 84,7 prosent for 2020.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS.

I hovedgruppene i tabellen er det forholdsvis store variasjoner i størrelsen på lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. Imidlertid er disse gruppene ikke sammenlignbare med hensyn til sammensetning da noen områder har mer ensartete stillingsstrukturer enn andre. For eksempel er stillingsstrukturen blant industriarbeidere relativt enhetlig, mens den er mer sammensatt blant annet i finanstjenester og i helseforetakene. Tabellen egner seg dermed mest til å følge utviklingen i de enkelte områdene over tid.

1.4 Lønnsoverhenget

Lønnsoverhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av ett år ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller dermed hvor stor årslønnsveksten fra ett år til det neste vil bli dersom det ikke gis lønnstillegg i det andre året og det ikke er sammensetningseffekter som omtalt i avsnitt 1.2 og boks 1.1.

Lønnsoverhenget til 2023 i industrien samlet i NHO-området er beregnet til 1,7 prosent. For

områdene i tabell 1.9 varierer lønsoverhenget til 2023 fra 1,0 til 2,2 prosent.

I tillegg til lønsoverhenget kan lønnsveksten til året etter i enkelte områder også bli påvirket, enten av allerede avtalte tariff tillegg eller av garantiordninger og satsreguleringsbestemmelser.

Prinsipielt står allerede avtalte lønnstillegg for neste år i en noe annen stilling enn lønsoverhenget. Ved å avtale lønnstillegg i et tariffoppgjør for neste år, legger en føringer for årslønnsveksten året etter. På denne bakgrunn bør beregninger av lønsoverheng til ett år suppleres med opplysninger om eventuelle allerede avtalte tillegg for det samme året. I LO og NHO området ble det for bussbransjeavtalen i hovedoppgjøret i 2022, avtalt et tillegg på 4,50 kroner for rutebussjåfører som gjelder fra 1. april 2023.

Garantiordninger og satsreguleringsbestemmelser sikrer områder en (automatisk) lønnsvekst, gjerne i forhold til en fastlagt referansegruppes lønn. Virkninger av alle avtalte tillegg inklusive slike ordninger, defineres som tariff tillegg når de er kjent. En del av disse tilleggene vil ikke være klar før endelig statistikk foreligger.

Tabell 1.9 Lønnsoverhenget fra året før i prosent. 2018–2023

Område/gruppe:	2018	2019	2020	2021	2022	2023
NHO-bedrifter i industrien i alt ¹	1,2	1,2	1,2	1,2	1,0	1,7
Industriarbeidere	1,1	1,1	1,2	1,0	0,9	1,4
Industrifunksjonærer	1,4	1,4	1,3	1,5	1,2	2,0
Virke-bedrifter i varehandel	0,8	1,1	1,0	0,8	1,1	1,5
Finanstjenester ²	1,0	1,5	1,3 ⁴	0,9	1,6	1,8
Staten	0,6	1,5	1,2	0,4	1,6	1,3
Kommunene i alt	1,4	0,7	1,2	0,3	1,6	1,2
Undervisningsansatte	1,3	0,7	1,1	0,2	1,8	1,7
Øvrige ansatte	1,4	0,7	1,3	0,4	1,5	1,1
Ansatte i Spekter-bedrifter						
Helseforetakene	0,9	1,9	1,0	0,8	2,0	2,2
Øvrige bedrifter	0,6	0,8	0,9	0,5	0,9	1,0
Veid gjennomsnitt ³	1,1	1,1	1,2	0,6	1,5	1,4

¹ Arbeidere og funksjonærer i industrien er vektet sammen med lønnssummen i hver gruppe som vekt.

² Heltidsansatte i medlemsvirksomheter i Finans Norge (arbeidsgivermedlemmer) utenom ledere.

³ Antall årsverk i hver gruppe fra tabell 1.1 er brukt som vekter.

⁴ Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.

Kapittel 2

Lønnsutviklingen samlet og etter kjennetegn

- For lønnstakere under ett viser tall fra nasjonalregnskapet at veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2021 til 2022 var 4,3 prosent.
- Målt med månedslønn for heltidsansatte i november måned var forskjellen i gjennomsnittlig lønn mellom kvinner og menn ifølge SSBs lønnsstatistikk om lag uendret fra 2021 til 2022. Når deltidsansatte inkluderes og lønnen er omregnet til heltidslønn, økte lønnsforskjellen noe. Regnet på denne måten var kvinners lønn 87,6 prosent av menns lønn i november 2022, mot 87,9 prosent i november 2021. Denne økte forskjellen må blant annet ses i sammenheng med at sene oppgjør for 2022 ikke fanges opp av lønnsstatistikken. Dette berører særlig undervisnings- og barnehageyrker der det jobber mange kvinner.
- Gjennomsnittlig lønnsvekst eksklusive opsjons- og naturalytelser fra november 2021 til november 2022 var 6,9 prosent for administrerende direktører i privat sektor i alt, 9,6 prosent i industrien, og 4,4 prosent for toppledere og administrerende direktører i offentlig forvaltning. Lønnsveksten for alle heltidsansatte lønnstakere var 4,7 prosent i samme periode. Gjennomsnittlig årlig vekst fra 2017 til 2022 var 4,1 prosent for administrerende direktører i privat sektor i alt, og 3,4 prosent for toppledere og administrerende direktører i offentlig forvaltning. I samme periode økte lønningene for administrerende direktører i industrien med 4,6 prosent i gjennomsnitt per år. For heltidsansatte lønnstakere under ett steg lønnen med 3,3 prosent i gjennomsnitt per år i samme periode.
- Når opsjoner og naturalytelser tas med, var gjennomsnittlig lønnsvekst for administrerende direktører samlet 6,7 prosent fra november 2021 til november 2022, og 9,9 prosent for de ti prosentene med høyest lønn.
- Etter flere år med liten endring, økte ulikheten i lønnsfordelingen, målt ved Gini-koeffisienten, både i 2021 og 2022, samlet og for kvinner og menn hver for seg.
- Gjennomsnittslønnen i den laveste desilen har økt med 2,2 prosent målt som årlig rate i de ti siste årene, mens veksten for alle arbeidsforhold har vært 3,1 prosent (inkludert lærlinger). I samme periode har gjennomsnittlig årsvekst i konsumprisindeksen vært 2,7 prosent. Siden personer vil kunne bevege seg mellom lønnsgrupper i perioden, kan ikke utviklingen i lønnsfordelingen si noe direkte om lønnsutviklingen for den enkelte.

2.1 Innledning

Dette og de følgende avsnittene presenterer utviklingstrekk i lønn i hovedsak basert på statistikk fra SSB klassifisert etter kjønn og andre kjennetegn. Lønnsstatistikken fra SSB er nærmere omtalt i vedlegg 2.

Fra og med publiseringen for 2020 har SSB endret tellingstidspunktet for lønnsstatistikken fra september til november måned, og innført en ny metode for beregning av arbeidstid.^{1,2} Ved endret tellingstidspunkt fanges en større del av lønnsendringene som kommer i løpet av året opp, og en får et felles tellingstidspunkt med den årlige registerbaserte sysselsettingsstatistikken og statistikken over antall arbeidsforhold og lønn.

Sene lønnsoppgjør bidro til at lønnsstatistikken for november 2022 ikke fanget opp alle resultater av dette årets oppgjør. Resultatet av behandling i Rikslønnsnemda etter lærerstreik og løs-

¹ SSB har publisert statistikk for november måned og med ny metode for beregning av arbeidstid tilbake til 2016, med mindre endringer i lønnsnivåer og sammensetning på heltid og deltid. Endringen i månedslønn fra november et år til neste er tilnærmet den samme som målt med september som tellingstidspunkt. I denne rapporten er tidsseriene for lønnsvekst ikke endret tilbake i tid. Lønnsnivåer for perioden 2020–2022 er per november og endringer i lønn fra 2019 til 2022 er fra november til november, mens endringer i lønn for tidligere år er målt fra september til september. I noen tilfeller vises relative lønninger i 2019 målt med både tidligere og ny statistikk.

² <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/lonnsveksten-bremset-opp-gjennom-2020>.

ningen fra megling etter konflikt i private barnehager, er blant annet ikke med.

Forsinkede oppgjør for 2020 som kom med i lønnsstatistikken først for november 2021, slo ut med 0,2 prosentenheter i lønnsveksten fra november 2020 til november 2021.

2.2 Lønnsutviklingen samlet og i enkelte næringer

Tabell 2.1 viser gjennomsnittlig årslønnsvekst etter nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken. Lønnsstatistikken er basert på inndeling etter næring og institusjonell sektorgruppering. Dette er en annen gruppering av virksomheter enn inndeling etter forhandlingsområder. Det er også andre forskjeller i avgrensning, i tillegg til forskjeller i beregningsmetoder. Forskjellene mellom årslønnsberegningene i dette kapitlet og kapittel 1,

samt årslønnsberegninger i nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken, er omtalt i vedlegg 2.

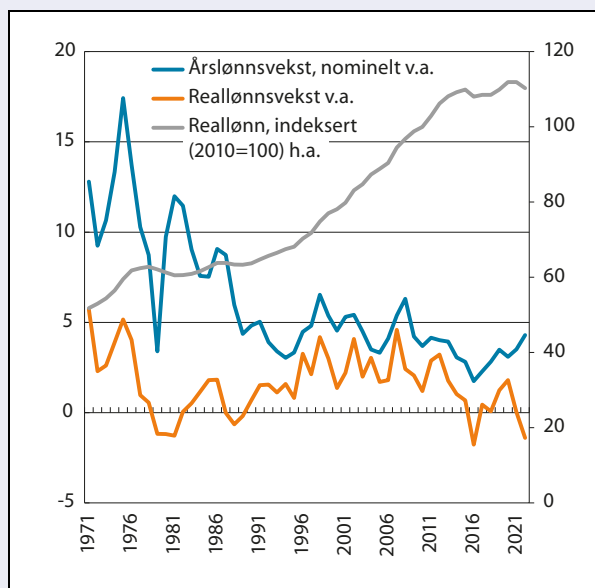
For lønnstakere under ett var årslønnsveksten 4,3 prosent fra 2021 til 2022, ifølge tall fra nasjonalregnskapet. Nominell årslønnsvekst og reallønnsvekst for Norge siden 1970 vises i boks 2.1.

Ifølge lønnsstatistikken fra SSB var årslønnsveksten for alle lønnstakere 4,1 prosent fra 2021 til 2022. Beregningene som omtales i avsnitt 2.2.1 viser at forskyvninger mellom næringsgrupper trakk årslønnsveksten ned med 0,1 prosentpoeng i 2022.

2.2.1 Sammensetningseffekter i lønn i 2022

Avsnittene under omtaler sammensetningseffekter i årslønnsveksten fra 2021 til 2022, og i lønn for noen utvalgte måneder i 2022 for forskjellige næringer, sammenlignet med tilsvarende måneder i 2021. Mer om sammensetningseffektene

Boks 2.1 Lønnsutviklingen 1970–2022

Figur 2.1 Nominell årslønn og reallønn 1970–2022

Kilde: Statistisk sentralbyrå, nasjonalregnskapet

I denne boksen presenteres utviklingen i nominell lønn (årslønn i nasjonalregnskapet, se vedlegg 2) og reallønn¹ siden 1970. Den nominelle lønnsveksten var høy på midten av 1970-tallet, med over 17 prosent i 1975. Dette ga en reallønnsvekst på over 5 prosent. Reallønnsveksten

var også over 5 prosent i 1971. Til tross for sterk prisvekst på 1970-tallet var veksten i reallønn samlet for dette tiåret forholdsvis sterk. Lavere lønnsvekst i 1979 skyldtes i stor grad innføring av lønns- og prisstopp. På 1980-tallet varierte lønnsveksten mellom 12,0 prosent i 1981 og 4,4 prosent i 1989. Lønnsveksten i 1988 og 1989 var påvirket av inntektsreguleringslover.² Reallønnsveksten på 1980-tallet sett under ett var lav, og negativ i flere år. Siden begynnelsen av 1990-tallet har både lønns- og prisveksten stort sett vært klart lavere enn på 1970- og 80-tallet, men reallønnsveksten har vært høy. Etter et fall i reallønnen i 2016, bidro høyere nominell lønnsvekst til positiv reallønnsvekst fram til 2020. I 2021 utlignet prisstigningen veksten i nominell årslønn fullt ut. Historisk høye priser førte til en reallønnsnedgang i 2022.

Figuren viser reallønnsvekst basert på vekst i årslønn. Utviklingen i reallønn per time har i enkelte år økt mer som følge av nedsatt ukentlig arbeidstid med lønnskompensasjon. Slike endringer fant sted både på 1970- og 1980-tallet.

¹ Vekst i nominell lønn deflatert med konsumprisindeksen.

² Se kapittel 6 i: Eivind Thomassen og Lars Fredrik Øksendal (2017). Modellbyggere. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene 1967–2017. Pax Forlag 2017.

Tabell 2.1 Årslønnsvekst¹ fra året før i prosent for alle grupper og for tre hovedsektorer i økonomien

	Lønnsstatistikken ⁵				
	Nasjonalregnskapet	Alle grupper	Industrien	Varehandel	Offentlig forvaltning ²
2013	3,9	3,9	3,7	3,4	3,8
2014	3,1	3,0	2,8	1,6	3,5
2015	2,8	2,8	2,5	3,2	2,9
2016	1,7	1,7	1,5	2,8	2,2
2017	2,3	2,2	2,1	2,8	2,6
2018	2,8	3,0	2,8	2,6	2,8
2019	3,5	3,4	3,3	3,5	3,5
2020	3,1	3,1	2,3	3,8	2,2
2021	3,5	3,7 ⁶	3,4 ⁶	4,7 ⁶	3,0 ⁶
2022	4,3	4,1	4,3	3,6	4,0
Samlet vekst 2012–2017	14,6	14,3	13,2	14,6	15,9
Gjennomsnitt per år ³	2,8	2,7	2,5	2,8	3,0
Samlet vekst 2017–2022	18,4	18,5	17,2	19,6	16,5
Gjennomsnitt per år ³	3,4	3,5	3,2	3,6	3,1
Årslønn per årsverk		634 700	638 400	577 300	610 700
Antall årsverk ⁴ 2022	2 463 300	2 373 513	205 220	267 365	762 490

¹ Populasjoner og beregningsmetoder er forskjellig fra det som brukes for forhandlingsområder i tabell 1.1, se vedlegg 2. Der er også forskjeller mellom årslønnsberegninger ifølge nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken beskrevet.

² Fra 2016 basert på SSBs sektorgruppering. Omfatter statlig forvaltning (inkl. helseforetakene) og kommunal og fylkeskommunal forvaltning.

³ Geometrisk gjennomsnitt.

⁴ For lønnsstatistikken vises antall heltidsekvivalenter i grunnlaget for lønnsstatistikken per november.

⁵ F.o.m. publiseringen for 2020 justerte SSB årslønn for årene 2016–2019 grunnet ny metode for beregning av arbeidstid. I tabellen er tidsseriene for årslønnsvekst ikke endret tilbake i tid.

⁶ Årslønn i lønnsstatistikken følger prinsippet om at utbetalingen holdes til det året det er utbetalt, kontantprinsippet, og flytter ikke beløpet tilbake til året før dersom etterbetalingen stammer fra året før. Grunnet forsinkelser i gjennomføringen av lønnsoppgjørene i 2020, ble noen etterbetalinger fra lønnsoppgjørene først utbetalt i 2021. Den reduserte lønnsutbetalingen i 2020 og etterbetalingene fra 2020 i 2021 bidro med om lag 1 000 kroner eller knapt 0,2 prosent til årslønnsveksten i lønnsstatistikken fra 2020 til 2021. Bidraget i de forskjellige næringene varierte noe.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

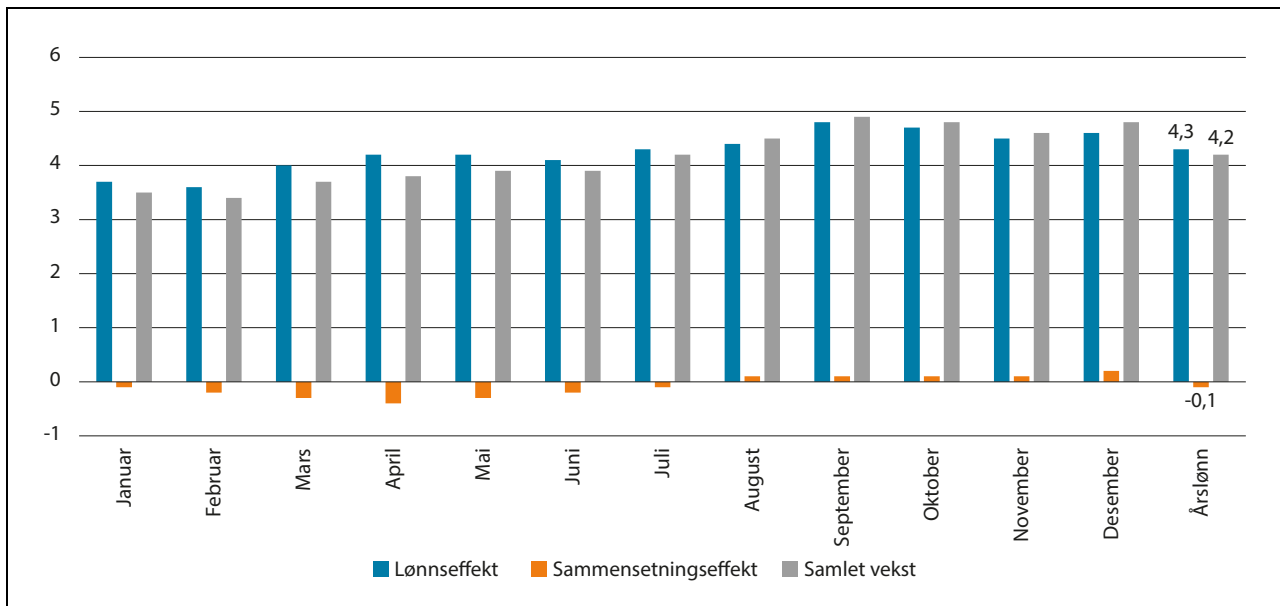
som virket inn på lønnsutviklingen i 2020 og 2021 er beskrevet i NOU 2022: 4.

Analysen av lønns- og sammensetningseffekter er her avgrenset til næring.³ Det vil være mange sammensetningseffekter som ikke fanges opp, framstillingen er altså ikke uttømmende. Det

³ Metoden for dekomponering er beskrevet i von Brasch, Thomas, Grini, Håkon, Johnsen, Magnus Berglund and Vigtel, Trond Christian. «A Two-Stage Bennet Decomposition of the Change in the Weighted Arithmetic Mean» Journal of Official Statistics, vol.39, no.1, 2023, pp.123–137. <https://doi.org/10.2478/jos-2023-0006>

kunne også vært relevant å se på andre variabler, som kjønn, utdanning og alder. Bevegelsen av unge lønnstagerer inn og ut av arbeidsmarkedet har også påvirket sammensetningseffektene mellom 2021 og 2022. Ifølge en rapport fra SSB er unge med lavt utdanningsnivå en dominerende gruppe blant lønnstakere i jobber med lav lønn,⁴ og bortfall av unge lønnstakere med lavere betalte

⁴ Grini, K.H. og Johnsen, M.B. (2021). *Jobbene med lavest lønn. Hvem har jobbene og hvor lenge er folk i slike jobber.* Rapport 2021:1. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2 Årslønnsvekst uten etterbetalinger¹ fra 2021 til 2022 og vekst i lønn per måned dekomponert i lønnseffekt og sammensetningseffekt. Endring i årslønn i alt og fra samme måned 2021. Prosent

¹ Differansen fra årslønnsveksten i tabell 2.1 skriver seg fra etterbetalinger, som holdes utenfor ved dekomponering av årslønnsveksten. Se note 6 i tabell 2.1 for nærmere beskrivelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

jobber vil trekke gjennomsnittlig lønn opp. Effekten er motsatt når disse kommer tilbake i jobb. Se også omtalen av utviklingen i arbeidsmarkedet i kapittel 7. I avsnittene som følger beregnes ikke sammensetningseffekten av akkurat denne endringen, men forskyvninger av jobber mellom næringer vil fange opp noe av dette.

Selv om sammensetningseffekter kan være små fra et år til et annet, vil de kunne akkumulere over tid og ha større betydning for lønnsveksten sett over en periode på flere år. For eksempel viser en rapport om lønnsutvikling i finansnæringen i perioden 2008–2020 vesentlige sammensetningseffekter som følge av en jevnt økende andel arbeidstakere med høy utdanning sammenlignet med arbeidstakere med lavere utdanningsnivå som går ut av næringen.⁵

Virkninger av forskyvninger mellom næringsgrupper i 2022

Årslønnsveksten for alle næringer samlet var 4,1 prosent fra 2021 til 2022 ifølge lønnsstatistikken. Ved en dekomponering av årslønnsveksten i effekt av endringer i sysselsettingen mellom næringsgrupper (sammensetningseffekt) og

annen vekst i gjennomsnittslønn (lønnseffekt) holdes etterbetalinger utenfor for å unngå utfordringer med periodisering av etterbetalingene. Fordi årslønnsveksten for 2022 er påvirket av etterbetalinger får vi en differanse mellom årslønnsveksten i tabell 2.1 hvor etterbetalinger inngår og figur 2.2 hvor etterbetalinger er holdt utenfor. Sammensetningseffektene trakk lønnsveksten ned i perioden fra januar til og med juli i 2022, resten av året endret retningen på bidraget fra sammensetningseffektene til å trekke lønnsveksten opp. Samlet for året bidro sammensetningseffektene til å trekke lønnsveksten ned med 0,1 prosent.

Tabell 2.2 viser bidraget til samlet lønnseffekt og sammensetningseffekt fra forskjellige næringer for mai og november. Mai og november tjener som eksempler på utviklingen i enkeltmåneders som er vist i figur 2.2, der først halvår systematisk bar preg av negative sammensetningseffekter og omvendt fra august og ut året. Sammensetningseffektene i mai samlet bidrar negativt med 0,3 prosentpoeng mens det i november er snudd slik at bidraget fra sammensetningseffekten på lønnsvekst blir positivt. I mai 2022 var bidraget til den negative sammensetningseffekten størst fra overnatting og servering med 0,42 prosentpoeng. Flere andre næringer hadde mindre negative bidrag til sammensetningseffekten, eksempelvis forretningsmessig tjenesteyting, bygge- og

⁵ Hjertø, F. G og Lange, A. A. (2022) *Finans og frontfaget. Et tydeligere bilde av finansnæringens lønnsforhold og lønnsdrivere*. Rapport fra Finans Norge, februar 2022.

Tabell 2.2 Bidrag til veksten i gjennomsnittlig lønn i alt, av lønnsvekst i næringsgrupper og endret sammensetning etter næringsgrupper.¹ Mai 2021 til mai 2022 og november 2021 til november 2022. Heltidsekvivalenter.

	Mai 2021 – mai 2022			November 2021 – november 2022		
	Lønnsbidrag	Sammen-setningsbidrag	Samlet bidrag	Lønnsbidrag	Sammen-setningsbidrag	Samlet bidrag
I alt	4,20	-0,31	3,89	4,51	0,13	4,63
Jordbruk, skogbruk og fiske	0,05	-0,01	0,04	0,06	-0,01	0,05
Bergverksdrift og utvinning	0,39	0,06	0,45	0,3	0,04	0,34
Industri	0,32	0,00	0,33	0,47	0	0,47
Elektrisitet, vann og renovasjon	0,08	0,01	0,09	0,08	0,01	0,09
Bygge- og anleggsvirksomhet	0,25	-0,04	0,22	0,45	-0,02	0,43
Varehandel, reparasjon av Motorvogner	0,34	-0,03	0,31	0,46	0	0,46
Transport og lagring	0,19	-0,01	0,18	0,24	0	0,24
Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,04	-0,42	-0,39	0,12	-0,05	0,07
Informasjon og kommunikasjon	0,24	0,11	0,36	0,27	0,09	0,36
Finansiering og forsikring	0,25	0,03	0,28	0,17	0,04	0,21
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	0,29	0,10	0,39	0,35	0,09	0,44
Forretningsmessig Tjenesteyting	0,16	-0,08	0,07	0,22	-0,03	
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	0,36	0,00	0,36	0,35	0	0,35
Undervisning	0,35	-0,01	0,34	0,18	0	0,18
Helse- og sosialtjenester	0,81	-0,01	0,80	0,65	-0,02	0,63
Personlig tjenesteyting	0,08	-0,04	0,04	0,13	-0,01	0,12
Øvrige næringer	0,01	0,00	0,01	0	0	0

¹ Bidrag i alt er sum over bidragene for hver næringsgruppe.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

anleggsvirksomhet og personlig tjenesteyting. Motsatt bidro næringene informasjon og kommunikasjon og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og eiendomsdrift til sammensetningseffekten positivt med vel 0,22 prosentpoeng.

I november 2022 skifter sammensetningseffekten til å trekke opp lønnsveksten med drøyt 0,13 prosentpoeng. Fremdeles var det overnatting og servering som bidro mest til å trekke ned sam-

mensetningseffekten, men i november er bidraget mye mindre enn tilfelle var for mai. Tidligere nevnte næringer som hadde et negativt bidrag til sammensetningseffekten i mai ga også et negativt bidrag i november, men størrelsen på bidraget er redusert. Økt antall jobber og et lønnsnivå over gjennomsnittet bidro til at informasjon og kommunikasjon og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og eiendomsdrift trakk opp.

2.3 Lønnsutviklingen for kvinner og menn

I dette avsnittet presenteres tall for utviklingen i gjennomsnittlig lønnsforskjell mellom kvinner og menn målt for heltidsansatte og per årsverk der deltidsansatte er regnet om til heltidsekvivalenter. Lønnsbegrepet er månedslønn per september/november. Også disse tallene kan være påvirket av betydelige sammensetningseffekter i 2020 og 2021.

Forskjeller i kvinners og menns yrkesdelaktelse, bransje-/sektortilknytning, utdanning, arbeidserfaring og kompetanse er fortsatt viktige faktorer bak lønnsforskjellene. Kvinner og menn arbeider i ulike næringer og bransjer med ulike lønnsevne og avtaledkning, og de har ulike stillinger på arbeidsplassene. Endringer i hvor vi finner menn og kvinner i arbeidsmarkedet over tid og endringer i fordeling på kjennemerker kan dermed påvirke lønnsforskjellene slik de måles her. Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn kan også avspeile ulike former for lønnsdiskriminering. Kvantifisering av ulike bidrag til utviklingen i gjennomsnittlig lønnsforskjell krever egne analyser.

Et slikt nyere arbeid er presentert i en rapport fra Statistisk sentralbyrå⁶. I rapporten benyttes

regresjonsmodeller for å justere for at menn og kvinner er fordelt ulikt i arbeidsmarkedet. Ved å benytte data fra lønnsstatistikken 2021 halveres den beregnede lønnsforskjellen fra 10,7 prosent til under 5,4 prosent. Siden tre av fire av de 10 prosent høyest lønte jobbene er knyttet til menn påvirkes gjennomsnittslønnen til menn samlet betydelig mer enn kvinners gjennomsnittslønn. Når de 10 prosent høyest lønte holdes utenfor nevnte modellering blir den samlede lønnsforskjellen redusert til 4,4 prosent, og den gjenværende uforklarte forskjellen mellom menns og kvinners lønn blir redusert til 3,4 prosent.

Lønnsforskjellen mellom alle sysselsatte kvinner og menn

Når en veier alle grupper sammen, får en et samletall som uttrykker de totale lønnsforskjellene mellom kvinner og menn i Norge. I tabell 2.3 presenteres tre ulike måter å beregne dette på: Gjennomsnittslønn for heltidsansatte, gjennomsnittlig lønn per årsverk og medianlønn for hel-

⁶ Grini, K.H. og Fløtre, I.A. (2023) *Lønns-gapet i Norge Lønnsforskjellen mellom menn og kvinner – hvor stor er den?* Rapport 2023/4. Oslo: Statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/lonn-og-arbeidskraftkostnader/artikler/lonns-gapet-i-norge>

Tabell 2.3 Kvinners gjennomsnittslønn (månedslønn per september/november) i forhold til menns for hhv. heltidsansatte, per årsverk og medianlønn²

	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁵	2020	2021	2022 ⁶	Månedslønn*12	
													Menn	Kvinner
Gjennomsnittslønn per dato ¹ for heltidsansatte	87,9	88,4	87,7	87,0	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	89,6	89,5	693 960	620 880
Gjennomsnittslønn per dato ¹ per årsverk ³	85,8	86,2	86,1	85,3	86,1	86,7	87,1	87,6	87,8	87,5	87,9	87,6	675 000	591 360
Medianlønn ² per dato ¹ for heltidsansatte	93,4	94,3	92,9	93,0	93,5	93,9	94,1	95,1	95,6	95,2	95,4	95,5	605 160	578 040

¹ Månedslønn per september/november.

² Medianlønn finner en ved å sortere lønnen for lønnstakere etter størrelse og så finne lønnsnivået for personen i midten.

³ Heltids- og deltidsansatte hvor deltidsansatte er omgjort til heltidsekvivalenter.

⁴ Brudd i statistikken i 2015.

⁵ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

⁶ Sene oppgjør for 2022 fanges ikke opp av lønnsstatistikken og kan blant annet ha berørt forholdet mellom kvinners og menns lønn. Dette gjelder særlig undervisnings- og barnehageyrker der det jobber mange kvinner.

tidsansatte. Medianlønn finner en ved å sortere lønnen for lønnstakere etter størrelse på lønnen og så finne lønnsnivået for personen i midten. Ved en slik beregningsmetode vil høye og lave lønnsnivåer være uten betydning.

Målt med månedslønn for heltidsansatte i november måned var forskjellen i gjennomsnittlig lønn mellom kvinner og menn ifølge SSBs lønnsstatistikk om lag uendret fra 2021 til 2022. Når deltidsansatte inkluderes og lønnen er omregnet til heltidslønn, økte lønnsforskjellen noe. Regnet på denne måten var kvinners lønn 87,6 prosent av menns lønn i november 2022, mot 87,9 prosent i november 2021.

Målt ved medianlønn er de relative lønnsforskjellene mellom kvinner og menn om lag uendret fra 2021 til 2022. Ved å sammenligne medianlønn i stedet for gjennomsnittslønn, er forskjellene mellom kvinner og menn mindre. Hovedårsakene til at vi har mindre lønnsforskjeller målt på denne måten, er at menn i større grad enn kvinner er å finne blant de med høyt lønnsnivå og at flere kvinner enn menn er å finne blant de med lavt lønnsnivå. I beregningene av gjennomsnittslønn betyr høye enkeltlønninger blant menn mer enn lave enkeltlønninger blant kvinner.

Sett over en lengre tidsperiode, var det for *heltidsansatte* en tilnærming fra 2008 til 2015 hvor forskjellen i gjennomsnittslønn ble redusert med 1,4 prosentpoeng. Fra 2015 er det brudd i serien på grunn av innføringen av a-ordningen og i 2020 var det en omlegging av lønnsstatistikken, men i perioden fra 2015 til 2019 ble forskjellene videre redusert hvert år med til sammen 1,9 prosentpoeng. Når vi inkluderer deltidsansatte, ble forskjellen fra 2008 til 2015 redusert med 2,2 prosentpoeng. Her ble også forskjellene redusert hvert år fra 2015 til 2019. Ser vi på forskjellen i *medianlønn* mellom kvinner og menn, ble lønnsforskjellene redusert fra 2008 til 2015 med 1,7 prosentpoeng

og ytterligere med 2,1 prosentpoeng fra 2015 til 2019.

Kvinner og menn fordeler seg ulikt på næringer med ulikt lønnsnivå, og dette bidrar til forskjellen i lønnsnivå mellom kvinner og menn under ett. I tillegg er det forskjeller i gjennomsnittslønnen for kvinner og menn innen næringer. For utviklingen av lønnsforskjeller mellom kvinner og menn fordelt etter næring vises det til tabell 4.11 (heltidsansatte) og tabell 4.12 (heltids- og deltidsansatte) i vedlegg 4.

Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn etter utdanning

Tabell 2.4 viser kvinners lønn som andel av menns etter utdanningslengde for heltidsansatte. Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn har falt de siste årene. At andelen kvinner blant ansatte med universitets- eller høgskoleutdanning har økt over tid, har bidratt til at lønnsforskjellene mellom menn og kvinner samlet er mer redusert enn innen enkelte utdanningslengder. Fra 2021 til 2022 ble imidlertid lønnsforskjellene mellom kvinner og menn målt etter utdanningslengde spesielt større for de med universitet eller høgskole til og med 4 år og for fagutdannede.

Det er minst lønnsforskjell for de som har grunnskoleutdanning. Størst lønnsforskjell er det for ansatte med universitets- eller høgskoleutdanning til og med 4 år, men dette varierer mellom næringene, se vedleggstabell 4.13. For utviklingen i lønnsforskjeller mellom kvinner og menn fordelt etter utdanningslengde og hvor deltid er inkludert, vises det til tabell 4.14 i vedlegg 4.

Kvinner står for fire av ti arbeidsforhold med heltid. Deltidsarbeid er langt mer utbredt blant kvinner enn blant menn, og kvinner står for nær halvdel av heltids- og deltidsarbeidsforhold under ett.

Tabell 2.4 Kvinneres gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter lengste utdanning. Heltidsansatte²

	2013 ³	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁵	2020	2021	2022 ⁶	Månedslønn*12		Andel kvinner ²	
													Menn	Kvinner	2012	2022
Grunnskole	90,9	90,8	90,3	89,6	89,2	89,1	89,2	89,0	87,5	87,7	87,6	87,9	513 480	451 560	35	29
Videregående skole	84,1	83,9	83,4	83,2	83,6	83,8	83,6	83,6	83,1	83,3	83,4	83,2	655 560	545 500	34	30
– Herav fagutdanning				80,9	81,1	81,2	81,1	81,0	80,7	80,8	80,9	80,5	653 760	526 440		19
Universitet eller høgskole, t.o.m. 4 år	80,0	80,4	79,4	78,4	79,0	79,3	79,5	80,0	80,1	80,2	80,8	80,1	790 440	633 000	55	57
Universitet eller høgskole lengre enn 4 år	81,7	81,4	80,8	80,0	80,8	81,2	81,1	81,2	81,6	81,7	81,6	81,4	963 240	783 840	43	50
Alle heltidsansatte	87,9	88,4	87,7	87,0	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	89,6	89,5	693 960	620 880	41	40

¹ Månedslønn per september/november.

² I prosent av antall heltidsansatte/arbeidsforhold med heltid.

³ Fra og med 2012 er det inkludert utdanningskoder fra spørreundersøkelsen om utdanningsnivå blant innvandrere.

⁴ Brudd i statistikken i 2015.

⁵ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

⁶ Sene oppgjør for 2022 fanges ikke opp av lønnsstatistikken og kan blant annet ha berørt forholdet mellom kvinners og menns lønn. Dette gjelder særlig undervisnings- og barnehageyrker der det jobber mange kvinner.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn etter alder

Figur 2.3 viser heltidsansatte kvinners lønn som andel av menns i gjennomsnitt etter alder, se også tabell 4.15 i vedlegg 4. Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn er større enn gjennomsnittet for de over 40 år. Figur 2.4 viser gjennomsnittslønn for kvinner og menn etter alder i 2022. Dette er et tverrsnitt over alle fødselskohorter, og det kan ikke uten nærmere analyse slås fast om bildet av økende forskjeller med økende alder speiler mindre forskjeller i yngre generasjoner eller at forskjellene øker gjennom kvinners og menns yrkesløp.

Lønnsforskjeller/inntektsforskjeller mellom kvinner og menn ellers i rapporten

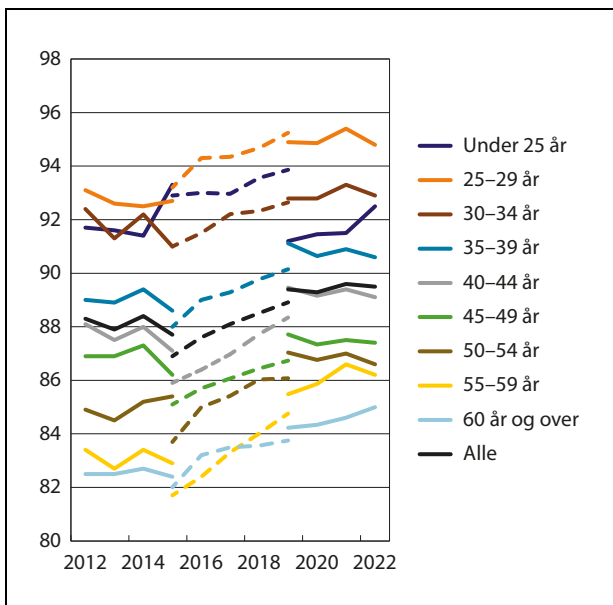
Lønnsforskjeller og inntektsforskjeller mellom kvinner og menn er også omtalt i forbindelse med lønnsforskjeller i ulike forhandlingsområder (kapittel 1.3.8), lønnsutviklingen etter yrke (kapittel 2.4), lønnsutviklingen for ledere (kapittel 2.7), og lønnsfordeling og andel lavlønte (kapittel 2.8). I kapittel 10 vises fordeling av kapitalinntekter mellom kvinner og menn.

2.4 Lønn etter yrke

Yrkeskodene i dette avsnittet er basert på yrkesstandarden STYRK-08. Standarden bygger på de to klassifikasjonsprinsippene kompetansenivå og grad av spesialisering. Hvilken yrkeskode en stilling skal ha, bestemmes av arbeidsoppgavenes krav til kompetanse. Hovedregelen er at ansatte som utfører samme arbeidsoppgaver, skal ha samme yrkeskode.

I tabell 2.5 er det tatt utgangspunkt i heltidsansatte etter firesifret yrkeskode. Lærlinger inngår ikke i materialet. For å begrense datamengden ser en her kun på de yrker hvor det er minst 15 000 heltidsansatte, dvs. 15 000 arbeidsforhold med heltid. I tabellen er yrkene sortert etter antall arbeidsforhold.

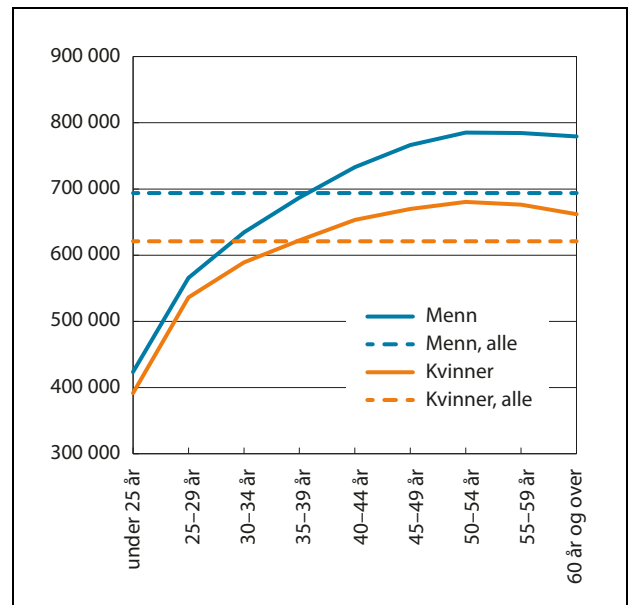
Veksten i gjennomsnittslønnen for heltidsansatte fra november 2021 til november 2022 var 4,7 prosent. For yrkene i tabellen var det høyest lønnsvekst blant administrerende direktører og lavest blant førskolelærere. Resultatene må ses i lys av at sene lønnsoppgjør bidro til at lønnsstatistikken for november 2022 ikke fanget opp alle oppgjør. Dette berører blant annet undervisnings- og barnehageyrker. Tilgang til og avgang fra et yrke gjennom året kan påvirke gjennomsnittslønnen i yrket. Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn er små for yrker innen undervisning og

Figur 2.3 Kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns etter alder. Heltidsansatte. Månedslønn per september/november

Note: Brudd i statistikken i 2015. Nytt tellingsstidspunkt fra 2019 (ny serie).

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Figur 2.4 Gjennomsnittslønn for kvinner og menn etter alder. Heltidsansatte. Månedslønn i kroner per november 2022, omregnet til lønn per år

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Tabell 2.5 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte ekskludert lærlinger, etter yrke²

	Lønnsvekst fra november året før, prosent			Månedslønn*12	Antall arbeidsforhold med heltid	Kvinner lønn som andel av menns, pst.	Andel kvinner pst.
	Gj.snitt ⁴						
	2017–2022	2021	2022	2022	2022	2022	2022
Høyere saksbehandlere i offentlig og privat virksomhet	3,2	3,7	4,1	672 960	75 208	89,8	64
Grunnskolelærere	2,2	5,0	0,5	591 960	61 901	99,0	73
Tømrere og snekkere	3,7	4,3	4,6	515 280	46 152	91,8	1
Butikkmedarbeidere	4,3	4,5	5,8	470 400	45 250	87,8	50
Selgere (engros)	4,0	4,9	5,1	743 160	40 095	89,1	28
Kontorarbeidere	3,6	4,2	5,2	553 200	39 684	92,7	74
Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.	2,7	4,4	1,7	429 720	38 207	98,6	84
Sykepleiere	3,4	5,2	3,1	596 760	33 942	94,6	89
Administrerende direktører	4,0	4,9	6,8	1 158 960	33 809	84,4	23
Helsefagarbeidere	2,9	3,7	3,7	522 480	30 145	99,2	79
Varehandelssjefer	3,6	6,8	2,4	687 000	29 309	78,4	47
Lagermedarbeidere og material-forvaltere	3,4	4,7	4,3	525 840	28 544	94,6	16
Førskolelærere	2,4	5,0	-0,1	523 680	28 347	101,6	89
Systemanalytikere/-arkitekter	3,3	4,6	3,6	842 160	28 295	91,1	25
Elektrikere	3,1	2,0	5,1	605 400	25 531	90,7	2
Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	2,7	2,5	3,7	682 800	25 183	93,7	52
Renholdere i virksomheter	3,2	4,0	4,3	449 880	25 060	97,3	74
Andre ingeniører	3,2	4,1	4,9	754 800	24 402	96,1	19
Sivilingeniører (bygg og anlegg)	2,9	4,5	3,5	853 920	24 134	91,7	19
Lastebil- og trailersjåfører	3,0	2,8	4,5	505 560	23 816	95,1	3
Andre administrative ledere	3,3	5,2	3,9	938 520	21 442	82,7	48
Lektorer mv. (videregående skole)	2,1	5,1	0,7	637 560	20 988	99,9	55
Operatører innen næringsmiddelproduksjon	3,1	4,5	3,7	480 000	20 640	93,5	35
Spesialsykepleiere	3,7	7,0	4,0	669 960	20 293	93,1	88
Andre programvare- og applikasjonsutviklere	3,7	4,3	4,3	819 480	20 155	93,2	23
Anleggsmaskin- og industrimekanikere	3,6	4,2	5,3	592 680	18 109	94,2	4
Bilmekanikere	3,4	3,7	5,0	531 480	17 877	93,5	2
Anleggsmaskinførere	3,4	3,4	4,6	554 880	17 353	91,8	2
Bygningsingeniører	3,2	4,3	4,5	735 360	16 870	94,4	17
Rørleggere og VVS-montører	3,4	3,8	4,5	574 560	16 850	96,4	1
Salgs- og markedssjefer	3,6	5,8	3,2	1 025 640	15 555	87,5	28
Regnskapsførere	3,5	3,7	4,6	687 960	15 310	87,6	66
Alle yrker unntatt lærlinger ³	3,6	4,4	4,7	672 000	1 922 422	88,8	40
Memo: Alle yrker, inkludert lærlinger ³	3,6	4,4	4,7	664 680	1 959 200	89,5	40

¹ Månedslønn per november.

² Gjelder yrker på firesifret nivå etter Standard for yrkesklassifisering (STYRK-08) med minst 15 000 arbeidsforhold på heltid. Disse yrkene omfatter i 2022 48,3 prosent av alle heltidsansatte.

³ Inkluderer også heltidsansatte i yrker hvor det er mindre enn 15 000 arbeidsforhold.

⁴ Geometrisk gjennomsnitt.

⁵ Sene lønnsoppgjør bidro til at lønnsstatistikken for november 2022 ikke fanget opp alle resultater av dette årets oppgjør. Dette berører særlig undervisnings- og barnehageyrker.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

barnehage, for helsefagarbeidere og for renholdere, mens forskjellene er størst for varehandelsjefer.

2.5 Lønn etter utdanning

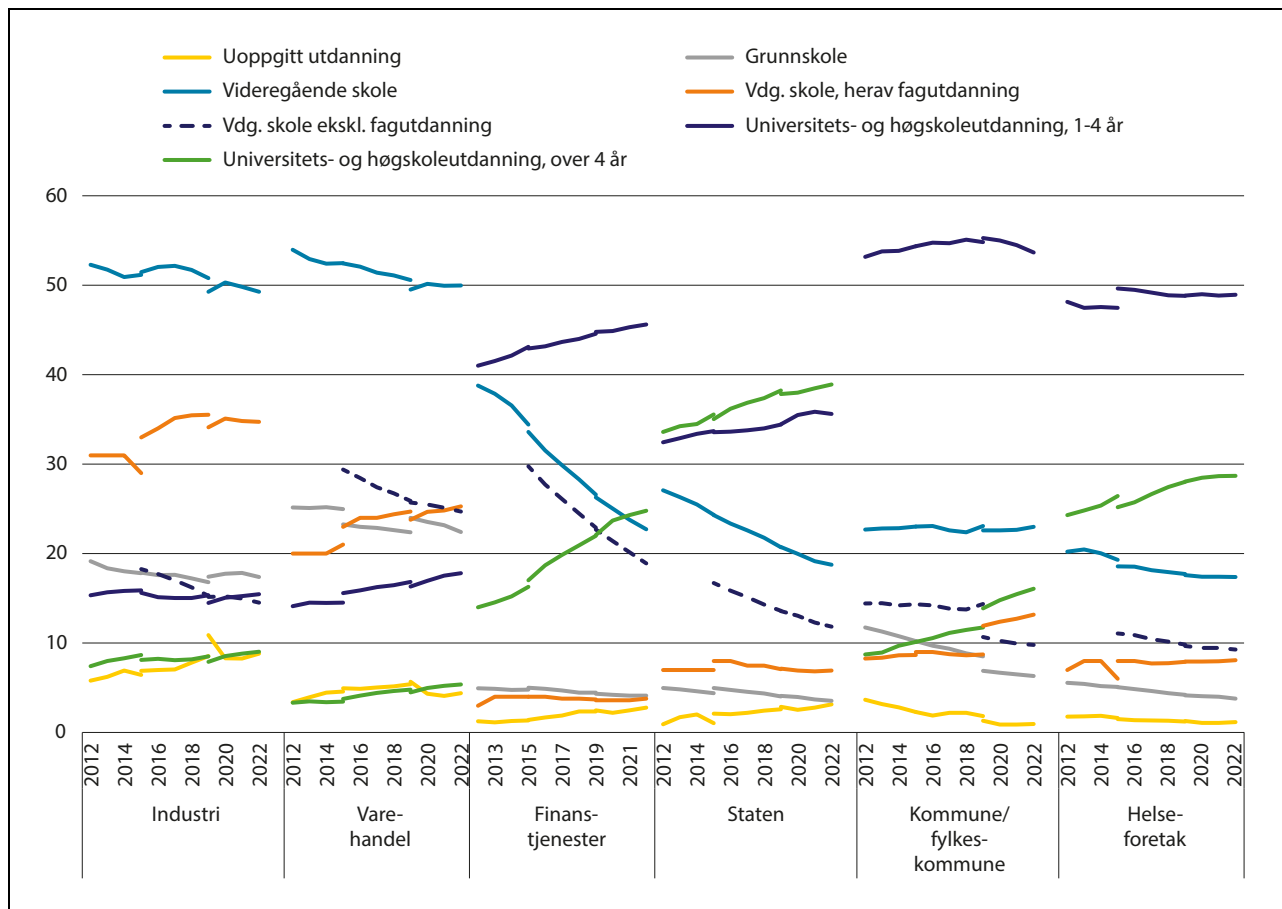
Det er store forskjeller på hvor mange ansatte som har henholdsvis lengre eller kortere utdanning i de forskjellige næringene, jf. figur 2.5 og vedleggstabell 4.16. For eksempel har 9 prosent av de ansatte i industrien universitets- eller høyskoleutdanning utover 4 år i 2022, mens det i staten er 39 prosent. Andelen med universitets- eller høyskoleutdanning til og med 4 år er 54 prosent i kommune/fylkeskommune, mens den er 15 prosent i industrien. Mens andelen med fagutdanning er 40 prosent i bygge- og anleggsvirksomhet, 35 prosent i industrien og 25 prosent i varehandel, er andelen under 10 prosent både i staten og i helseforetakene.

I enkelte næringer er andelen personer i noen av utdanningslengdene ganske liten. For eksem-

pel innenfor skoleverket er det 2 prosent av de ansatte som kun har grunnskoleutdanning. I bygg og anlegg og i varehandel er det kun mellom 3 og 5 prosent som har universitets- eller høyskoleutdanning lengre enn 4 år. Det er i tillegg en ikke ubetydelig andel lønnstakere med uoppgitt utdanning, og denne andelen er særlig høy i bygge- og anleggsvirksomhet. Det er viktig å poengtere at statistikk for lønn etter næring og utdanningslengde ikke tar hensyn til yrkenes kompetansekrav.

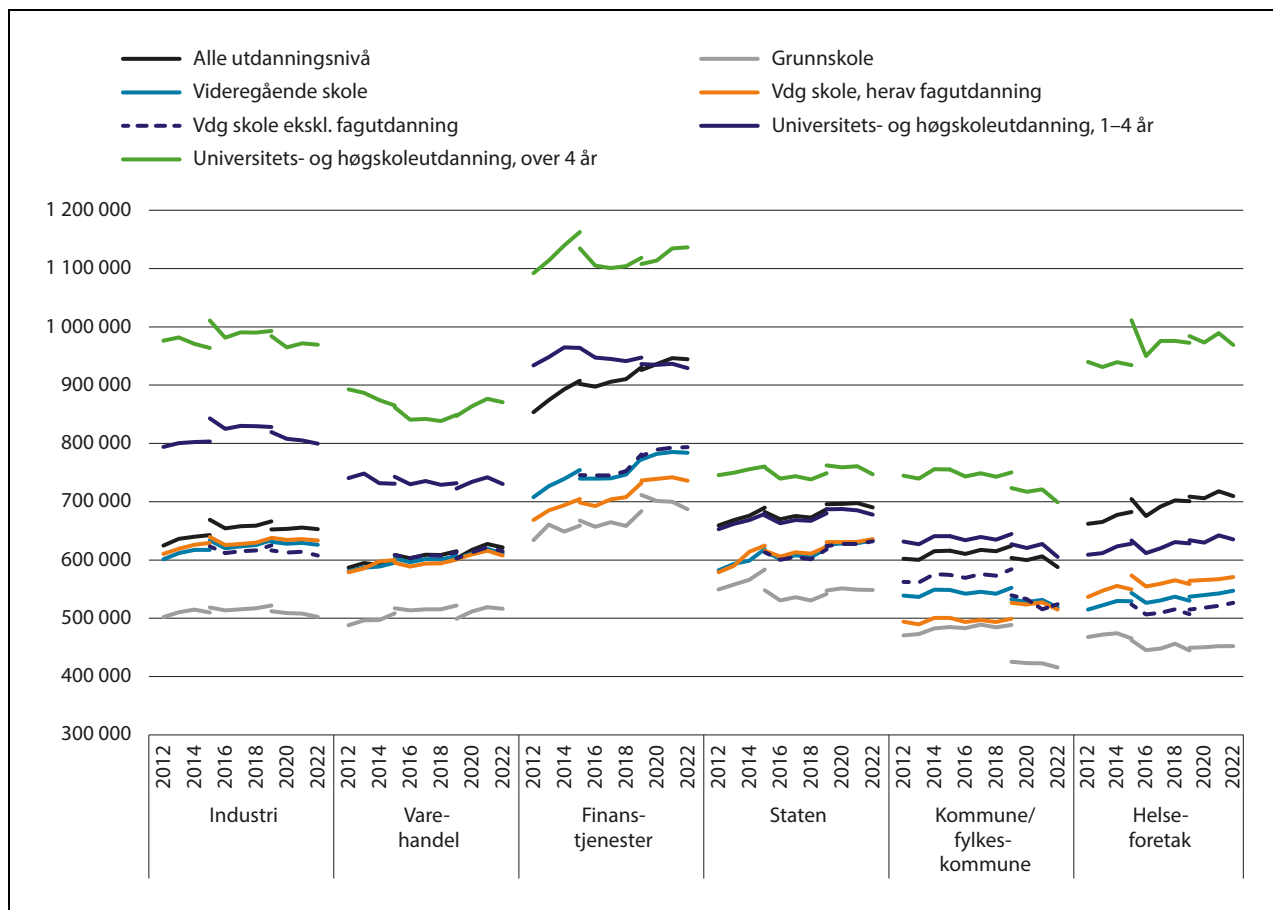
Ansatte med universitets- og høyskoleutdanning over 4 år har økt mest som andel av de ansatte siden 2010, jf. figur 2.5. Andelen med videregående skole eksklusiv fagutdanning og andelen med grunnskole som høyeste utdanning er redusert i samme periode. Figuren viser kun utviklingen for heltidsansatte i noen næringer. Hadde vi inkludert deltidsansatte og tatt med flere næringer ville fordelingen mellom de ulike utdanningslengdene kunne blitt noe annerledes.

Lønnstakere med lang utdanning har i gjennomsnitt høyere lønnsnivå enn lønnstakere med

Figur 2.5 Ansatte fordelt på utdanningslengde. Heltidsansatte. 2012–2022.¹ Prosent

¹ Brudd i statistikken i 2015. Brudd i statistikken for kommune/fylkeskommune i 2020. Omlegging av statistikken i 2019/2020.

Figur 2.6 Lønnsbredning etter utdanning.^{1,3,4,5,6} Lønn (månedslønn*12) for heltidsansatte i faste 2022-kroner²

¹ Fra og med 2012 er opplysninger fra SSBs spørreundersøkelse om innvandrernes utdanningsnivå inkludert.

² Deflatert med konsumprisindeksen.

³ Personer med fagutdanning og eksklusive fagutdanning er inkludert i gruppen videregående skole.

⁴ For kommune/fylkeskommune er tallene fra KS t.o.m. 2019. For nye 2019-tall og 2020 er tallene fra Statistisk sentralbyrå.

⁵ Brudd i statistikken i 2015. Brudd i statistikken for kommune/fylkeskommune i 2020. Omlegging av statistikken i 2019/2020.

⁶ Med unntak av tall fra kommune/fylkeskommune t.o.m. 2019 er månedslønnen basert på utdanningslengden fra året før.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, KS og Beregningsutvalget

kort utdanning. Figur 2.6 viser lønnsnivåer (målt i faste 2022-kroner) for perioden 2012–2022 etter utdanningslengder innen enkelte næringer. Lønnsforskjellene mellom de ulike utdanningslengdene er størst i helseforetakene for næringene inkludert her. De er ellers større i privat enn i statlig og kommunal sektor. I helseforetakene, staten og i industrien er lønnsnivået for fagutdannede høyere enn for lønnstakere med videregående skole eksklusive fagutdanning, mens det motsatte er tilfelle i varehandel, finanstjenester og kommune/fylkeskommune. I industri og varehandel er fagutdannedes lønn nær gjennomsnittet, mens fagutdan-

nede i det offentlige og i finanstjenester har lønn lavere enn gjennomsnittet.

Tabell 2.6 viser lønnsnivå i 2022 og samlet lønnsvekst de seneste fem årene etter næring og utdanningsnivå. Som nevnt over er noen av gruppene forholdsvis små, jf. figur 2.5 og vedleggstabell 4.16. For små grupper vil veksten i gjennomsnittslønnen lett påvirkes av endringer i gruppen, og veksttallene for uoppgitt utdanning viser stor variasjon mellom de ulike næringene. Disse tallene må tolkes med forsiktighet. Tabell 4.16 i vedlegg 4 viser også årlig lønnsvekst 2017–2022.

Tabell 2.6 Gjennomsnittslønn¹ i 2022 og samlet lønnsvekst 2017–2022 for heltidsansatte etter næring og utdanningslengde⁵

	I alt	Grunn- skole	Videre- gående skole	Av dette: Fag- utdanning ²	Universitet eller høg- skole til og med 4 år	Universitet eller høg- skole, lengre enn 4 år	Uoppgitt eller ingen fullført utdanning
<i>Industri</i>							
Vekst, pst.	18,0	15,6	17,3	17,4	13,4	14,9	20,7
Nivå, kr	653 040	502 320	625 920	633 480	799 800	969 600	520 320
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>							
Vekst, pst.	18,0	15,4	17,5	17,6	14,7	13,6	19,5
Nivå, kr	602 760	476 160	631 560	640 800	798 480	976 440	508 440
<i>Varehandel</i>							
Vekst, pst.	21,3	21,9	19,3	19,0	17,1	20,6	23,5
Nivå, kr	621 360	516 360	611 400	607 680	730 560	870 840	523 680
<i>Finanstjenester³</i>							
Vekst, pst.	22,0	15,6	23,6	20,9	15,9	21,3	13,6
Nivå, kr	944 280	686 880	783 840	735 720	929 400	1 136 280	1 171 560
<i>Statsansatte</i>							
Vekst, pst.	17,4	17,7	20,1	19,2	16,9	14,8	15,4
Nivå, kr	690 240	548 400	633 600	635 880	677 640	747 000	628 440
<i>Kommune og fylkeskommune⁴</i>							
Vekst, pst.	14,6	13,6	14,8	14,3	13,3	12,7	24,9
Nivå, kr	587 640	415 560	518 640	514 800	605 400	699 000	522 240
<i>– herav skoleverket/undervisning⁴</i>							
Vekst, pst.	12,3	13,4	12,5	12,1	11,6	10,3	17,4
Nivå, kr	604 440	367 920	490 920	484 560	603 960	663 360	544 080
<i>– ekskl. skoleverket/undervisning⁴</i>							
Vekst, pst.	16,1	13,5	15,0	14,6	14,8	15,0	20,7
Nivå, kr	579 720	421 680	521 640	517 920	606 360	730 200	517 560
<i>Helseforetak</i>							
Vekst, pst.	18,1	16,3	18,5	17,6	18,3	14,2	14,5
Nivå, kr	709 560	451 920	547 080	570 600	635 160	969 000	700 440

¹ Månedslønn per september/november/desember*12.

² Som fagutdannet regnes: a) alle som har fagutdanning med godkjent fagbrev eller svenneprøve i henhold til Lov om fagopp- læring i arbeidslivet som fullførte utdanning i henhold til register for befolkningens høyeste utdanning (BHU), og b) alle som har bestått teknisk fagskole som høyeste fullførte utdanning i henhold til register for BHU.

³ Omfatter bank og forsikring og annen finansiell tjenesteyting.

⁴ Kilde: KS t.o.m. 2019. F.o.m. 2020 er tallene fra Statistisk sentralbyrå. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. 2020. I endringstall for årene 2015–2019 brukes tall for skoleverket.

⁵ Med unntak av tall fra kommune og skoleverk t.o.m. 2019 er månedslønnen basert på utdanningslengden fra året før.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og KS

2.6 Lønnsutviklingen for deltidsansatte

Tabell 2.7 viser lønnsutviklingen for deltidsansatte per heltidsekvivalent etter nærings hovedområde fra 2021 til 2022. Tabellen viser også lønn for deltidsansatte som andel av lønn for heltidsansatte, og andel arbeidsforhold med deltid i lønnsstatistikken⁷.

Forskjellen i lønn mellom deltidsansatte og heltidsansatte knytter seg blant annet til faktorer som yrke, stilling, utdanning og alder. For eksem-

⁷ Dette må ikke forveksles med sysselsatte ifølge sysselsettingsstatistikken.

pel kan en stor andel unge deltidsansatte bidra til forskjellen i gjennomsnittslønn mellom heltids- og deltidsansatte. Også andre forhold kan virke inn, for eksempel at deltidsansatte i enkelte næringer har høyere gjennomstrømning enn heltidsansatte og dermed lavere ansiennitet. I overnattings- og serveringsvirksomhet er det en høy andel deltidsansatte både under og over 25 år. I helseforetakene dominerer heltid blant dem over 25 år, mens det i andre helsetjenester er deltid som dominerer for dem over 25 år. Bak det samlede bildet av lik fordeling på heltid og deltid blant dem over 25 år i næringen helse- og sosialtjenester, ligger altså ulikheter næringsgruppene imellom.

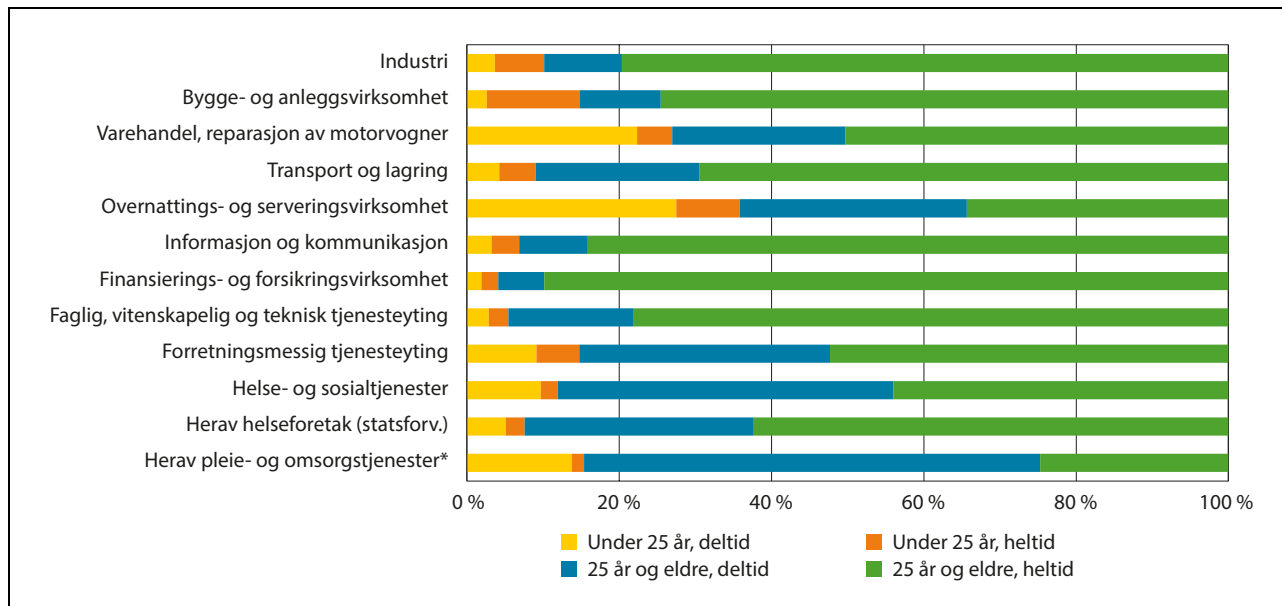
Tabell 2.7 Lønn per heltidsekvivalent¹ for deltidsansatte etter næring², 2022. Lønnsvekst i prosent fra samme måned året før

	Lønnsvekst	Lønnsnivå	Deltidsansattes lønn regnet om til heltidsekvivalenter, i prosent av heltidsansattes lønn	Andel arbeidsforhold med deltid, pst.
Industri	4,9	516 720	79,1	14
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,9	542 160	89,7	13
Varehandel, reparasjon av motorvogner	2,7	433 440	69,8	45
Transport og lagring	5,2	503 040	78,8	26
Overnattings- og serveringsvirksomhet	4,5	387 600	85,0	57
Informasjon og kommunikasjon	4,6	603 720	71,8	12
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4,5	665 640	70,5	8
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	5,3	638 160	78,8	19
Forretningsmessig tjenesteyting	5,0	455 640	80,7	42
Helse- og sosialtjenester	3,5	545 280	90,2	54
<i>Offentlig forvaltning:</i>				
Kommuner og fylkeskommuner	3,0	526 080	89,5	51
herav undervisning	2,1	507 720	84,0	39
<i>Statlig forvaltning:</i>				
Helsetjenester (helseforetak)	5,7	643 200	90,6	35
Statlig forvaltning eksklusive helse-tjenester (staten)	4,4	571 920	82,9	18
Alle næringer	3,5	509 880	76,7	35

¹ Månedslønn per november*12. Månedslønnen for deltidsansatte er omregnet til lønn i heltidsstilling og vektet med timetallet delt på gjennomsnittlig arbeidstid for heltidsansatte.

² Standard for næringsgruppering (SN 2007).

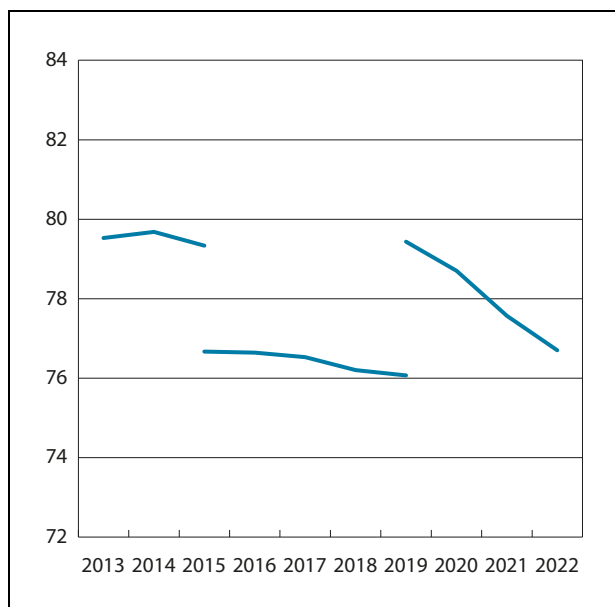
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.7 Fordeling av arbeidsforhold etter alder og arbeidstid i utvalgte næringer. November 2022

¹ Omfatter næringene Pleie og omsorg i institusjon og Sosialtjenester uten botilbud for eldre og funksjonshemmede
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Deltidsansatte hadde en gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per heltidsekvivalent i november 2022 på 509 880 kroner, og en vekst på 3,5 prosent fra samme tid i 2021. Per november 2022 hadde alle heltidsansatte en gjennomsnittlig årlig lønn på 664 680 kroner, 4,7 prosent høyere

Figur 2.8 Deltidsansattes lønn (i heltidsekvivalenter), i prosent av heltidsansattes lønn¹

¹ Månedslønn per september t.o.m. 2019. F.o.m. nye 2019-tall er referansemåneden november. Brudd i statistikken i 2015. Omlagging av statistikken i 2019/2020.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

enn gjennomsnittlig årlig lønn per november 2021.

Lønnen til deltidsansatte per heltidsekvivalent som andel av heltidsansattes lønn, varierte i 2022 fra 70,5 prosent for ansatte i finansierings- og forsikringsvirksomhet til 90,6 prosent i helseforetakene, med et gjennomsnitt for alle på 76,7 prosent.

I figur 2.8 presenteres deltidsansattes lønn i prosent av heltidsansattes lønn for årene 2013 til 2022. På grunn av innføringen av a-ordningen er det et brudd i 2015. Det var sannsynligvis tidligere en overrapportering av vanlig arbeidstid på 37,5 timer per uke, og i tillegg fanger man nå bedre opp deltid enn det som var tilfellet i den utvalgsbaserte statistikken før 2015. Ny metode for beregning av arbeidstid fra 2020 (med tall fra 2019) gir bedre informasjon om arbeidstid i a-ordningen, og gjør det enklere å avgjøre hvem som arbeider heltid og deltid. Endringen medfører blant annet en økning i andelen som jobber heltid. Deltidsansattes lønn som andel av heltidsansattes lønn falt fra 2021 til 2022.

2.7 Lønnsutviklingen for ledere

Dette delkapitlet omhandler lønnsstatistikk for heltidsansatte administrerende direktører i privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Administrerende direktører er ansatte med yrkeskode 1120

Administrerende direktør, iht. STYRK-08, og statistikken kan omfatte flere personer med lederfunksjoner i hvert foretak. Det benyttes samme lønnsbegrep som i tabell 1.1, dvs. månedslønn som er avtalt lønn med faste tillegg, uregelmessige tillegg og bonus.

I avsnittet Lønnsutviklingen for administrerende direktører inklusive opsjons- og naturalytelser, benyttes et utvidet lønnsbegrep der opsjons- og naturalytelser og overtidsbetaling er inkludert. I avsnittet Lønnsutviklingen for toppledere i offentlig forvaltning er lønnsbegrepet fast avtalt lønn (grunnlønn/regulativlønn), og faste og variable tillegg.

Lønnsveksten er regnet som endring mellom samme måned i to påfølgende år, og kan i det

enkelte år ikke direkte sammenlignes med veksten i gjennomsnittlig årslønn fra det ene året til det andre slik den framkommer i tabell 1.1. Over tid vil det likevel bli stor grad av samsvar mellom disse to måtene å beregne lønnsveksten på.

Lønnsutviklingen eksklusive opsjons- og naturalytelser

Tabell 2.8 viser at veksten i gjennomsnittslønn fra november 2021 til november 2022 var 6,9 prosent for administrerende direktører i privat sektor i alt og 9,6 prosent i industrien, og 4,4 prosent for toppledere og administrerende direktører i offentlig forvaltning. Lønnsveksten for alle heltidsansatte lønnstakere var 4,7 prosent i samme periode.

Tabell 2.8 Gjennomsnittslønn (månedslønn per november) for heltidsansatte administrerende direktører i enkelte næringer i privat sektor¹. Eksklusive opsjons- og naturalytelser.

	Lønnsvekst fra samme måned året før, prosent				Lønnsnivå kroner 2022	Kvinnens gjennomsnittslønn i prosent av menns 2022	Antall 2022	Andel kvinner, pst. 2022
	Gj.snitt ³							
	2017–2022	2020	2021	2022				
Utvinning av råolje og naturgass inkl. tjenesteyting ⁴	7,9	1,5	-0,9	21,3	3 210 960	-	210	13,3
Industri	4,6	0,3	5,8	9,6	1 375 800	97,0	3100	12,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	4,6	3,5	4,7	7,3	1 033 800	113,6	4450	5,1
Varehandel, reparasjon av motorvogner	4,8	5,7	7,5	4,7	1 089 840	82,6	5182	17,4
Transport og lagring	3,8	0,2	3,1	11,2	1 507 800	116,2	1423	12,3
Overnattings- og serverings- virksomhet	3,4	1,0	5,6	4,2	684 000	90,2	2582	41,6
Informasjon og kommunikasjon	3,8	1,2	7,3	4,1	1 446 960	100,8	2296	19,3
Finansierings- og forsikrings- virksomhet	4,1	2,6	3,3	7,3	2 316 960	91,9	749	26,6
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	3,3	1,9	4,3	8,5	1 149 120	86,2	4267	23,1
Forretningsmessig tjenesteyting	4,2	3,5	3,7	6,8	1 076 280	88,5	1844	23,6
Alle næringer i privat sektor	4,1	2,9	4,9	6,9	1 157 160	83,7	32696	22,1
Memo: Offentlig forvaltning ²	3,4	-0,2	4,7	4,4	1 268 112	93,6	1 964	45,0

¹ Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

² Omfatter yrkene toppledere i offentlig administrasjon og administrerende direktører i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene. Heltidsansatte.

³ Geometrisk gjennomsnitt.

⁴ Gjennomsnittlig bonus økte med 90,5 prosent i 2022 og var på 1 050 240 kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Lønnsveksten for ledergruppene i tabellen varierer noe fra år til år. Det gjelder særlig i små grupper, der endringer i sammensetning lett kan slå ut i endret gjennomsnittslønn, og i grupper med stort innslag av bonusutbetalinger som kan variere noe. Et eksempel er direktører i utvinning av råolje og naturgass inkl. tjenesteyting, der gjennomsnittslønnen falt i 2016 og 2017, men økte betydelig i 2018 og 2019, drevet av økte bonusutbetalinger. Antallet direktører i denne næringen falt med 16 prosent fra 2015 til 2017, og økte med 15 prosent fra 2018 til 2020. I 2021 falt gjennomsnittslønnen med 0,9 prosent for direktører i denne næringen, men økte med 21,3 prosent i 2022, i stor grad som følge av økte bonuser.

For administrerende direktører i privat sektor under ett steg gjennomsnittslønnen med 4,1 prosent per år i gjennomsnitt fra 2017 til 2022. Den høyeste veksten blant gruppene i tabellen i denne perioden finner vi i utvinning av råolje og naturgass inkl. tjenesteyting, godt drevet av den nevnte veksten i fjor. Varehandel økte med 4,8 prosent. Gjennomsnittlig årlig vekst fra 2017 til 2022 var 3,4 prosent for toppledere og administrerende direktører i offentlig forvaltning. I samme periode økte lønningene for administrerende direktører i industrien med 4,6 prosent i gjennomsnitt per år. For heltidsansatte lønnstakere under ett steg lønnen med 3,3 prosent i gjennomsnitt per år i samme periode.

Blant administrerende direktører i privat sektor i 2022 utgjorde gjennomsnittslønnen for kvinner 83,7 prosent av gjennomsnittslønnen for menn, 0,2 prosentpoeng mer enn i 2021. Lønnsforskjellen var størst i varehandel mv. og i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. I informasjon og kommunikasjon var gjennomsnittslønnen tilnærmet lik, og i transport og lagring og bygge- og anleggsvirksomhet var den høyere for kvinner enn for menn. I disse næringene er imidlertid

andelen og antallet kvinnelige administrerende direktører lave.

For alle næringer samlet var nær 22 prosent av de administrerende direktørene kvinner. Andelen kvinner var lavest i bygge- og anleggsvirksomhet og høyest i overnattings- og serveringsvirksomhet, blant næringene i privat sektor i tabellen. Andelen kvinnelige toppledere og administrerende direktører er betydelig høyere i offentlig forvaltning enn i privat sektor, og forskjellen mellom kvinners og menns gjennomsnittslønn er mindre.

Lønnsutviklingen inklusive opsjons- og naturallytelser

Tabell 2.9 viser at gjennomsnittslønnen inklusive opsjons- og naturallytelser for administrerende direktører økte med 6,7 prosent fra november 2021 til november 2022.

Mange som telles som administrerende direktør i statistikken leder forholdsvis små foretak og utfører antagelig ikke de oppgavene eller har det ansvaret en vanligvis forbinder med en administrerende direktør. Tabell 2.11 viser lønnsnivå og lønnsvekst for administrerende direktører etter foretaksstørrelse. Det inngår vel 32 700 administrerende direktører i statistikken. Vel 14 500 er direktører i foretak med 1–9 ansatte, mens i underkant av 1 800 er direktører i foretak med 100–249 ansatte og nær 3 400 er direktører i de aller største foretakene.

I tabell 2.10 er administrerende direktører rangert etter stigende lønnsnivå og inndelt i desiler. Tabellen viser at lederne i desil 10 hadde en gjennomsnittslønn på 3 329 100 kroner per november 2022 og den høyeste veksten fra året før. Opsjons- og naturallytelser for denne gruppen utgjorde 148 800 kroner i 2022.

Lønnsnivået er lavest i de minste foretakene. Det kan være flere årsaker til dette, herunder

Tabell 2.9 Gjennomsnittslønn¹ inklusive opsjons- og naturallytelser for administrerende direktører². Vekst fra samme måned året før i prosent

	2013	2014	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Herav	
											Lønnsnivå 2022	opsjons- og naturallytelser
Adm. Direktører	3,0	0,7	-	1,9	2,5	3,2	2,8	3,2	4,8	6,7	1 180 500	20 700

¹ Månedslønn per november inkl. overtid*12 med tillegg av opsjons- og naturallytelser. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, overtid samt opsjons- og naturallytelser. Årlig vekst t.o.m. 2019 er per september.

² Til og med 2014: Administrerende direktører og andre med lederfunksjoner i foretak med 10 eller flere ansatte. Fra og med 2015: Basert på a-ordningen, og omfatter alle administrerende direktører. Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

Tabell 2.10 Gjennomsnittslønn¹ etter desiler for administrerende direktører² i 2022. Inklusive opsjons- og naturalytelser. Vekst i prosent fra året før

Desiler	Lønnsnivå	Lønnsvekst fra året før	Opsjons- og naturalytelser
1	463 600	4,7	1 200
2	583 300	3,6	1 800
3	665 100	5,6	3 200
4	747 700	4,7	3 800
5	847 100	5,6	5 300
6	967 200	5,3	6 300
7	1 134 400	5,9	8 000
8	1 346 100	5,8	11 100
9	1 721 400	6,3	17 600
10	3 329 100	9,9	148 800
I alt	1 180 500	6,7	20 700

¹ Månedslønn inkl. overtid *12 med tillegg av opsjons- og naturalytelser per november. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, overtid samt opsjons- og naturalytelser.

² Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

næringsvise forskjeller i foretaksstørrelser og forskjeller i sammensetningen av lederne, blant annet gjennom at statistikken omfatter flere personer med lederfunksjoner i hvert foretak. I 2022 økte gjennomsnittslønnen mest i foretakene med mellom 10 og 24 ansatte.

Gjennomsnittlig lønnsnivå for kvinnelige administrerende direktører var per november 2022 83,4 prosent av lønnsnivået for mannlige administrerende direktører. Den relative gjennomsnittslønnen var 79,6 prosent i 2016 og har økt hvert år siden. Lønnsforskjellen er størst i fore-

Tabell 2.11 Gjennomsnittslønn¹ inklusive opsjons- og naturalytelser for administrerende direktører etter foretaksstørrelse². Vekst fra samme måned året før i prosent

Antall ansatte i foretaket	Antall adm. direktører 2022	Samlet lønnsnivå ¹ 2022	Herav: Opsjons- og naturalytelser 2022	Lønnsvekst fra november året før		Kvinnens gjennomsnittslønn i prosent av menns 2022	Andel kvinner, pst. 2022
				2022	Gj.snitt 2017–2022		
1–9	14 534	913 000	8 400	6,9	4,5	81,8	21,3
10–24	6 991	1 097 300	14 400	8,5	4,4	81,5	20,2
25–99	6 013	1 369 700	24 900	4,1	2,9	79,9	20,6
100–249	1 799	1 745 500	36 700	0,5	3,0	73,6	24,0
250 og over	3 359	1 869 800	70 900	6,0	4,3	78,8	31,6
Alle	32 696	1 180 500	20 700	6,7	4,0	83,4	22,1

¹ Månedslønn inkl. overtid*12 med tillegg av opsjons- og naturalytelser per november. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, overtid samt opsjons- og naturalytelser.

² Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

takene med mellom 100 og 249 ansatte. For kvinnelige administrerende direktører i alt økte gjennomsnittslønnen fra november 2021 til november 2022 med 7,1 prosent, mens økningen for menn var 6,7 prosent.

Andelen kvinner blant administrerende direktører har økt fra 19,1 prosent i 2016 til 22,1 prosent i 2022. Andelen kvinner er størst i de aller største foretakene.

Lønnsutviklingen for toppledere i offentlig forvaltning

Statistikken for toppledere i offentlig forvaltning er delt opp på følgende måte, som presentert i tabell 2.12:

- Kommuner og fylkeskommuner: Øverste administrative leder (kommunedirektør).

- Staten: Øverste leder i virksomheter i det statlige tariffområdet (angitt som virksomhet i hovedtariffavtalen i staten).
- Offentlig forvaltning i alt: Kommuner og fylkeskommuner, staten og administrerende direktør i næringen Helsetjenester i statsforvaltningen (før 2016 de regionale helseforetakene, herunder også de forskjellige helseforetakene) vektet sammen.

Det er små grupper det er beregnet lønnsvekst for. Endringer i antallet som er med i gruppene, kan derfor gi forholdsvis store utslag i beregnet lønnsvekst.

Veksten i gjennomsnittlig lønn for toppledere i offentlig forvaltning under ett var 3,9 prosent fra 2021 til 2022. For toppledere i kommuner og

Tabell 2.12 Gjennomsnittslønn¹ per dato for toppledere i offentlig forvaltning. Lønnsvekst fra samme måned året før i prosent

	Kommuner og fylkeskommuner ²	Staten ³	Offentlig forvaltning, i alt ⁴
2013	4,9	5,0	4,6
2014	4,7	2,4	3,9
2015	4,4	7,9	5,5
2016	4,4	4,8 ⁵	4,7 ⁵
2017	3,7	4,8	3,8
2018	4,2	2,1	3,5
2019	4,4	4,1	4,1
2020	2,5	0,9	1,8
2021	3,6	3,3 ⁶	3,5
2022	4,4	3,6	3,9
Lønnsnivå 2022	1 240 900	1 500 300	1 353 857
Antall personer 2022	363	185	576

¹ Omfatter fast avtalt lønn (grunnlønn/regulativlønn) og faste og variable tillegg. Gjennomsnittslønn er definert som månedslønn per desember (kommuner og fylkeskommuner) multiplisert med 12. For staten er det definert som innrapportert årslønn per 31.12 fra og med 2022 (før 2022: månedslønn per september multiplisert med 12)

² Beregnet av KS med utgangspunkt i PAI-registeret, kommunenøkkelene og direkte henvendelser til kommuner og fylkeskommuner.

³ Beregnet av Kommunal- og distriktsdepartementet basert på data fra SSB.

⁴ Beregnet på grunnlag av kolonnene for Kommuner og fylkeskommuner og Staten samt den høyest lønnede administrerende direktøren i hvert foretak i næringen Helsetjenester i statsforvaltningen, slik foretak er identifisert i foretaks- og virksomhetsregisteret i SSB.

⁵ Brudd i statistikken. I 2016 og 2017 omfattes den som antas være toppleder i hvert foretak i staten basert på yrkeskode og lønn. I TBU's rapport for 2015 omfattet statistikken den høyest lønte heltidsansatte i hvert foretak. Vekstallene for 2015–2016 er basert på metoden i 2016. Øverste leder er identifisert ved stillingskode for årene før 2014.

⁶ Lønnsveksten i 2021 må ses i sammenheng med lønnsveksten i 2020. Pga. pandemien ble tariffforhandlingene i staten i 2020 gjennomført på høsten i stedet for på våren. Som følge av dette kan enkelte ledere ha fått lønnstillegg i 2020, som først ble innrapportert og registrert i 2021. Lønnsveksten kan derfor antas å være for lav i 2020, men tilsvarende for høy i 2021.

fylkeskommuner var lønnsveksten 4,4 prosent. For toppledere i staten var lønnsveksten 3,6 prosent. For tiårsperioden fra 2012 til 2022 var gjennomsnittlig årlig lønnsvekst for toppledere 3,5 prosent i staten, 4,1 prosent i kommuner/fylkeskommuner og 3,5 prosent i offentlig forvaltning under ett.

Toppledere i offentlig forvaltning omfatter også en mindre gruppe av administrerende direktører i helsetjenester i statsforvaltningen. Lønnsnivået for denne gruppen var i november 2022 1 850 700 kroner, om lag som året før. Lønnsveksten for denne gruppen var 2,2 prosent i gjennomsnitt per år for perioden fra 2012 til 2022.

Per desember 2022 var gjennomsnittslønnen for toppledere i kommuner og fylkeskommuner 1 240 900 kroner. I staten tjente topplederne i gjennomsnitt 1 500 300 kroner per 31. desember 2022.

2.8 Lønnsfordelingen

Tallene som presenteres i dette avsnittet omfatter en veiing av lønnen for alle⁸ lønnstakere basert på

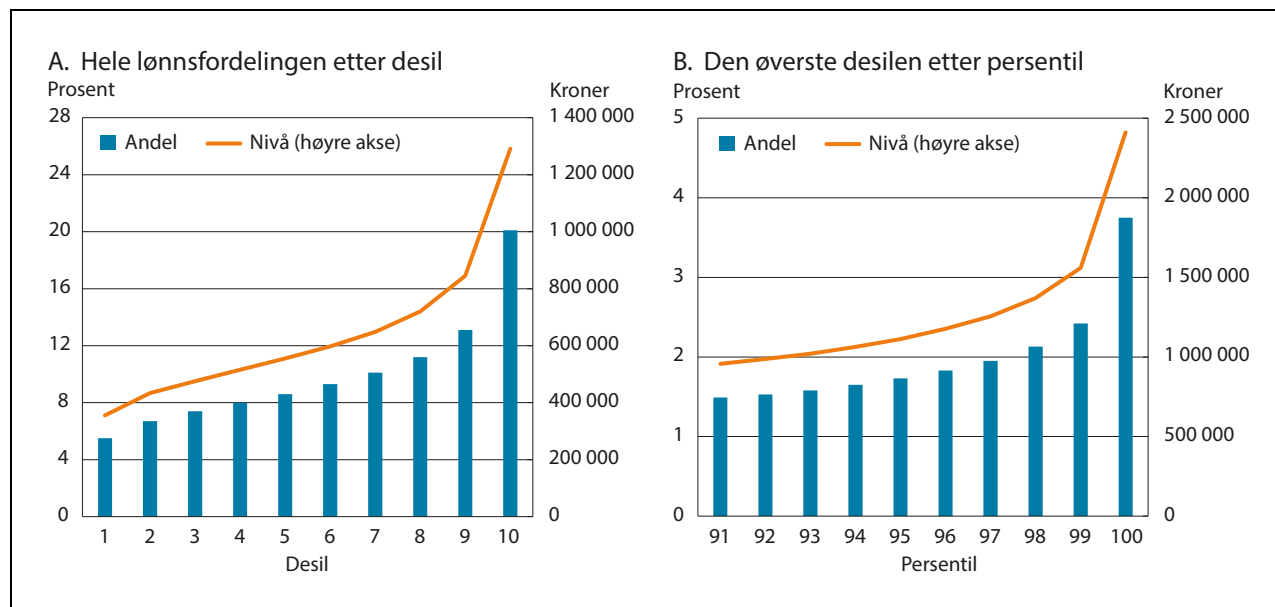
⁸ I datamaterialet er lønnen til deltidsansatte omregnet til hva den ville vært hvis de jobbet heltid. Lønn per heltidsekvivalent for de deltidsansatte kan da slås sammen med lønnen for de heltidsansatte slik at man kan beregne gjennomsnittlig lønn per heltidsekvivalent for alle ansatte.

et materiale fra SSB. Lønnsbegrepet er det samme som benyttes i tabell 1.1, dvs. fast avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus, men eksklusiv overtid. Det gis et bilde av lønnsfordelingen på et gitt tidspunkt, mens lønn for den enkelte varierer over yrkesløpet.

Lærlinger tjener typisk mellom 30 og 80 prosent av begynnerlønnen for faglærte i samme yrke, i henhold til en avtalt lønnsstige. Det kan gi et skjevt bilde av lønningene nederst i fordelingen å inkludere lærlinger. Figur 2.9 viser fordelingen av samlet lønn for ansatte eksklusive lærlinger i 2022. Data for lønnsfordeling eksklusive lærlinger foreligger bare fra og med 2017. Vedleggstabell 4.19 viser fordelingen i årene 2017–2022 når lærlinger holdes utenfor datagrunnlaget.

Tabell 2.13 viser lønnsfordelingen både med og uten lærlinger inkludert. Gjennomsnittlig lønn blir høyere i alle desiler når lærlinger holdes utenfor, men mest i laveste desil. Når en tar ut lærlinger reduseres lønnsspredningen for menn noe mer enn for kvinner.

Tabellen viser hvor stor del av samlet lønnssum de ulike lønnsgruppene (desilene) mottar. I 2022 mottok de 10 prosentene med lavest lønn (desil 1) 5,5 prosent av samlet lønnssum, mens de 10 prosentene med høyest lønn (desil 10) mottok 20,1 prosent (eksklusiv lærlinger). Det er små endringer i disse andelene de seneste årene.

Figur 2.9 Lønnsnivå¹ og andel av samlet lønnssum² per desil og for de øverste persentilene i lønnsfordelingen, heltidsekvivalenter, uten lærlinger, 2022

¹ Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.

² Andel av samlet lønnssum i prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.13 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent

	Alle ansatte					Ansatte uten lærlinger	
	Andel ¹		Lønnsnivå ³	Årlig vekst ⁴	Andel ¹	Lønnsnivå ³	
	2012	2017 ²					2022
Alle	100,0	100,0	100,0	637 800	3,1	100,0	643 800
Desil 1	5,5	5,2	5,3	335 040	2,2	5,5	355 700
Desil 2	6,9	6,7	6,7	427 560	2,9	6,7	433 900
Desil 3	7,6	7,4	7,4	470 760	2,9	7,4	475 200
Desil 4	8,2	8,0	8,0	511 080	3,0	8,0	515 600
Desil 5	8,8	8,7	8,7	551 880	3,0	8,6	555 400
Desil 6	9,4	9,4	9,3	594 240	3,1	9,3	597 600
Desil 7	10,1	10,2	10,1	644 520	3,1	10,1	648 000
Desil 8	11,1	11,2	11,2	716 400	3,3	11,2	720 200
Desil 9	13,0	13,1	13,2	840 840	3,4	13,1	845 200
Desil 10	19,6	20,0	20,2	1 285 320	3,3	20,1	1 291 400
Gini-koeffisient	0,198	0,208	0,211			0,206	
Persentil 91	1,5	1,5	1,5	952 920	3,3	1,5	957 300
Persentil 92	1,5	1,5	1,5	982 080	3,3	1,5	986 900
Persentil 93	1,6	1,6	1,6	1 015 440	3,3	1,6	1 020 300
Persentil 94	1,6	1,7	1,7	1 057 680	3,3	1,7	1 062 800
Persentil 95	1,7	1,7	1,7	1 107 120	3,2	1,7	1 112 600
Persentil 96	1,8	1,8	1,8	1 172 160	3,2	1,8	1 177 300
Persentil 97	1,9	2,0	2,0	1 249 320	3,2	2,0	1 255 200
Persentil 98	2,1	2,1	2,1	1 363 560	3,2	2,1	1 369 700
Persentil 99	2,4	2,4	2,4	1 553 640	3,2	2,4	1 560 200
Persentil 100	3,4	3,7	3,8	2 399 400	3,4	3,8	2 411 600
Menn	100,0	100,0	100,0	675 000	3,0	100,0	683 800
Desil 1	5,2	4,9	5,0	339 120	2,3	5,4	367 400
Desil 2	6,6	6,4	6,5	437 400	3,0	6,5	445 900
Desil 3	7,3	7,1	7,1	481 800	2,9	7,1	487 900
Desil 4	7,9	7,8	7,7	522 840	2,9	7,7	528 900
Desil 5	8,5	8,5	8,4	567 720	2,9	8,4	573 700
Desil 6	9,2	9,2	9,1	617 280	3,0	9,1	622 800
Desil 7	10,1	10,1	10,1	681 720	3,1	10,1	687 600
Desil 8	11,4	11,4	11,4	769 920	3,2	11,4	776 400
Desil 9	13,5	13,5	13,5	913 080	3,1	13,4	919 500
Desil 10	20,4	21,0	21,0	1 418 880	3,1	20,9	1 428 300
Gini-koeffisient	0,218	0,229	0,228			0,222	

Tabell 2.13 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent

	Alle ansatte					Ansatte uten lærlinger	
	Andel ¹			Lønnsnivå ³	Årlig vekst ⁴	Andel ¹	Lønnsnivå ³
	2012	2017 ²	2022	2022	2012–2022	2022	2022
Kvinner	100,0	100,0	100,0	591 360	3,2	100,0	594 600
Desil 1	6,0	5,7	5,6	331 800	2,3	5,8	344 700
Desil 2	7,4	7,1	7	416 520	2,8	7,1	420 200
Desil 3	8,0	7,9	7,8	458 640	2,9	7,8	461 100
Desil 4	8,6	8,5	8,4	496 320	3,0	8,4	498 900
Desil 5	9,2	9,2	9,1	537 240	3,1	9,1	539 000
Desil 6	9,8	9,8	9,7	572 520	3,1	9,7	574 200
Desil 7	10,4	10,5	10,4	612 720	3,2	10,3	614 100
Desil 8	11,2	11,3	11,2	663 360	3,3	11,2	664 900
Desil 9	12,3	12,5	12,7	749 280	3,6	12,6	751 000
Desil 10	17,1	17,7	18,2	1 075 320	3,9	18,1	1 077 800
Gini-koeffisient	0,161	0,173	0,180			0,177	

¹ Andel av samlet lønssum i prosent.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.

⁴ Gjennomsnittlig årlig vekst i prosent. Geometrisk gjennomsnitt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

På grunn av omlegging av statistikken i 2015 er tallene for årene etter 2015 ikke direkte sammenlignbare med årene før. Tallserien fra 2006 fram til og med 2015 viser en forskyvning i lønnsfordelingen mot høyere andeler av samlet lønn til gruppene (desilene) med de høyeste lønningene. Se også omtalen i NOU 2016: 6 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2016.

Over de seneste ti årene har veksten i gjennomsnittslønn vært minst i den laveste desilen og størst i den øvre delen av fordelingen. For kvinner har veksten i den øverste desilen vært sterkere enn for menn. Mens gjennomsnittslønnen i den laveste desilen har økt med 2,2 prosent målt som årlig rate i perioden, har veksten for alle vært 3,1 prosent (inkludert lærlinger). I samme periode har gjennomsnittlig årsvekst i konsumprisindeksen vært 2,7 prosent. Siden personer vil kunne bevege seg mellom lønnsgrupper i perioden, kan ikke utviklingen i lønnsfordelingen si noe direkte om lønnsutviklingen for den enkelte.

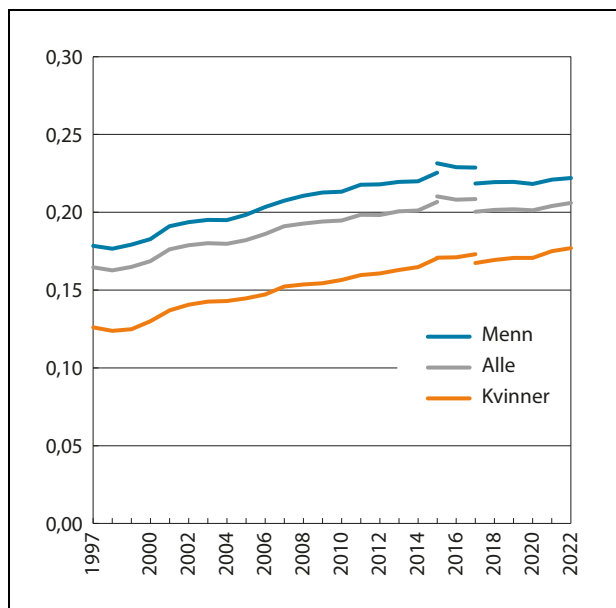
Tabell 2.13 viser en oppsplitting av desil 10 i persentiler. Persentil 100 (prosenten med aller høyest lønn) hadde en gjennomsnittslønn på 2 411 600 kroner og mottok 3,8 prosent av samlet

lønn i 2022 (uten lærlinger). Andelen av samlet lønn som prosenten med aller høyest lønn mottok, har økt de siste ti årene. Veksten i gjennomsnittslønn fra 2012 til 2022 var høyere for denne prosenten med aller høyest lønn enn for de andre persentilene.

Gini-koeffisienten er et summarisk mål på ulikhet og antar verdier mellom 0 og 1. Verdien 0 tilsier at inntektene er helt likt fordelt, mens en Gini-koeffisient lik 1 tilsier at én person mottar all inntekt. Etter flere år med liten endring, økte ulikheten i lønnsfordelingen (ekskludert lærlinger) både 2021 og 2022, samlet og for kvinner og menn hver for seg. I 2022 var Gini-koeffisienten 0,206 (ekskludert lærlinger), opp fra 0,204 i 2021.

Figur 2.10 viser utviklingen i Gini-koeffisienten (ekskludert lærlinger) over tid. Lønns-spredningen for kvinner og menn under ett økte gjennomgående på 2000-tallet til 2015. Fra 2015 til 2020 var Gini-koeffisienten om lag uendret samlet og for menn. Blant kvinner økte lønns-spredningen noe også i denne perioden.

Spredningen i lønn målt ved Gini-koeffisienten (eksklusiv lærlinger) er større blant menn enn kvinner; 0,222 for menn og 0,177 for kvinner i

Figur 2.10 Gini-koeffisienten for lønnstakere

Note: Brutto månedslønn for alle ansatte (heltidsekvivalenter). Brudd i statistikken i 2015 og 2017. Statistikken er basert på a-ordningen fra 2015 og fra 2017 benyttes tall eksklusive lærlinger, samt nytt tellingstidspunkt i november.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2022. På den annen side har spredningen, målt som prosentvis økning i Gini-koeffisienten, økt mer blant kvinner enn blant menn over tid. Dette ser en også ved at veksten i gjennomsnittslønn over de siste ti årene har vært særlig stor for de øverste desilene blant kvinner.

Tabell 2.14 viser fordelingen av lønn blant ansatte i privat sektor og i offentlig forvaltning. Gjennomsnittlig lønnsnivå for de lavest lønte er høyere i det offentlige enn i privat sektor, mens de høyest lønte har høyest lønnsnivå i privat sektor. I offentlig forvaltning i 2022 mottok desil 1 6,3 prosent av samlet lønnssum, mens desil 10 mottok 16,7 prosent (eksklusiv lærlinger). I privat sektor mottok desil 1 5,3 prosent av samlet lønnssum, mens desil 10 mottok 21,2 prosent. At lønnsspredningen er større i privat sektor enn i offentlig forvaltning ses også ved at Gini-koeffisienten er 0,229 i privat sektor og 0,149 i offentlig forvaltning. Virkningen av å holde lærlinger utenfor

materialet er om lag den samme for offentlig forvaltning og privat sektor.

Lønnsspredningen økte fra 2008 i både privat og offentlig sektor, målt ved Gini-koeffisienten. Over de seneste ti årene har veksten i gjennomsnittslønn vært minst i den laveste desil i begge sektorer, mens lønningene har økt mest i de øverste desilene.

Kvinner er i større grad enn menn i de laveste desilene av lønnsfordelingen, se tabell 2.15. Her er fordelingen først beregnet for heltidsekvivalenter for kvinner og menn under ett, og deretter er det telt opp hvordan henholdsvis kvinner og menn fordeler seg på desilene. I 2022 var 61,3 prosent av kvinnene og 50,5 prosent av mennene i desilene 1–5. Samtidig var 11,3 prosent av kvinnene og 22,7 prosent av mennene i de to øverste desilene. Det er i all hovedsak små endringer i disse andelenes fra 2021 til 2022.

Nesten tre av fire lærlinger er menn. Det medvirker til at det er flere kvinner og færre menn nederst i fordelingen når lærlinger holdes utenom. Tall inkludert lærlinger i tabell 2.16 viser at kvinner er underrepresentert i de øverste desilene i lønnsfordelingen, og overrepresentert i de nederste. For menn er det motsatt.

Lavlønn

I forbindelse med tariffoppgjørene har det vært benyttet ulike grenser for utmåling av lavlønns-tillegg. Det har også vært brukt ulike prinsipper for omfanget av de lavlønnsstillegg som er gitt. Ofte har avtaleområdets gjennomsnitt vært avgjørende, ved andre anledninger bedriftens eller den enkeltes lønnsnivå.

En mye benyttet lavlønnsgrænse har vært 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i tariffområdet LO-NHO-området. Dette ville tilsvare 462 995 kroner for et fullt årsverk uten overtid i 2022. Målt slik var 18 prosent av alle heltids-ansatte lønnstakere lavtlønte i 2022, jf. tabell 2.17. For kvinner er andelen 20 prosent og for menn 17 prosent. Disse andelenes har vært relativt stabile senere år.

Tabell 2.14 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent for alle ansatte, etter sektor. Prosent og kroner

	Alle ansatte					Ansatte uten lærlinger	
	Andel ¹		Lønnsnivå ³	Årlig vekst ⁴	Andel ¹	Lønnsnivå ³	
	2012	2017 ²					2022
Offentlig forvaltning							
Alle	100	100	100	614 500	3,0	100	618 100
Desil 1	6,8	5,9	6,0	370 000	2,2	6,3	387 800
Desil 2	7,8	7,6	7,5	460 300	2,6	7,5	463 900
Desil 3	8,5	8,2	8,2	503 400	2,7	8,2	506 500
Desil 4	9,0	8,8	8,8	540 100	2,7	8,8	541 900
Desil 5	9,4	9,3	9,3	569 400	2,8	9,2	571 000
Desil 6	9,8	9,9	9,8	601 300	2,9	9,8	602 700
Desil 7	10,3	10,4	10,3	635 500	2,9	10,3	636 700
Desil 8	10,9	11,1	11,1	680 600	3,0	11,0	681 900
Desil 9	11,9	12,2	12,3	754 800	3,3	12,2	756 300
Desil 10	15,6	16,6	16,8	1 029 900	3,6	16,7	1 032 000
Gini-koeffisient	0,128	0,152	0,153			0,149	
Privat sektor							
Alle	100	100	100	648 700	3,2	100	656 100
Desil 1	5,2	5,0	5,0	323 600	2,1	5,3	345 300
Desil 2	6,5	6,4	6,4	414 500	2,9	6,4	421 500
Desil 3	7,2	7,1	7,0	457 200	3,0	7,0	462 400
Desil 4	7,8	7,7	7,6	495 000	3,0	7,6	499 800
Desil 5	8,4	8,3	8,3	538 600	3,1	8,3	543 600
Desil 6	9,1	9,1	9,1	588 800	3,2	9,0	593 700
Desil 7	10,0	10,0	10,1	652 700	3,3	10,0	658 400
Desil 8	11,4	11,4	11,5	744 100	3,4	11,4	749 700
Desil 9	13,6	13,6	13,7	888 200	3,3	13,6	894 100
Desil 10	20,7	21,3	21,3	1 384 700	3,3	21,2	1 393 000
Gini-koeffisient	0,223	0,232	0,234			0,229	

¹ Andel av samlet lønnssum i prosent.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.

⁴ Gjennomsnittlig årlig vekst i prosent. Geometrisk gjennomsnitt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.15 Andelen av alle kvinner og menn i hvert desil av lønnsfordelingen¹, heltidsekvivalenter. Prosent

	Kvinner				Menn			
	2020	2021	2022	2022, uten lærlinger	2020	2021	2022	2022, uten lærlinger
Desil 1	16,6	17,2	18,1	19,3	12,2	12,6	12,8	12,8
Desil 2	12,6	12,8	12,8	12,4	10,6	10,6	10,3	10,0
Desil 3	11,3	11,1	10,8	10,5	9,1	9,3	9,5	9,7
Desil 4	9,4	9,3	9,3	9,3	9,8	9,9	9,6	9,5
Desil 5	10,5	10,2	10,3	10,2	8,8	8,4	8,3	8,3
Desil 6	10,3	10,1	9,8	9,7	8,2	8,2	8,6	8,6
Desil 7	9,7	9,5	9,4	9,3	8,7	8,7	8,5	8,6
Desil 8	8,6	8,4	8,2	8,1	9,3	9,5	9,5	9,6
Desil 9	6,4	6,6	6,5	6,4	11,0	11,1	10,7	10,8
Desil 10	4,7	4,8	4,8	4,8	12,3	12,4	12,0	12,0
Alle	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ Månedslønn per november.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.16 Andel kvinner og menn i hver desil i lønnsfordelingen¹, heltidsekvivalenter inkludert lærlinger. 2022

	Kvinner	Menn
Desil 1	53,1	46,9
Desil 2	49,9	50,1
Desil 3	47,6	52,4
Desil 4	43,8	56,2
Desil 5	49,8	50,2
Desil 6	47,7	52,3
Desil 7	47,1	52,9
Desil 8	41,0	59,0
Desil 9	32,7	67,3
Desil 10	24,4	75,6
Alle	44,5	55,5

¹ Månedslønn per november.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I gruppen av lavlønte for et enkelt år, vil en andel skiftes ut påfølgende år. Det gjelder imidlertid ikke alle ifølge et arbeid utført ved Fafo (Svarstad og Dapi, 2022).⁹ Av lavlønte i 2019, målt på tilsvarende måte som i tabell 2.17, var om lag en tredel i alderen 24–66 år «varig lavlønte»¹⁰. Majoriteten av varig lavlønte var å finne i privat sektor, og en lavere andel var dekket av tariffavtale enn det som er vanlig for lønnstakere i sektoren. Andelene med kun grunnskole som lengste utdanning og annet fødeland enn Norge, var betydelig høyere enn blant lønnstakerne generelt.

Regjeringen satte nylig ned et lavlønsutvalg som skal vurdere omfang og utvikling av lavlønn i Norge. Utvalget skal levere sin rapport innen 15. juni 2024.

⁹ Svarstad, E. og Dapi, B. (2022) De varig lavlønte – omfang og kjennetegn. Fafo-rapport 02:2022.

¹⁰ En person er varig lavlønt dersom hun/han har status som lavlønt de siste fem årene, eller har status som lavlønt minst tre av de fem siste årene i kombinasjon med å ikke være lønnstaker. Personer som har lønn over lavlønnsgrensa en eller flere ganger i perioden karakteriseres ikke som varig lavlønte.

Tabell 2.17 Andel lavtlønte¹, beregnet lavlønnsnivå¹, gjennomsnittlig og median² årlig lønn³ for heltidsansatte. Prosent og kroner

	2012	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
I alt	17	17	17	17	18	18	18	18	19	19	18	18
Menn	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18	18	17
Kvinner	19	19	20	19	19	19	19	19	20	21	20	20
Lavlønnsnivå ¹	345 400	356 800	366 400	376 000	377 100	384 600	394 200	406 300	421 800	430 600	445 740	462 995
Gjennomsnitt	491 700	510 200	525 200	540 200	540 480	549 600	562 920	579 360	600 120	608 160	635 040	664 710
Median ²	442 000	457 300	472 200	485 400	483 360	493 920	506 160	520 800	540 000	547 320	571 000	594 470

¹ Målt som lønnsnivå lavere enn 85 prosent av gjennomsnittlig lønnsnivå for industriarbeidere i LO-NHO-området.

² Medianlønn er lønnen for lønnstakeren i midten av fordelingen, når lønnstakerne er sortert etter lønn.

³ Månedslønnen per september/november*12.

⁴ Brudd i statistikken i 2015.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kapittel 3

Konsumprisutviklingen i Norge

- Beregningsutvalget anslår at konsumprisindeksen (KPI) som årsgjennomsnitt vil øke med 4,9 prosent i 2023¹. Usikkerheten for 2023 er spesielt knyttet til hvilken effekt utviklingen i verdensøkonomien har på energipriser, matvarepriser og kronekursen.
- I prisprognosen er det forutsatt at ordningen med redusert elavgift gjelder i 1. kvartal 2023. I tråd med regjeringens forslag er det lagt til grunn at strømstøtte til husholdningene fra 1. september skal basere seg på spotprisen time for time, og at det fra 1. juni blir 90 prosent fradrag på spotpris over 70 øre/kWh hele året, med et månedlig forbrukstak på 5 000 kWh. I tråd med gjeldende ordning er det lagt til grunn at satsen er 90 prosent fram til utgangen av mars, og 80 prosent i april og mai.
- Fra 2021 til 2022 økte KPI med 5,8 prosent. I Beregningsutvalgets rapport NOU 2022: 4 var årsveksten i KPI for 2022 anslått til 3,3 prosent. Det var den særlige høye prisveksten internasjonalt, ikke minst på elektrisitet, samt svekkelsen av kronekursen, som medvirket til at veksten i KPI ble høyere enn anslått.
- Den underliggende prisveksten, målt ved endringer i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), var 3,9 prosent i 2022, opp fra en vekst på 1,7 prosent i 2021. Både høyere vekst i prisene på importerte varer og norskproduserte varer og tjenester trakk veksten i KPI-JAE opp fra 2021 til 2022.

3.1 Prisutviklingen i senere år

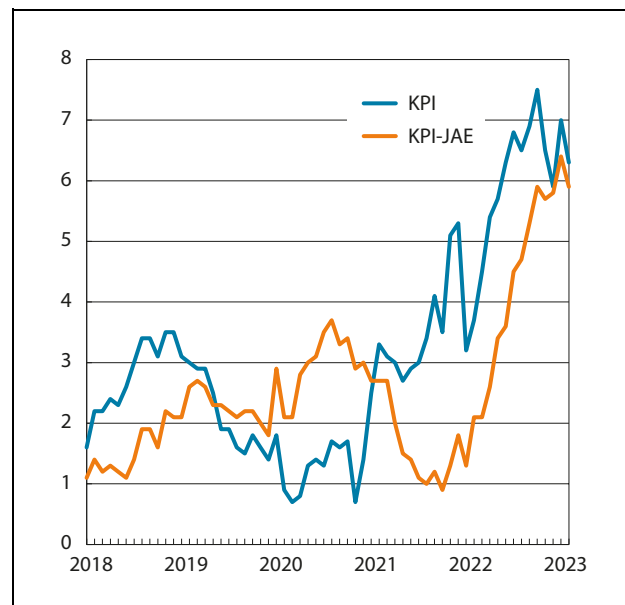
3.1.1 Hovedlinjer i prisutviklingen

Konsumprisindeksen (KPI) økte med 5,8 prosent fra 2021 til 2022, opp fra en vekst på 3,5 prosent fra 2020 til 2021. De fleste varer og tjenester steg i pris, men spesielt høye energi- og matvarepriser bidro til høy konsumprisvekst i 2022.

¹ Anslaget ble lagt frem 13. mars 2023.

Den underliggende prisveksten, målt ved endringer i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), endte på 3,9 prosent i 2022, opp fra en vekst på 1,7 prosent i 2021. Både høyere vekst i prisene på importerte varer og høyere vekst i prisene på norskproduserte varer og tjenester trakk veksten i KPI-JAE opp fra 2021 til 2022.

Under koronapandemien påvirket restriksjoner og anbefalinger fra myndighetene både tilbuds- og etterspørselssiden. Statlige støtteordninger bidro til at inntektene til husholdningene holdt seg oppe gjennom pandemien. Samtidig ble mange tjenestetilbud pålagt å stenge ned eller redusere kapasiteten, som gjorde at husholdninger gikk over fra å konsumere tjenester til varer og økte sparingen sin. Mange vareproduserende bedrifter verden over reduserte produksjonen blant annet fordi reiserestriksjoner, stengte grenser og nedstengning av havner og fabrikker rammet globale verdikjeder og skapte

Figur 3.1 KPI og KPI-JAE. Prosentvis vekst fra samme måned året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå

flaskehalser. Misforholdet mellom tilbud og etterspørsel la press på internasjonale råvarepriser, fraktrater og produktpriser.

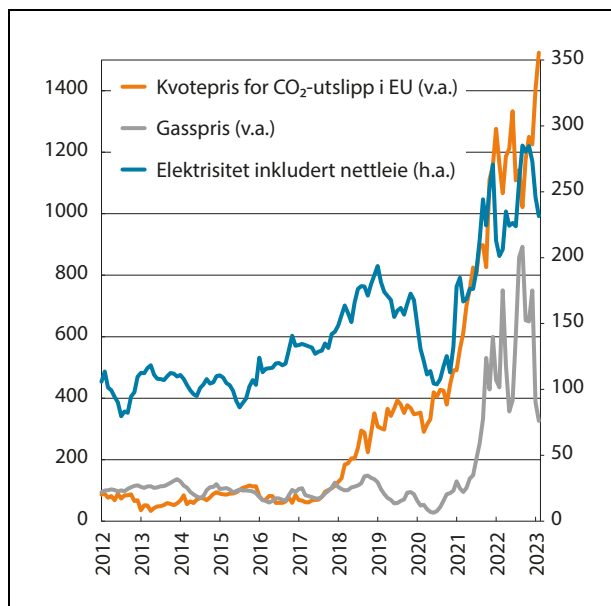
I slutten av 2021 begynte også strøm- og drivstoffprisene å øke som resultat av et presset energimarked. Da Russland invaderte Ukraina i februar 2022 steg energiprisene ytterligere, sammen med matvareprisene og prisene på flere andre råvarer. Energiprisene steg til nye høyder utover sommeren, da gassleveranser fra Russland til Europa falt kraftig.

Internasjonale prisimpulser fra både energi og produktinnsats, kombinert med økte priser på importerte varer, ble etter hvert veltet over i prisene på norske varer og tjenester. Dette bidro til økt prisvekst målt ved KPI-JAE, og prisvekst vi ikke har sett i Norge siden 1980-tallet.

Det bredeste målet på den innenlandske prisveksten er nasjonalregnskapets deflator for bruttonasjonalproduktet, som kan tolkes som prisveksten på den innenlandske verdiskapingen. Veksten i bruttoproduktdeflatoren kan dekomponeres i bidrag fra ulike næringer. I 2022 kom de viktigste bidragene fra kraftproduksjon og fra konkurranseutsatt næringsliv. I skjermet sektor var veksten i bruttoproduktdeflator kun 1,3 prosent i 2022, mot 1,9 prosent året før.

Årsveksten i KPI i 2022 har ikke vært høyere siden 1988, og årsveksten i KPI-JAE er den høyeste som er målt siden SSB begynte å måle underliggende prisvekst på starten av 2000-tallet. Den høyeste årsveksten i både KPI-JAE og KPI de siste ti årene, med unntak av 2022, var i 2016, med en vekst på henholdsvis 3,1 og 3,6 prosent. I februar 2023 var tolv månedersveksten i KPI 6,3 prosent.

I 2022 bidro avgiftsendringer og strømstøtten til at KPI-veksten var 1,8 prosentpoeng lavere enn veksten i KPI-JA, se tabell 3.1. Det innebærer at avgiftene vokste saktere enn inflasjonen i 2022, tilsvarende som i 2021. I 2022 var det særlig strømstøtten (som måles som en negativ avgift) som bidro til forskjellen mellom KPI og KPI-JA. Ifølge

Figur 3.2 Elektrisitet inkludert nettleie i KPI, gasspris og kvotepriser for CO₂-utslipp i EU (indeks 2015=100)

Note: Kvotepris i kroner per metrisk tonn. Gasspris i Europa (NBP) i kroner per Sm³

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Intercontinental Exchange (ICE)

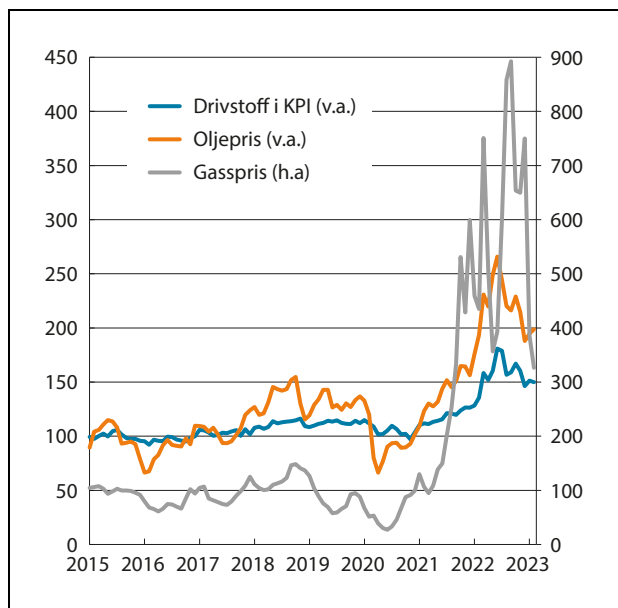
beregninger fra SSB bidro strømstøtten isolert sett til å dempe KPI med 2 prosentpoeng i 2022.

Endringer i elektrisitetsprisene har vært en viktig kilde til svingninger i prisveksten. Både nedbørmengde og temperatur her hjemme, samt utviklingen i europeiske kraftmarkeder påvirker prisutviklingen. Spesielt har utviklingen i gassprisene etter Russlands invasjon av Ukraina bidratt til å øke presset på europeiske energipriser, se figur 3.2. I tillegg er elektrisitetsprisene avhengig av kvotepriser for CO₂-utslipp i EU, som har økt markert de siste årene. Dette kan blant annet henge sammen med mer ambisiøse utslippsmål i EU. Kraftmarkedet i Norge påvirkes også av overføringskapasiteten internt i Norge og

Tabell 3.1 Konsumprisindeksen (KPI)

	Endring i prosent fra samme periode året før					
	2018	2019	2020	2021	2022	feb. 2023
KPI	2,7	2,2	1,3	3,5	5,8	6,3
KPI justert for avgiftsendringer (KPI-JA)	2,5	2,3	1,5	4,1	7,6	7,2
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE)	1,6	2,2	3,0	1,7	3,9	5,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.3 Drivstoff og smøremidler i KPI, oljepris og gasspris (Indeks 2015=100)

Note: Oljepris er nordsjøolje (Brent) i kroner per fat. Gasspris i Europa (NBP) i kroner per Sm³

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Intercontinental Exchange (ICE)

mellom Norge og andre land. Dette synliggjøres blant annet gjennom betydelige prisforskjeller sør og nord i Norge.

Prisene på elektrisitet inkludert nettleie har siden høsten 2021 vært svært høye. I de sørlige prisområdene i Norge nådde spotprisen høyder langt over det som tidligere har blitt observert. Samtidig bidro strømstøtteordningen til å skjerme husholdningene for mye av prisveksten på elektrisitet. Tolvmånedersveksten svingte mye gjennom året, fra 0,8 prosent i desember 2022 til 39,4 prosent i april. I februar 2023 var tolv måneder-veksten 15,1 prosent. Årsgjennomsnittet for prisene på elektrisitet inkludert nettleie var i 2022 19,0 prosent høyere enn i 2021, etter en oppgang på 70,8 prosent fra 2020 til 2021.

I likhet med gassprisen tok også oljeprisen seg markert opp i starten av 2022, og spesielt etter Russlands invasjon av Ukraina se figur 3.3. Mot slutten av 2022 kom både olje- og gassprisen noe ned igjen. Som årsgjennomsnitt endte oljeprisen på 947 kroner per fat i 2022, om lag 339 kroner høyere enn i 2021.

Råolje er en viktig produksjonsfaktor for drivstoff. Utviklingen i drivstoffprisene vil likevel ikke alltid følge utviklingen i råoljeprisen, ettersom

Boks 3.1 Elektrisitetspriser i KPI og strømstøtte

Prisindeksen for elektrisitet inkludert nettleie i KPI måler prisutviklingen på elektrisitet til husholdninger, og inkluderer strømprisen, strømselskapenes påslag, avgifter, nettleie og strømstøtte. Prisene husholdningene betaler avhenger av hvor i landet man bor, og hvilken type kontrakt man har inngått med strømselskapet. I 2022 varierte prisene mye mellom prisområder, der de nordlige prisområdene (NO3 Midt-Norge, og NO4 Nord-Norge) hadde betydelig lavere priser enn de sørlige prisområdene (NO1 Østlandet, NO2 Sørlandet og NO5 Vestlandet), se figur 3.4.

I 2021 vedtok Stortinget en midlertidig stønadsordning til husholdningene som følge av ekstraordinære strømavgifter, som senere har blitt utvidet. Støtteordningen slår inn når markedsprisen på kraft i husholdningens prisområde overstiger 70 øre per kilowatttime (ekskl. merverdiavgift). Staten dekker så en prosent-sats av prisen over innslagspunktet på 70 øre på strømforbruk opp til 5 000 kilowattimer per

måned per målepunkt. Fra januar til august 2022 var støttesatsen 80 prosent og fra september til desember 2022 var satsen 90 prosent. Siden strømstøtteordningen ble innført har støtten blitt beregnet utfra gjennomsnittsprisen på strøm i det enkelte prisområde hver måned. 15. februar 2023 la regjeringen fram et forslag som innebærer at støtten isteden skal beregnes utfra timesprisen på strøm. Ordningen der strømstøtten baserer seg på spotprisen time for time er planlagt å tre i kraft fra september 2023. I 2023 er ordningen videre utvidet til å gi 90 prosent støttegrad i alle måneder av året. Ordningen skal etter planen tre i kraft fra 1. juni, slik at det blir 90 prosent støttegrad fra januar til mars og juni til desember, og 80 prosent støttegrad i april og mai. Beløpet som blir kompensert er uavhengig av hvilken type strømvtales den enkelte husholdning har. Ordningen omfatter også fellesmålt strømforbruk for husholdninger i eierseksjonssameier, borettslag, boligaksjeselskaper og ikke-seksjonerte boligsameier.

Boks 3.1 (forts.)

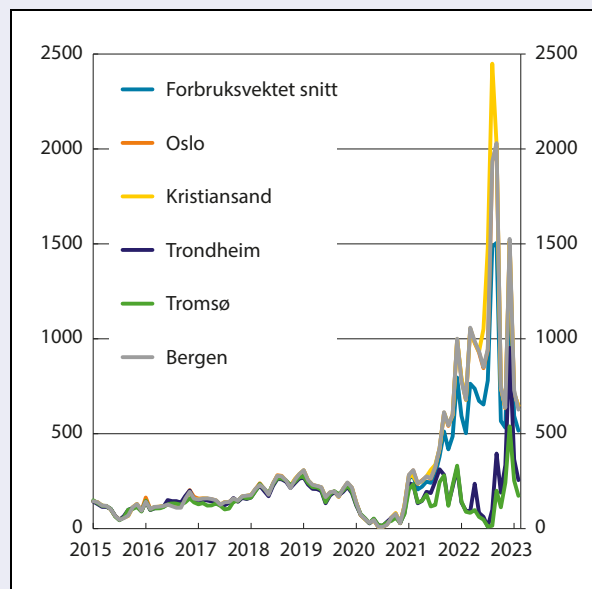
Det er også vedtatt en reduksjon i alminnelig sats for elavgiften, som trekker ned nettleien husholdningene betaler. I januar–mars 2022 var elavgiften 8,91 øre per kWh, mot 15,41 øre per kWh i april–desember 2022.¹ For 2023 har Stortinget vedtatt en elavgift på 9,16 øre per kilowatttime i 1. kvartal, og en elavgift på 15,84 øre per kilowatttime for resten av året. I lys av høye strømpriser er det også vedtatt andre tiltak, herunder økt bostøtte, økt støtte til studenter, ENØK-tiltak gjennom Enova og støtte til kommunene for merutgifter til økonomisk sosialhjelp. Det er videre tilrettelagt for fastprisavtaler til næringslivet. Med unntak av elavgiften vil disse ordningene ikke påvirke KPI direkte.

I beregningen av indeksen for elektrisitet i KPI tas det hensyn til at det er ulike markedspriser i de fem prisområdene. Fram til nå har strømstøtten blitt beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig spotpris i det enkelte prisområde i løpet av en måned, og ikke den løpende timesprisen. Det innebærer at ordningen kun har gitt utslag i KPI i prisområder hvor spotprisen i snitt over en måned har oversteget 70 øre per kilowatttime². For prisområder hvor spotprisene i snitt ikke har oversteget 70 øre per kilowatttime (ekskl. merverdiavgift) for måneden, ble prisene husholdningene betalte uten strømstøtte benyttet. Overgangen til strømstøtte basert på timespriser vil nødvendigvis endre dette. Forutsetninger for vår KPI-prognose for 2023 er nærmere beskrevet i avsnitt 3.2.

I beregningen av KPI skiller det mellom ulike kontraktstyper. Det er mest vanlig med spotpris-kontrakt, men det har tradisjonelt også vært et stort innslag av variabelpriskontrakter. Disse følger normalt spotprisen med et tidsetterslep. Fra sommeren 2022 har det vært betydelige prisavvik mellom prisen på spotpriskontrakter og variabelpriskontrakter. Siden strømstøtten er knyttet til spotprisen og ikke hva kunden faktisk betaler, har KPI i måneder hvor spotprisen har falt brått hatt høyere vekst i elektrisitetsprisindeksen enn det underliggende spotpriser skulle tilsi. Dette var spesielt påfallende i oktober og november i fjor hvor spotprisen falt kraftig fra et svært høyt nivå i september.

For å vise strømstøtteordningens effekt på KPI har SSB beregnet en indeks hvor strømstøtten er fjernet, slik at kraft måles til markeds-

pris og nettleien er på samme nivå som før støtteordningen, alt annet likt³. Uten strømstøtte har SSB beregnet at KPI ville hatt en tolv månedersvekst på 7,8 prosent i 2022. Strømstøtten har dermed bidratt til å redusere KPI med 2 prosentpoeng.

Figur 3.4 Spotpriser i ulike prisområder i Norge (indeks 2015 = 100)

Note: Spotpris i øre/kWh

Kilder: Nordpool og Norges vassdrags- og energidirektorat

- Husholdninger i deler av Troms og Finnmark fylke har fritak fra elavgift.
- Pris i KPI = $[70 \text{ øre} + (\text{gjennomsnittlig spotpris Nordpool} - 70 \text{ øre}) \cdot \text{faktor}]$, hvor faktor er $(100 - \text{støtteandel})/100$. Rabatten gjøres gjeldende for alle kontraktstyper for strøm som inngår i KPI for det gitte prisområdet.
- SSB skriver følgende i sine pressemeldinger om KPI: «SSB tar forbehold om at vi ikke vet hva markedsprisen på strøm ville vært i fravær av strømstøtten. Det er grunn til å tro at strømstøtten i seg selv har bidratt til å heve prisen i markedet, siden etterspørselen er høyere enn den ville vært uten støtten. I hvilken grad markedsprisen har blitt påvirket er et uavklart spørsmål. Når støtten i seg selv har bidratt til å heve prisene, vil beregningene som tar utgangspunkt i de observerte markedsprisene overvurdere betydningen strømstøtten har for prisveksten.» KPI opp 6,3 prosent siste tolv måneder (ssb.no)

Kilder: Kristiansen, Espen (2023): *Strømpriser i KPI i 2022*. Statistisk Sentralbyrå. Strømpriser i KPI i 2022 (ssb.no)
Regjeringen (2023): «Regjeringens strømtiltak». Hentet 15.02.2023 fra Regjeringens strømtiltak – regjeringen.no
Statistisk Sentralbyrå (2016): *Hva viser de ulike elektrisitetsstatistikkene? Hva viser de ulike elektrisitetsstatistikkene?* (ssb.no)

utviklingen i prisene på bensin og diesel til husholdningene i stor grad også påvirkes av utviklingen i marginene i raffineringsnæringen, avgiftene og avansen til bensinstasjonene. Som årsgjennomsnitt var prisene på drivstoff og smøremidler 33,2 prosent høyere i 2022 enn i 2021, etter en oppgang på 11,9 prosent fra 2020 til 2021.

Tolvmånedersveksten i KPI-JAE økte nesten sammenhengende fra 1,3 prosent i januar 2022 til 6,4 prosent i januar 2023. I februar 2023 var tolv-månedersveksten 5,9 prosent. Tabell 3.2 viser utviklingen i veksten i KPI-JAE etter leveringssektor.

I 2022 steg prisene på importerte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) i KPI-JAE med 3,9 prosent, etter en oppgang på 1,9 prosent året før. Tolvmånedersveksten økte fra 1,5 prosent i januar 2022 til 5,5 prosent i februar 2023. Disse bevegelsene må ses i sammenheng med gradvis svekkelse av kronekursen, høye priser i utlandet og forsinkede effekter av høyere råvarepriser og fraktrater. Prisveksten hos flere av Norges handelspartnere økte kraftig i 2022, se kapittel 5 om internasjonal økonomi. Som for Norge må dette ses i sammenheng med uvanlig høye energi- og råvarepriser, kombinert med flaskehalsen i pro-

duksjon og distribusjon av varer. I tillegg til prisene på varene i utenlandsk valuta, påvirkes prisene på importerte varer av kronekursen med et tidsetterslep, og av avansen hos detaljister og grossister i Norge. Kronen styrket seg i begynnelsen av 2022, men har deretter stort sett svekket seg til starten av mars 2023. Kronens verdi, målt ved den importveide kursindeksen, var 7,8 prosent lavere i februar 2023 enn i januar 2022, og er fortsatt svak i et historisk perspektiv. Kronekursen virker med et tidsetterslep på prisveksten, og kan dermed fortsatt trekke norsk prisvekst opp.

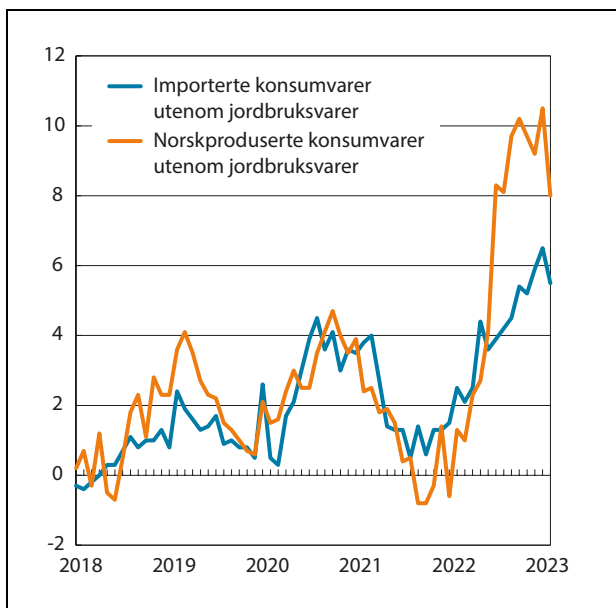
Tolvmånedersveksten i norskproduserte varer (utenom jordbruksvarer) økte gradvis fra -0,6 prosent i januar 2022 til 4,1 prosent i juni, før veksten tok seg kraftig opp til 8,3 prosent måneden etter, og steg videre til 8,0 prosent i februar 2023, se figur 3.5. Som årsgjennomsnitt økte prisene på norskproduserte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) med 5,4 prosent i 2022, etter en vekst på 1,2 prosent i 2021 og 3,0 prosent i 2020, se tabell 3.2. Selv om denne leveringssektoren ekskluderer jordbruksvarer er litt over halvparten av varene som inngår i denne leveringssektoren bearbejdede mat- og drikkevarer. Den sterke

Tabell 3.2 Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE), etter leveringssektor

	Vekt ¹	Endring i prosent fra samme periode året før			
		2020	2021	2022	feb. 2023
Totalt	1000	3,0	1,7	3,9	5,9
Varer	486,6	3,0	1,5	4,7	6,5
– norske varer	135,4	3,0	1,4	6,0	8,3
– norske jordbruksvarer	32,8	3,2	1,9	7,3	9,4
– norske varer uten jordbruksvarer	102,6	3,0	1,2	5,4	8,0
– importerte varer	351,2	2,9	1,5	4,1	5,8
– importerte jordbruksvarer	23,5	6,0	-3,1	7,5	10,9
– importerte varer uten jordbruksvarer	327,7	2,7	1,9	3,9	5,5
Tjenester	513,4	3,0	1,9	3,2	5,2
– husleie	215,5	1,5	1,3	2,0	3,0
– tjenester uten husleie	297,9	4,1	2,3	4,1	6,9
– hvor arbeidskraft dominerer	94,3	3,0	3,6	3,0	3,2
– med andre viktige priskomponenter	203,6	4,6	1,7	4,7	8,8

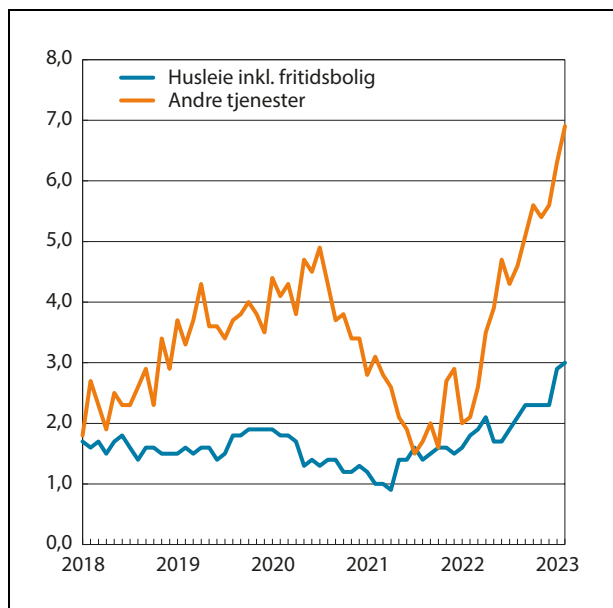
¹ Vektene gjelder fra januar 2023 til desember 2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.5 KPI-JAE etter leveringssektor. Importerte konsumvarer og norskproduserte konsumvarer. Utenom jordbruksvarer. Prosentvis vekst fra samme måned året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.6 KPI-JAE etter leveringssektor. Andre tjenester og husleie inkl. fritidsbolig. Prosentvis vekst fra samme måned året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå

økningen i mat- og drikkevareprisene får dermed stor innvirkning på denne leveringssektoren².

Husleieindeksen i KPI består av betalt husleie og beregnet husleie som skal uttrykke verdien av tjenesten selveiere og andelseiere får av boligen sin. Prisene på denne tjenesten antas å følge utviklingen i leieprisene på tilsvarende boliger i leiemarkedet. Figur 3.6 viser utviklingen i husleiene inkludert fritidsbolig. Fra 2021 til 2022 steg husleiene med 2,0 prosent, betydelig opp fra en vekst på 1,3 prosent i 2021. Tolvmånedersveksten i husleiene steg fra 1,6 prosent i januar 2022 til 2,3 prosent fra september og ut 2022, men hadde i februar 2023 økt til 3,0 prosent.

Prisene på andre tjenester steg med 4,1 prosent i 2022, etter en økning på 2,3 prosent i 2021. Tolvmånedersveksten økte fra 2,0 prosent i januar 2022 til 6,9 prosent i februar 2023. Spesielt var det tjenester med andre viktige priskomponenter enn arbeidskraft som bidro til veksten, med en årsvekst i prisene på 4,7 prosent i 2022, opp fra 1,7 prosent i 2021. Også her kan arbeidskraft imidlertid være en viktig innsatsfaktor, for eksempel utgjør hotell- og serveringstjenester om lag en firedel av tjenestene med andre viktige pris-

komponenter. Årsveksten for tjenester hvor arbeidskraft dominerer falt fra 3,6 prosent i 2021 til 3,0 prosent i 2022.

3.1.2 Prisutviklingen for ulike konsumgrupper

I tabell 3.3 er konsumprisindeksen inndelt etter konsumgrupper, og inkluderer energivarer og avgifter. Prisene på hovedgruppen *klær og skotøy* økte med 0,6 prosent i 2022. Klær og skotøy er typiske importvarer, og prisutviklingen må både ses i sammenheng med prisnivået i land som står for mye av produksjonen, utviklingen i kronkursen og norsk kostnadsutvikling. Mens prisene på klær økte med 0,1 prosent, økte prisene på skotøy med 3,8 prosent. Prisene på klær og skotøy har falt med 47 prosent siden 1996.

Prisene på *matvarer og alkoholfrie drikkevarer* økte med 6,5 prosent fra 2021 til 2022, mot et fall på 2,0 prosent fra 2020 til 2021. Prisøkningen på denne varegruppen bidro direkte til å trekke inflasjonen opp med om lag 0,8 prosentpoeng på årsbasis. Økte kostnader i alle ledd av verdikjeden, fra råvarer og gjødsel, til transport og energi bidro til en markert prisøkning gjennom 1. halvår og spesielt kraftig i juli. I tillegg reduserte krigen i Ukraina, tørke og dårlige avlinger internasjonalt den samlede varetilgangen gjennom året. Normalt har matvareprisene

² For en komplett oversikt over inndelingen av varer etter leveringssektorer i KPI, se: KPIs representantvarer (ssb.no)

Tabell 3.3 Konsumprisindeksen – varer og tjenester etter konsumgruppe

	Vekt ¹	Endring i prosent fra samme periode året før					
		2018	2019	2020	2021	2022	feb. 2023
Totalt	1000	2,7	2,2	1,3	3,5	5,8	6,3
01 Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	118,9	2,5	1,0	3,2	-2,0	6,5	8,8
02 Alkoholdrikker og tobakk	37,2	2,2	2,7	2,7	-1,8	3,7	4,4
03 Klær og skotøy	49,5	-3,4	1,0	-1,7	-1,3	0,6	1,7
04 Bolig, lys og brensel	244,8	5,0	1,9	-3,5	10,0	6,7	4,4
<i>Herav: Betalt husleie</i>	44,2	1,7	1,8	1,5	1,3	2,2	3,4
<i>Beregnet husleie</i>	134,0	1,5	1,7	1,4	1,2	2,0	3,1
<i>Elektrisitet, fyringsoljer o.a. Brensel</i>	47,6	23,2	0,7	-27,2	65,2	20,6	13,7
<i>Herav: Elekrisitet inkludert nettleie</i>	42,7	25,6	0,7	-29,4	70,8	19,0	15,1
05 Møbler og husholdningsartikler	66,5	1,2	2,4	6,8	3,7	6,5	7,4
06 Helsepleie	34,0	1,6	2,6	2,9	3,0	2,5	3,9
07 Transport	153,7	3,5	3,0	1,6	2,1	8,9	11,3
<i>Herav: Kjøp av kjøretøy</i>	65,6	2,8	1,1	1,8	2,0	4,3	10,1
<i>Drift av personlige transportmidler</i>	59,9	5,2	3,2	0,8	6,2	15,2	9,7
<i>Transporttjenester</i>	25,3	1,9	6,3	2,3	-4,5	6,4	18,7
08 Post- og teletjenester	22,3	1,0	3,2	4,8	1,5	1,0	4,9
09 Kultur og fritid	117,8	2,4	2,9	3,4	3,1	4,1	6,8
10 Utdanning	5,0	6,2	4,3	3,1	1,9	2,1	2,0
11 Hotell- og restauranttjenester	66,0	2,8	2,6	2,1	3,3	7,4	8,8
12 Andre varer og tjenester	84,3	1,5	1,4	3,6	2,6	2,5	1,9

¹ Vektene gjelder fra januar 2023 til desember 2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

et tydelig sesongmønster med prisoppgang om våren og fram til sommeren, med unntak av nedgang i påskemåneden, og prisnedgang fra august og ut året.³ I fjor steg matvareprisene i KPI uvanlig mye allerede fra januar til februar etter årets første vindu for prisjustering mellom leverandører og dagligvarekjeder. I juli ble det videre målt rekordhøy tolv månedersvekst i prisene på matvarer og alkoholfrie drikkevarer på 10,4 prosent. Dette hadde sammenheng med økte målpriser bestemt i jordbruksoppgjøret, kombinert med økte kostna-

der for leverandører og dagligvarekjeder. I 2. halvår av 2022 holdt tolv månedersveksten seg på et uvanlig høyt nivå, og nådde en topp i oktober på 13,1 prosent. På årsbasis økte matvareprisene med 6,6 prosent i 2022. Det var særlig prisene på kjøtt, brød og kornprodukter, og melk, ost og egg som bidro til prisøkningen. Prisene på alkoholfrie drikkevarer økte med 4,8 prosent i 2022, mot et fall på 8,2 prosent i 2021. I februar 2023 var tolv månedersveksten i prisene på matvarer og alkoholfrie drikkevarer 8,8 prosent.

Prisene på *alkohol og tobakk* økte med 3,7 prosent fra 2021 til 2022, etter et fall på 1,8 prosent i 2021. Prisene på *øl* økte med 2,7 prosent, *vin* med 2,6 prosent og *tobakk* med 6,0 prosent. Prisene på *brennevin* økte med 1,7 prosent.

³ Dette henger blant annet sammen med at leverandørene kan justere prisene inn til dagligvarekjedene 1. februar og 1. juli basert på dokumenterbare endringer i kostnadene deres. I tillegg følger ofte salgskampanjer sesongmønstre.

Prisene på konsumgruppen *bolig, lys og brensel* steg med 6,7 prosent i 2022, etter en oppgang på 10,0 prosent i 2021. Oppgangen i prisveksten fra 2021 til 2022 skyldtes igjen sterk prisvekst på elektrisitet.

Prisene på *møbler og husholdningsartikler* steg med 6,5 prosent i 2022, etter en oppgang på 3,7 prosent i 2021.

For konsumgruppen *transport* økte prisene med 8,9 prosent i 2022, etter en vekst på 2,1 prosent i 2021. Oppgangen i veksten i transportprisene skyldtes særlig høyere prisvekst på drivstoff og smøremidler, men også kjøretøy og transporttjenester har økt uvanlig mye pris. Prisene på flyreiser økte med 20,9 prosent i 2022, etter et fall på 10,6 prosent i 2021. På grunn av bortfall av målte priser ble prisene på flyreiser for deler av 2021 estimert.

Prisene på *post- og teletjenester*⁴ steg med 1,0 prosent i 2022, etter en oppgang på 1,5 prosent i 2021. Prisene på undergruppene posttjenester og teletjenester økte med 1,8 prosent i 2022, etter økninger på henholdsvis 3,2 og 1,4 prosent i 2021. Teletjenester utgjør nær 80 prosent av denne konsumgruppen, og posttjenester knapt 3 prosent. Prisene på teleutstyr falt med 1,7 prosent fra 2021 til 2022, etter en oppgang på 1,5 prosent i 2021. Teleutstyr er i stor grad importert, og prisveksten bør derfor ses i sammenheng med bevegelser i kronekursen. Som for andre importvarer vil prisutviklingen også avhenge av blant annet norsk kostnadsutvikling og prisnivået i land som står for mye av produksjonen.

Prisene på konsumgruppen *kultur og fritid* økte med 4,1 prosent i 2022, etter en vekst på 3,1 prosent året før. Prisene på tjenester knyttet til fritid og kultur, som inneholder blant annet kino- og teaterbesøk, og sportstjenester steg med 4,5 prosent i 2022, etter en økning på 2,4 prosent i 2021. Prisene på aviser, bøker og papirvarer steg med 4,9 prosent i 2022, etter en økning på 4,1 prosent i 2021. I 2022 falt prisene på audiovisuelt utstyr med 2,4 prosent, etter en oppgang på 1,0 prosent i 2021. Prisene på feriereiser og pakketurer økte med 10,6 prosent i 2022, etter en økning på 2,0 prosent i 2021.

Prisene på *hotell- og restauranttjenester* økte med 7,4 prosent i 2022, etter en vekst på 3,3 prosent i 2021. Spesielt økte prisene på overnattings-tjenester, som i gjennomsnitt var 16 prosent høyere i 2022 enn i 2021. Til sammenligning økte disse prisene med 5,4 prosent i 2021. Prisene på restauranttjenester økte med 6,1 prosent i 2022, opp fra en vekst på 3,0 prosent i 2021.

⁴ Inkluderer posttjenester, teletjenester og teleutstyr.

3.2 Anslag på konsumprisutviklingen i 2023

For å anslå prisutviklingen framover har Beregningsutvalget som vanlig gjennomført beregninger med SSBs makroøkonomiske modell KVARTS.⁵ Resultatene er vist i tabell 3.6.

3.2.1 Forutsetninger for modellberegningene

Det er flere økonomiske størrelser som bestemmes utenfor KVARTS-modellen og som legges til grunn for beregningene. Historien har vist at det er fem størrelser som har vært særdeles viktige for inflasjonsutviklingen. I det følgende redegjør vi for TBUs anslag for disse størrelsene, se tabell 3.4.

Utviklingen i *importpriser* er viktig for prisutviklingen i Norge. Konsumprisindeksen definerer rundt 30 prosent av produktene som importerte konsumvarer. Prisene på disse varene inneholder imidlertid også betydelige hjemmekostnads-elementer i form av varehandelens bruttoavanser og avgifter, samt transportmarginer. Samtidig er det direkte og indirekte import knyttet til produktinnsatsen i produksjonen av varer og tjenester som leveres fra norske næringer. Derfor har priser på importert produktinnsats også betydning for norske konsumpriser. Importprisforløpet påvirkes blant annet av utviklingen i kronekursen, verdensmarkedsprisene på råvarer og prisstigningen hos handelspartnere.

Invasjonen i Ukraina og de påfølgende sanksjonene har medført en kraftig økning i mange råvarepriser gjennom 2022. Et gjentakende funn i litteraturen er at selv sofistikerte modeller estimert på historiske oljemarkedsdata må se seg slått av et anslag for oljeprisen basert på «random walk».⁶ Derfor brukes framtidspriiser i terminmarkedene ofte som et mål på framtidig forventet oljepris fordi all relevant informasjon om forventet framtidig prisutvikling allerede er priset inn av markedet. Framtidspriiser for olje har historisk ikke vist store systematiske avvik fra de realiserte prisene, men økonomiske forstyrrelser fører ofte til avvik mellom fremtidspriiser og prisene som senere realiseres.⁷ For oljeprisen har utvalget i modellberegningene lagt til grunn gjennomsnitt-

⁵ Brasch, T. v., Cappelen, Å., Kristjansson, S. A. (2020). KVARTS – modelling of the Consumer Price Index. The impact on domestic consumer prices of tax changes and foreign prices. Statistisk sentralbyrå. Documents 2020/39.

⁶ Random walk (eller «tilfeldig gange») er en prosess der verdien av en variabel på et tidspunkt er gitt ved verdien på variabelen i perioden før pluss et hvitt støy restledd.

Boks 3.2 Forskjellen mellom KPI og konsumdeflatoren i nasjonalregnskapet

Konsumdeflatoren viser at prisene på konsumet økte 4,6 prosent fra 2021 til 2022. Til sammenligning viser konsumprisindeksen (KPI) en oppgang på 5,8 prosent. Det er vanlig at det er forskjeller mellom de to prisindeksene. De siste ti årene har differansen ligget på mellom 0,2 og -0,6 prosentpoeng. I 2022 var likevel differansen uvanlig stor.

Det er flere faktorer som gir opphav til forskjeller mellom de to prisindeksene. De fleste konsumgruppene i nasjonalregnskapet deflateres ved bruk av relevante delindeks i KPI. På noen få områder finnes ikke en delindeks. Dette gjelder eksempelvis for livs- og skadeforsikringer der konsumet i nasjonalregnskapet består av differansen mellom premier betalt og erstatninger mottatt, mens KPI bare dekker forsikringspremier. I tillegg inkluderer nasjonalregnskapet de såkalte indirekte målte banktjenestene («rentemarginer») i konsumet, en imputasjon som ikke finnes i KPI. I de to nevnte tilfellene deflaterer nasjonalregnskapet med prisindeksen som er beregnet for produksjonen. En annen viktig forskjell er at nasjonalregnskapet tar med husholdningenes kjøp i utlandet. Dette deflateres med en vektet prisindeks basert på KPI fra de viktigste landene husholdningene reiser til. Utenlandske prisindeks inngår ikke i konsumprisindeksen. At utenlandskonsumet holdes utenfor gjør at alle grupper får en noe høyere vekt i KPI enn det man finner i nasjonalregnskapet.

Videre er konsumprisindeksen en Laspeyres-type indeks hvor vektene oppdateres årlig, og holdes fast gjennom et kalenderår. Konsumdeflatoren i nasjonalregnskapet er derimot implisitt en Paasche-type indeks, som vil si at den benytter løpende vektorer fra beregningstidspunktet. Det forsterker vektforskjellene mellom konsumdeflatoren og KPI. Blant annet var vekten på matvarer og alkoholholdige drikkevarer 13,6 prosent i KPI i 2022, mens den i nasjonalregnskapet var løpende over året og i gjennomsnitt på 11,0 prosent. Denne vektforskjellen i 2022 må ses i sammenheng med at etter hvert som grensene åpnet etter pandemien, handlet husholdningene mer mat- og drikkevarer i Sverige og mindre i Norge. Kjøp i utlandet føres ikke på konsumgrupper, men under samleposten «nordmenns konsum i utlandet». Denne økte vekt fra 2 prosent i 2020 da grensene stengte til 7 prosent i 2022.

I 2022 kan den store forskjellen mellom konsumdeflatoren og KPI forklarer med større vektforskjeller enn vanlig og mye av disse forskjellene kan knyttes til effekter av pandemien. I KPI benyttes vektorer fra nasjonalregnskapet. I 2022 ble disse

oppdatert med konsumvektorer fra endelig regnskap for 2019 og supplerte med vektorer fra månedlig nasjonalregnskap (MNR) 2021¹. Det ble antatt at selv om det også i 2021 var flere lengre perioder med smittetiltak som potensielt kunne påvirke vektene, var likevel situasjonen mer normalisert enn året før. Siden nasjonalregnskapet har løpende vektning og pandemiltakene i 2021 nok påvirket vektgrunnlaget i KPI, forklarer dette at det ble et større avvik mellom KPI og konsumdeflatoren for 2022 enn normalt.

Også vektene for 2023 er påvirket av pandemi-effektene når det gjelder valg av vektorer. Her har KPI i hovedsak valgt å basere seg på nasjonalregnskapsvektor hentet fra månedlig nasjonalregnskap for 2022 og kombinere disse med de detaljerte vektene fra et endelig nasjonalregnskap 2019. Regnskapet for 2019 ble valgt som hovedgrunnlaget framfor regnskapet for 2020, for å unngå uheldige effekter av de store konsumendringene under pandemien² og som man ser påvirket 2020-tallene sterkt.

En konsumgruppe som ofte har avvikende vektorer i KPI og nasjonalregnskapet, er elektrisitet. Nasjonalregnskapet beregner konsumet av elektrisitet som forbrukt kWh og multiplisert med den gjennomsnittlige elektrisitetsprisen fra elektrisitetsstatistikken. Denne prisen har dårlig aktualitet slik at for foreløpige tall benyttes KPIs delindeks for elektrisitet. Beregningene gjøres månedlig og forbruket i volum vil avhenge av sesong. Det er større forbruk i vintermånedene enn i sommermånedene. Årstallene vil framkomme som sum av de månedlige beregningene, dvs. forbruket i verdi (løpende kroner) og forbruket regnet i faste priser. I 2022 ble det registrert en nedgang i kWh-forbruket i husholdningene på 14 prosent, men nedgangen ble motvirket av den sterke prisveksten. Derfor var det økning i forbruket målt i verdi på 1,5 prosent. Dette er lavere enn konsumøkningen samlet, og de foreløpige tallene viser dermed at elektrisitetskonsumet utgjør 37,6 promille av samlet konsum i 2022, mens det var 41,3 promille i 2021. For 2022 hadde KPI en vekt på elektrisitet på 39,7 promille, mens den er 42,7 promille for 2023. Denne vekten i KPI holdes fast for alle månedene i 2023, uavhengig av om forbruket øker eller avtar.

¹ For oppdatering av vektorer i KPI for 2022, se <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/artikler/vektor-for-kpi-og-hkpi-2022>

² For endringer i vektene i 2023, se <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen/artikler/endringer-i-konsumprisindeksen-kpi#85>

Tabell 3.4 Viktige forutsetninger for KVARTS-beregningen av konsumprisvekst fra 2022 til 2023. Prosentvis vekst fra året før

	2022	2023
Importveid valutakurs ¹	1,2	5,7
Konsumpriser i euroområdet	8,4	5,5
Priser på bearbejdede eksportvarer hos handelspartnerne ²	9,5	5,8
Råolje i USD ³	39,6	-16,5
Elektrisitetspris ^{1,4}	19,0	-4,2

Årstallene er konvertert fra kvartalsfrekvens.

¹ Basert på en videreføring av det den gjennomsnittlige kursen i perioden 9. februar–1. mars 2023. Negativ endring betyr appresiering/styrking av norske kroner.

² Eksportpriser for bearbejdede industrivarer, i utenlandsk valuta (hentet fra Macrobond) sammenveid med vektor beregnet på grunnlag av import fra Norges 24 viktigste handelspartnere.

³ Anslaget er basert på gjennomsnittlig terminpris i perioden 9. februar–1. mars 2023 og reflekterer at oljeprisen faller fra 98,8 dollar per fat i 2022 til 82,4 dollar per fat i 2023.

⁴ Prisen på elektrisk kraft inkludert nettleie som husholdningene betaler ifølge KPI.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

lig terminpris i perioden 9. februar–1. mars 2023. Markedet for framtidspisener indikerer at oljeprisen (Brent Blend), målt i dollar, vil holde seg i overkant av 80 dollar per fat gjennom 2023. I beregningene faller oljeprisen som årsgjennomsnitt fra 98,8 dollar per fat i 2022 til 82,4 dollar per fat i 2023, en reduksjon på 16,5 prosent. Lavere oljepris slår ut i konsumprisene først og fremst gjennom priser på drivstoff og andre transportkostnader. Reduserte drivstoffpriser reduserer også produksjonskostnadene i annen norsk vare- og tjenesteproduksjon, noe som isolert sett bidrar til lavere priser generelt. Utviklingen i andre råvarepriser er nærmere omtalt i kapittel 5 om internasjonal økonomi.

Invasjonen i Ukraina og de påfølgende sanksjonene har medført en kraftig økning i prisen på naturgass og elektrisitet i 2022. Utviklingen i spotprisen og i terminprisene på elektrisitet indikerer at *elektrisitetsprisene inkludert nettleie* vil falle mye fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år og at den deretter ikke vil endre seg mye resten av året. For utviklingen i spotprisene har utvalget lagt til grunn gjennomsnittlig terminpris i perioden 9. februar–1. mars 2023. Spotprisen på naturgass har sunket betydelig så langt i år og er nå nede på

nivåer fra høsten 2021. Det kan tilsi lavere elektrisitetspriser i Nord-Europa framover.

I beregningen er støtteordningen for strømbruk i husholdningene hensyntatt. I tråd med regjeringens forslag 15. februar 2023 er det lagt til grunn at strømstøtte til husholdningene fra 1. september 2023 skal basere seg på spotprisen time for time, og at det fra 1. juni blir 90 prosent fradrag på spotpris over 70 øre/kWh hele året, med et månedlig forbrukstak på 5 000 kWh. I tråd med gjeldende ordning er det lagt til grunn at satsen er 90 prosent fram til utgangen av mars, og 80 prosent i april og mai. Til nå har støtteordningen slått inn når markedsprisen på kraft i gjennomsnitt overstiger 70 øre per kilowattime (ekskl. merverdiavgift) for en måned. I beregningen av strømstøtten fra september til desember 2023 etter timesforløp, er det beregningsteknisk lagt til grunn at timesprisene på elektrisitet viser samme prosentvise avvik fra den gjennomsnittlige månedsprisen i gjeldende prisområde som i 2022.

I beregningene i KPI skilles det mellom ulike kontraktstyper, der spotpriskontrakt er mest vanlig, men det har tradisjonelt også vært et stort innslag av variabelpriskontrakter som normalt følger spotprisen med et tidsetterslep. Det har fra sommeren 2022 vært betydelige prisavvik mellom prisen på spotpriskontrakter og variabelpriskontrakter. Siden strømstøtten er knyttet til spotprisen og ikke hva kunden faktisk betaler, har KPI i måneder hvor spotprisen har falt brått hatt høyere vekst i elektrisitetsprisindeksen enn det underliggende spotpriser skulle tilsi. Dette var spesielt påfallende

⁷ Baumeister (2022) viser at anslag basert på framtidspisener i terminmarkeder kan forbedres ytterligere ved at man tar hensyn til at disse prisene også inkluderer en tidsvarierende risikopremie, se Baumeister (2022). *Measuring Market Expectations*, in: Bachmann, R., Topa, G., and van der Klaauw, W. (eds.), *Handbook of Economic Expectations*, Academic Press, November 2022, 413–442.

i oktober og november i fjor hvor spotprisen falt kraftig fra et svært høyt nivå i september. Utvalget forsøker å tilnærme seg beregningsopplegget i KPI for prognosen i inneværende år, og korrigerer for innslaget av variabelpriskontrakter på kort sikt der prisavviket mellom spotpriskontrakter og variabelpriskontrakter ifølge Norges Vassdrags- og energidirektorat er svært stort ved inngangen til februar. I prognosen er det lagt til grunn at prisen på variabelpriskontrakter nærmer seg spotpriskontraktene i 2. kvartal. Terminmarkedet indikerer ved inngangen til mars at gjennomsnittlig spotpris over alle prisområder i 2023 blir 103 øre/kWh uten strømstøtte og 65 øre/kWh etter at strømstøtten er fratrukket. Gjennomsnittlig strømstøtte beregnes med dette til 38 øre/kWh eksklusive merverdiavgift over alle prisområder.

Samlet er det lagt til grunn at elektrisitetsprisene, som inkluderer kraftpris, nettleie, skatter og netto avgifter vil falle rundt 4 prosent som års-gjennomsnitt fra 2022 til 2023. Usikkerheten knyttet til utviklingen i spotprisene framover er betydelig. Strømstøtten reduserer konsekvensene av denne usikkerheten kraftig, og særlig risikoen for høyere strømpriser. I 2022 var en av hovedgrunnene til at utvalget undervurderte KPI-veksten at strømprisene økte langt mer enn lagt til grunn. Boks 3.4 viser betydningen for inflasjonen av at strømprisene har økt mye siden 2021.

Prisutviklingen på importerte konsumvarer (i norske kroner) påvirkes av utviklingen i kronekursen. Usikkerheten om utviklingen i valutakursen er alltid stor, ikke minst nå. Det legges til grunn for beregningene at kronekursen, målt ved den importveide kronekursen, videreføres basert på den gjennomsnittlige kursen i perioden 9. februar–1. mars 2023. Kronen vil på årsbasis da svekkes med 5,7 prosent fra 2022 til 2023, jf. tabell 3.4.

Prisutviklingen på importerte konsumvarer påvirkes også av prisutviklingen i utlandet. Økte priser i utlandet betyr høyere kostnader for

norske importører selv om kronekursen ikke endrer seg. Flaskehalsene i produksjon av varer og tjenester, som gjorde seg gjeldende internasjonalt i 2021 og 2022, vil som følge av mye svakere internasjonal etterspørsel trolig ikke prege 2023 i tilsvarende grad. Det er allerede tegn til at inflasjonen har begynt å falle i ulike land.⁸ Prisene på bearbejdede eksportvarer hos handelspartnerne, som er en viktig kostnadskomponent, ventes å øke med 5,8 prosent i 2023, ned fra en vekst på 9,5 prosent i 2022. Ifølge Consensus Forecasts fra februar ventes det at inflasjonen i euroområdet blir 5,5 prosent i 2023 og TBU har lagt dette anslaget til grunn, se tabell 3.4.⁹ Den anslåtte inflasjonen er høy i et historisk perspektiv, men likevel betydelig lavere enn prisveksten i 2022.

3.2.2 Modellresultater

I KVARTS antas virksomheter å sette prisene som et påslag på sine marginalkostnader med en varierende grad av tidsforsinkelse i tilpasningen. Beregningene er gjennomført med KVARTS i mars 2023 og viser at lønnskostnader per produsert enhet vil øke med 3,8 prosent i 2023. Det er først og fremst økt produktivitetsvekst som bidrar til en nedgang i veksten i lønnskostnader per produsert enhet for 2023.

Et sentralt punkt for inflasjonsutviklingen her hjemme er gjennomslaget fra internasjonale priser og kronekursen på import- og konsumpriser målt i norske kroner. Endringer i kronekursen påvirker konsumprisene med et tidsetterslep. Dette skyldes dels tregheter i gjennomslaget fra kronekursen til

⁸ Eeckhout, Jan (2023). *Instantaneous inflation*. Januar 2023, lastet ned fra: https://www.janeeckhout.com/wp-content/uploads/Instantaneous_Inflation.pdf

⁹ Se IMF World Economic Outlook, *Inflation peaking amid low growth*, publisert 30. Januar 2023: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/01/31/world-economic-outlook-update-january-2023>

Tabell 3.5 Modellresultater. Beregnet vekst i viktige kostnadskomponenter

	2022	2023
Lønnskostnader per produsert enhet ¹	4,5	3,5
Importpriser, tradisjonelle varer	18,0	5,2
– Konsumrelaterte importvarer ²	11,2	8,3
Avanse (prispåslag), varehandelen	6,1	4,8

¹ I næringsvirksomhet i Fastlands-Norge.

² Importpriser for foredlede jordbruks- og fiskeprodukter, drikkevarer og tobakk, tekstil- og bekledningsprodukter, diverse industriprodukter, verkstedprodukter, biler mv. og matvarer og råvarer målt i norske priser.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

importpriser og dels tregheter i gjennomslaget fra endrede importpriser til endrede konsumpriser. Det første må blant annet ses i lys av at det er kostnader forbundet med å justere prisene samt at langvarige kontrakter og valutasikring bidrar til at virksomhetenes innkjøpspriser i perioder er uendret av kronekursen. Beregningene viser en vekst i importprisene for tradisjonelle varer med 5,2 prosent fra 2022 til 2023. Importprisveksten for de konsumrelaterte importvarene, som foredling av jordbruks- og fiskeprodukter, drikkevarer, diverse industriprodukter og matvarer mv, ventes å øke med 8,3 prosent i 2023.

Gjennomslaget fra importpriser til konsumpriser påvirkes av flere forhold. For eksempel kan stor konkurranse om kundene bidra til at importører, i håp om å beholde markedsandeler, ikke endrer prisene sine fullt ut når innkjøpsprisene øker som følge av svakere krone. At endringer i innkjøpsprisene påvirker prisene på konsumvarer med betydelig tidsetterslep har også sammenheng med utviklingen i varehandelsleddet. Varehandelsavansene representerer prisen på den tjenesten varehandelsnæringen yter i distribusjonen av produkter fra leverandør til norske mottakere. Nasjonalregnskapet skiller mellom varer som omsettes gjennom varehandelen og distribusjonstjenester varehandelsnæringen yter; det er bare sistnevnte – som tilsvarende avansen – som inngår i produksjonsbegrepet for næringen. I KVARTS blir for eksempel gjennomslaget fra valutakursendringer til konsumpriser på kort sikt dempet av endringer i varehandelsavansene, som virker som støtpute på impulser fra endringer i valutakursen. Modelleringen av avansene i varehandelen bygger på Boug m.fl. (2013).¹⁰

I de foreløpige nasjonalregnskapene er utviklingen i varehandelsavanser beregnet ved hjelp av priskryssløpet i kvartalsvis nasjonalregnskap. En bygger da på priser for en del sluttanvendelser (herunder konsumpriser) og på produsentpriser. Det antas faste koeffisienter for forholdet mellom produktinnsats og produksjon, noe som påvirker beregningen av bruttoproduktet i varehandelen. Dermed påvirkes også varehandelsavansen. Til endelig nasjonalregnskap benyttes mer fullstendig informasjon og da kan også varehandelsavansen bli revidert. For året 2020 ble varehandelsavansen revidert fra først anslått vekst på 1,0 prosent i foreløpig regnskap, til 1,9 prosent i endelig regnskap.

I 2022 økte avansene litt mer enn veksten i KPI samlet. Men avansene økte mindre enn prisene på alle de produktene som omsettes gjennom varehandel og mindre enn kostnadsveksten. Ifølge KVARTS vil derfor prisindeksen for avanse kunne øke en del i 2023 for å gjenopprette mer normale nivåer på avansene i forhold til kostnader. I 2023 påvirkes avansene også av økte rentekostnader primært som følge av renteøkningene gjennom 2022, mens kostnadsvekst og prisutvikling mer generelt dempes noe i forhold til året før. Ifølge beregningene øker avansene i varehandelen med 5,2 prosent i 2023.

Modellberegningen gir en vekst på 4,9 prosent for KPI og 5,3 prosent for KPI-JAE, se tabell 3.6. I beregningen nås inflasjonstoppen i 1. kvartal 2023 og firekvarteralsveksten for både KPI og KPI-JAE faller markert gjennom 2023. Dette må ses i sammenheng med at internasjonale prisimpulser er sterkt avtakende. Elektrisitetsprisene var også spesielt høye i de fire siste månedene av 2022, og en jevnere utvikling gjennom 2023 rundt et lavere nivå vil også bidra til fallet i 12-månedersveksten i KPI. Svekkelse av kronen gjennom deler av 2022 og begynnelsen av 2023 bidrar isolert sett til at inflasjonen ikke faller raskere.

Prisene på varer til konsum påvirkes av avgiftsopplegget og subsidier (strømstøtte) og hvordan aktørenes atferd påvirkes. Særavgiftene i beregningen er justert opp med 2,8 prosent, i tråd med inflasjonsanslaget i Nasjonalbudsjettet for 2023 og det vedtatte statsbudsjettet. I tillegg er det innført en ny vekt Komponent i engangsavgiften for personbiler som også omfatter elektriske biler. CO₂-komponenten i engangsavgiften for fossile biler øker og vektfradraget i engangsavgiften for ladbare hybridreduseres. Den reduserte satsen ved omregistrering av elbiler er fjernet. Det er innført moms på elbiler med et bunnfradrag på 500 000 kroner, samt at merverdiavgiftsfritaket for elektroniske nyhetstjenester er avviklet. Gjeninnføringen av flypassasjeravgiften fra 1. juli i 2022 er først faset fullt inn 1. juli 2023 og bidrar til en avgiftsøkning også i år, samt at denne avgiften har økt mer enn vanlig inflasjonsjustering fra 1. januar 2023 for reiser utenfor EØS-området. Samlet sett anslås avgiftsøkninger på andre varer enn energivarer å øke KPI-veksten i 2023 med 0,2 prosentpoeng, målt med differansen mellom KPI-JAE og KPI-JE.

Kilen mellom KPI og KPI-JAE påvirkes også av avgifter og subsidier på energivarene. Regjeringen har forsterket strømstøtten og elavgiften er også i år redusert i perioden januar–mars med en sats på 9,16 øre/kWh, mens den fra april og ut året er 15,84 øre/kWh. Samlet innebærer dette at

¹⁰ Boug, P., Cappelen, Å. og Eika, T. (2013). *Exchange Rate Pass-Through in a Small Open Economy: The Importance of the Distribution Sector*. *Open Economies Review*, 24, 853–879

Tabell 3.6 Modellresultater. Beregnet¹ vekst i KPI og KPI-JAE i 2023 og virkninger av enkelte endringer i noen sentrale forutsetninger. Vekst i prosent fra samme periode året før og virkninger i prosent av prognosebanen

	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	Året
KPI	6,5	5,9	3,9	3,3	4,9
KPI-JAE	6,2	6,0	4,7	4,2	5,3
<i>Virkninger på KPI av:</i>					
10 prosent høyere/lavere elektrisitetspris	+/- 0,48	+/- 0,50	+/- 0,45	+/- 0,43	+/- 0,46
1 prosent svakere/sterkere krone	+/- 0,11	+/- 0,15	+/- 0,12	+/- 0,13	+/- 0,13
10 prosent høyere/lavere oljepris	+/- 0,15	+/- 0,16	+/- 0,17	+/- 0,16	+/- 0,16

¹ Beregningene er gjort med eksogen rente og valutakurs. Både elektrisitetsprisene som husholdninger og virksomheter står overfor er skiftet, med unntak av elektrisitetsprisen for kraftkrevende industri.

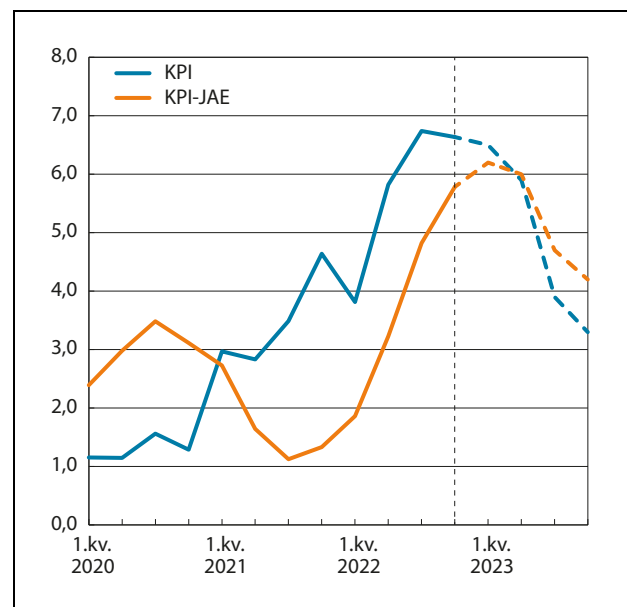
Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

elavgiften på elektrisitet øker med 2,8 prosent fra 2022 til 2023. Økte klimaavgifter på drivstoff motvirkes i hovedsak av reduserte veibruksavgifter, men avgiften på diesel går likevel samlet sett noe ned. Det legges til grunn at avgiftsreduksjonen på diesel motvirkes av økt krav til innblanding av biodrivstoff. Energivarene bidrar til å redusere KPI-veksten i prognosen med 0,6 prosentpoeng målt som differansen mellom KPI og KPI-JE. Den samlede kilen mellom KPI og KPI-JAE blir dermed -0,4 prosentpoeng.

Det er stor usikkerhet i prisvekstanslaget. Usikkerheten for 2023 er spesielt knyttet til hvilken effekt utviklingen i verdensøkonomien har på energipriser, matvarepriser og kronkursen. Tabell 3.6 gjengir også modellberegninger som viser hvordan endrede forutsetninger for valutakurs, elektrisitetspris og oljepris påvirker det samlede prisnivået i forhold til referansebanen. Dersom den importveide kronkursen blir 1 prosent sterkere eller svakere i hvert kvartal enn det som er lagt til grunn, vil det bidra til å endre samlet prisvekst med om lag 0,13 prosentpoeng i 2023. Dersom oljeprisen blir 10 prosent høyere eller lavere enn lagt til grunn, viser beregningene at det vil endre det samlede prisnivået med 0,16 prosent. Hvis elektrisitetsprisene som både husholdninger og virksomheter står overfor blir 10 prosent høyere enn lagt til grunn, vil det endre det samlede prisnivået med 0,46 prosent i forhold til referansebanen. Selv om usikkerheten er stor, blir husholdningene i betydelig grad skjermet for ytterligere økning i prisen på elektrisk kraft gjennom strømstøtteordningen, noe som isolert sett reduserer sannsynligheten for at prisveksten blir høyere enn 4,9 prosent.

3.2.3 Utvalgets anslag på konsumprisveksten i 2023

Basert på forutsetningene omtalt ovenfor, gir beregningen med KVARTS-modellen en vekst i KPI på 4,9 prosent fra 2022 til 2023. Slike modellbaserte beregninger vil alltid være usikre. Med bakgrunn i de beregningene som er foretatt og ovennevnte vurderinger, anslår Beregningsutvalget en vekst i KPI på 4,9 prosent i 2023.

Figur 3.7 KPI og KPI-JAE. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før¹

¹ Den heltrukne linjen illustrerer faktisk utvikling, mens stiplet linje er prognose.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Boks 3.3 Dekomponering av TBUs prognoseavvik for KPI i 2022

TBU anslo en vekst i KPI fra 2021 til 2022 på 3,3 prosent i anslaget publisert 10. mars 2022. Veksten i KPI ble 5,8 prosent i 2022. Utvalgets anslag var dermed 2,5 prosentpoeng lavere enn hva veksten i KPI faktisk ble. Dette er TBUs største prognoseavvik som er registrert i perioden 2001–2022. Avviket må ses i lys av krigen i Ukraina og utslagene denne har fått på internasjonale priser.

Tabell 3.7 viser anslagene fra TBU i mars samt den faktiske utviklingen, både for KPI som helhet, men også for fem størrelser som historisk har vist seg å være særdeles viktige for inflasjonsutviklingen. Dette gjelder kronekursen, konsumpriser i euroområdet, prisen på bearbejdede eksportvarer, råoljeprisen og elektrisitetsprisen. I tillegg viser tabellen det samlede bidraget knyttet til at anslagene for de fem forklaringsfaktorene avviker fra den faktiske utviklingen. Analysen er gjennomført ved hjelp av den kvartalsvise makroøkonomiske modellen KVARTS som også ble brukt for å lage KPI-anslagene i fjor. Den nederste raden viser avvik som følge av andre forhold enn de fem størrelsene nevnt ovenfor.

Dekomponeringen i tabellen viser at med unntak av for oljeprisen, som ble om lag som anslått, bidro alle de øvrige fire viktige komponentene til at inflasjonen ble høyere enn lagt til grunn i mars i fjor. Samlet bidro alle de fem forklaringsfaktorene til å trekke opp inflasjonen med 2,0 prosentpoeng. Andre forhold enn de fem analysert i tabell 3.7 har til sammen bidratt til å trekke opp inflasjonen med ytterligere 0,5 prosentpoeng. Denne restposten inkluderer bidrag fra avvik i anslag for andre variabler, avrundinger og avvik som oppstår ved at KVARTS representerer en forenklet beskrivelse av virkeligheten og ikke fanger opp alle mekanismene som til enhver tid gjør seg gjeldende i norsk økonomi. I KVARTS-modellen bestemmes importpriser i norske kroner blant annet av utviklingen i kronekursen og den utenlandske prisutviklingen. For 2022 må restposten spesielt ses i lys av at importprisene for råvarer og mange andre varer rettet mot husholdninger og virksomheter økte markert mer i norske kroner enn bidragene fra kronekursen og den utenlandske prisutviklingen skulle tilsi.

Tabell 3.7 Konsumprisindeksen. Dekomponering av prognoseavviket for 2022. Prosentvis vekst fra året før

	Anslag TBU (mars)	Endelig tall	Avvik m/bidrag
KPI	3,3	5,8	2,5
Importveid kronekurs ¹	-2,2	1,2	0,5
Konsumpriser i euroområdet	5,0	8,4	0,2
Priser på bearbejdede eksportvarer	4,7	9,5	0,5
Råolje i USD ²	45,7	39,6	-0,1
Elektrisitetspris	0,8	19,0	0,9
Alle fem forklaringsfaktorer ³	-	-	2,0
Annet ⁴	-	-	0,5

Årstallene er konvertert fra kvartalsfrekvens.

¹ Inkluderer utviklingen for NOK per euro og NOK per USD.

² Anslag basert på terminpriser i USD.

³ Summen av de enkelte forklaringsfaktorene avviker fra summen som følge av sammensetningseffekter.

⁴ Inkluderer bidrag fra avrundning, avvik i anslag for andre variabler, mv.

Boks 3.4 Direkte og indirekte effekter av høyere elektrisitetspriser

Fra 4. kvartal 2020 til 4. kvartal 2022 har elektrisitetsprisen, slik den måles i KPI, økt med 129 prosent. Virksomhetene er ikke omfattet av strømstøtteordningen, og elektrisitetsprisen målt uten avgifter og subsidier har økt med 234 prosent i samme periode. Strømprisen påvirker inflasjonen direkte ettersom husholdningene bruker om lag 4 prosent av budsjettet på elektrisitet. Strømprisen påvirker også inflasjonen indirekte ved at høyere strømkostnader for næringslivet veltes over i andre priser til forbrukere og produsenter. I tillegg vil økte priser svekke kronkursen, noe som igjen bidrar til ytterligere prispress. For å belyse betydningen av både de indirekte og direkte effektene har vi gjennomført en modellsimulering med KVARTS-modellen. Beregningen viser betydning for inflasjonen i 2021, 2022 og 2023 av at strømprisen for både næringslivet og husholdningene har økt siden 4. kvartal 2020. For 2023 tar beregningen utgangspunkt i prognosebanen og de tilhørende forutsetningene som ligger til grunn for prisanslaget, se tabell 3.4–3.6.

Sentralt i beregningsopplegget i KVARTS står kryssløpet. Priskryssløpet i modellen beskriver sammenhengen mellom importpriser og hjemmepriser på den ene siden og sammenhengen mellom priser på produktinnsats og sluttleveringer, på den andre siden. Økte strømavgifter gir næringslivet høyere driftskostnader, spesielt i næringer der elektrisk kraft er en viktig innsatsfaktor. Bruken av strøm varierer imidlertid mye fra næring til næring, og det er kraftkrevende industri som er mest strømintensiv. Der utgjorde strømavgifter rundt 6 prosent av de totale kostnadene i 2019. For øvrige næringer var denne andelen drøye 2 prosent (se boks 3.1 i Økonomiske analyser 3/2022).¹

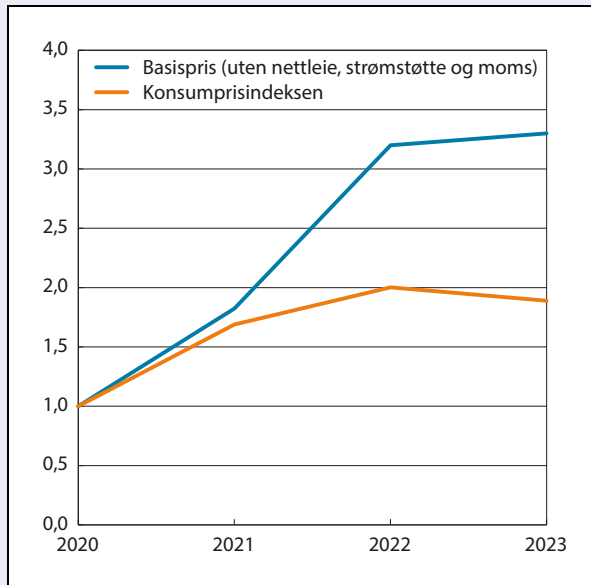
Figur 3.8 viser årsgjennomsnittet for strømprisen i både prognosebanen og den kontrafaktiske banen hvor strømprisen for husholdninger og virksomheter er holdt uendret siden 4. kvartal 2020. Det meste av prisøkningen de to siste årene inntraff i 2021. Figur 3.9 viser betydning

av de økte strømprisene for prisveksten målt ved både KPI og KPI-JAE. De økte strømprisene bidro til å løfte inflasjonen målt ved KPI med 2,5 prosentpoeng i 2021 og ytterligere 1,3 prosentpoeng i 2022. Økte elpriser bidrar til å øke husholdningenes budsjettandel på elektrisitet med 1 prosentpoeng. Ettersom KPI bruker faste vekter basert på forbruksmønsteret året forut for indeksberegningen vil ikke betydningen av de endrede strømprisene fra og med 2021 slå ut i vektene før i 2022. Vektendringen bidrar til 0,1 prosentpoeng av økningen i inflasjonen på 1,3 prosentpoeng dette året.² I 2023 faller elektrisitetsprisen til husholdningene litt, mens prisen virksomhetene må betale øker, og samlet bidrar ikke elektrisitetsprisene til å endre inflasjonen dette året. Bidraget til KPI fanger opp både direkte og indirekte effekter. I hvilken grad og hvor raskt virksomheter velter økte kostnader over i økte utsalgspriser avhenger blant annet av om aktørene anser kostnadsøkningene å være varige eller ikke. Erfaringsmessig tar det tid før slike indirekte effekter gjør seg gjeldende. Beregningene viser at de økte strømprisene løfter den underliggende inflasjonen målt ved KPI-JAE med 0,4 prosentpoeng i gjennomsnitt fra 2021 til 2023. Dette innebærer at prisnivået målt ved KPI-JAE er rundt 1,2 prosent høyere i 2023 enn i 2020. Til sammenligning er prisnivået 3,8 prosent høyere enn i 2020 målt ved KPI. Av det totale bidraget til KPI utgjør dermed de indirekte effektene rundt 35 prosent og den direkte effekten rundt 65 prosent av prisøkningen.

¹ I beregningen er det teknisk lagt til grunn at prisøkningen ikke slår ut for kraftkrevende industri ettersom flere virksomheter i denne næringen har langsiktige strømavtaler. Betydningen på prisnivået målt ved KPI av at strømprisen for kraftkrevende industri endres utgjør mindre enn 0,1 prosent over denne perioden.

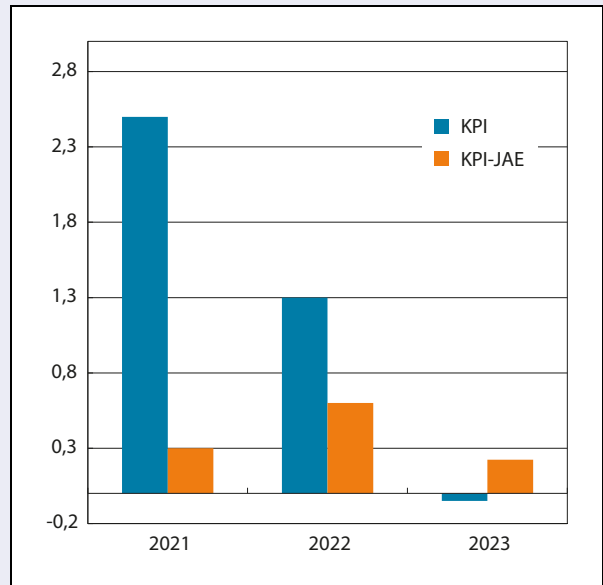
² Vektene i KPI for 2023 er oppdatert basert på anslag på husholdningenes konsum i 2022, se <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/konsumpriser/statistikk/konsumprisindeksen/artikler/endringer-i-konsumprisindeksen-kpi>. Vekten til elektrisitet i KPI var 3,2 prosent i 2021, 4,0 prosent i 2022 og 4,3 prosent i 2023. Hvis elektrisitetsprisen ikke hadde økt siden 2021 ville vektene i 2022 og 2023 vært henholdsvis 3,2 og 2,9 prosent (alt annet likt).

Boks 3.4 (forts.)

Figur 3.8 Elektrisitetspriser. 2020=1.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.9 Inflasjonsbidrag som følge av høyere elektrisitetspriser siden 4. kvartal 2020. Prosentpoeng.

Kilder: Statistisk sentralbyrå

Kapittel 4

Frontfagsmodellen

- Lønnsdannelsen i Norge bygger på frontfagsmodellen, som beskrives ved at konkurranseutsatt næringsliv (frontfaget) forhandler først, og dernest danner utfallet herfra en norm for lønnsveksten i de forhandlingsområdene som følger etter.
- Modellen bidrar på den ene siden til å sikre at lønnsveksten i frontfaget er tilpasset frontfagets lønnsevne, dvs. utviklingen i produktivitet og relative priser i konkurranseutsatt næringsliv, og på den andre siden at frontfaget er konkurransedyktig i kampen om arbeidskraften med skjermet sektor.
- Modellen, og høy grad av koordinering i lønnsdannelsen, bidrar samtidig til at verdiskapingen i frontfaget over tid fordeles jevnt mellom arbeid og kapital, at brede grupper får en likeartet lønnsutvikling over tid, og til en tilstrekkelig stor konkurranseutsatt sektor og dermed langsiktig balanse i utenriksøkonomien.
- Den koordinerte lønnsdannelsen i frontfagsmodellen kan bidra til lavere arbeidsledighet og høyere sysselsetting over tid, gjennom at partene tar hensyn til at lønnsveksten påvirker økonomien og arbeidsmarkedet. Det bidrar også til at den økonomiske politikken kan være mer effektiv i å stabilisere økonomien når den utsettes for sjokk.
- Ved forbundsvise hovedoppgjør, er det forhandlingene mellom Norsk Industri og Fellesforbundet om revisjon av Industrioverenskomsten (LO) som utgjør frontfaget. Ved samordnede oppgjør forhandler NHO og LO for hele området samlet. Siden NOU 2013: 13, Holden III-utvalget, har rammeanslaget vært årslønnsveksten i industrien samlet i LO-NHO-området.
- Lønnskostnadens andel av faktorinntektene er en sentral indikator for utviklingen i lønnsomheten og for fordelingen av verdiskapingen. Lønnskostnadsandelen i industrien varierer som følge av konjunkturbevegelser, men har likevel vært rimelig stabil over tid. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var lønnskostnadsandelen i norsk industri i 2022 på 78 pro-

sent, men med stor variasjon mellom ulike områder. Til sammenligning har gjennomsnittet de siste ti årene vært i underkant av 83 prosent, mens gjennomsnittet de siste 20 årene har vært rundt 80 prosent.

4.1 Frontfagsmodellen

Frontfagsmodellen ble formalisert som en økonomisk modell, ofte omtalt som hovedkursteorien, da Utredningsutvalget for inntektsoppgjørene i 1966 la fram sin andre rapport høsten 1966. Hovedkursteorien beskriver de makroøkonomiske trender som vil gjelde for lønns- og prisutviklingen i Norge på lang sikt. Modellens utgangspunkt er at et ønske om full sysselsetting og balanse i utenriksøkonomien over tid stiller krav til størrelsen på konkurranseutsatt sektor, som bare kan oppfylles dersom lønnsomheten i slik virksomhet ikke er dårligere i Norge enn i utlandet. Forventet avkastning på investeringer i Norge (kapitalavkastningen) må da på lang sikt være på nivå med forventet kapitalavkastning hos våre handelspartnere. Lavere forventet kapitalavkastning i Norge enn i utlandet vil føre til at investorer foretrekker å investere i utlandet framfor i Norge. Dette medfører at produktreal-lønnskostnaden¹ i industrien i Norge ikke kan være høyere enn produktivitetsnivået i konkurranseutsatt sektor gir grunnlag for. Dersom reallønnen vokser raskere enn produktiviteten, vil kapitalavkastningen reduseres, og investeringene svekkes. Over tid vil lave investeringer i Norge føre til en gradvis nedbygging av konkurranseutsatt sektor. Med «hovedkurs» i Utredningsutvalgets rapport refereres det i tråd med dette til et «normalnivå» på lønnskostnadsandelen i konkurranseutsatt sektor, dvs. hvor mye av faktorinntekten som normalt går til lønnstakerne og hvor mye som går til kapitaleierne. En stabil utvikling i

¹ Produktreal-lønnskostnaden tilsvarer lønnskostnaden deflater med produsentprisen.

lønnskostnadsandelen kan indikere en stabil lønnsevne og konkurransekraft i sektoren. Ettersom skjermede og konkurranseutsatte næringer konkurrerer om arbeidskraften, må de samme betingelsene for lønnsutviklingen også gjelde for de skjermede næringene.

Ifølge en studie av Gjelsvik mfl. (2020)² har industrilønnen i Norge vært førende for lønnsutviklingen i annen privat virksomhet og i offentlig forvaltning, både før og etter innføringen av inflasjonsmålet. I en utredning for Sysselsettingsutvalget har Berg mfl. (2020)³ blant annet analysert utviklingen i lønnsandel og markedsmakt i Norge i perioden 1995–2018, samt hvilke effekter dette har på samlet etterspørsel, se boks 4.2. Bakgrunnen er at man i mange land har opplevd svak etterspørsel i økonomien samtidig med fallende lønnskostnadsandeler. En mulig forklaring på den fallende lønnskostnadsandelen er økt markedsmakt, som gir bedrifter muligheter til å øke prispåslaget og dermed redusere lønnskostnadsandelen. Rapporten finner imidlertid at prispåslaget for næringer i fastlands-Norge har vært ganske stabil i løpet av analyseperioden, dersom grunnrentenæringer ekskluderes. Rapporten finner videre at lønnskostnadsandelen i Norge har vært stabil i analyseperioden, men når det korrigeres for selvstendige næringsdrivende har det vært et moderat fall. Fallet har vært mest utpreget i næringer hvor staten mottar en stor del av eierinntektene. I den grad disse inntektene anvendes til offentlige investeringer og konsum vil reduksjonen i etterspørselen som følge av fallende lønnskostnadsandel bli dempet. Forfatterne fant derfor ikke grunnlag for å konkludere at utviklingen i lønnsandelen og markedsmakt i Norge har redusert den samlede etterspørselen nevneverdig i perioden 1995–2018.

Et lands konkurransevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som en har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling, se kapittel 8. Når produktivitsveksten bestemmer utviklingen i produktreallohn over tid, må nominell lønnsvekst være lik summen av produktivits- og prisveksten på norske industrivarer. Hvis den nominelle lønnsveksten blir høyere enn dette, slik at reallønnen vokser mer enn det produktivitsveksten gir rom for, vil konkurransevnen svekkes. På sikt vil en slik ubalanse

måtte korrigeres, og arbeidsledigheten stige. En blanding av markedsforhold og institusjonelle mekanismer bidrar til at lønnsveksten i konkurranseutsatt sektor er normen også for lønnsveksten i resten av økonomien.

Den koordinerte lønnsdannelsen i frontfagsmodellen kan bidra til lavere arbeidsledighet og høyere sysselsetting over tid, gjennom at partene tar hensyn til hvordan lønnsveksten påvirker økonomien og arbeidsmarkedet. Det bidrar også til at den økonomiske politikken kan være mer effektiv i å stabilisere økonomien når den utsettes for sjokk. Holden III-utvalget pekte på at internasjonale sammenligninger tyder på at sysselsettingen er høyere og arbeidsledigheten lavere i land med koordinert lønnsdannelse enn i land uten en slik koordinering. Frontfagsmodellen hviler blant annet på erkjennelsen av at lønnsdannelsen på lengre sikt har avgjørende betydning for nivået på arbeidsledigheten. Mens reallønnsutviklingen først og fremst er knyttet til produsentpris- og produktivitsutviklingen internasjonalt, bestemmer lønnsdannelsen til hvilket nivå på arbeidsledigheten en slik balanse oppnås. Frontfagsmodellen bidrar til at en slik balanse oppnås med lav arbeidsledighet i Norge. Erfaringene fra Norge og andre land tilsier at høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende produsentpris- og produktivitsvekst i all hovedsak slår ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst.

Sysselsettingsutvalget fase 2 (NOU 2021: 2) skrev følgende om frontfagsmodellen:

«Kjernen i frontfagsmodellen er å sikre en lønnsvekst i økonomien som reflekterer lønnsevnen i konkurranseutsatt næringsliv. Det innebærer blant annet at lønnsutviklingen i andre områder over tid følger denne utviklingen. I enkelte år kan ulike forhold føre til visse forskjeller i lønnsveksten mellom ulike sektorer, men over tid skal lønnsveksten være noenlunde den samme i alle de store sektorene. Ettersom konkurranseutsatte næringer konkurrerer med skjermede næringer om arbeidskraften, må de samme betingelsene for lønnsvekst gjelde også for skjermede næringer.»

Holden III-utvalget pekte på at koordinering i lønnsdannelsen bidrar til likere lønn i bedrifter og sektorer som benytter samme type arbeidskraft, også om bedriftene har ulik produktivitet. Ifølge utvalget gir dette insentiver til investeringer og modernisering, og leder til avskalling av virksomheter med lav produktivitet. Dette kan bidra til

² Gjelsvik, M., Nymo, R. og Sparrman, V. (2020). Cointegration and structure in Norwegian wage – price dynamics

³ Berg, O, von Brasch, T., Cappelen, Å., Holm, M. B., Raknerud, A., Tretvoll, H. og Vigtel, T.C. (2020). Drivkrefter bak svak etterspørsel i økonomien

høy produktivtetsvekst og omstilling. Utvalget pekte videre på at det er viktig at lønnsdannelsen gir rom for nødvendige omstillinger i arbeidslivet, blant annet ved at profilen i lønnsoppgjøret skal bestemmes i den enkelte sektor ut fra forholdene i sektoren.

Tradisjonelt har konkurranseutsatte næringer blitt assosiert med industrien, mens skjermede næringer har blitt assosiert med tjenesteproduserende næringer (varehandel, transporttjenester, offentlig sektor, finansiell tjenesteyting, annen privat tjenesteyting mv.). Økt globalisering, sterkere internasjonal konkurranse og lavere transportkostnader har imidlertid bidratt til at stadig større deler av norsk næringsliv utsettes for konkurranse fra utlandet.

Begrepene konkurranseutsatte og skjermede næringer er nærmere drøftet i Holden III-utvalgets rapport NOU 2013: 13. Konkurranseutsatt sektor (k-sektor) består i prinsippet av bedrifter som produserer produkter som kan eksporteres/importeres, og som derfor konkurrerer mot utenlandske virksomheter. Bedrifter og virksomheter som ikke konkurrerer mot utenlandske virksomheter betegnes gjerne som skjermede, uavhengig av konkurransesituasjonen mellom slike bedrifter på det innenlandske markedet. Produktene fra skjermet sektor (s-sektor) kan det i teorien ikke handles med over landegrensene, de er lokale og må konsumeres i samme land som de produseres. Hindringen mot handel kan være politisk, men også praktisk/teknisk. Den teknologiske utviklingen har kontinuerlig økt mulighetene for handel. Skillet mellom k- og s-sektor i hovedkursteorien er stilisert. Det er nå svært få varer og tjenester som det teknisk sett ikke kan handles med internasjonalt, og det er lite av norsk markedsrettet virksomhet som ikke på en eller annen måte er utsatt for konkurranse fra utlandet. Skillet mellom k- og s-sektor i hovedkursteorien er likevel nyttig, siden enkelte sektorer i større grad enn andre er utsatt for konkurranse fra utlandet.

Oppgjørene i industri har i mesteparten av etterkrigstiden vært retningsgivende for øvrige tariffområder i lønnsforhandlingene i Norge. Opplegget for forhandlingene bygger på at lønnsveksten må tilpasses det konkurranseutsatt sektor over tid kan leve med. Dette ivaretas ved at avtaleområder med stort innslag av konkurranseutsatt virksomhet både forhandler først (det såkalte frontfaget), og at resultatet fra disse danner en norm for andre avtaleområder. Frontfaget skal være representativt for konkurranseutsatt sektor. Frontfaget har tradisjonelt vært Industrioverenskomstens verksteddel ved forbundsvise oppgjør

og bredere LO-NHO-områder, som industriarbeidere, ved sentrale oppgjør.

Den norske lønnsforhandlingsmodellen innebærer stor grad av koordinering, der hovedorganisasjonene i arbeidslivet spiller en avgjørende rolle. Institusjoner som Kontaktutvalget og Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene støtter opp under koordineringen, ved at partene og myndighetene får en felles forståelse av situasjonen i norsk økonomi.

Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden i Norge er på rundt 50 prosent, og har endret seg lite de siste 15 årene. Tariffavtaledekningen for alle arbeidstakere er for 2017 anslått til 69 prosent, 52 prosent i privat sektor og tilnærmet 100 prosent i offentlig sektor, se omtale i vedlegg 5. Tariffavtalene benyttes også som rettesnor i bedrifter som ikke formelt er bundet av avtalene.

Samtidig som flertallet av arbeidstakerne i Norge dermed er dekket av de sentrale forhandlingene, er det et betydelig antall som ikke er dekket av kollektive avtaler. Blant annet ledere og en stor andel av funksjonærene i industrien får sin lønn bestemt gjennom lokale lønnsforhandlinger. Dette var en viktig bakgrunn for at Kontaktutvalget den 22. januar 2003 la fram en felles erklæring om situasjonen foran mellomoppgjøret 2003. I denne erklæringen het det blant annet:

«(...) På denne bakgrunn er regjeringen og organisasjonene i arbeidslivet enige om følgende: At den samlede lønnskostnadsveksten i 2003 må tilpasses utfordringene i konkurranseutsatt næringsliv og arbeidet for full sysselsetting. I arbeidet for å nå dette målet er det avgjørende at alle grupper omfattes. Når det gjelder en nærmere vurdering av utfordringene for konkurranseutsatt sektor i årene framover vises det til det nedsatte ekspertutvalget.

Partene i arbeidslivet vil i forbindelse med mellomoppgjøret 2003: Arbeide for å få lønnsveksten i Norge mer på linje med utviklingen hos våre handelspartnere. Oppgjøret i 2003 må derfor ta utgangspunkt i den delen av næringslivet som er utsatt for konkurranse fra utlandet. Den samlede lønnsveksten som avtales sentralt og lokalt for disse sektorene må være normgivende for de rammer som forhandles i de øvrige oppgjørene.

Samtidig er det viktig at det innenfor disse rammene gis rom for endringer i relative lønninger som sikrer et velfungerende arbeidsmarked og en rettferdig lønnsutvikling. Arbeidsgiversiden i privat og offentlig sektor

vil aktivt arbeide for en lønnsvekst hos lederne i virksomhetene som ligger innenfor rammene for det øvrige arbeidslivet. I kraft av sine eierposisjoner i næringslivet vil en også fra statens side arbeide for en slik utvikling.»

Regjeringen Stoltenberg II satte i 2012 ned et offentlig utvalg (Holden III) for å vurdere erfaringene med lønnsdannelsen gjennom de 12 årene som hadde gått siden handlingsregelen og inflasjonsmålet for pengepolitikken ble innført. Holden III-utvalget påpekte i sin innstilling, som ble lagt fram i desember 2013, at høy og økende aktivitet i petroleumsvirksomheten og økt bruk av oljepenger over statsbudsjettet hadde trukket opp

kostnadsnivået i Norge sammenlignet med andre land, både gjennom høyere lønnsvekst enn hos handelspartnerne og gjennom en styrking av kronen. Det høye lønnskostnadsnivået innebar samtidig at mange fikk glede av bytteforholdsgevinsten og det høye produktivetsnivået. Utvalget pekte samtidig på at nedtrappingen av petroleumsvirksomheten som før eller senere ville komme, ville kunne utfordre stabiliteten i norsk økonomi, og at utfordringene ville øke dersom nedgangen kom brått, for eksempel som følge av en nedgang i oljeprisen, jf. boks 8.2. Utvalget skrev bl.a. at

«En slik utvikling vil kreve vesentlige tilpasninger både i den økonomiske politikken og i

Boks 4.1 Praktiseringen av frontfagsmodellen

Frontfagsmodellen innebærer at lønnsveksten i konkurranseutsatte virksomheter skal gjelde som en norm for øvrige forhandlingsområder. Dette ivaretas ved at avtaleområder med stort innslag av konkurranseutsatte virksomheter forhandler først (det såkalte frontfaget), og at dette oppgjøret danner en norm for andre avtaleområder. Sammensetningen av frontfaget kan endres over tid, og vil variere avhengig av om det er et forbundsvist eller samordnet oppgjør, eller et mellomoppgjør.

Ved forbundsvise hovedoppgjør er det forhandlingene mellom Norsk Industri og Fellesforbundet om revisjon av Industrioverenskomsten, tidligere Verkstedoverenskomsten, som utgjør frontfaget. Denne avtalen har derfor en sentral posisjon i frontfagsmodellen og inntektsoppgjørene. I Industrioverenskomsten kan minstelønnssetninger endres, og det kan gis generelle tillegg. De generelle tilleggene har i stor grad direkte gjennomslag i en rekke andre forhandlingsområder. Senere føres det lokale forhandlinger for arbeiderne, basert på de fire avtalte kriteriene; bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurransevne. I Industrioverenskomsten er det også et femte kriterium om bedriftens aktuelle arbeidskraftsituasjon. Tilleggene som gis, vil variere fra bedrift til bedrift. Ved mellomoppgjør og samordnede hovedoppgjør forhandler NHO og LO for hele området samlet.

Funksjonærene i industrien forhandler i all hovedsak lokalt, enten individuelt eller kollektivt. Funksjonærene utgjør nærmere 45 prosent

av sysselsettingen og vel 56 prosent av lønnsmassen i industrien. Også for funksjonærene vil størrelsen på de sentrale tilleggene i Industrioverenskomsten og de nevnte kriteriene være viktige føringer for de lokale forhandlingene.

I 2003 ga Kontaktutvalget en felles erklæring om at det var den samlede lønnsveksten som avtales sentralt og lokalt i de næringer som er utsatt for konkurranse fra utlandet, som må være normgivende for de rammer som forhandles i de øvrige oppgjørene. Kontaktutvalget bygget sin erklæring på NOU 2003: 13 Konkurransevne, lønnsdannelse og kronekurs (Holden II-utvalget). Kontaktutvalgets vurdering innebærer at det er den samlede lønnsveksten i industrien, for både arbeidere og funksjonærer, som skal danne normen for etterfølgende oppgjør.

Siden de lokale forhandlingene foregår utover i tid, og basert på kriteriene nevnt over, vil utfallet av disse være noe usikre. I ettertid framkommer denne lønnsveksten i rapportene fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU), ved lønnsveksten for NHO-bedrifter i industrien samlet. Andre forhandlingsområder som skal følge normen fra frontfaget, må derfor basere seg på et anslag for den samlede årslønnsveksten i industrien. I NOU 2013: 13 Lønnsdannelsen og utfordringer for norsk økonomi (Holden III-utvalget) ble det enighet om at NHO, i forståelse med LO, bør gi et troverdig anslag for den samlede rammen for oppgjøret, inklusiv resultatet fra de lokale forhandlingene og overhøyet fra året før.

Boks 4.2 Utviklingen i lønnsandel og markedspekt

I en utredning for Sysselsettingsutvalget, NOU 2021: 2, har Berg mfl. (2020) blant annet analysert utviklingen i lønnsandel og markedspekt i Norge, samt hvilke effekter dette har på samlet etterspørsel. I analysen har de brukt ulike metoder for å se om markedspektet har økt, men konkluderer med at den har vært relativt stabil i perioden 1995–2018.

I sammendraget til rapporten står det blant annet:

«Et tegn på at markedspektet har økt i mange OECD-land er at prispåslaget (forholdet mellom produktenhetspris og marginalkostnad) har økt over tid. I denne rapporten analyseres utviklingen i markedspektet i Norge, blant annet ved å se på utviklingen i prispåslaget. I vår analyse av konkurranse-situasjonen finner vi at det aggregerte prispåslaget i Norge har vært relativt stabilt. Over tid har også lønnskostnadsandelen i mange OECD-land falt. Lønnskostnadsande-

len har vært relativt stabil for næringer i Fastlands-Norge, men når det justeres for selvstendige viser utviklingen et moderat fall. En slik reduksjon i lønnskostnadsandelen kan videre potensielt medføre redusert konsum- etterspørsel fra lønnstakere. Samtidig er reduksjonen i lønnskostnadsandelen mest utpreget i næringer hvor staten mottar en stor del av eierinntektene, enten direkte gjennom eierskap eller indirekte gjennom skatter. I den grad disse inntektene anvendes til offentlige investeringer og konsum vil reduksjonen i etterspørselen som følge av fallende lønnskostnadsandel bli dempet. Det at både prispåslaget og lønnskostnadsandelen har vært relativt stabile siden midten av 1990-tallet når vi ser vekk fra disse næringene, gir oss dermed ikke grunnlag for å konkludere at utviklingen i lønnsandelen og markedspektet har redusert den samlede etterspørselen nevneverdig i denne perioden.»

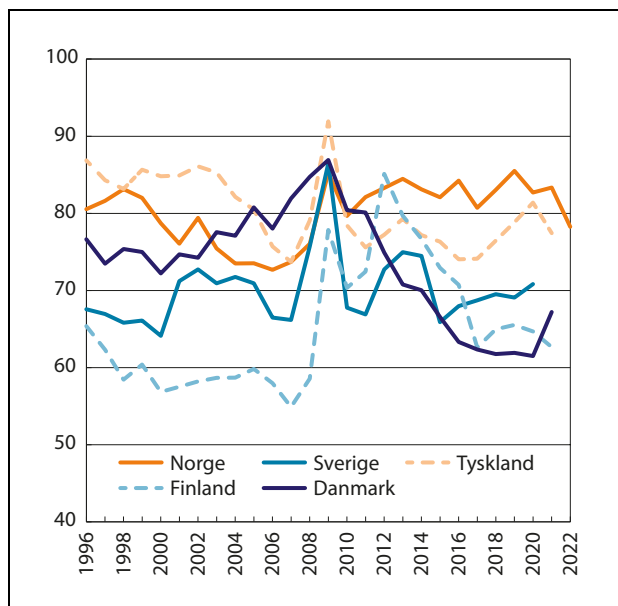
lønsdannelsen. Norges Bank vil trolig redusere styringsrenten, kronkursen vil trolig svekkes betydelig, finanspolitikken må etter hvert strammes inn som følge av lavere vekst i fondskapitalen, og lønnstakerne må trolig godta en vesentlig svakere utvikling i kjøpekraften. Over tid vil svekkelsen av kronkursen og en lavere lønnsvekst bidra til ny vekst i tradisjonelle konkurranseutsatte næringer, og til at arbeidsledigheten etter hvert går ned igjen. Frontfagsmodellen er etter utvalgets mening godt egnet til å bidra til en tilpasning til et lavere kostnadsnivå for å bedre konkurransevnen.»

I lys av nye utviklingstrekk siden Holden III-utvalget leverte sin rapport, satte regjeringen Solberg i mars 2016 ned et ekspertutvalg (Cappelen) som skulle vurdere utfordringer for lønsdannelsen. Cappelen-utvalget (NOU 2016: 15) konkluderte i sin rapport med at Holden III-utvalgets beregninger av konsekvensene av lavere oljepris for norsk økonomi fanget godt opp de mekanismene som har gjort seg gjeldende etter fallet i prisene på olje og gass. Regjeringen oppnevnte 27. januar 2023 et nytt partssammensatt utvalg som skal se

på utfordringer for lønsdannelsen. Utvalget skal blant annet vurdere om det er utviklingstrekk i økonomien som kan svekke oppslutningen om frontfagsmodellen. Utvalget skal levere sin rapport i løpet av desember 2023.

4.2 Lønnsomheten i norsk industri

Det er nær sammenheng mellom utviklingen i *konkurransevnen* og *lønnsomheten i næringslivet*. Hovedkursteorien peker på lønnskostnadsandelen som en sentral indikator for utviklingen i lønnsomheten. Høyere lønnskostnader, lavere produsentpriser og svakere produktivitetsutvikling er faktorer som isolert sett bidrar til svekket konkurransevne og lavere lønnsomhet. En slik utvikling vil innebære at en større andel av bedriftenes overskudd tilfaller lønnstakerne og mindre kapitaleierne. Lønnskostnadsandelen vil da gå opp, mens driftsresultatandelen vil gå ned. Motsatt bidrar lavere lønnskostnader, høyere produsentpriser og sterkere produktivitetsutvikling isolert til bedret konkurransevne og lønnsomhet. En slik utvikling vises ved en lavere lønnskostnadsandel og tilsvarende høyere driftsresultatandel.

Figur 4.1 Lønnskostnadsandeler i industrien¹

¹ Lønnskostnadsandelene er beregnet ved lønnskostnader dividert på netto faktorinntekter, dvs. at driftsresultatet er justert for kapitalslit.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Eurostat

Figur 4.1 viser utviklingen i lønnskostnadene som andel av netto faktorinntekter⁴ i industrien i Norge og våre handelspartnere siden midten av 1990-tallet. Lønnskostnadsandelen i Norge har historisk svingt med konjunktorene.

Nedgangen i lønnskostnadsandelen på første halvdel av 2000-tallet må trolig blant annet ses i sammenheng med den markerte bedringen i Norges bytteforhold i handelen med utlandet etter at Kina begynte å spille en større rolle i det internasjonale varebyttet. Sterk vekst i etterspørselen fra Kina og andre framvoksende økonomier ga betydelig oppgang i prisene på flere viktige norske eksportprodukter. Samtidig bidro økt import fra lavkostland til nedgang i prisene på importerte konsumvarer og merkbar bedring i lønnstakernes kjøpekraft. Sammen med høy produktivitetsvekst ga dette grunnlag for sterk vekst både i bedriftenes overskudd og i reallønningene.

Etter å ha kommet ned i 73 prosent i 2006, økte lønnskostnadsandelen de to neste årene. I forbindelse med finanskrisen steg lønnskostnadsandelen i norsk industri markert i 2009, før den falt noe tilbake igjen i 2010. I perioden 2013–2021 var lønnskostnadsandelen mellom 80 og 86 prosent. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var lønnskostnadsandelen i industrien i overkant av 78 prosent i 2022, litt lavere enn året før.

⁴ Se definisjon av faktorinntekt i kapittel 9, boks 9.2.

Til sammenligning har gjennomsnittet de siste ti årene vært 83 prosent, mens gjennomsnittet de siste 20 årene har vært 80 prosent, jf. tabell 9.6.

Figur 4.1 viser også utviklingen i Sverige, Tyskland, Finland og Danmark. Når man sammenligner lønnskostnadsandelen med andre land, er det viktig å være oppmerksom på at ulike næringsstruktur i ulike land vil kunne gi nivåforskjeller i lønnskostnadsandelene mellom landene. I vedleggstabell 4.5 presenteres tall for netto lønnskostnadsandel for industrien i Norge og utvalgte land.

Lønnsomheten i ulike industrigrupper

Foreløpige tall viser at lønnsomheten, målt ved driftsresultatet, varierer sterkt mellom industriområder. Dette beskrives i kapittel 9.2 Faktorinntekt og funksjonell inntektsfordeling. De første og svært foreløpige tallene viser at driftsresultatet i industrien bedret seg noe fra 2021 til 2022. Dette gjelder eksempelvis næringsmiddelindustri og kjemisk råvareindustri, mens verkstedsindustri og skipsbygging har hatt dårlig lønnsomhet de siste par årene. Det må understrekes at usikkerheten i foreløpige driftsresultatstall er store, og revisjoner må påregnes, se boks 9.1 om «Revisjoner i nasjonalregnskapet».

I figur 4.2 vises utviklingen i lønnskostnadsandeler over en 20-årsperiode. Nivået på lønnskostnadsandelene beskrives for øvrig i kapittel 9.3. De tre områdene som vises i figuren, hadde alle nedgang i andelen på begynnelsen av 2000-tallet, men graden av nedgang varierer. Lønnskostnadsandelen for *verkstedsindustri og skipsbygging mv*⁵ lå relativt stabil fram til 2014, da den økte brått i takt med oljeprisfallet og svakere etterspørsel fra petroleumsnæringen. Fra 2016 har den ligget godt over av 95 prosent og som snitt for siste 20-årsperiode har den vært 87 prosent. Lønnskostnadsandelen i *råvarebasert industri*⁶ er den som har variert mest de siste 20 årene, og er kanskje den gruppen som reagerer mest på de internasjonale konjunktursvingningene. Etter finanskrisen gikk andelen mye opp og lå noen år rundt 95 prosent før den falt til rundt 70 prosent i årene 2015–2018. Som snitt for 20-årsperioden har lønnskostnadsandelen for

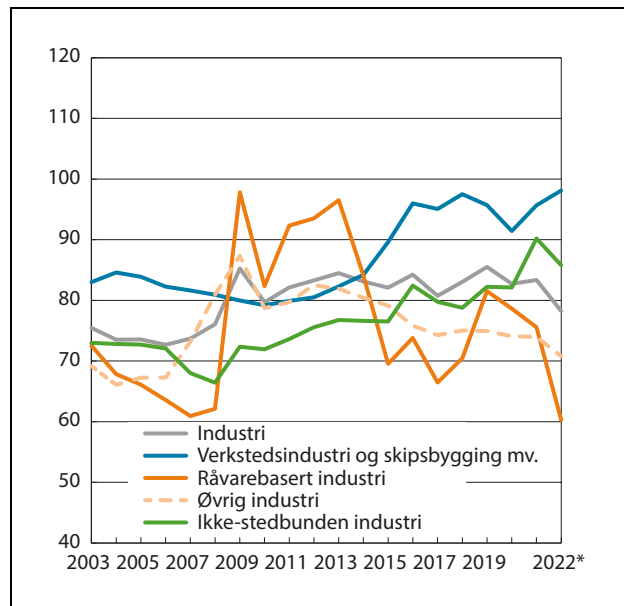
⁵ Verksteds- og skipsbygging mv. omfatter produksjon av metallvarer, maskiner og utstyr, elektriske produkter mv, i tillegg til bygging av skip og oljeplattformer/moduler samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.

⁶ Råvarebasert industri omfatter raffinering, produksjon av papir, kjemiske råvarer, farmasøytiske produkter, gummi- og plastprodukter, andre ikke-metallholdige produkter samt metaller (aluminium, ferrolegeringer, nikkel mv.)

råvarebasert industri vært 76 prosent, noe den også foreløpig er beregnet til i 2022. Sammenlignet med de andre gruppene har *øvrig industri*⁷ der næringsmiddelindustrien dominerer, hatt en mer stabil utvikling i lønnskostnadsandelen, og med fallende tendens etter 2016. Etter dette har andelen ligget rundt 75 prosent, mens andelen regnet for siste 20-årsperiode har vært i underkant av 76 prosent. I 2022 viser de foreløpige tallene at andelen har falt, men dette må tolkes med forsiktighet, se ellers kapittel 9.3.

I Holden III-utvalget ble det gjort en klassifisering av norsk næringsliv etter hvor utsatt de er for utenlandsk konkurranse. I NOU 2022: 4 og tidligere år har det vært gjort analyser for industrien etter denne konkurranseinndelingen, men har nå valgt å bare videreføre serien for de såkalte *ikke-stedbundne industrinæringene*. Typisk for de ikke-stedbundne næringene er at de ikke er avhengige av norske naturressurser, og dermed relativt enkelt kan flyttes til andre land, se omtale i boks 4.3. Holden III-utvalget viste til at dersom konkurranseutsatt sektor skal bli stor nok samlet sett, vil

⁷ Øvrige industrinæringene omfatter produksjon av næringsmidler, tekstil- og lærvarer, trevarer, trykkerivirksomhet, møbler og andre industrivarer.

Figur 4.2 Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt for ulike industrigrupperinger.

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Boks 4.3 Nærmere om konkurranseutsatte næringer

I en utredning for Holden III-utvalget har Eika mfl. (2013) foretatt en klassifisering av norsk næringsliv etter hvor utsatt de ulike næringer er for internasjonal konkurranse. Inndelingen ble basert på andelen av næringenes verdiskaping som direkte eller indirekte går til eksport og i hvilken grad de konkurrerer mot import. Selv om det er store forskjeller mellom bedrifter i samme næring, og det er mange bedrifter som er konkurranseutsatte også i andre næringer, er en slik inndeling nyttig, fordi den gir kunnskap om hvilke aktører som i hovedsak møter den internasjonale konkurransen. SSB har nylig gjennomgått konkurranseinndelingen og publisert en oppdatert rapport om «Konkurranseutsatte næringer i Norge» (Sagelvmo m.fl. (2023)). Den bygger på samme prinsipper som brukt i Eika mfl. (2013). Den nye konkurranseinndelingen er lik den gamle med unntak av at skogbruket har falt ut og faglig, vitenskapelig, og teknisk tjenesteyting samt transporttjenester utenom utenriks sjøfart er inkludert.

Konkurranseutsatte næringer er definert som næringer der summen av eksportandel av bruttoproduktet i næringen lagt sammen med importandel av konsum av produkter i næringen overstiger 50 prosent. De konkurranseutsatte næringene er inndelt i ressursbaserte næringer, leverandørvirksomhet og ikke-stedbundne næringer. Ressursbaserte næringer er definert ved at de er avhengige av naturressurser til produksjon, leverandørvirksomhet er begrenset ved at de leverer mye til petroleumsvirksomhet innenlands og utenlands, og ikke-stedbundne næringer er konkurranseutsatte næringer som ikke er avhengige av norske naturressurser, og dermed i større grad kan flyttes til andre land. I 2019 sto de fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringene for snaut 16 prosent av verdiskapingen¹ i Norge, og 15 prosent av sysselsettingen.

¹ I basisverdi, som i denne sammenheng betyr målt som summen av bruttoprodukt fra produksjonsnæringene, og altså ikke medregnet produktavgifter mv.

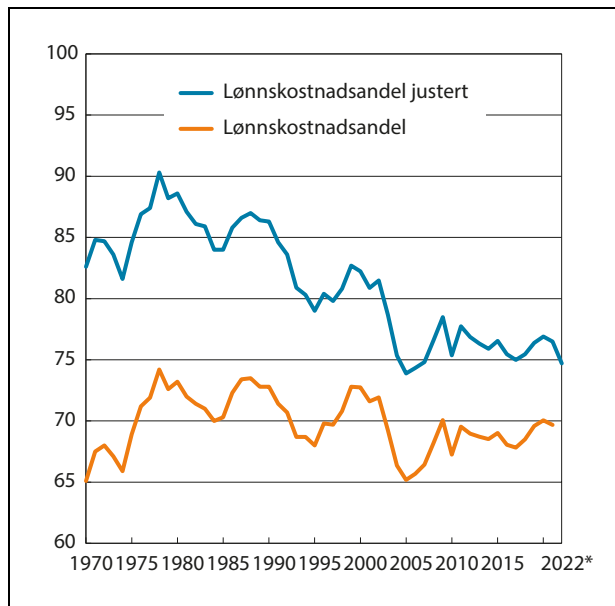
Boks 4.3 (forts.)

Inndelingen, beskrevet i Holden III og oppdatert i SSB Rapport 2023/11, gir følgende grupper av næringer:

	Fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer	Fastlandsbasert konkurranseutsatt industri
<i>Ressursbaserte næringer:</i>		
Utvinning av råolje og naturgass		
Bergverksdrift	X	
Fiske, fangst og akvakultur	X	
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	X	X
Produksjon av metaller	X	X
Produksjon av papir og papirvarer	X	X
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	X	X
<i>Leverandørvirksomhet:</i>		
Rørtransport		
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	X	
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	X	X
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	X	X
<i>Ikke-stedbundne næringer:</i>		
Utenriks sjøfart		
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	X	X
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	X	X
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	X	X
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	X	X
Produksjon møbler og annen industriproduksjon	X	X
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	X	
Transport utenom utenriks sjøfart	X	

man ha behov for et visst omfang av ikke-stedbundne næringer. Videre ble det slått fast at «I dag er det betydelig aktivitet i slike næringer, men for at den skal være stor nok også i framtiden, er det vanskelig å se for seg at kostnadsnivået korrigert for produktivitetsforskjeller i vid forstand kan være mye høyere i Norge enn hos våre han-

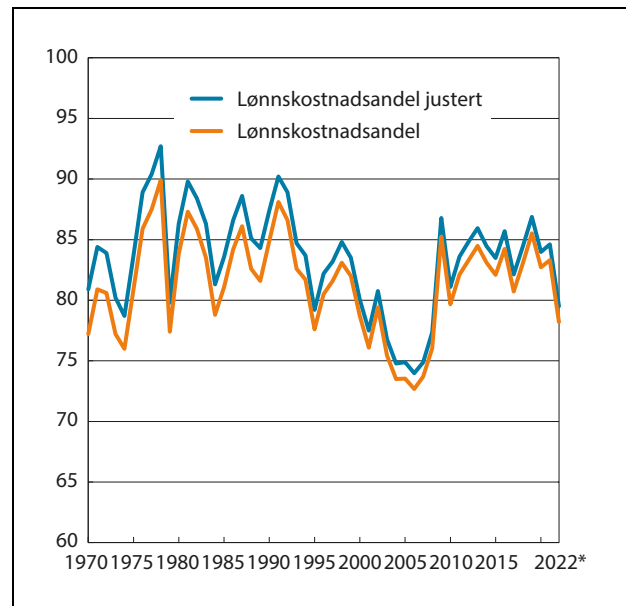
delspartnere». Lønnskostnadsandelen i ikke-stedbundne industrinæringer har i stor grad hatt samme forløp som verkstedsindustri og skipsbygging mv. selv om de er på et lavere nivå. Regnet som gjennomsnitt for perioden 2003–2022 er andelen 76 prosent, men godt over 80 prosent de siste 4 årene.

Figur 4.3 Lønnskostnader som andel av faktorinntekt med og uten verdien av selvstendiges arbeidsinnsats. Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.4 Lønnskostnader som andel av faktorinntekt med og uten verdien av selvstendiges arbeidsinnsats. Industri

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

4.3 Andre trekk ved den funksjonelle inntektsfordelingen

I Hovedkursmodellen påpekes det at en stabil utvikling i lønnskostnadsandelene kan indikere en stabil lønnsnivå og konkurransekraft i sektoren, og dermed et normalnivå på eierinntekten. I figurene 4.3 og 4.4 vises lønnskostnader som andel av faktorinntekten for henholdsvis markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge og industri fra 1970 og fram til i dag.

Lønnskostnadsandelen er et mål på hvor stor andel av verdiskapingen i økonomien som tilfaller arbeidskraften, og hvor mye som tilfaller kapital-eierne. Selvstendig næringsdrivende vil som oftest ikke ta ut inntekten i form av lønn, men sitte igjen med et driftsresultat (blandet inntekt). Driftsresultatet for de selvstendige vil dermed dekke både godtgjøring til produksjonskapitalen og egen arbeidsinnsats. Dersom man tar hensyn til arbeidsinnsatsen til selvstendig næringsdrivende, får en et klarere bilde av hvordan faktorinntekten fordeler seg på arbeid og godtgjøring av kapital. Lønnskostnadsandeler som er justert for selvstendige, dvs. lønnskostnaden inkluderer verdien av arbeidsinnsatsen til de selvstendige⁸, vises også i figurene 4.3 og 4.4. Årlige endringer i lønnskostnadsandelene er for øvrig i stor grad

drevet av lønnsomheten i virksomhetene, her målt ved driftsresultatet.

Lønnskostnadsandelen for markedsrettet virksomhet beveger seg i takt med konjunkturløpet. Den har variert mellom 65 prosent og 74 prosent, og med en tendens til stabilisering etter 2007. Gjennomsnittlig lønnskostnadsandel for hele perioden fra 1970 er i underkant av 70 prosent, mot vel 68 prosent de siste 20 årene, se også omtale i kapittel 9.3. Den justerte lønnskostnadsandelen for markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge har falt over tid. Den var 89 prosent i 1980 og stabiliserte seg rundt 85 prosent fram til begynnelsen av 1990-tallet. Deretter fallet den svakt og har beveget seg rundt 76 prosent etter 2004. Det betyr at det har vært et relativt stabilt forhold mellom lønnskostnader og driftsresultat de siste 20 årene, også når man tar hensyn til arbeidsinnsatsen til de selvstendige. Fallet i justert lønnskostnadsandel etter 1970 og fram til 2004, forklares i hovedsak av strukturendringer i næringslivet. I 1970 var 17 prosent av de syssel-

⁸ Metoden for å tilskrive selvstendig næringsdrivende en lønnskostnad, gjøres ved å ta utgangspunkt i arbeidsinnsatsen til de selvstendige og forutsette en tilsvarende time-lønnskostnad som lønnstakere i samme næringsområde. Driftsresultatet justeres tilsvarende, mens faktorinntekten/verdiskapingen er uendret.

satte selvstendig næringsdrivende, og over 60 prosent av disse var bønder eller fiskere. Fram til 2004 ble antallet selvstendige nærmest halvert og andelen selvstendige falt til 7 prosent. Av disse jobbet en tredel i primærnæringene.

Lønnskostnadsandelen for konkurranseutsatt industri var i gjennomsnitt litt under 82 prosent

for perioden 1970–2022 og om lag 81 prosent de siste 20 årene. Justert for selvstendige var andelen i gjennomsnitt 2 prosentpoeng høyere for hele perioden og mindre enn 1 prosentpoeng høyere de siste 20 årene.

Kapittel 5

Internasjonal økonomi

- Internasjonal økonomi har det siste året vært preget av inflasjonsnivå som er høyere enn på flere tiår. Ledende sentralbanker har strammet raskere og kraftigere til i pengepolitikken enn de la til grunn for ett år siden.
- Russlands invasjon av Ukraina forverret forsyningsproblemer, førte til usikkerhet rundt tilgang på mat- og energivarer og har bremsset den økonomiske aktiviteten. Lavere etterspørsel fra Kina har trukket ned global vekst, men har samtidig bidratt til å dempe presset på råvarepriser og gjort det enklere å omdirigere gass til Europa.
- Levekostnadene har økt betydelig hos alle våre handelspartnere. Privat konsum har likevel holdt seg relativt godt oppe, hjulpet av at husholdningene har kunnet trekke på oppsparte midler, ulike offentlige støtteordninger og overføringer, og at arbeidsledigheten ikke har økt mye.
- Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at den økonomiske aktiviteten hos Norges 25 viktigste handelspartnere steg med 3,2 prosent i fjor. I år venter IMF (per 30. januar 2023) at BNP-veksten hos våre handelspartnere skal bli 0,6 prosent, mens OECD (per 22. november 2022) venter en vekst på 0,5 prosent i 2023. I de siste ti årene har den gjennomsnittlige økonomiske veksten hos handelspartnerne vært på 2,1 prosent.

5.1 Utviklingen i internasjonal økonomi den senere tid

Angrepet på Ukraina i februar 2022 utløste et nytt negativt tilbudssjokk for verdensøkonomien. Verdensøkonomien gikk inn i 2022 med noe avtakende vekst, etter en sterk gjeninnhenting året før. En del land strammet inn smitteverntiltakene i forbindelse med omikronutbruddet ved årsskiftet 2021/2022, men de makroøkonomiske konsekvensene var moderate utenfor Sørøst-Asia, og det var utsikter til at verdensøkonomien var på vei

til å legge pandemien bak seg. Det var fortsatt betydelig oppdemmet etterspørsel etter pandemien, men vedvarende flaskehals i internasjonal vareproduksjon og frakt var en begrensende faktor. Inflasjonen hadde samtidig tatt seg opp hos våre handelspartnere, og økte kostnader og utsikter til strammere pengepolitikk dempet vekstutsiktene noe.

Russlands invasjon av Ukraina i februar 2022 og de sanksjonene som fulgte, forverret forsyningsforstyrrelsene og økte usikkerheten om den økonomiske utviklingen, ikke minst fordi tilgangen til viktige råvarer ble usikker. I Europa var særlig energitilgangen kritisk, mens i lav- og mellominntektsland stod særlig matsikkerheten i fare. Krigsutbruddet utløste en kraftig prisøkning for sentrale råvarer som gass, kull, olje, hvete og mais, gjødsel og en rekke metaller. Prisveksten kom på toppen av et allerede høyt nivå, etter at en kombinasjon av høy etterspørsel og flaskehals i frakt og pandemirelaterte nedstenginger drev opp prisene i 2021.

Sanksjoner mot Russland, og russiske mot-sanksjoner, førte til at importen av russisk gass til Europa gradvis avtok gjennom første halvår av 2022. En tørr og vindstille sommer sammen med vedlikeholdsetterslep av franske atomkraftverk begrenset annen europeisk kraftproduksjon, samtidig som land måtte sikre gass til å fylle gasslagre før vintersesongen. I august 2022 var gassprisen på den nederlandske gassbørsen fem ganger høyere enn ett år tidligere, og 15 ganger høyere enn gjennomsnittet for 2011–2020.

Europa har kunnet dekke opp noe av bortfallet av russisk gass ved å øke importen av flytende gass (LNG). Dette ble muliggjort både ved høyere global produksjon og lavere LNG-forbruk i Sør-Amerika og særlig Asia. Samtidig bidro høye priser, en uvanlig mild vinter og sparetiltak til å redusere energietterspørselen i Europa. Etter hvert som europeiske gasslagre fyltes opp og holdt seg uvanlig fulle gjennom vinteren, ble energikrise og rasjonering mindre sannsynlig. Utover høsten 2022 avtok gassprisene til nivået fra før krigs-

utbruddet, som imidlertid fortsatt er høyt i et historisk perspektiv.

Omfattende nedstenginger i Kina fra mars til juli, for å få kontroll på koronasmitten, bidro på den ene siden til å forverre internasjonale forsyningsproblemer, men den lavere kinesiske aktiviteten bidro samtidig til svakere global råvareetterterspørsel, og var derfor medvirkende til at flaskehalsene i verdenshandelen løsnet frem mot sommeren, og til at råvareprisene på mat og metaller modererte seg.

Krigen har lagt ytterligere press på konsumprisene

Råvareprissjokket som krigen utløste økte næringslivets kostnader, og slo raskt gjennom i høyere konsumprisvekst. Inflasjonen internasjonalt ble i 2022 langt kraftigere enn det både sentralbankene og store internasjonale organisasjoner, som OECD og IMF, hadde anslått.

Gass brukes både direkte av husholdningene og til energiproduksjon i Europa, og de høye gassprisene trakk raskt opp inflasjonen i både euroområdet og i Storbritannia. Selv om energipriser, sammen med økningen i matvarepriser, var hoveddriveren for prisveksten våren 2022, bredte prispresset seg etter hvert til andre priser, og også i Europa tok konsumprisveksten uten mat- og energivarer seg kraftig opp.

Ulike rammeverk og markedsmekanismer for salg av energi til husholdningene gir et etterslep fra en økning i gassprisene til gjennomslag i konsumprisene, og i euroområdet fortsatte konsumprisveksten å øke frem til oktober 2022, da den var på rundt 11 prosent. Etter dette har konsumprisveksten avtatt til 8,5 prosent i februar 2023. Konsumprisveksten utenom mat og energivarer steg videre, og gikk fra 5 prosent i oktober til 5,6 prosent i februar 2023.

I USA økte inflasjonen fra et allerede høyt nivå og nådde sitt høyeste nivå på over 40 år i juni, med 9,1 prosent vekst i konsumprisene fra samme måned året før, før veksten avtok og nådde 6,0 prosent i februar 2023. Veksten i konsumpriser utenom mat- og energivarer har falt mindre, til 5,5 prosent i februar 2023, fra et toppnivå på 6,5 prosent. Krigen har hatt mindre påvirkning på amerikansk inflasjon enn i Europa og er i større grad drevet av innenlandske faktorer.

Mens det i første halvår i hovedsak var prisveksten på varer som drev inflasjonen opp, skiftet driverne i andre halvdel av 2022. Energipriser, brudd i verdikjeder og høy etterspørsel etter varer spilte en mindre rolle, mens prisveksten på tjenester var økende. Høye energipriser og høy

lønnsvekst har trukket opp produksjonskostnadene i tjenestesektoren. Lønnsveksten har vært særlig høy i USA og Storbritannia. I euroområdet har lønnsveksten vært noe lavere, mens den indirekte effekten av energipriser har spilt en større rolle i å trekke opp tjenesteinflasjonen.

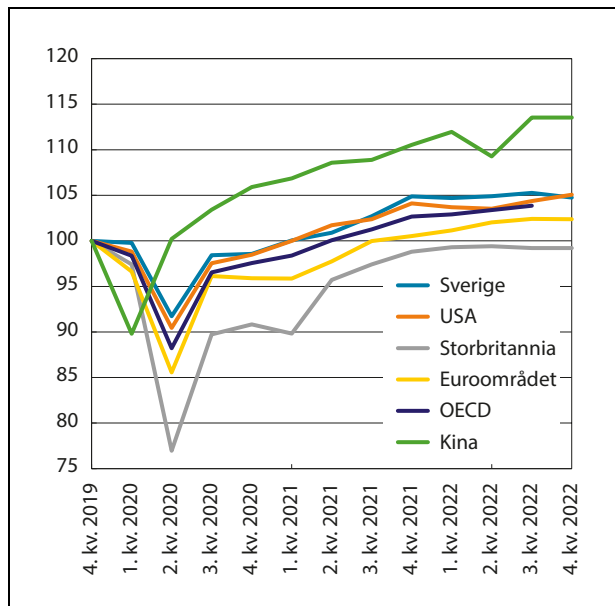
Husholdningenes konsum holdt seg oppe til tross for høy usikkerhet og økte levekostnader

Usikkerhet og økte levekostnader har tæret på husholdningenes optimisme. Indikatorer for forbrukertillit har vært avtakende gjennom andre halvdel av 2022. Både Europakommisjonens og OECDs indikator for forbrukertillit i EU har aldri vært på et lavere nivå enn den var høsten 2022, heller ikke under pandemiens første bølge våren 2020. Med konsumpriser som har steget mer enn lønnsveksten, har husholdningene sittet igjen med mindre til å dekke sine kostnader. I et stabsnotat fra IMF anslås det at økte energipriser økte levekostnadene for europeiske husholdninger med syv prosent i 2022. Anslag fra OECD tilsier at reallønnen falt med rundt 3 prosent i 2022 både i Europa og USA og med nær 5 prosent i Storbritannia.

Sett i lys av dette har husholdningenes konsum holdt seg godt oppe og bidratt til en moderat, men positiv, aktivitetsutvikling. Dette avspeiler både høy sysselsetting og fortsatt lav ledighet og at husholdningene har hatt mulighet til å trekke på oppsparte midler fra pandemien. Samtidig har støtteordninger skjermet europeiske husholdninger mot deler av de økte energiutgiftene.

Indikatorer for næringslivets forventninger og aktivitet i bedriftene var svake gjennom andre halvdel av 2022. Fra juli i fjor til desember var innkjøpssjefsindeksene (PMI) under 50, som indikerer fallende aktivitet i bedriftene, men de har tatt seg opp igjen siden nyttår. Indeksene er tilbake over 50, drevet særlig av økende aktivitet i tjenestesektoren.

For OECD-området sett under ett, fortsatte veksten i et moderat tempo gjennom fjorårets tre første kvartaler, til tross for at veksten i konsumprisene kom opp mot tosifrede nivåer og rentenivåene økte i tilnærmet alle land. I 2. kvartal 2022 falt riktignok BNP noe i USA, men den økonomiske aktiviteten tok seg opp igjen i det påfølgende kvartalet. Foreløpige tall for 4. kvartal tyder på at aktiviteten har dempet seg, men signalene er ikke helt entydige. I Sverige falt BNP med 0,5 prosent, mens i euroområdet, Storbritannia og Kina var BNP stabil. USA på sin side opplevde en vekst på 0,7 prosent. Samtidig fortsetter sysselsettingen

Figur 5.1 BNP. Volumindeks 4. kv 2019=100. Kvartalstall

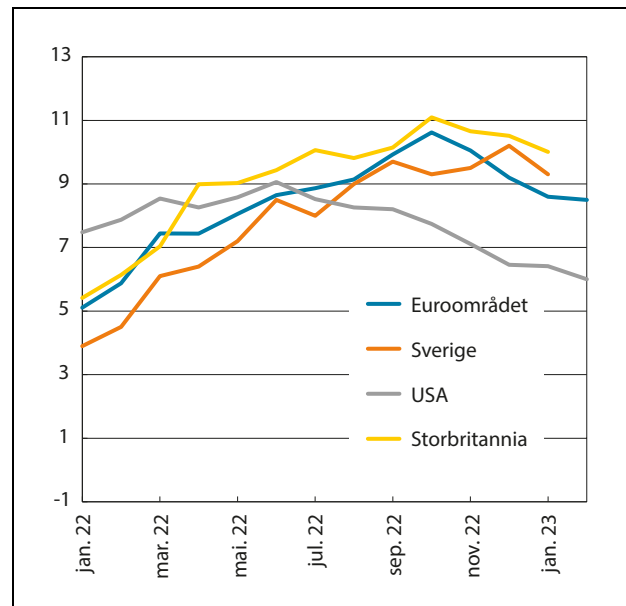
Kilde: OECD

å øke raskt, mens PMI-indeksene peker mot økt aktivitet fremover. Kina valgte i løpet av november og desember å gå bort fra sin strenge smittevernsstrategi. Et større covid-utbrudd bremsset kinesisk aktivitet i 4. kvartal etter sterk vekst i tredje kvartal. Men lavere sannsynlighet for nye nedstenginger i Kina har gitt et stemningsløft globalt og forventninger om at kinesisk vekst skal gi et positivt bidrag til verdensøkonomien inn i 2023.

Lav arbeidsledighet og mange ubesatte stillinger

Arbeidsledigheten har holdt seg lav, og i mange land har bedrifter fortsatt vansker med å tiltrekke seg den arbeidskraften de ønsker, til tross for at den økonomiske veksten har avtatt. Dette gjelder ikke minst i USA, der ledighetsraten i februar 2023 var på 3,6 prosent. En del av de som gikk ut av arbeidsstyrken under pandemien har ikke kommet tilbake. Det reflekteres i sysselsettingsraten som fortsatt er nesten en prosent lavere enn før pandemien. Det er nå omtrent dobbelt så mange ledige stillinger som det er arbeidssøkere, ifølge den amerikanske arbeidskraftundersøkelsen – et forholdstall som har holdt seg siden våren 2022.

I euroområdet falt ledighetsraten til sitt laveste siden valutaunionen ble etablert og i januar 2023 nådde den 6,7 prosent. Til forskjell fra USA, har det her vært en kraftig økning i arbeidstilbudet og

Figur 5.2 Tolv måneders vekst i konsumpriser i prosent. 2022

Kilde: Eurostat og nasjonale statistikkbyråer

sysselsettingsandelen ut av pandemien. Vakansraten, som måler ledige stillinger som andel av alle stillinger, for privat sektor tilsier at etterspørselen etter arbeidskraft også er høy i historisk sammenheng, men likevel på et betydelig lavere nivå enn i USA. Et mindre press i arbeidsmarkedet har bidratt til noe lavere lønnsvekst i euroområdet enn i USA og Storbritannia. Ifølge OECDs anslag fra november vil arbeidsledigheten i de fleste land øke noe fra 2022 til 2023.

Pengepolitikken har blitt strammet til langt raskere enn ventet

Da pandemien rammet i 2020, tok ledende sentralbanker kraftfulle pengepolitiske grep. Rentene ble sett ned til null eller nær null i nesten alle sentralbanker i høyinntektsland og mange sentralbanker kjøpte verdipapirer i markedene i stor skala, for å sikre at også markedsrentene kom ned. Samtidig kommuniserte sentralbankene at de ikke ville stramme inn før de var sikre på at oppgangen hadde fått feste, eller at inflasjonen lå an til å bli varig og tydelig over sentralbankens mål.

Prisveksten økte imidlertid raskere og langt kraftigere enn sentralbankene hadde lagt til grunn, og utover i 2021 kom det signaler om at rentehevingene var på vei. Bank of England hevet renten første gang i desember 2021 og den amerikanske sentralbanken (Federal Reserve) i mars

2022. I løpet av sommeren 2022 hevet også den svenske Riksbanken og Den europeiske sentralbanken rentene.

Inflasjonen og kortsiktige inflasjonsforventninger har holdt seg på høye nivåer, og sentralbanker rundt om i verden fortsetter å stramme inn pengepolitikken. Sentralbankene faser også ut andre ekspansive pengepolitiske tiltak, som verdipapirkjøp i markedet, men har ikke nødvendigvis begynt å redusere beholdningen av slike papirer igjen. Både den svenske, britiske, amerikanske og europeiske sentralbanken økte renten i februar 2023. I Storbritannia har styringsrenten kommet opp i 4,25 prosent mens den i USA er på i intervallet 4,75 – 5,0 prosent og i euroområdet på 2,5 prosent. I Sverige er styringsrenten nå på 3,0 prosent.

Usikkerheten rundt rentebanene internasjonalt økte betraktelig som følge av markedsuro grunnet problemer i enkeltbanker i USA og Sveits. Renteforventningene i markedene falt og noen markedsaktører ventet at rentetoppen allerede var nådd. Likevel økte den europeiske sentralbanken rentene med 0,5 prosentpoeng i mars og hintet om videre renteoppgang. Den amerikanske sentralbanken fulgte opp og hevet renten med 0,25 prosentpoeng. Også den britiske sentralbanken økte renten med 0,25 prosentpoeng, mens i Sveits ble renten hevet med 0,5 prosentpoeng.

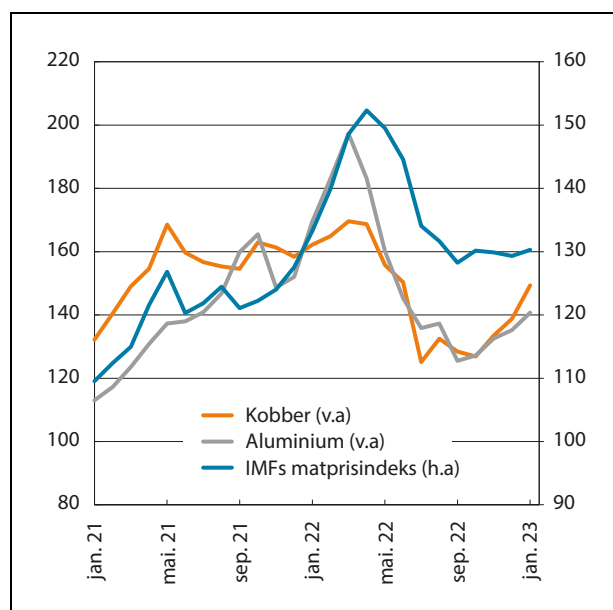
Offentlige budsjettunderskudd har gradvis blitt justert ned i 2021 og 2022. Avviklingen av pandemistøttetiltak har til dels blitt erstattet med støttetiltak knyttet til høye energi- og matvarepriser, men støttenivået er mer moderat, særlig utenfor Europa. I en del europeiske land gir også høyere flyktninge- og militærutgifter økte offentlige utgifter. Samtidig kan inflasjonsoverraskelser ha bidratt til høyere skatteinngang enn lagt til grunn. I november 2022 anslo OECD at det strukturelle budsjettunderskuddet vil være om lag 3,3 prosentpoeng mindre i 2022 enn i 2021 for OECD-landene under ett. USA anslås å redusere underskuddet betydelig, mens det er mer sammensatt i Europa, der noen land anslås å ha økt det strukturelle underskuddet, mens andre har redusert det noe. I sum anslo OECD likevel en nedjustering av det strukturelle underskuddet på 0,4 prosentpoeng fra 2021 til 2022 for euroområdet.

Gjeldsnivåene er svært høye internasjonalt. En del land har begrenset med finanspolitisk handlingsrom, og finanspolitisk rammeverk eller politisk påtrykk, som krever at underskuddene holdes nede. Mer langsiktige støttepakker for vekst og omstilling foreslås nå i større grad kombinert med inndekningstiltak.

Økt usikkerhet har gitt store svingninger i internasjonale markeder

Ledende internasjonale børsindekser har vært svært følsomme for signaler om renteendringer, særlig fra den amerikanske sentralbanken. Etter å ha falt i første halvår har børsene styrket seg noe i andre halvår av 2022, se figur 5.4. De gryende tegnene til at amerikansk konsumprisvekst kunne være forbi toppen, er trolig hovedårsaken til at børsene snudde i oktober. Endringer i styringsrentene har gitt store svingninger i aksjemarkedet og børsene har til dels steget når det har kommet signaler om svakere økonomisk vekst eller arbeidsmarked, siden dette demper sannsynligheten for renteøkninger fra sentralbanken. Markedsuroen knyttet til problemene i enkeltbanker i USA og Sveits i mars medførte nye fall i børsene samtidig som renteforventningene falt kraftig. Den siste tiden har børsene reversert disse bevegelsene noe.

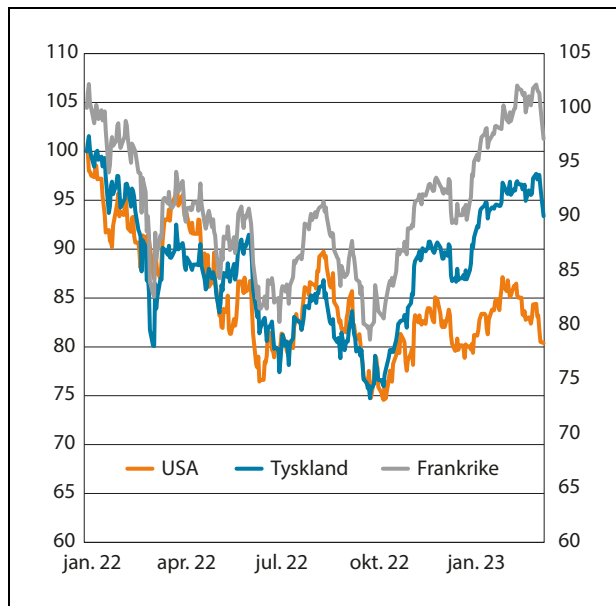
Det har også vært store svingninger i råoljeprisene etter krigsutbruddet i februar 2022. Prisen på referanseoljen Brent Blend nådde et toppunkt i juni før den avtok etter hvert som etterspørselen fra Kina falt og vekstutsiktene globalt så svakere ut. Brent Blend selges per 10. mars 2023 for 82 USD fatet, som er om lag der prisene lå ved inngangen til 2022. Terminprisene tilsier at markedet venter at prisene skal avta moderat og gradvis ut 2023, se figur 5.6. Mange store vestlige land har innført sanksjoner mot russisk olje ved helt eller

Figur 5.3 Råvarepriser.

Januar 2020=100

Kilde: Macrobond

Figur 5.4 Børsindekser.

1. januar 2022=100

Kilde: Macrobond

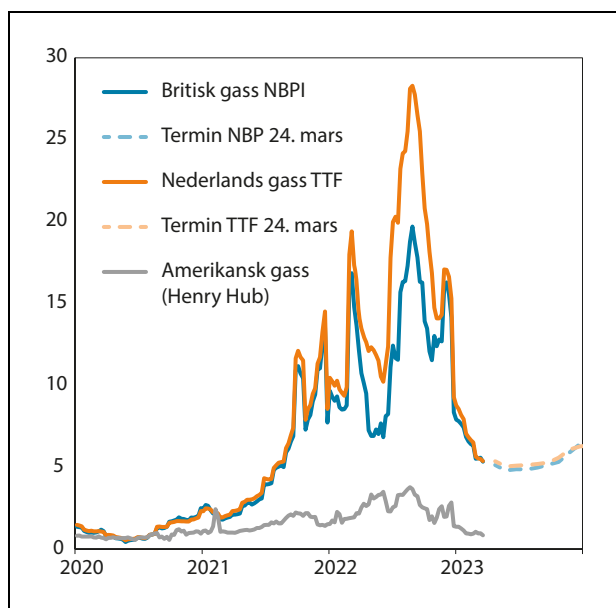
delvis å forby import av russisk råolje og petroleumsprodukter. Videre har vestlige land innført forbud for egne aktører mot å yte sjøforsikring og andre maritime tjenester av laster med russisk olje til tredjeland dersom prisen er over et fastsatt tak, for tiden 60 dollar per fat for råolje. Russland stod for 13 prosent av den globale oljeproduksjonen i 2021 og var da verdens nest største olje-

eksportør. Siden olje selges i et globalt marked, kan den lettere omdirigeres enn for eksempel gasseksporten, som i hovedsak fraktes i rørledninger. Markedsdata viser at russisk olje etter angrepet på Ukraina er blitt solgt med et prisavslag på 20–30 dollar per fat.

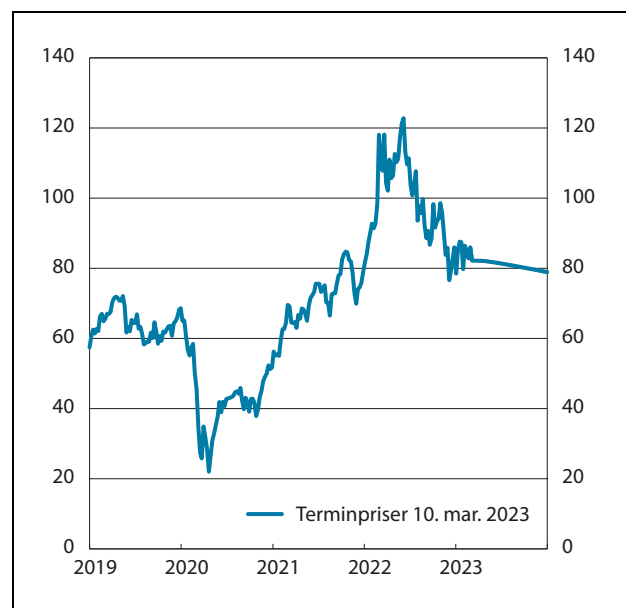
Europeiske gasspriser steg kraftig etter krigsutbruddet før de avtok igjen fra høsten i fjor, jf. omtale tidligere i dette kapitlet. Samtidig har Norge økt leveransene av naturgass gjennom rørledninger fra norsk sokkel, og importen av flytende gass til Europa har nesten doblet seg. Ulik kapasitet for mottak av flytende gass kan ha påvirket prisforskjellene internt mellom de europeiske gassbørsene i figur 5.5. Amerikanske gasspriser økte også noe frem mot sommeren 2022, men ikke i nærheten av det nivået som vi har sett i Europa. Terminprisene tilsier at markedet venter at gassprisene i Europa vil holde seg på dagens nivå i hele 2023.

Også andre råvarepriser økte frem til sommeren 2022, først drevet opp av gjeninnhenting etter pandemien i 2021 og deretter krigsutbruddet i februar i fjor. Dette gjelder særlig for en del metallpriser, se figur 5.3, som siden har avtatt på grunn av nedstengt industri og redusert byggeaktivitet i Kina, kombinert med svakere utsikter globalt.

Matvareprisene hadde også økt betydelig før den russiske invasjonen og steg brått videre i februar 2022. Dette må ses i sammenheng med at både Ukraina og Russland er store eksportører av

Figur 5.5 Utviklingen i gasspris og terminpriser framover. NBP. Kroner per Sm³

Kilde: Macrobond

Figur 5.6 Utviklingen i oljepris og terminpriser framover. Brent Blend, USD/fat

Kilde: Macrobond

hvete og andre landbruksprodukter, men også sentrale i den globale gjødseleksporten. Også prisene på matråvarer falt fra sommeren og er i stor grad tilbake til nivåene fra starten av året, blant annet hjulpet av en FN-forhandlet avtale som sikrer at ukrainsk hvete kan eksporteres til verdensmarkedene. Råvareprisene har kommet ned målt i dollar, som er den vanligste handelsvalutaen. I mange mellominntektsland har valutaen svekket seg betydelig mot amerikanske dollar, og matimportkostandene er fortsatt høye.

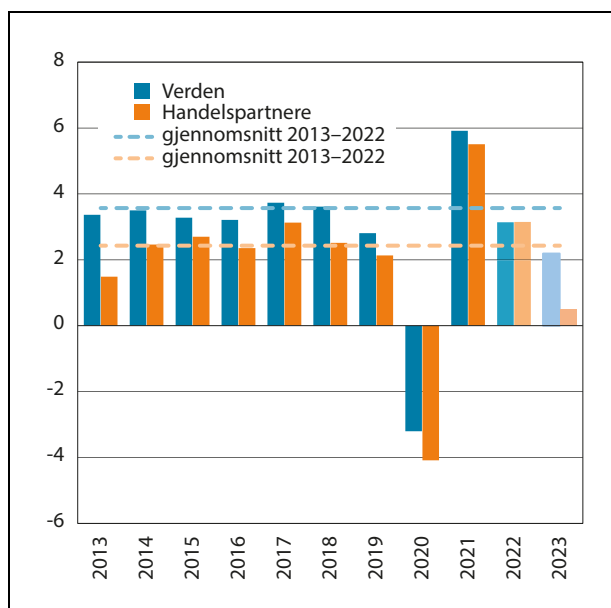
5.2 De økonomiske utsiktene

Samlet steg BNP for Norges 25 viktigste handelspartnere med 3,2 prosent i 2022, etter å ha økt med 5,4 prosent året før.

Både IMF (30. januar 2023) og OECD (22. november 2022) venter betydelig lavere vekst i 2023 enn i de to foregående årene. Anslagene tilsier en vekst i BNP for handelspartneraggregatet på 0,5–0,6 prosent, se tabell 5.1 for detaljer. Med unntak av pandemiåret 2020 vil dette være den laveste veksten i denne tiårsperioden, som vist i figur 5.7.

OECD viser i sin rapport fra november 2022 til at verdensøkonomien rammes hardt av Russlands krig i Ukraina, og anslår at global økonomisk vekst vil avta fra 3,1 prosent i 2022 til 2,2 prosent i 2023, før den vil ta seg noe opp igjen i 2024. OECD påpekte da at den økonomiske veksten hadde dabbet av, at den høye inflasjon vedvarte og at forventningene til den økonomiske utviklingen blant husholdninger og bedrifter hadde svekket seg. OECD venter likevel bare moderat økning i arbeidsledigheten, på 0,5 prosentenheter for OECD-området sett under ett. Som forklaring trekker organisasjonen frem at bedrifter vil beholde ansatte det har vært vanskelig å rekruttere etter pandemien. Samtidig antas veksten i sysselsettingen å avta. OECD anslår at inflasjonen vil holde seg høy, til tross for raske rentehevinger og noe mindre problemer i forsyningskjedene.

I IMF's rapport fra 30. januar 2023 legges det vekt på at den stramme pengepolitikken, sammen

Figur 5.7 Vekst i BNP for verden og Norges 25 viktigste handelspartnere¹

¹ BNP-veksten hos Norges 25 viktigste handelspartnere er beregnet med vekt som er basert på tall for eksport av tradisjonelle varer, se tabell 5.2. Sammenvektede anslag for 2023 fra OECDs novemberrapport 2022. For 2022 er det benyttet anslag eller foreløpige regnskapstall der det foreligger

Kilder: OECDs Economic Outlook november 2022 og Beregningsutvalget

med krigen i Ukraina, trekker ned vekstutsiktene fremover. Organisasjonen tegner et litt sterkere bilde nå enn i fjor høst, etter at flere økonomier har klart seg bedre enn fryktet. IMF anslår at bunnpunktet er bak oss for lavinntektsland og fremvoksende økonomier, mens høyinntektsland vil ha lavere vekst i år enn i fjor. Det legges blant annet til grunn at avviklingen av smitteverntiltak vil gi god vekst i Kina. Rapporten peker videre på at det fremdeles er betydelig nedsiderisiko knyttet til anslagene. IMF trekker blant annet frem usikkerhet knyttet til COVID-sykdom i Kina, fare for eskalering av krigen i Ukraina, kombinasjonen av høy gjeld og stigende renter, samt økte geopolitiske motsetninger som risikomomenter.

Tabell 5.1 Internasjonale hovedtall. Prosentvis endring fra året før

	Bruttonasjonalprodukt					Konsumprisindeksen			Arbeidsledighet (nivå)		
	2021	2022*	2023			2022	2023		2022	2023	
			OECD ³	IMF ¹	CF ²		OECD ³	CF ²		OECD ³	CF ^{2,4}
Euroområdet	5,3	3,5	0,5	0,7	0,4	8,3	6,8	5,5	6,8	7,1	6,9
Tyskland	2,6	1,9	-0,3	0,1	-0,1	8,5	8,0	6,2	3,1	3,5	5,5
Frankrike	6,8	2,6	0,6	0,7	0,4	5,9	5,7	4,8	7,4	7,7	7,5
Spania	5,5	5,2	1,3	1,1	1,2	8,6	4,8	3,9	12,9	12,9	-
Italia	6,6	3,9	0,2	0,6	0,4	8,1	6,5	6,4	8,1	8,3	8,3
Sverige	5,1	2,9	-0,6	-	-0,7	8,3	7,0	7,1	7,5	8,3	-
Storbritannia	7,6	4,1	-0,4	-0,6	-0,8	8,9	6,6	6,7	3,7	4,3	4,4
USA	5,9	2,0	0,5	1,4	0,7	8,0	3,9	3,9	3,7	4,2	4,1
Japan	2,1	1,4	1,8	1,8	1,1	2,3	2,0	2,1	2,6	2,5	2,5
Kina	8,4	3,0	4,6	5,2	5,2	2,0	2,2	2,4	-	-	-
Norges hand.partn. ^{4,5}	5,4	3,2	0,5	0,6	0,2	9,2	6,9	6,1			

* Foreløpige regnskapstall der det foreligger, ellers OECDs siste anslag.

¹ IMF World Economic Outlook Update (januar 2023) Rapporten har kun anslag for utvalgte land. I handelspartneraggregatet er OECDs anslag brukt for land IMF ikke ga anslag for i januar.

² Consensus Forecasts, februar 2023.

³ OECD Economic Outlook november 2022.

⁴ Consensus Forecasts gir kun arbeidsledighetsanslag for et mindre utvalg av land, og det er derfor ikke laget handelspartneraggregat for denne størrelsen.

⁵ For konsumprisindeksen er handelspartneraggregatet er vektet med konkurransevekter som brukt i kapittel 8.

Kilder: IMF, OECD, Consensus Forecasts og Beregningsutvalget

Tabell 5.2 Norges 25 viktigste handelspartnere målt ved eksportvekter¹ (tradisjonell vareeksport). Prosent

	Vekt		Vekt
Sverige	13,0	Finland	2,0
Nederland	11,7	Japan	1,7
Tyskland	10,9	Brasil	1,6
Storbritannia	10,1	Tyrkia	1,5
USA	8,8	Litauen	1,2
Danmark	8,1	Canada	0,8
Polen	5,3	Sveits	0,8
Frankrike	4,2	Østerrike	0,8
Kina	4,0	Taiwan	0,6
Spania	3,4	Tsjekkia	0,5
Belgia	3,4	Russland	0,4
Italia	2,7	Romania	0,3
Sør-Korea	2,3		

¹ BNP-veksten hos Norges handelspartnere er vektet sammen med eksportvekter fra 2022, som er basert på handelsstatistikk fra SSB for eksport av tradisjonelle varer til ulike land. Det avviker fra konkurransevektene som brukes i kapittel 8, der både omfanget av eksport og import inngår i vektgrunnlaget, se omtale i boks 8.1. Forskjellen skyldes at utvalget i dette kapitlet ønsker å fange opp utviklingen i de norske eksportmarkedene, mens kapittel 8 presenterer tall som skal reflektere utviklingen i konkurranseflaten til norsk næringsliv i eksport- og hjemmemarkedet.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Kapittel 6

Makroøkonomisk utvikling i Norge

- I 2022 var norsk økonomi preget av gjeninnhenting etter pandemien og kraftig prisstigning, spesielt på energivarer. Fra 2021 til 2022 økte bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge med 3,8 prosent. Aktiviteten har siden mars vokst moderat. Det var også en betydelig økning i sysselsettingen, mens arbeidsledigheten gikk ned i fjor.
- Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var det registrert 110 000 flere sysselsatte i 2022 enn i 2021, noe som tilsvarer en vekst på 3,9 prosent.
- Fra 2021 til 2022 økte sysselsettingsraten med 1,4 prosentpoeng. Ifølge månedstall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) tok sysselsettingsraten seg opp til 70,6 prosent i mars 2022, før den falt til 69,7 prosent i februar 2023.
- Arbeidsledighetsraten var ifølge AKU 3,2 prosent i 2022, mot 4,4 prosent i 2021. Fra mai 2022 til februar 2023 økte arbeidsledighetsraten fra 3,1 til 3,6 prosent.
- Ifølge NAV falt andelen registrerte helt arbeidsledige og personer på tiltak rettet mot arbeidssøkere fra 2,8 prosent i januar 2022 til 2,0 prosent i februar 2023.
- Prisene på råolje og naturgass i USD har i gjennomsnitt økt med hhv. 39 prosent og 136 prosent fra 2021 til 2022. Norges handelsbalanse mot utlandet ble som følge av dette rekordhøy i 2022, tross små endringer i volum.
- Styringsrenten, som var null store deler av pandemien, var per 23. mars 3 prosent etter flere økninger siden september 2021. Norges Bank signaliserer at styringsrenten ville heves til 3,5 prosent i sommer.
- Framover venter Norges Bank, Finansdepartementet og SSB at veksten i norsk økonomi vil bremse opp og at arbeidsledigheten vil øke. Samtidig påpeker de at utsiktene for norsk økonomi er mer usikre enn normalt.

6.1 Innledning

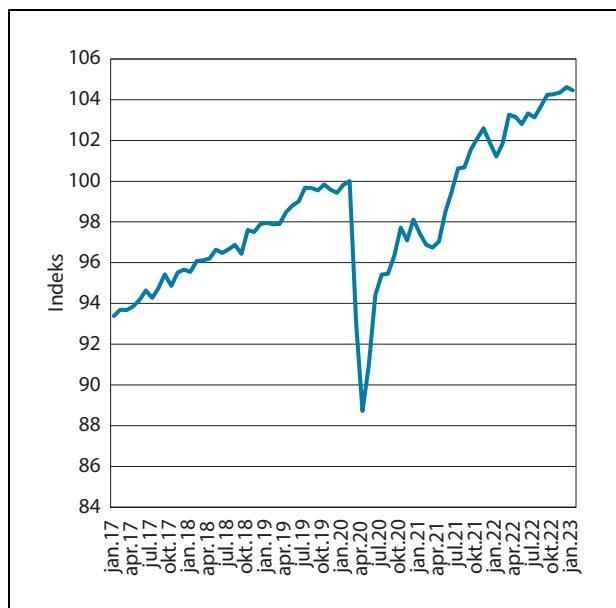
To forhold preget norsk økonomi i 2022. For det første at koronapandemien ebbet ut, og smitteverntiltakene ble avviklet. Dette skjedde etappevis, med påfølgende innhenting av den økonomiske aktiviteten. Foreløpig nasjonalregnskap viser at BNP for Fastlands-Norge var 3,8 prosent høyere i 2022 enn i 2021. Oppgangen i den økonomiske aktiviteten ble gjenspeilet i en sterk vekst i sysselsettingen. I 4. kvartal 2022 var det 2,91 mill. sysselsatte, 109 500 flere enn i 4. kvartal 2019.¹ I 2020 fryktet mange at koronapandemien skulle føre til langvarig lav aktivitet og utstøting fra arbeidslivet, men det ser ut til å være unngått.²

Det andre forholdet som preget økonomien var sterk prisvekst. Det var bratt oppgang og store svingninger gjennom året på våre viktigste eksportvarer. Prisene på importen økte med 19,0 prosent, og prisen på elektrisk kraft økte uvanlig og uventet mye. Dette slo ut i sterk oppgang i konsumprisene, som omtales i kapittel 3. Videre ga det store utslag i nasjonalinntekten og forskyvinger i fordeling av inntekt mellom husholdninger, foretak og det offentlige. Det omtales i kapittel 9.

I dette kapitlet konsentrerer vi oss om den realøkonomiske utviklingen i 2022. Vi ser på utviklingen i den innenlandske produksjonen og i etterspørselen til konsum og investeringer, samt forløpet for utenrikshandelen. Omtalen av utviklingen tar først og fremst utgangspunkt i foreløpige nasjonalregnskapstall, og alle nivå- og veksttall som omtales i teksten er i faste priser (volum), om ikke annet er nevnt. Den økono-

¹ Foreløpig nasjonalregnskapstall. Antall sysselsatte viser et kvartalsgjennomsnitt som er sesongjustert.

² Daværende statsminister Erna Solberg uttalte i april 2020 at hun fryktet for utstøting i arbeidslivet av både de yngste og eldste aldersgruppene som hadde blitt arbeidsledige eller permitterte som følge av smitteverntiltak. I sin årstale februar 2021 uttalte daværende sentralbanksjef Øystein Olsen: «Tidligere har store fall i økonomisk aktivitet blitt etterfulgt av langvarig oppgang i ledigheten og lavere yrkesdeltaking.»

Figur 6.1 Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge. Faste 2020-priser. Sesongjustert. Måned. Indeks, februar 2020 = 100.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

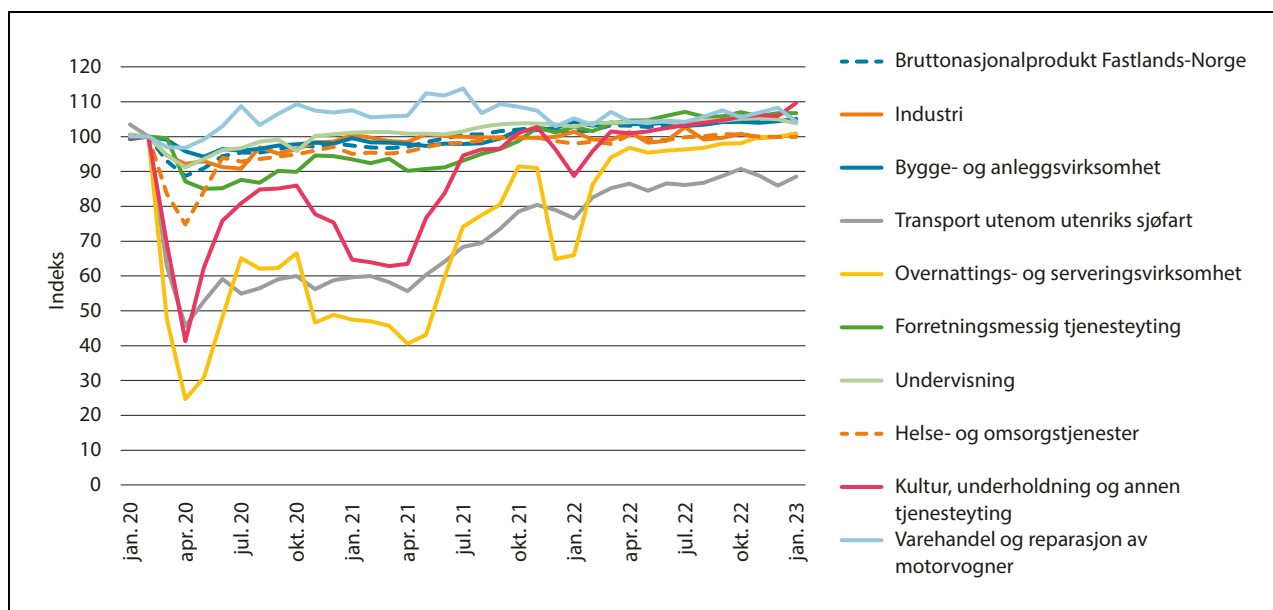
miske politikken ble strammet inn i 2022, og vi gir en oversikt over penge- og finanspolitikken gjennom året. Ulike prognosemiljøer forventer en avdempet vekst i 2023. Disse anslagene beskrives til sist i kapittelet.

Produksjon og etterspørsel

Gjenåpningen av samfunnet har lagt til rette for økt tjenestekonsum, normal drift i næringer som ble begrenset av pandemien, høy oppdragsmengde i næringslivet, og kraftig vekst i sysselsettingen. Siden 2021 har logistikkutfordringer på verdensmarkedet og knapphet på innsatsvarer rammet produksjonen i deler av næringslivet. I 2022 har i tillegg høye energipriser og knapphet på arbeidskraft påvirket produksjon. Opphevingen av reiserestriksjonene har gjort at husholdninger konsumerer mer tjenester og handler mer i utlandet. Isolert sett har dette ført til redusert etterspørsel etter varer i Norge, sammenlignet med det høye nivået under pandemien. I tillegg har renteøkninger og høy prisstigning dempet husholdningenes kjøpekraft, men forbruket ser likevel ut til å ha holdt seg oppe gjennom 2022. Husholdningenes bruk av oppsparte midler fra pandemien har bidratt til dette.

De markedsrettede tjenestenæringene som ble hardest rammet av pandemien i 2020 og 2021 bidro mest til veksten i fastlandsøkonomien i 2022. Foreløpige tall viser at overnatting og servering, transportnæringene, kultur og forretningsmessig tjenesteyting sto for nær halvparten av årsveksten.

Aktiviteten vokste også i tjenestenæringer som ble mindre påvirket av pandemien, deriblant informasjon og kommunikasjon, faglig vitenskapelig og teknisk tjenesteyting, og omsetning og drift

Figur 6.2 Bruttonasjonalprodukt i faste 2020-priser, utvalgte næringer. Volumindeks. Sesongjustert. Måned. Februar 2020 = 100.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

av fast eiendom. På en annen side var aktiviteten i varehandelen rekordhøy under pandemien, men bruttoproduktet falt i 2022. Samlet sett vokste aggregatet tjenester inkludert boligjenester 6,3 prosent. Det trakk opp veksten i BNP Fastlands-Norge 2,9 prosentpoeng. Veksten i tjenestenæringene var høyest i begynnelsen av året, da samfunnet gjenåpnet, og utviklingen var fortsatt positiv ved utgangen av 2022.

For industri og vareproduserende næringer har utviklingen fra 2021 til 2022 vært mer dempet enn i tjenestenæringene. Det skyldtes delvis at disse næringene generelt ble mindre rammet av pandemien, og dermed hadde mindre innhenting i 2022. Det skyldtes også delvis at deler av industrinæringene var preget av mangel på råstoff og arbeidskraft i både 2021 og 2022, samt at prisene på elektrisk kraft, som er en viktig innsatsfaktor i enkelte industrinæringer, har økt kraftig siden 2. halvår i 2021.

Tross utfordringer i 2022 viser foreløpige nasjonalregnskapstall en samlet årsvekst i industri og bergverk på 0,7 prosent, og volumveksten var størst innen leverandørindustrien. Det var også vekst i eksportrettet industri, mens konsumrettet industri falt.

For annen vareproduksjon var det 2,7 prosent vekst i 2022. Bygge- og anleggsvirksomheten opplevde dempet boliggetterspørsmål som følge av renteøkningene. I tillegg hadde virksomheten, i likhet med flere industri og bergverksnæringer, utfordringer med knapphet på arbeidskraft og høye materialkostnader. Årsveksten i bygg og anlegg endte likevel på 4,4 prosent, noe som skyldtes et betydelig overheng fra 2021.

I primærnæringene var det jevnt over vekst, særlig innen fiske og fangst, men det var en nedgang i havbruk.

Elektrisitetsproduksjonen falt 3,6 prosent. Årsaken er hovedsakelig at fyllingsgraden i vannmagasinene var lav i store deler av 2022 samtidig som magasinene hadde lite tilsig, særlig i Sør-Norge. Situasjonen i magasinene bedret seg etter en sommer da vannkraftprodusentene holdt igjen produksjon, samt en høst med mye nedbør og lav produksjon som følge av mildt vær.

Utvinning av olje og gass gikk ned 2,7 prosent i 2022. Nedgangen kom etter to år med betydelig økning i aktivitet på sokkelen. Tjenester tilknyttet utvinning vokste på sin side 10,0 prosent i 2022.

I 2022 fikk Norge et rekordhøyt handelsoverskudd på 1 574 mrd. kroner. Utenrikshandelen ble preget av endringer i etterspørsmål og relative priser på flere varer som følge av etterdønninger av pandemien, krigsutbruddet i Ukraina og handels-

sanksjoner mot Russland. Veksten i handelsoverskuddet ble drevet av energivarer som naturgass, råolje, raffinerte oljeprodukter og elektrisitet, der prisutviklingen de siste to årene har gitt en økende bytteforholdsgevinst med utlandet. I gjennomsnitt har prisene på råolje og naturgass i USD vokst med henholdsvis 39 prosent og 136 prosent fra 2021 til 2022. Eksport av tradisjonelle varer og tjenester har i faste priser utviklet seg svakere enn tilsvarende import, og for eksport av råolje og naturgass, kraft, og oppdrettslaks gikk omsatt volum ned. De store og økende overskuddene i utenrikshandelen kan dermed i sin helhet tilskrives prisutviklingen.

Arbeidsledighetsraten var ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) 3,2 prosent i 2022, mot 4,4 prosent i 2021. Til sammenligning var det årlige gjennomsnittet i perioden 2000 til 2019 3,9 prosent. Ifølge NAV falt andelen registrerte helt arbeidsledige og personer på tiltak rettet mot arbeidssøkere fra 2,8 prosent i januar til stabilt 2,0 prosent fra september 2022 til februar 2023. I 2022 var det i gjennomsnitt 110 000 flere registrerte sysselsette i Norge sammenlignet med 2021, som er en vekst på 3,9 prosent. Til tross for at yrkesaktiviteten i befolkningen økte har liten tilgang på utenlandsk arbeidskraft gjort det utfordrende for virksomheter å fylle ledige stillinger. I kapittel 7 gis en fyldigere gjennomgang av utviklingen i arbeidsmarkedet.

Husholdningskonsumet i 2021 bar preg av den gradvise gjenåpningen av Norge som følge av oppdemmet etterspørsmål i pandemitiden, og vokste 4,5 prosent fra året før. Veksten ble enda høyere i 2022, hovedsakelig drevet av en sterk utvikling i tjenestekonsum og i nordmenns konsum i utlandet. Varekonsumet falt i 2022 etter å ha ligget rekordhøyt gjennom pandemiårene.

Spareraten falt fra rekordhøye 12,7 prosent i 2021 til 3,6 prosent i 2022. Gjennomsnittlig spare rate i perioden 2015 til 2019 var 7,3 prosent. Sparingen i 2021 var unormalt høy som følge av økte utbytteutbetalinger etter en varslet en økning i utbytteskatten med virkning fra januar 2022. Justert for disse utbetalingene var sparerraten 4,5 prosent i 2021 og i 2022 anslått til -0,5 prosent. Foreløpige tall fra innteks- og kapitalregnskapet viser at utbyttebetalingene fortsatt var høye i 1. halvår av 2022, før den gikk betydelig ned.

Næringsinvesteringene steg 14,5 prosent i 2022, der den største veksten kom i starten av året. Spesielt innenfor industrien har investeringsveksten vært høy, drevet av flere store enkeltprosjekter innenfor dataindustri, elektrisk utstyrsindustri, samt metallindustri.

Petroleumsinvesteringene falt i 2022. Ifølge undersøkelsen «Investeringer i olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning» (KIS), publisert 16. februar 2023, ble petroleumsinvesteringene 176,8 mrd. kroner i løpende priser i 2022, som er et fall på 0,5 prosent. I volum er fallet beregnet til 5,5 prosent. Nedgangen i volum er hovedsakelig drevet av nedgang i feltutbygginger, der nyoppstartede prosjekter ikke veier opp for de prosjektene som er i en avsluttende utbyggingsfase.

Høy boligprisvekst de siste årene har gjort boligbygging mer lønnsomt, mens økte renter og høyere byggekostnader har trukket lønnsomheten i motsatt retning. Det har bidratt til en reduksjon i boliginvesteringer fra og med 2. kvartal i 2022, og deretter at prisutviklingen for boliger har snudd. På årsbasis avtok boliginvesteringene med 2,6 prosent fra 2021 til 2022.

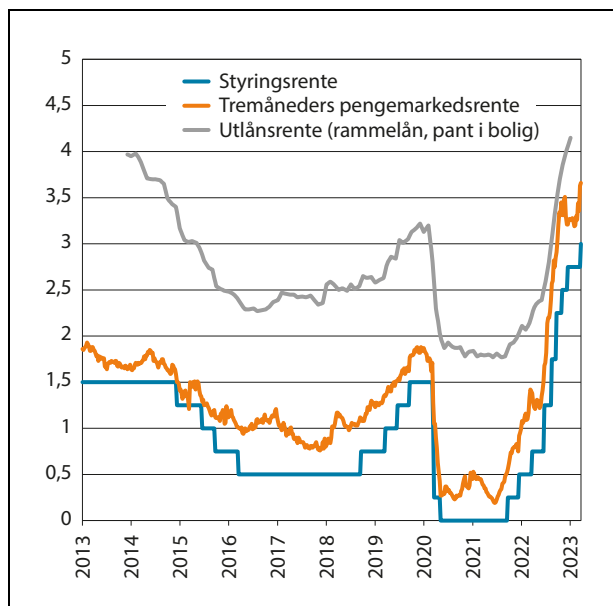
Retningsskiftet i boligmarkedet kommer etter en sterk prisvekst i 2021 og i 1. halvår av 2022. SSBs boligprisindeks viser et lite fall i 2. halvår. Denne utviklingen må ses i sammenheng med Norges Banks renteøkninger, økte levekostnader for husholdningene som følge av høy prisvekst samt høye og økende byggekostnader. Eiendom Norges månedlige sesongjusterte boligprisindeks viser at boligprisene falt mellom 0,7 og 1,1 prosent i måneden fra september til november. Man må tilbake til oktober 2008 for å finne et større fall i boligprisene. Fallet har siden stoppet opp og prisnivået endret seg lite fra november i fjor til februar i år. Tross negativ prisutvikling i løpet av høsten, endte prisveksten i 2022 på 4,9 prosent.

Finans- og pengepolitikk

Det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet for 2022 er i Nysaldering 2022 anslått til 337,2 mrd. kroner. Dette tilsvarer rundt 2,7 prosent av oljefondets markedsverdi ved inngangen til året, og er i overkant av 15 mrd. kroner mer enn opprinnelig anslått oljepengebruk i Nasjonalbudsjettet 2022. Ifølge handlingsregelen skal bruken av oljeinntekter over tid tilsvare realavkastningen av fondet, anslått til 3 prosent, og det skal også legges stor vekt på å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet. Budsjettimpulsen var -0,8 prosent i 2022.³

Det samlede konsumet i offentlig forvaltning vokste 0,1 prosent fra 2021 til 2022. I 1. kvartal falt

³ Budsjettimpulstall hentet fra «Ny saldering av statsbudsjettet 2022», publisert 2. desember 2022.

Figur 6.3 Norske renter

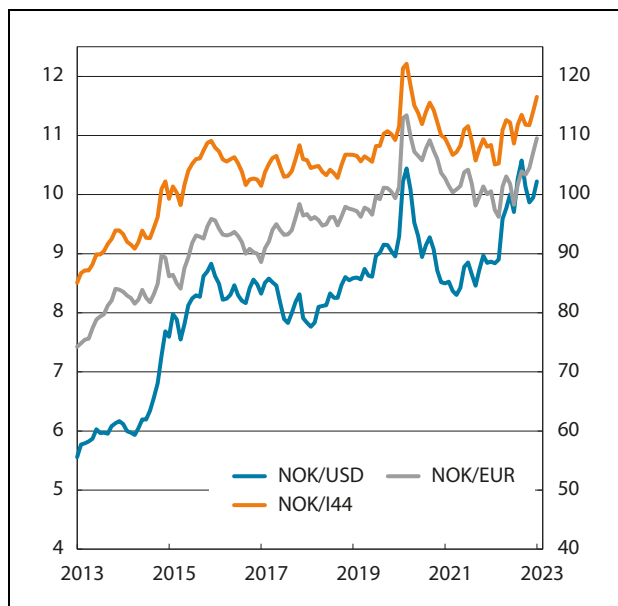
Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

det statlige konsumet markert, noe som må ses i sammenheng med nedgangen i aktivitet i helseforetakene i samme periode. Det statlige konsumet tok seg opp igjen i de påfølgende kvartalene i takt med aktiviteten i helseforetakene.⁴ Foruten en økning i 1. kvartal konsumerte kommuneforvaltningen mindre hvert kvartal i 2022, hvilket henger sammen med at kommunene gjennom 2021 og ved inngangen til 2022 hadde et høyt konsum tilknyttet smittesporing, vaksiner mv. Kommunale kulturinstitusjoner som museer og biblioteker dempet nedgangen i det kommunale konsumet i 2022.

Offentlig forvaltning hadde i 2022 en samlet vekst i bruttoinvesteringer i fast realkapital på 0,9 prosent. Det var særlig kommunale investeringer i vann, avløp og renovasjon samt investeringer i kommunal administrasjon som trakk opp offentlige investeringer. I statsforvaltningen falt investeringene med 0,8 prosent, mens veksten i kommuneforvaltningen var 3,5 prosent.

I september 2021 begynte Norges Bank å sette opp styringsrenten, som hadde ligget på null siden mai 2020. Ved inngangen av 2022 lå den på 0,5 prosent og ble satt ytterligere opp gjennom året, og endte på 2,75 prosent ved utgangen av 2022. Sentralbanken økte renten ytterligere 0,25

⁴ Normalaktiviteten i offentlige helseforetak ble satt på vent gjennom pandemien. Etter hvert som presset fra pandemien har avtatt har helseforetakene kunne ha mer normal drift, noe som har ført til økning i offentlig konsum.

Figur 6.4 Kronekurser

Kilde: Norges Bank

prosentpoeng 23. mars 2023. Boliglånsrenten, som responderer med et tidsetterslep på endringer i styringsrenten, har økt gradvis gjennom 2022 og lå ved utgangen av året på om lag 4 prosent.

Importveid styrket kronen seg kraftig i løpet av 2021, men dens verdi svekket seg noe gjennom 2022. En dollar og en euro var henholdsvis verdt 8,81 og 10,00 kroner ved inngangen av 2022, mens de ved utgangen av året var verdt 9,86 og 10,51 kroner. Kronen svekket seg videre i begynnelsen av 2023, og per 23. mars 2023 var verdien 10,37 kroner for en dollar og 11,28 kroner for en euro. Sammenlignet med gjennomsnittet de siste 20 årene har kronekursen de siste årene vært på et historisk lavt nivå.

6.2 Utsikter for 2023

Siden foreløpig hovedrapport ble publisert 20. februar har Finansdepartementet, SSB og Norges Bank publisert nye prognoser. Finansdepartementets prognoser ble publisert 5. mars i forbindelse med regjeringens første budsjettkonferanse for 2024, SSBs prognoser ble publisert 10. mars i Økonomiske analyser 1/23, og Norges Banks prognoser ble publisert 23. mars i Pengepolitisk rapport 1/23. Fremover venter de at veksten i norsk økonomi vil bremse opp, at arbeidsledigheten vil øke, og at prisveksten vil være høyere enn tidligere anslått. Anslag på BNP

Fastlands-Norge viser at Norges Bank, Finansdepartementet og SSB forventer en vekst på henholdsvis 1,1 prosent, 0,9 prosent og 1,3 prosent.⁵ Samtlige påpeker at utsiktene for norsk økonomi er mer usikre enn normalt. Tabell 6.1 viser utviklingen i norsk økonomi de siste to årene, samt de ulike prognosemiljøenes anslag for 2023.

Prognosemiljøenes anslag viser at veksten i husholdningers konsum blir lavere, men at det er ulik oppfatning om hvor mye veksten avtar. Mens Finansdepartementet og SSB anslår en konsumvekst på henholdsvis 1,4 prosent og 1,2 prosent, anslår Norges Bank et fall på 1,1 prosent. Forventninger om høyere renter, høy inflasjon og uendret eller nær uendret reallønn er årsaken til den forventede svake utviklingen.

For næringsinvesteringer ventes det en lavere vekst i 2023 enn i 2022, hovedsakelig som følge av reduserte investeringer i tjenestenæringene. Finansdepartementet og Norges Bank anslår veksten til å bli 1,8 prosent, mens SSBs anslår veksten til 1,4 prosent.

Petroleumsinvesteringene er de neste årene ventet å ta seg opp, hovedsakelig fordi oljeskattedpakken vedtatt i 2020 utløser en rekke samtidige feltutbygginger. Samtlige prognosemiljøer anslår at veksten kommer i 2023, og vil vedvare i flere år.

Boliginvesteringene har i 2022 blitt redusert og ifølge de ulike prognosemiljøene vil investeringene gå ytterligere ned i 2023. Boligprisveksten avtok noe i 2022 etter en stor vekst i 2021. Både SSB og Norges bank anslår at boligprisene faller med knappe 3,0 prosent i 2023. Forventningene om fall i boligpriser må ses i sammenheng med at Norges Bank har økt renten med 2,5 prosentpoeng siden årsskiftet 2021/22, svakere økonomiske utsikter og den høye veksten i konsumprisene som har gitt reallønnsfall.

Finansdepartementet anslår veksten i både offentlig konsum og offentlig bruttoinvestering til 0,8 prosent for 2023. I SSBs anslag er veksten i offentlig konsum og offentlig bruttoinvestering 1,2 prosent og 1,1 prosent.

Budsjettimpulsen ble i Nasjonalbudsjettet 2023 anslått til -0,6 prosent i 2023. Beregninger med de makroøkonomiske modellene KVARTS og NORA indikerte at budsjettoplegget var om lag nøytralt. Etter at budsjettet ble lagt frem har det blitt klart at pris- og kostnadsveksten trolig blir høyere enn det som var lagt til grunn i bud-

⁵ Anslaget til Norges Bank er basert på virkedagsjusterte tall. Ettersom det er to færre virkedager i 2023 må det publiserte anslaget til Norges Bank justeres ned med 0,3 til 0,4 prosentpoeng for å være sammenlignbart med anslagene til Finansdepartementet og SSB.

Tabell 6.1 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring fra året før der annet ikke framgår

	2021*	2022*	2023			
	Regnskap	Regnskap	SSB ¹	NB ²	FIN ³	CF ⁴
Konsum i husholdninger mv.	4,4	6,8	1,2	-1,1	0,8	2,9
Konsum i offentlig forvaltning	5,0	0,1	1,2	.	0,8	.
Bruttoinvesteringer fast kapital i alt	-0,8	4,4	1,8	.	0,5	1,1
Utvinning og rørtransport	-2,1	-5,5	5,0	6,0	3,8	.
Fastlandsnæringer	5,0	14,5	1,4	1,8	1,8	.
Offentlig forvaltning	-4,5	0,9	1,1	.	0,8	.
Boliger	3,0	-1,4	-3,2	-4,0	-5,3	.
Eksport	5,8	5,9	4,8	.	3,9	.
Tradisjonelle varer	4,6	-0,3	5,3	.	.	.
Import	1,7	9,3	3,5	1,9	2,6	.
Tradisjonelle varer	5,7	2,5	-0,2	.	.	.
Bruttonasjonalprodukt	3,9	3,3	1,6	1,4	1,3	.
Fastlands-Norge	4,2	3,8	1,3	1,1	0,9	1,1
Sysselsatte personer	1,2	3,9	0,6	0,9	0,7	.
Utførte timeverk, Fastlands-Norge	2,5	3,9	-0,2	.	.	.
Arbeidsledighetsrate – AKU (nivå)	4,4	3,2	3,6	.	3,5	.
Arbeidsledighetsrate – NAV (nivå)	3,2	1,8	.	1,9	1,9	.
Årslønn	3,5	4,3	5,0	5,1	.	4,5
Konsumprisindeksen	3,5	5,8	5,0	4,9	.	4,5
Driftsbalansen, mrd. kroner	566	1 691	829	.	.	842
Disponibel realinntekt i husholdningene	4,4	0,2	-2,8	.	.	.
Pengemarkedsrente (nivå)	0,5	2,1	3,5	4,0	.	.
Importveid kronekurs ⁵	-5,3	1,2	7,5	6,7	.	.
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁶	2,1	2,8	4,7	4,7	.	.
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	609	943	858	.	.	.
Kreditt til hush. (K2) ⁸	5,0	5,5	.	3,7	.	.
SOBU / Trend BNP-FN ^{3,9}	10,3	9,3	.	9,6	.	.
SOBU / SPU ^{3,10}	3,2	2,6	.	2,8	.	.
Boligpris ¹¹	10,5	5,2	-2,8	-2,9	.	.
Memo:						
Sysselsettingsrate	68,9	70,3	.	.	.	.

* Foreløpige tall.

¹ Kilde: Statistisk sentralbyrå. Konjunkturtendensene, publisert 10. mars 2023.² Kilde: Norges Bank. Pengepolitisk rapport 1/2023, publisert 23. mars 2023.³ Kilde: Finansdepartementet. Anslag i forbindelse med marskonferansen for 2024, publisert 5. mars 2023. I forbindelse med budsjettkonferansene i mars publiserer Finansdepartementet kun prognoser for realøkonomiske størrelser, mens det i nasjonalbudsjettene og i de reviderte nasjonalbudsjettene også publiseres prognoser for nominelle størrelser.⁴ Kilde: Consensus Forecasts. Gjennomsnitt av flere prognoseaktører per 13. mars 2023.⁵ Positivt tall innebærer svekket krone.⁶ Gjennomsnitt for året. Rammelån med pant i bolig.⁷ Brent Blend.⁸ Historisk angis 12-måneders vekst fra desember mens anslaget til Norges Bank er beregnet som firekvarteralsveksten ved utgangen av året.⁹ Strukturelt, oljekorrigert underskudd beregnet som prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge.¹⁰ Strukturelt, oljekorrigert underskudd beregnet som prosent av kapitalen i Statens pensjonsfond utland ved inngangen til året.¹¹ Kilde: SSBs boligprisstatistikk.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Norges Bank, Finansdepartementet, Teknisk beregningsutvalg og Consensus Forecasts

sjettet, som vil gjøre budsjettet strammere. Regjeringen vil i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, som legges fram i mai, fremme forslag for Stortinget om en pris- og lønnsjustering av budsjettet som veier opp for den ekstraordinære kostnadsveksten.

Per 23. mars er styringsrenten 3 prosent. Norges Bank signaliserer at styringsrenten mest sannsynlig vil heves ytterligere, og vil kunne være 3,5 prosent fra sommeren. Norges Bank venter at boliglånsrenten blir rundt 4,7 prosent som årsgjennomsnitt i 2023.

SSB og Finansdepartementet forventer vekst i samlet eksport på henholdsvis 4,8 og 3,9 prosent. Norges Bank anslår at veksten i vare- og tjenesteeksport fra Fastlands-Norge vil vokse 4,2 prosent i 2023, blant annet som følge av økt vekst i utlandet, svak kronekurs og eksport av battericeller. Norges rekordhøye handelsoverskudd ventes å krympe de kommende årene som følge av fallende energipriser. Prisen på framtidskontrakter for olje og gass indikerer at prisene vil falle, men ikke mer enn at de forventes å ligge høyere enn nivået fra før pandemien de neste tre årene.

Norges Bank venter at kronen vil svekkes med rundt 6,7 prosent i 2023, og SSB forventer at kronen svekker seg 7,5 prosent. Endringer i valutakursen betyr mye for inflasjonen, jf. kapittel 3.2.

Norges Bank og SSB anslår en KPI-vekst i 2023 på henholdsvis 4,9 og 5,0 prosent.

Veksten i den nominelle årslønnen anslås av Norges Bank til 5,1 prosent og av SSB til 5,0 prosent. Dette tilsvarer om lag deres anslag for inflasjon, og prognosene innebærer dermed nær uendret reallønn i 2023.

Prognosemiljøene venter at sysselsettingen, slik det måles i nasjonalregnskapet, vokser mellom 0,6 og 0,9 prosent fra 2022 til 2023. Som følge av økt arbeidstilbud forventer SSB at arbeidsledighetsraten, som på årsbasis i 2022 var 3,2 prosent, vil gå opp med 0,4 prosentpoeng i 2023. Finansdepartementet anslår at AKU-ledigheten vil øke til 3,5 prosent og den registrerte ledigheten til 1,9 prosent i år. Norges Bank gir ikke prognoser for arbeidsledighet målt ved AKU, kun for registrert ledighet, som anslås å øke fra 1,8 prosent i 2022 til 1,9 prosent i 2023.

Usikkerheten om den økonomiske utviklingen i Norge er stor. Usikkerheten knytter seg blant annet til krigen i Ukraina, utviklingen i energipriser og utviklingen i internasjonal økonomi, og konsekvensene dette får for den økonomiske aktiviteten. Det er også usikkerhet knyttet til hvordan husholdninger tilpasser sitt konsum og sparing i møte med økte priser, høyere renter og lavere boligpriser.

Kapittel 7

Arbeidsmarkedet

- Sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen målt ved Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) økte med henholdsvis 1,4 og 0,5 prosentpoeng på årsbasis fra 2021 til 2022. Månedstall fra AKU viser at sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen i februar 2023 var på henholdsvis 69,7 og 72,2 prosent, etter å ha avtatt fra mars 2022. Antall sysselsatte i nasjonalregnskapet økte med 110 000 fra 2021 til 2022.
- AKU-arbeidsledigheten falt fra 4,4 prosent i 2021 til 3,2 prosent i 2022. Månedstall viser at AKU-arbeidsledigheten økte fra 3,1 prosent i mai 2022 til 3,6 prosent i februar 2023, målt som trendtall. Andelen registrert som helt ledige eller på tiltak hos NAV falt derimot jevnt gjennom første halvår av 2022, fra 2,8 prosent i januar 2022 til 2,0 prosent fra september 2022 til februar 2023.
- Tilgang på ledige stillinger registrert hos NAV, målt som sum av tilgang på ledige stillinger, økte med 5,5 prosent fra 2021 til 2022. Tilgangen på ledige stillinger per virkedag har vært stabil siden juni 2022. I februar 2023 ble det registrert 2 500 stillinger per virkedag, en nedgang på 19 prosent sammenlignet med februar i fjor. Tall fra SSB viste en økning i gjennomsnittlig beholdning av ledige stillinger fra 2021 til 2022 på 20,3 prosent, med høyest vekst i 1. kvartal. Veksten avtok deretter i 2. kvartal, og beholdningen av ledige stillinger falt med 5,2 prosent i 3. kvartal før den økte igjen i 4. kvartal.

7.1 Arbeidsmarkedet i 2022

Andelen registrert som helt ledige eller på tiltak hos NAV falt jevnt fra januar til mai 2022, og ble 2,3 prosent som årsgjennomsnitt. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte antall sysselsatte med 3,9 prosent fra 2021 til 2022. Sysselsettingsraten blant bosatte var på det høyeste nivået siden 2009, og økte markant blant unge fra 2021 til 2022. Til

tross for vekst fra 2021 til 2022, var nivået på antall ikke-bosatte lønnstakere målt som årsgjennomsnitt fortsatt under nivået fra før koronapandemien, men var i desember 2022 på samme nivå som i desember 2019.

Ulike statistikker viser en noe ulik utvikling i arbeidsmarkedet mot slutten av fjoråret. Tilgangen av nye ledige stillinger vokste videre i første halvår 2022 fra et allerede høyt nivå i 2021 og holdt seg stabilt i annet halvår, justert for normale sesongvariasjoner. Det pekte i retning av stort rekrutteringsbehov hos mange virksomheter. Tall for januar 2023 viste noe større omfang av permitteringer enn det som er vanlig denne måneden, spesielt innen bygg og anlegg. Sammen med økt arbeidsledighet og redusert sysselsettingsrate utover i 2022 slik det måles i AKU kan det tyde på en noe svakere utvikling i arbeidsmarkedet mot slutten av året, mens foreløpige nasjonalregnskapstall derimot viste en økning i antall sysselsatte i både 3. og 4. kvartal i fjor.

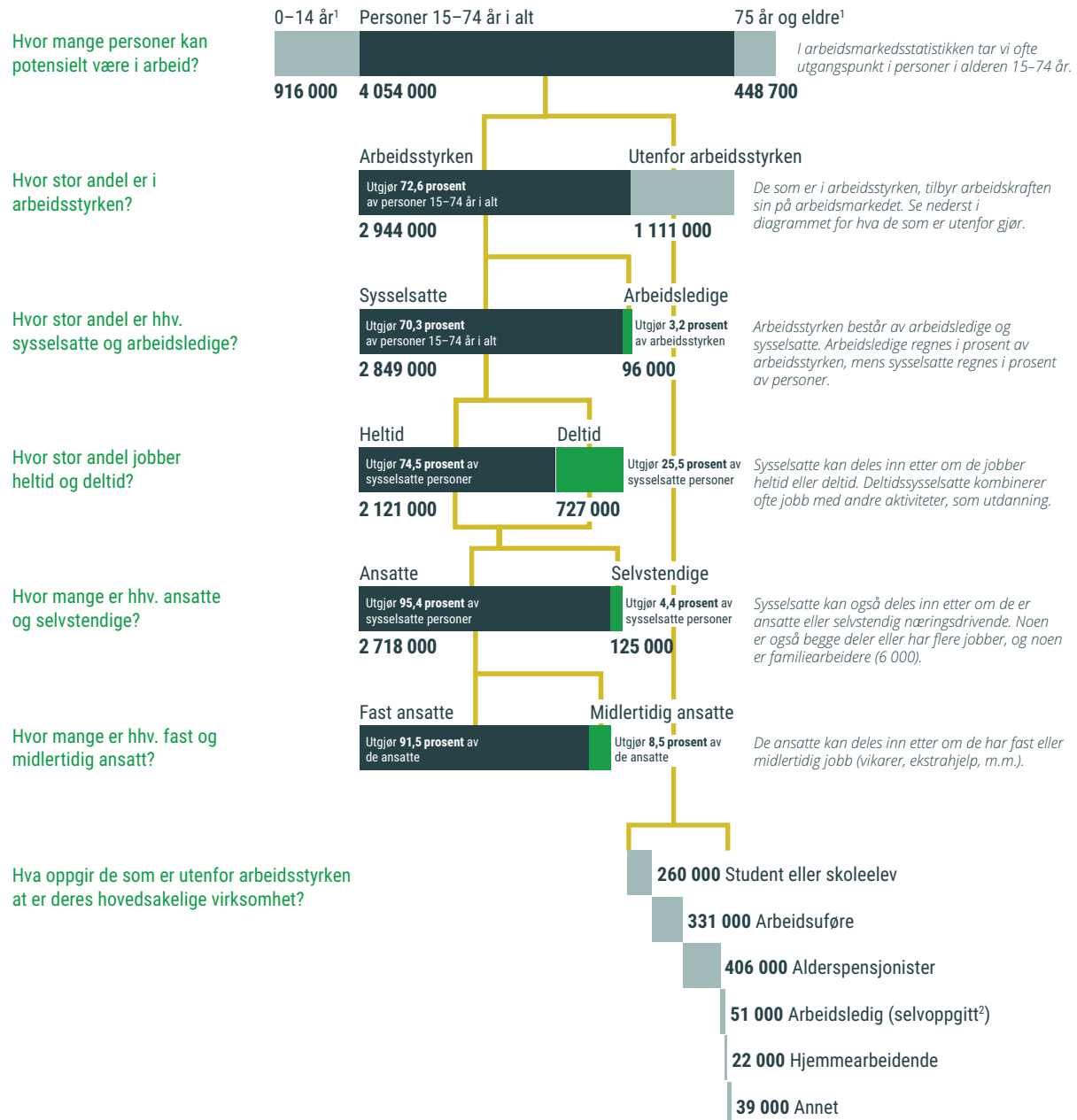
Figur 7.1 gir en oversikt over personer etter detaljert arbeidsmarkedsstatus i 2022. Om lag 4 millioner bosatte personer var i arbeidsfør alder, hvorav 72,6 prosent var aktive i arbeidsmarkedet og utgjorde dermed det som defineres som arbeidsstyrken. Sysselsatte utgjorde 70,3 prosent av bosatte personer i yrkesaktiv alder, mens arbeidsledige utgjorde 3,2 prosent av arbeidsstyrken. 25,5 prosent av sysselsatte jobbet deltid i 2022. Dette tilsvarer 727 000 personer, herunder 391 000 personer som jobbet kort deltid og 331 000 personer som jobbet lang deltid¹. Tallgrunnlaget for figur 7.1 kommer fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), som ble lagt om i januar 2021. Dette medførte et brudd i tidsseriene, se boks 7.2 for mer.

¹ Personer som har avtalt arbeidstid mellom 1 og 19 timer per uke defineres som kort deltid. Lang deltid består av personer som har avtalt arbeidstid mellom 20 og 36 timer per uke, unntatt personer som oppgir dette som heltid. 37 timer og mer regnes som heltid. I 2022 jobbet 5 000 personer deltid med varierende antall timer.

Befolkningens tilknytning til arbeidsmarkedet. 2022

Diagrammet tar utgangspunkt i hele befolkningen og bryter denne ned i grupper som sier noe om hvor mange som tilbyr arbeidskraften sin på arbeidsmarkedet.

¹ Befolkning per 1. januar 2022. ² Selvoppgitt, men ikke arbeidsledig ifølge definisjonen.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) (www.ssb.no/aku). Tallene ligger i følgende Statistikkbank-tabeller: Arbeidsstyrkestatus (www.ssb.no/tabell/05111), Arbeidstid og yrkesstatus (www.ssb.no/tabell/13564), Midlertidig ansatte (www.ssb.no/tabell/05612), Utenfor arbeidsstyrken (www.ssb.no/tabell/13584), Folkemengde (www.ssb.no/tabell/07459).

Figur 7.1 Befolkningens tilknytning til arbeidsmarkedet i 2022

Kilde: Statistisk sentralbyrå

7.2 Sysselsetting og næringsutvikling

Sysselsettingsutviklingen etter næring er vist i tabell 7.1 og figur 7.2.² Flere år med nedgang i sysselsettingen innen utvinning av råolje og naturgass snudde til en liten økning fra slutten av 2018, før et fall i 2. og 3. kvartal 2020. Siden den gang har det vært noe økning i sysselsettingen igjen, spesielt i 2. og 3. kvartal 2022. En tilsvarende utvikling fant også sted i verfts- og verkstedindustrien, men her har nedgangen fortsatt gjennom 2021, før den fla-

ttet ut og tok seg noe opp igjen i slutten av 2022. Samlet sett for industrien økte sysselsettingen jevnt fra 2017 og fram til 2. kvartal 2020, hvor sysselsettingen falt som følge av redusert etterspørsel og ordretilgang fra utlandet i forbindelse med koronapandemien. Fra 4. kvartal 2020 tok sysselsettingen seg opp igjen, og var i 4. kvartal 2022 over nivået fra før pandemien. Dette er vist i panel A i figur 7.2.

Innenfor bygge- og anleggsvirksomhet og teknisk tjenesteyting har sysselsettingen vokst jevnt siden 2017, men med en nedgang i 2. og 3. kvartal 2020. Fra og med 4. kvartal 2020 har sysselsettingen i teknisk tjenesteyting vokst jevnt, mens det var et fall i sysselsettingen innenfor bygge- og

² I dette avsnittet følges nasjonalregnskapets sysselsettingsdefinisjon. Se boks 7.1 for mer informasjon om populasjonene som legges til grunn for de ulike arbeidsmarkedsstatistikkenes.

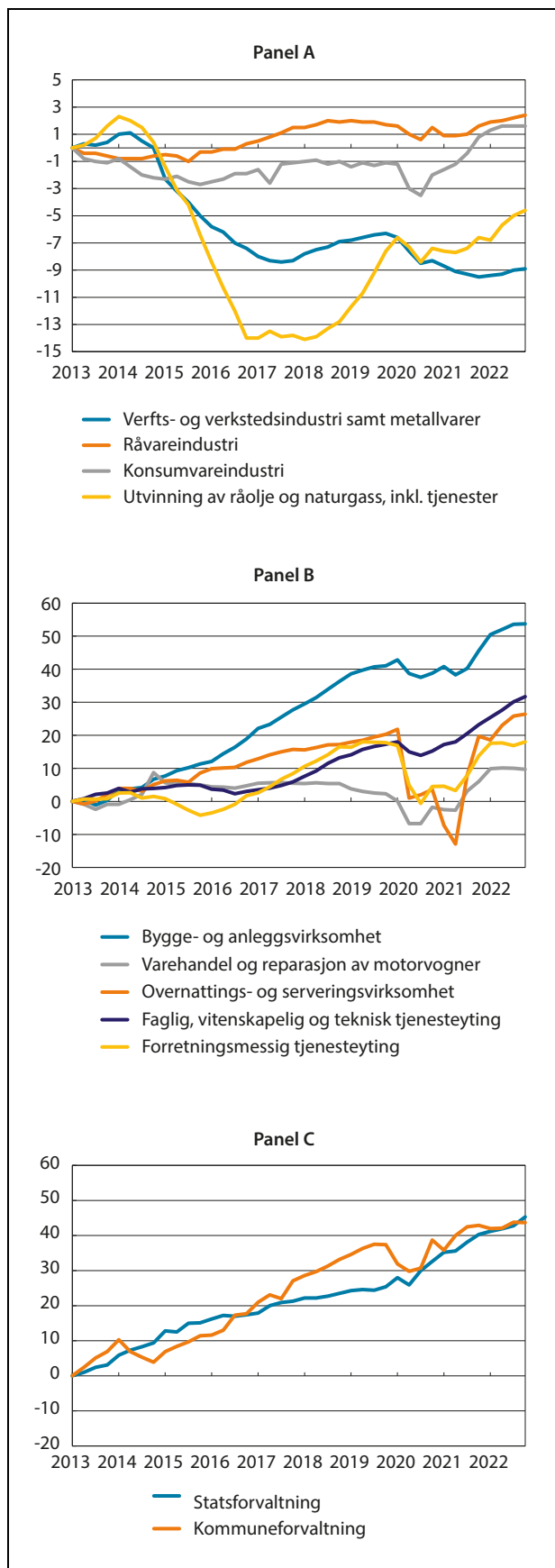
Tabell 7.1 Sysselsatte og timeverk ifølge nasjonalregnskapet¹

	Nivå		Endring fra året før i prosent					
	Sysselsetting	Timeverk	Sysselsetting			Timeverk		
	2022*	2022*	2020	2021*	2022*	2020	2021*	2022*
I alt	2 936,7	4 183,8	-1,5	1,2	3,9	-2,2	2,4	3,8
Olje og utenriks sjøfart	43,3	75,2	-3,1	-4,1	2,6	-3,4	-2,2	1,3
Fastlands-Norge	2 893,3	4 108,6	-1,5	1,3	3,9	-2,1	2,5	3,9
Industri og bergverksdrift	226,4	358,2	-2,0	0,0	2,7	-2,1	1,2	2,7
Annen vareproduksjon	344,1	550,2	0,1	1,1	4,1	-0,3	1,1	4,1
– Primærnæringer	69,2	121,1	0,8	2,0	2,7	1,0	0,9	2,8
– Elektrisitetsforsyning	17,1	28,2	1,9	2,5	3,0	2,7	3,4	2,9
– Bygge- og anleggsvirksomhet	257,8	400,9	-0,2	0,7	4,5	-0,9	1,0	4,6
Tjenesteytende næringer ekskl. offentlig forvaltning	1 441,6	1 997,1	-2,8	1,3	6,0	-4,4	2,9	5,7
– Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	34,9	55,4	6,4	0,6	4,2	5,7	2,9	3,2
– Varehandel	365,4	461,4	-1,9	1,4	2,5	-3,2	2,4	2,5
– Samferdsel (ekskl. utenriks sjøfart)	116,9	182,2	-4,6	-3,1	5,4	-5,6	0,9	5,8
– Annen tjenesteyting	959,3	1 353,5	-2,9	1,8	7,4	-4,6	3,4	6,8
Offentlig forvaltning	881,2	1 203,1	0,1	1,8	0,9	0,7	2,8	1,2
– Statsforvaltningen (inkl. helseforetakene)	322,1	491,2	1,4	2,7	1,7	3,0	2,9	1,8
– Kommuneforvaltningen	559,1	711,9	-0,7	1,4	0,5	-0,8	2,7	0,7

* Foreløpige tall

¹ Nasjonalregnskapstallene (NR) avviker noe fra tallene i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), blant annet ved at NR-tall inkluderer utenlandske sjøfolk på norske skip og arbeidsinnvandrere på korttidsopphold (ikke-bosatte).

Kilde: Tabell 09175 i Statistikkbanken, Statistisk sentralbyrå

Figur 7.2 Sysselsatte etter næring. Sesongjustert endring fra 1. kvartal 2013. 1 000 personer

Kilde: Statistisk sentralbyrå

anleggsvirksomhet i 2. kvartal 2021 før den økte fra og med 3. kvartal 2021, se panel B i figur 7.2.

Sysselsettingen innen forretningsmessig tjenesteyting (som inkluderer arbeidskrafttjenester) og overnattings- og serveringsvirksomhet falt også fra og med 2. kvartal 2020. Innen overnattings- og serveringsvirksomhet var utslagene gjennom 2021 spesielt store, noe som har sammenheng med smitteverntiltak og smittefrykt i forbindelse med koronapandemien som særlig rammet denne næringen. I slutten av 2021 tok sysselsettingen seg kraftig opp igjen som følge av lettelse i smitteverntiltak, og var fra og med 3. kvartal 2022 over nivået før pandemien (4. kvartal 2019).

Nedgangen i sysselsettingen innen varehandel og reparasjon av motorvogner fra og med 2. kvartal 2020 var ikke like markert her som i de andre tjenestenæringene i panel B, ettersom aktiviteten i detaljhandelen holdt seg oppe. Fra og med 4. kvartal 2021 tok sysselsettingen seg opp igjen til nivået fra 2018, med en flat utvikling gjennom 2022.

Utviklingen i sysselsettingen i offentlig forvaltning er vist i panel C i figur 7.2, og viser en jevn vekst for både statsforvaltningen og kommuneforvaltningen fra 1. kvartal 2015 og fram til 4. kvartal 2019. Sysselsettingen i kommuneforvaltningen falt deretter i 1. og 2. kvartal 2020, men tok seg senere opp. I statsforvaltningen økte sysselsettingen kraftig fra 3. kvartal 2020 til 4. kvartal 2021, og økte spesielt fra 3. til 4. kvartal i 2022.

7.3 Sysselsettingsrate og befolkning

Sysselsettingsraten (sysselsatte som andel av befolkningen mellom 15 og 74 år) påvirkes normalt av demografiske forhold, atferdsendringer og konjunktursituasjonen, og var i 2022 på et historisk høyt nivå.³ Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU), som relativt raskt fanger opp endringer i arbeidsmarkedet, ble i januar 2021 lagt om og dette førte til et brudd i tidsseriene. Bruddet medførte en reduksjon i størrelsen på populasjonen i AKU, mens antall sysselsatte og arbeidsledige (og dermed størrelsen på arbeidsstyrken) økte. Flere av tidsseriene til AKU er nå revidert bakover i tid med bruddanslag for hovedstørrelsene (se boks 7.2).

³ I dette avsnittet følges AKUs sysselsettingsdefinisjon. AKU-statistikk bygger på en utvalgsundersøkelse og er dermed beheftet med større usikkerhet. Se boks 7.1 for mer informasjon om populasjonene som legges til grunn for de ulike arbeidsmarkedsstatistikene, og boks 7.2 for bruddet i AKU fra og med 2021.

Boks 7.1 Beregninger av sysselsatte fra SSB

I denne boksen beskrives de ulike statistikkene fra SSB for sysselsatte og populasjonene deres. SSBs kilder for sysselsetting er:

- Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)
- Registerbasert sysselsettingsstatistikk
- Statistikk om tilknytning til arbeid, utdanning og velferdsordninger (ARBSTATUS)
- Statistikken Antall arbeidsforhold (ARBLONN) – som omfatter lønnstakere og jobber
- Nasjonalregnskapet (NR)

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og den årlige registerbaserte sysselsettingsstatistikken ser på befolkningens deltakelse i arbeidsmarkedet. I disse statistikkene avgrenses populasjonen til personer i alderen 15–74 år som er registrert som bosatt i Norge (15–89 år for AKU fra og med 2021).¹ Statistikken ARBSTATUS viser befolkningens forhold til arbeid, utdanning og en del offentlige velferdsordninger. For personer i arbeidsstyrken vises sysselsetting kombinert med utdanning eller mottak av offentlige ytelser. Personer utenfor arbeidsstyrken fordeles på statuser som beskriver hvor langt unna sysselsetting de er og hvilke offentlige ytelser de mottar. Statistikken omfatter alle bosatte i alderen 15 år eller eldre.

Statistikken Antall arbeidsforhold (ARBLONN) omfatter lønnstakere (antall personer) og arbeidsforhold (jobber). Forskjellen på lønnstakere og jobber er at sistnevnte også inkluderer biarbeidsforhold. Statistikken omfatter ikke selvstendig næringsdrivende. AKU, ARBSTATUS og den registerbaserte sysselsettingsstatistikken teller personer med mer enn én jobb kun som én sysselsatt person.

Nasjonalregnskapet og ARBLONN ser på virksomhetenes bruk av arbeidskraft i produksjonen av varer og tjenester, og inkluderer alle sysselsatte som har sitt arbeidssted i virksomheter hjemmehørende i Norge, uavhengig av alder og om den sysselsatte er registrert bosatt i Norge eller ikke. Ved denne tilnærmingen inkluderes dermed også utenlandske lønnstakere på korttidsopphold (ikke-bosatte) som jobber i en virksomhet hjemmehørende i Norge. Virksomheter hjemmehørende i Norge er virksomheter som forventes å drive produksjon i Norge i

minst 12 måneder. Personer som er innleide fra utenlandske virksomheter, inngår ikke. Personer som kommer sammen med sin utenlandske virksomhet på oppdrag som varer under 12 måneder, omtales som tjenesteytere og inngår heller ikke i sysselsettingstallene i nasjonalregnskapet. Produksjonen som disse virksomhetene utfører i Norge, regnes i nasjonalregnskapet som import.

I likhet med de andre statistikkene fra SSB skiller nasjonalregnskapet mellom antall arbeidsforhold og antall sysselsatte. Nivået for antall sysselsatte personer i 2022 er i stor grad bestemt ved nivået som ble etablert for året 2016 som del av den siste hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet publisert november 2020. Metodene og kildebruken fra denne årgangen er videreført for endelige regnskaper fram til og med 2020-årgangen. Fastsettingen av nivået for samlet antall sysselsatte personer i 2016 er utført med utgangspunkt i nivået på sysselsettingen i AKU, informasjon fra a-ordningen om antall sysselsatte som ikke er bosatte i landet, samt anslag for antall sysselsatte i AKU som er ansatte i virksomheter i utlandet.² Ved beregningen av antall sysselsatte i de ulike næringene er det brukt informasjon fra a-ordningen samt ligningsdata for personlig næringsdrivende.

For årene 2021–2022 er sysselsettingsstatistikken fra nasjonalregnskapet i all hovedsak etablert ved å framskrive nivåene fra endelig regnskap fra 2020 med veksten i antall hovedarbeidsforhold (sysselsatte lønnstakere) i a-ordningen. Definisjonen av hovedarbeidsforhold er i denne sammenheng tilpasset nasjonalregnskapets definisjon for å sikre rett klassifisering av permitterte. Veksten i lønnstakersysselsettingen i AKU er også blitt tillagt noe vekt. Ved framskriving av selvstendige legges det vekt på utviklingen for denne gruppen i AKU og utviklingen for antallet registrerte enkeltpersonforetak og andre personlige foretak i SSBs statistikk over foretaksdemografi.

¹ Fra og med 2021 omfatter utvalget i AKU personer mellom 15–89 år, men i dette kapittelet avgrenses populasjonen til personer mellom 15–74 år.

² A-ordningen er en samordnet digital innsamling av opplysninger om arbeidsforhold, inntekt og skattetrekk til Skatteetaten, NAV og SSB.

Boks 7.2 Bruddjustering av utvalgte AKU-tidsserier

Fra januar 2021 ble et nytt spørreskjema for Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) tatt i bruk som følge av ny forordning for integrert europeisk sosialstatistikk. Forordningen har som formål å øke relevansen til sosialstatistikken gjennom en samordning av variable på tvers av eksisterende statistikker og på tvers av land. Denne omleggingen har gitt brudd i tidsseriene i AKU. Spørreskjemaet er nytt, og flere variabler er endret i tråd med endringer i arbeidsmarkedet. Utvalget ble endret fra å omfatte alle registrerte bosatte mellom 15–74 år til registrerte bosatte mellom 15–89 år i private kosthusholdninger. Dette medfører at flere aldersgrupper inngår, mens for eksempel personer i førstegangstjenesten utgår. Videre ble trekkeenheten endret fra familie til person.

Tidsseriene for antall personer etter arbeidsstyrkestatus har blitt bruddjustert tilbake til 2009 for årlige og kvartalsvise tall, i henholdsvis tabell 13618 og tabell 13619 i Statistikkbanken. Bruddjusteringen vil si at størrelsene før 2021 er justert etter nivået i ny AKU. De kvartalsvise sesongjusterte seriene for arbeidsstyrken, sysselsatte, arbeidsledige og antall utførte ukeverk i tabell 07458 i Statistikkbanken er bruddjustert tilbake til 1997, mens de månedlige tallene i tabell 13760 i Statistikkbanken er bruddjustert tilbake til 2006. For årene før 2009 har man ikke befolkningstall på månedsbasis, og man kan der-

for ikke beregne månedstall for sysselsatte og arbeidsstyrken som prosent av befolkningen.

Som følge av bruddet i AKU er målpopulasjonen mellom 15–74 år redusert med 22 000 personer. Beregninger viser 22 000 flere sysselsatte i ny AKU enn i gammel AKU, og ny AKU gir 5 000 flere arbeidsledige enn gammel AKU.¹ Det innebærer at ny AKU viser en arbeidsstyrke som er 27 000 høyere enn arbeidsstyrken i gammel AKU.

Bruddanslagene for 2021 målt i nivå kan regnes om til bruddanslag for sysselsettingsraten, arbeidsledighetsraten og yrkesandelen for målpopulasjonen mellom 15–74 år. For sysselsettingsraten, som er sysselsettingen i forhold til befolkningen, medfører omleggingen et brudd på om lag 0,9 prosentpoeng. For arbeidsledighetsraten, som er arbeidsledigheten i prosent av arbeidsstyrken, er bruddet om lag 0,1 prosentpoeng. Dette betyr at ved sammenligning av eksempelvis sysselsettingsraten fra og med 2021 med tidligere år (basert på eldre ikke-bruddjusterte tidsserier), vil man måtte nedjustere andelen med om lag 0,9 prosentpoeng for å kunne sammenligne med observasjoner før 2021.

¹ Bruddanslagene framkommer ved å sammenligne antall personer etter arbeidsstyrkestatus i 4. kvartal 2020 fra tabell 13619 (bruddjusterte tall) og tabell 05110 (ikke-bruddjusterte tall) i Statistikkbanken.

Ifølge bruddjusterte tall fra AKU økte befolkningen i yrkesaktiv alder med 30 000 personer fra 2021 til 2022. Perioder med økende arbeidsledighet fører generelt til at noen trekker seg ut av arbeidsmarkedet, mens mange kommer tilbake når arbeidsmarkedet bedres. Sysselsettingen av bosatte i Norge ifølge AKU økte med 75 000 personer som årsgjennomsnitt i 2022, mens antall arbeidsledige ble redusert med 32 000 personer. At det i 2022 var 12 000 færre utenfor arbeidsstyrken enn i 2021 må ses i sammenheng med dette.

Både sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen følger konjunktorene. Finanskrisen i 2009 og oljeprisfallet i 2014 bidro til et fall i sysselsetting og yrkesdeltakelse, før gjeninnhenting og noen år med sysselsettingsoppgang. Utbruddet av koronapandemien i 2020 ga en ny nedgang i både syssel-

setting og yrkesdeltakelse. I perioden 2000–2017 kan endringen i sysselsetting og yrkesdeltakelse også i noen grad tilskrives endret sammensetning av befolkningen. Flere eldre og økt innvandring trakk i denne perioden sysselsettingen og yrkesdeltakelsen ned, mens økt utdanningsnivå trakk i motsatt retning.^{4, 5, 6}

Panel A i figur 7.4 viser at sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen (bruddjustert) økte i 2022

⁴ Bhuller, M. og Eika, L. (2020): Nedgang i sysselsettingen fra 2000–2017 – kan endringer i befolkningssammensetningen forklare alt? *Søkelys på arbeidslivet*, 37 (1–2), 20–37.

⁵ Arbeid og inntektssikring – tiltak for økt sysselsetting, NOU 2019: 7, Arbeids- og sosialdepartementet.

⁶ Strukturelle forhold som globalisering, konkurranse og teknologisk utvikling, og institusjonelle forhold som utforming av arbeidsmarkedspolitikken og velferdsordninger, kan også ha betydning for utviklingen.

Boks 7.3 Månedstall fra AKU

Tidligere ble det månedlig kun publisert tremåneders glidende gjennomsnitt av sesongjusterte månedstall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU). De tremåneders glidende gjennomsnittene er navngitt etter den midterste måneden i tremånedersperioden og oppfyller ikke internasjonale aktualitetskrav, men tallene har viktige nasjonale brukere. SSB fortsetter derfor å publisere de tremåneders glidende gjennomsnittene av sesongjusterte månedstall selv om de ikke oppfyller internasjonale aktualitetskrav, men publiserer nå i tillegg følgende serier:

- Sesongjusterte månedstall
- Trendtall
- Månedstall som ikke er sesongjustert

Det er seriene i de tre punktene ovenfor som blir sendt til Eurostat hver måned i tråd med internasjonale forpliktelser om leveranse av månedlige sesongjusterte tall. Siden de sesongjusterte månedstallene har høy volatilitet, ber SSB Eurostat vektlegge trendtallene i stedet for de sesongjusterte tallene i pressemeldingen Eurostat månedlig publiserer for hele EØS-området.¹ Det samme praktiseres for Island, Sverige, Finland og Tyskland av samme årsak som for Norge.

De sesongjusterte månedstallene og månedstallene som ikke er sesongjustert har høy volatilitet og publiseres først og fremst av hensyn til ekspertbrukere. For å tolke utviklingen på arbeidsmarkedet anbefaler SSB å bruke de to andre seriene, det vil si trendtallene og de tremåneders glidende gjennomsnittene av seson-

gjjusterte månedstall. De tremåneders glidende gjennomsnittene er en glatting av månedstall justert for sesongvariasjoner. Hvert tall representerer altså en tremånedersperiode og er et gjennomsnitt av de sesongjusterte månedstallene for perioden, slik at to påfølgende perioder overlapper med 2/3. Tallene er navngitt etter den midterste måneden i tremånedersperioden.

Trendtallene representerer den langsiktige tendensen og konjunktursykluser. Trenden kan ofte bli litt revidert når nye observasjoner innarbeides, særlig mot slutten av tidsserien, kalt revisjonsusikkerhet. Endelig trend beregnes ved å glatte de sesongjusterte tallene. Programmet velger et glidende trendgjennomsnitt basert på statistiske egenskaper ved dataene. For månedlige serier, vil enten et 9-, 13- eller 23-terms Henderson glidende gjennomsnitt bli valgt, og tilhørende asymmetriske varianter mot slutten.²

Selv om de tremåneders glidende gjennomsnittene er en glatting av de sesongjusterte månedstallene, gjenstår det noe volatilitet. Trendtallene har lav volatilitet, men større revisjonsusikkerhet enn de tremåneders glidende gjennomsnittene. Å se disse to seriene i sammenheng er derfor anbefalt, særlig mot slutten av tidsserien.

¹ Se for eksempel pressemeldingen fra Eurostat i mars 2023.

² For detaljert informasjon om trendfiltre i X-12ARIMA, se for eksempel kapittel 12.6 i Handbook on Seasonal Adjustment.

sammenlignet med 2020 og 2021, til henholdsvis 70,3 og 72,6 prosent.⁷ Månedstall (målt som bruddjusterte trendtall) for 2020–2022 viser at sysselsettingsraten i gjennomsnitt var 67,7 prosent fra mai 2020 til mars 2021. Se boks 7.3 for omtale av forskjeller mellom månedstall fra AKU, herunder trendtall. Deretter økte sysselsettingsraten til 70,6 prosent i mars 2022, og yrkesdeltakelsen økte også noe over samme periode. Fra

mars 2022 og ut året falt både sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen noe, til henholdsvis 69,8 og 72,3 prosent. I februar 2023 var sysselsettingsraten 69,7 prosent, og yrkesdeltakelsen 72,2 prosent. For personer i aldersgruppen 15–24 år har derimot trenden fra mars 2022 vært det motsatte, med en økning i sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen til henholdsvis 57,9 og 65,1 prosent i februar 2023.

I panel B er den bruddjusterte sysselsettingsraten i 2012 og 2022 fordelt på kjønn og aldersgrupper. Den viser at sysselsettingsraten for de over 24 år er høyere for menn enn for kvinner (både i 2012 og 2022), og at sysselsettingsraten

⁷ Sysselsettingsraten kan måles ved AKU, som baserer seg på bosatte, eller ved nasjonalregnskapet, som også inkluderer en del sysselsatte på korttidsopphold i Norge. Dersom en skal benytte sistnevnte som indikator for utviklingen i sysselsettingsraten må befolkningen justeres tilsvarende.

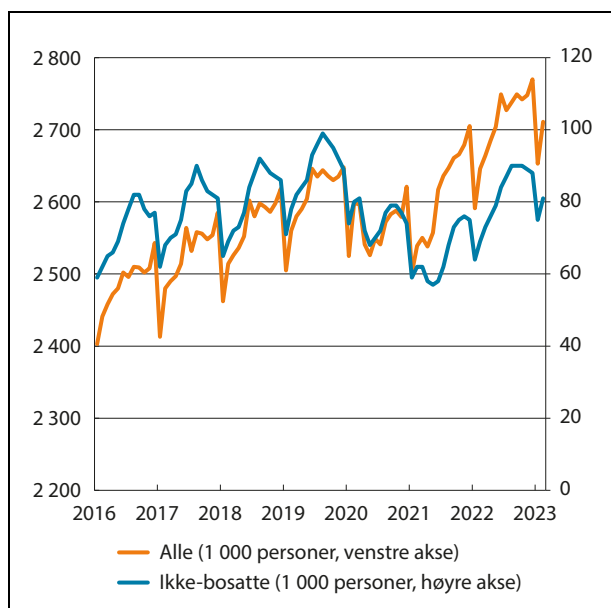
for begge kjønn har lik profil over livsløpet. Panel C i figuren viser differansen mellom sysselsettingsraten i 2022 og 2012 for menn og kvinner, fordelt på aldersgrupper. For de yngre aldersgruppene er sysselsettingsraten i 2022 høyere enn i 2012, mens det for aldersgruppen 40–54 år er en nedgang. Blant de eldre er det en økning for menn fra 2012 til 2022, og noe av dette kan blant annet skyldes bedre helse og virkninger av pensjonsreformen i 2011.⁸ Sammenlignet med 2021 gikk den bruddjusterte sysselsettingsraten i 2022 opp for både menn og kvinner, med en oppgang på 1,7 prosentpoeng for menn og 1,0 prosentpoeng for kvinner. Økningen i den bruddjusterte sysselsettingsraten fra 2021 til 2022 var størst for den yngste aldersgruppen (15–24 år), med en økning på 4,9 prosentpoeng for menn og 4,1 prosentpoeng for kvinner.

Nettoinnvandringen til Norge var på et høyt nivå i 1. kvartal 2022, og tiltok ytterligere gjennom 2022 som følge av krigen i Ukraina. Ser en vekk fra nettoinnvandring av personer med ukrainsk statsborgerskap falt derimot nettoinnvandringen i 3. og 4. kvartal 2022 relativt til de samme kvartale i 2021.⁹ Befolkningsstatistikken som ligger til grunn for tallene om nettoinnvandring bygger på registrerte bosatte. Derfor er verken arbeidsinnvandrere på korttidsopphold eller asylsøkere uten oppholdstillatelse med i denne statistikken. Statistikken over antall arbeidsforhold dekker imidlertid alle lønntakere uavhengig av deres oppholdsstatus.

I 2022 var det i gjennomsnitt 85 400 ikke-bosatte lønntakere (målt som gjennomsnitt av kvartalstallene), en oppgang på 23,7 prosent fra 2021 men fortsatt 7,8 prosent færre enn i 2019, året før koronapandemien. I de tre årene før pandemien økte antall ikke-bosatte med rundt 5 700 personer årlig. Figur 7.3 viser månedstall for antall lønntakere (ikke sesongjustert), og illustrerer hvordan antall ikke-bosatte lønntakere er under trenden fra før koronapandemien mens totalt antall lønntakere er om lag på trenden fra før pandemien. Oppgangen i antall ikke-bosatte lønntakere fra 2021 til 2022 i industrien var på 11,7 prosent, mens oppgangen i forretningsmessig tjenesteyting og overnattings- og serveringsvirksomhet var på henholdsvis 36,1 og 74,4 pro-

⁸ Fredriksen, D., Holmøy, E., Strøm, B. og Stølen, N. M. (2019): Betydningen av pensjonsreformen for arbeidstilbud og offentlige finanser. *Søkelys på arbeidslivet*, 36 (4), 266–281.

⁹ Litt under 6 800 lønntakere (bosatte og ikke-bosatte) fra Ukraina jobbet i Norge i februar 2023, en økning på om lag 51 prosent fra februar 2022.

Figur 7.3 Antall lønntakere, alle (venstre akse) og ikke-bosatte (høyre akse). 1 000 personer, ikke sesongjustert

Kilde: Statistisk sentralbyrå

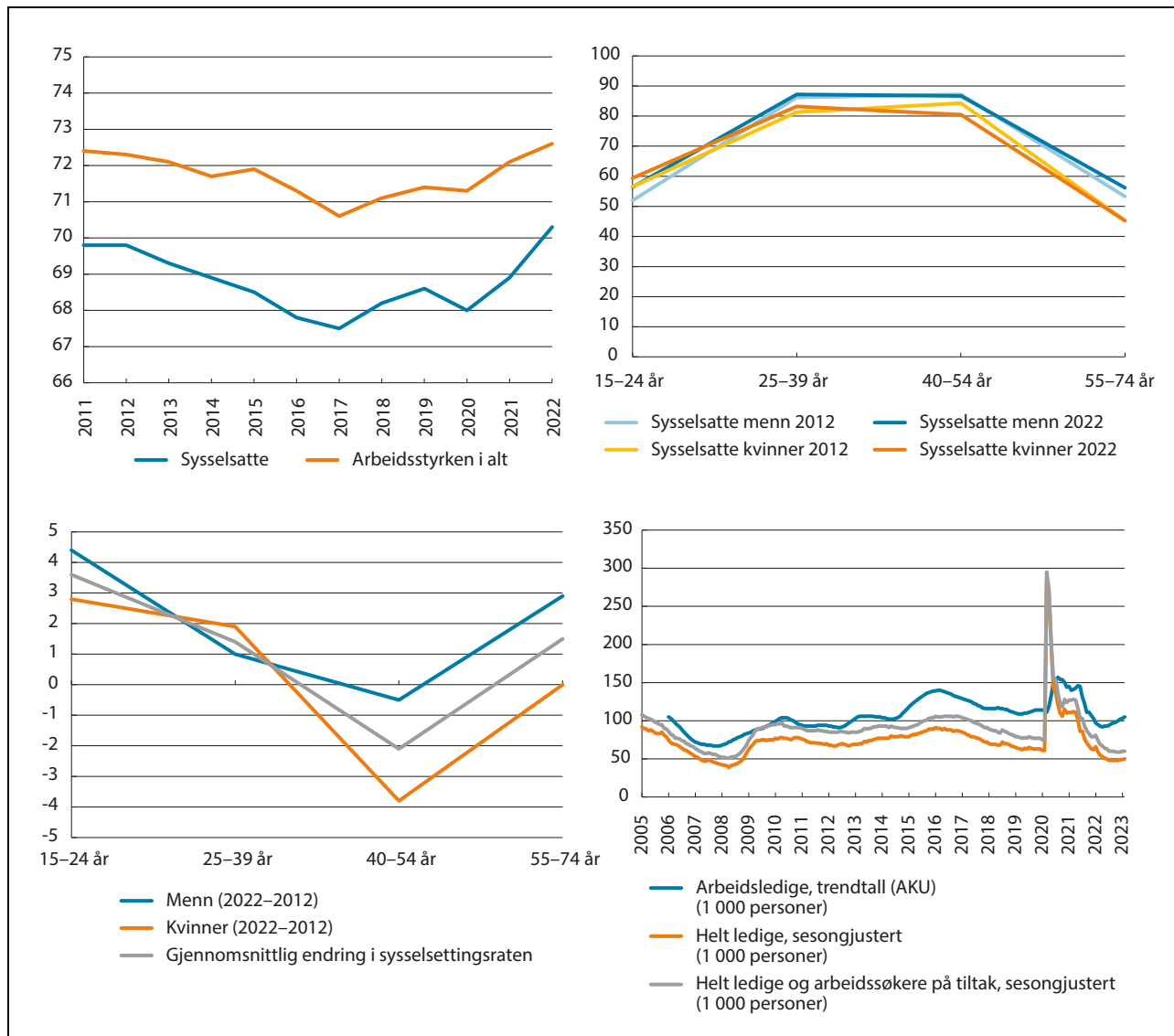
sent. Bygge- og anleggsvirksomhet, som er den største næringen blant ikke-bosatte lønntakere med om lag 27 prosent av alle ikke-bosatte lønntakere, hadde en oppgang i antall ikke-bosatte lønntakere fra 2021 til 2022 på 22,9 prosent.

7.4 Arbeidsledighet

Tall fra AKU viser at arbeidsledigheten (målt som trendtall), som lå på om lag 3,5 prosent i slutten av 2021 etter et markant fall fra sommeren 2021, holdt seg forholdsvis stabil gjennom 2022 på mellom 92 000 og 102 000 personer, se panel D i figur 7.4¹⁰. Dette tilsvarte 3,1 til 3,4 prosent av arbeidsstyrken. I februar 2023 var arbeidsledighetsraten på 3,6 prosent. Den bruddjusterte AKU-arbeidsledigheten for 2022 sett under ett var 3,2 prosent, ned fra 4,4 prosent i 2021. Dette er lavere enn gjennomsnittet på 4,1 prosent over perioden 2010–2019 før pandemien.

Den bruddjusterte arbeidsledigheten i 2022 viser at det i gjennomsnitt var 43 000 arbeidsledige kvinner og 53 000 arbeidsledige menn, se tabell 7.2. Sammenlignet med året før var det

¹⁰ Månedstall fra AKU som brukes i dette kapitlet er trendtall, som representerer den langsiktige tendensen og konjunktursykluser, og som har bedre aktualitet enn de tremåneders glidende gjennomsnittene. Se boks 7.3 for mer om månedstall fra AKU.

Figur 7.4 Utviklingen i sysselsetting og arbeidsledighet

- AKU-tall for sysselsetting og arbeidsstyrke (panel A) og sysselsetningsrate etter kjønn og aldersgrupper (panel B og C) er bruddjustert, mens AKU-tall for arbeidsledige (panel D) er målt som bruddjusterte trendtall. Bruddjusteringen medfører flere sysselsatte og arbeidsledige i AKU. Se boks 7.2 for detaljer.
- I november 2018 var det brudd i NAVs statistikk for arbeidsledige. NAV publiserer tall som er korrigerede for dette bruddet både for registrerte arbeidsledige og for summen av registrerte arbeidsledige og personer på tiltak. Ettersom de korrigerede tallene kun dekker perioden etter januar 2013 er ikke NAVs tall sammenlignbare før og etter januar 2013. Bruddet anses å være tilnærmet ferdig per januar 2019. Dermed er tall fra januar 2020 sammenlignbare med året før.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsdirektoratet

totalt 32 000 færre arbeidsledige, hvorav 14 000 kvinner. Generelt jobber det flere menn enn kvinner i konjunkturutsatte næringer, noe som tilsier at det i en nedgangskonjunktur er størst økning i andelen arbeidsledige menn.¹¹ I starten av koronapandemien ble derimot kvinner rammet i større grad enn menn. Årsaken til dette var at nedstengingen av samfunnet i første omgang

påvirket næringer med en overrepresentasjon av kvinner, noe som gjorde at arbeidsledigheten i større grad traff kvinner enn i et vanlig konjunkturforløp. Kvinner med innvandrerbakgrunn ble aller hardest rammet.¹² Etter hvert ble det flere menn blant de permitterte, og forskjellen avtok.

¹¹ Jensen, R. S. og Øistad, B. S. (2019): Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet på virksomhetsnivå. Fafo-rapport 2019:17.

¹² Bratsberg, B., Eielsen, G., Markussen, S., Raaum, O., Røed, K. og Vigtel, T. C. (2020): Koronakrisens første uker – hvem tok støytet i arbeidslivet? *Samfunnsøkonomen*, 2, 41–50.

Tabell 7.2 Arbeidsledige og midlertidig ansatte, ifølge AKU

	Nivå 2022	Endring fra året før				
		2018	2019	2020	2021	2022
Arbeidsledige i alt, 1 000 personer	96	-9	-2	25	-8	-32
Kvinner	43	-2	-2	12	-4	-14
Menn	53	-8	0	12	-3	-18
Midlertidig ansatte, 1 000 personer ¹	231	-9	-2	25	-8	-32
		Prosentvis endring fra året før				
Andel midlertidig ansatte, i prosent ¹	8,5	0,0	-6,0	-2,5	20,8	-8,6

¹ Nivået for 2022 viser midlertidig ansatte i prosent av alle ansatte. Tidsserien er ikke bruddjustert og dermed må endringen fra 2020 til 2021 tolkes med varsomhet, se kapittel 7.6 for mer om bruddet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ikke-bruddjusterte tall fra AKU viser at det i 4. kvartal 2022 var 6 000 personer med lange arbeidsledighetsperioder (definert som sammenhengende arbeidsledig i over ett år), noe som er halvparten av tilsvarende antall i både 4. kvartal 2021 og 4. kvartal 2020. *Langtidsledige* over 26/53 uker regnes hos NAV som personer som ikke har vært i jobb eller på arbeidsmarkedstiltak i minst 26/53 uker (varighet som helt ledig).¹³ Dette inkluderer også helt permitterte som fortsatt har et arbeidsforhold. I 2022 var det i gjennomsnitt 15 300 langtidsledige over 26 uker og 7 800 langtidsledige over 53 uker, se tabell 7.3. I februar 2023 var 12 000 personer langtidsledige over 26 uker, en reduksjon på 41,0 prosent sammenlignet med februar 2022 og 28,3 prosent sammenlignet med februar 2020.

NAVs statistikk over arbeidsledighet viser at summen av *registrert helt ledige og personer på tiltak* (sesongjustert) i gjennomsnitt var 80 100 i 4. kvartal 2021. Det tilsvarte 2,9 prosent av arbeidsstyrken (sesongjustert), og var under gjennomsnittet for 2021. Andelen registrert som helt ledige og personer på tiltak falt deretter fra 2,8 prosent i januar 2022 til 2,0 prosent i februar 2023, se panel D i figur 7.4. Tall fra NAV viser at andelen av de helt ledige (ikke sesongjustert) som var per-

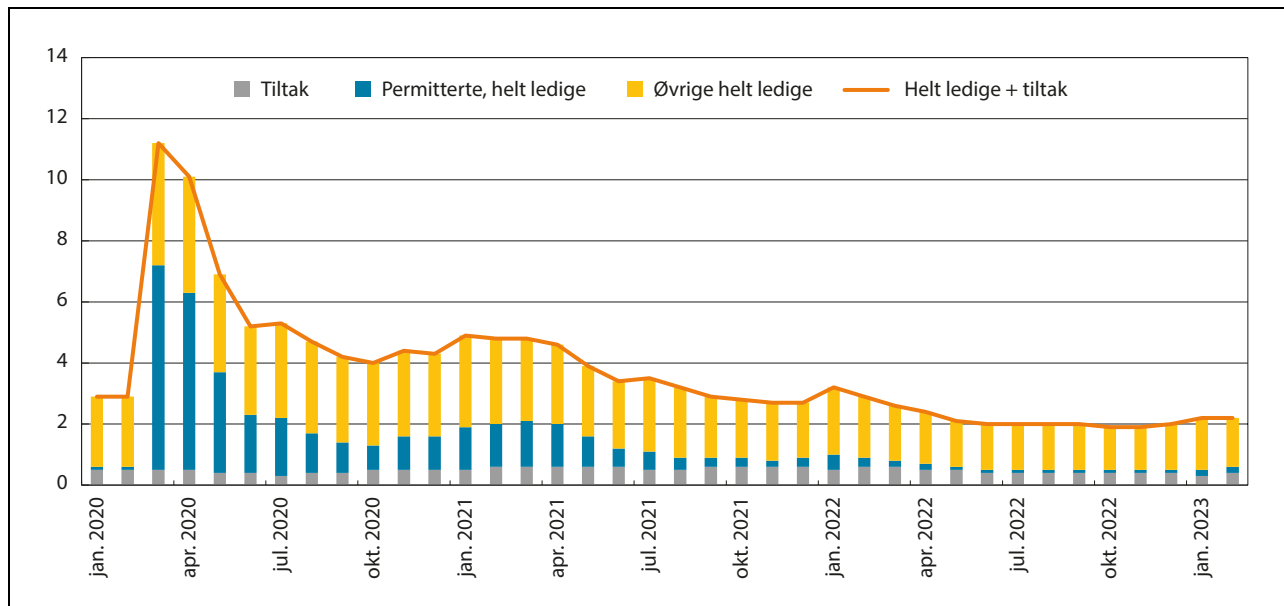
mitterte falt fra 19,2 prosent i januar 2022, da det fortsatt var smitteverntiltak i forbindelse med koronapandemien, til 3,6 prosent i september 2022, se figur 7.5. Deretter har andelen tatt seg opp til 9,8 prosent i februar 2023, fra 7,0 prosent i desember 2022. Antall permitterte økte med 3 100 i januar og 4 000 i februar sammenlignet med desember, og permitteringer av personer fra bygg og anlegg stod for en stor andel av økningen. Av de 9 800 permitterte i februar var 2 400 fra bygg og anlegg, en konjunktursensitiv yrkesgruppe. Selv om endringen i antall permitterte fra desember til januar er ikke sesongjustert, er økningen likevel større enn det vanlige sesongmønsteret for permitteringer rundt nyttår skulle tilsi.¹⁴

I januar 2022 var det yrkene som fortsatt var mest berørt av smitteverntiltakene som hadde den høyeste arbeidsledigheten (sesongjustert), med 6,6 prosent helt ledige eller på tiltak innen reiseliv og transport og 4,3 prosent helt ledige eller på tiltak innen serviceyrker, se figur 7.6.¹⁵ Den markante nedgangen i arbeidsledigheten for reiseliv og transport utover våren kan ses i sammenheng med en lettelse av smitteverntiltak fra og med februar 2022. Innenfor industriarbeid og bygg og anlegg økte antall registrert som helt ledig eller på tiltak noe fra oktober 2022 til februar 2023.

¹³ Varigheten regnes fra det tidspunkt en person første gang melder seg som helt arbeidsledig eller når personen melder seg som helt arbeidsledig etter avbrudd av minst to ukers varighet. Avbrudd omfatter (i) deltakelse i arbeidsmarkedstiltak, (ii) heltidsarbeid, (iii) deltidsarbeid, og (iv) perioder hvor personen ikke er arbeidssøker. Varigheten er definert som en sammenhengende ledighetsperiode der nevnte brudd ikke har forekommet, og personen ikke er definert med nedsatt arbeidsevne.

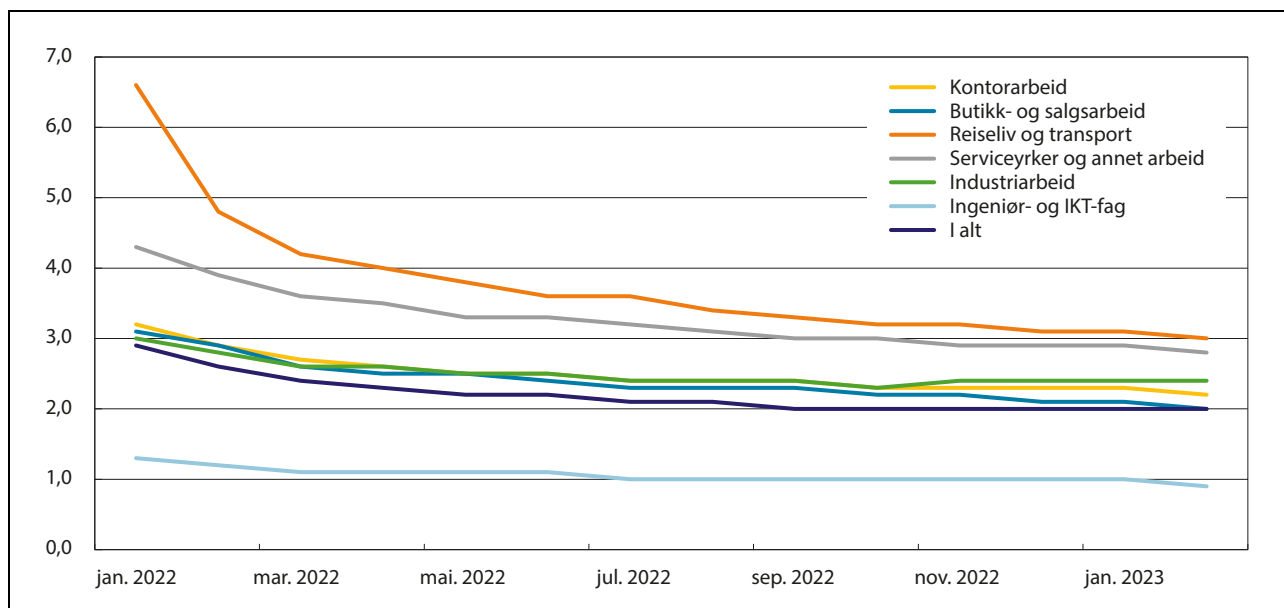
¹⁴ Sørbo, J. (2023): Arbeidsmarkedet nå – januar 2023. Arbeids- og velferdsdirektoratet.

¹⁵ Andel av arbeidsstyrken etter yrke er beregnet fra antall helt ledige og personer på tiltak (sesongjustert) etter yrke delt på arbeidsstyrken etter yrke avledet fra månedstall (ikke sesongjustert) for permitterte etter yrke.

Figur 7.5 Utvikling i registrert arbeidsledighet (helt ledige) og personer på tiltak. Andel av arbeidsstyrken (ikke sesongjustert)

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Figur 7.6 Utvikling i registrert arbeidsledighet (helt ledige) og personer på tiltak, utvalgte yrker. Andel av arbeidsstyrken (sesongjustert)

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

7.5 Ledige stillinger

Fra et allerede høyt antall i 2021 var det i første halvdel av 2022 en ytterligere økning i tilgangen på ledige stillinger, før tilgangen deretter avtok. Endringene siste år ble dermed mindre enn året før, se tabell 7.3. Økningen i tilgangen på ledige stillinger registrert hos NAV (målt som sum av til-

gang på ledige stillinger per år) fra 2021 til 2022 var på 5,5 prosent, mens tilsvarende tall fra SSB over beholdningen av ledige stillinger (målt som gjennomsnittlig beholdning gjennom året) økte med 20,3 prosent.

Sesongjusterte tall fra SSB viser at veksten i antall ledige stillinger var høyest i 1. kvartal 2022, og spesielt for forretningsmessig tjenesteyting.

Tabell 7.3 Registrerte arbeidsledige og tiltaksdeltakere, og ledige stillinger.¹ I 1 000 personer, om ikke annet er angitt.

	Nivå	Endring fra året før					
	2022	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Registrert helt ledige, gjennomsnitt, NAV	52,1	-9,6	-8,7	-2,1	78,5	-53,1	-36,7
Langtidsledige over 26 uker ²	15,3	-1,3	-2,6	-0,5	8,2	4,6	-15,1
Langtidsledige over 53 uker ²	7,8	0,1	-0,6	0,0	1,4	5,0	-5,9
Helt permitterte, gjennomsnitt	4,6	-1,3	-1,1	-0,6	57,6	-36,8	-17,6
Tiltaksdeltakere, gjennomsnitt	12,8	2,1	-3,1	-2,1	-1,3	3,2	-3,3
Delvis ledige, gjennomsnitt	25,3	-2,5	-3,6	-1,9	60,3	-29,7	-31,4
Tilgang ledige stillinger, NAV ³	575,2	54,6	132,7	7,3	-1,8	126,5	30,2
Ledige stillinger (nivå), SSB ⁴	106,8	6,5	8,3	4,6	-9,8	26,1	18,0
Ledige stillinger (prosent), SSB ⁵	3,4	0,2	0,2	0,2	-0,3	0,8	0,4

¹ Gjennomsnittlige månedstall. Det er brudd i NAVs statistikk over antall arbeidsledige fra og med november 2018 på grunn av ny registreringsmetode. Bruddet anses å være tilnærmet ferdig per januar 2019. Dermed er tall fra januar 2020 sammenlignbare med året før. Fra og med 1. januar 2021 overtok NAV ansvaret for statistikken omregistrerte ledige fordelt etter utdanning og innvandrerbakgrunn, i henhold til nasjonalt program for offisiell statistikk.

² Alle arbeidsledige med en sammenhengende arbeidsledighetsperiode på minst 26/53 uker (varighet som helt ledig) som ikke har vært i jobb eller vært i arbeidsmarkedstiltak.

³ Total tilgang gjennom året, ikke gjennomsnitt per måned. Økningen i ledige stillinger fra 2017 til 2018 skyldes delvis at NAV gradvis har forbedret datainnhenting til ledige stillinger og utvidet omfanget til statistikkilden.

⁴ Statistikken baserer seg på en utvalgsundersøkelse som gjennomføres hvert kvartal. Statistikken viser nivået og utviklingen for antall ledige stillinger totalt og fordelt på næring, målt som en beholdningsstørrelse. Statistikken er sammenlignbar med tilsvarende statistikk i europeiske land. Nivået fra SSBs statistikk for ledige stillinger er høyere enn NAVs månedlige statistikk, da SSBs statistikk blant annet også inneholder ledige stillinger som utelukkende er utlyst på virksomhetenes egne hjemmesider.

⁵ Ledige stillinger i prosent av antall stillinger (sum av ledige stillinger og antall arbeidstakerforhold).

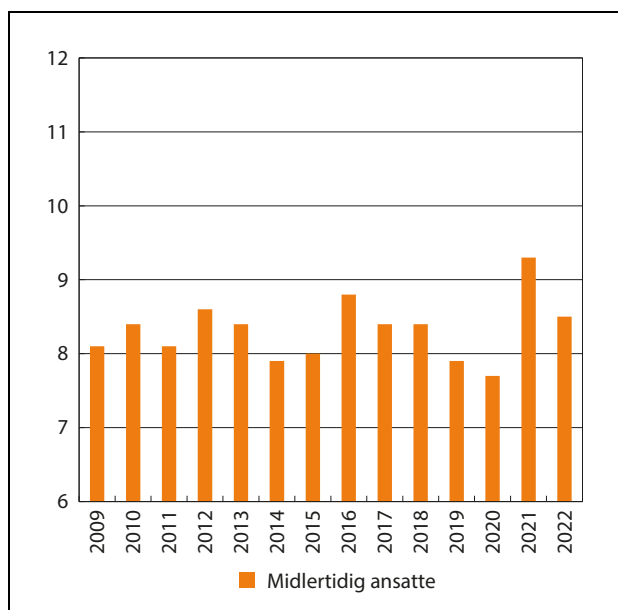
Kilder: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå

Den sesongjusterte veksten i totalt antall ledige stillinger avtok deretter i 2. kvartal og falt med 6,9 prosent i 3. kvartal, før den økte igjen i 4. kvartal. I 3. kvartal trakk spesielt overnattings- og serveringsvirksomhet og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting ned den sesongjusterte veksten i totalt antall ledige stillinger, mens varehandel og helsetjenester bidro positivt i 4. kvartal. Sesongjusterte tall for ledige stillinger som andel av totalt antall stillinger (sum av antall stillinger og arbeidsforhold) nådde en topp i 4. kvartal 2022 etter et noe lavere 3. kvartal.¹⁶ I 4. kvartal bidro forretningsmessig tjenesteyting og overnattings- og serveringsvirksomhet positivt til denne indikatoren, mens industri trakk ned.

Økningen i tilgangen på ledige stillinger registrert hos NAV fra 2021 til 2022 var spesielt stor innen reiseliv og transport (21,0 prosent), undervisning (65,3 prosent) og serviceyrker (33,1 prosent). Sammenlignet med 2019 økte tilgangen på stillinger i disse yrkesgruppene med om lag henholdsvis 67, 130 og 94 prosent. Målt i antall var tilgangen på ledige stillinger i 2022 størst i helse, pleie og omsorg med 131 200 ledige stillinger, en økning på 19,0 prosent fra 2021 og 66,4 prosent fra 2019. Månedstall for tilgang på ledige stillinger per virkedag fra NAV (ikke sesongjustert) viste en nedgang (målt som prosentvis endring fra samme måned året før) fra og med juni 2022 og ut året, med en videre nedgang i januar og februar 2023. Nedgangen gjaldt særlig bygg og anlegg og industriarbeid. De sesongjusterte tallene viste på sin side et stabilt nivå i tilgangen på ledige stillinger per virkedag fra og med juni.¹⁷

¹⁶ NHOs undersøkelse av medlemsvirksomheter (Økonomisk overblikk 2022/4) og Regionalt nettverk fra Norges Bank (Regionalt nettverk 2022/4) pekte begge i retning av et redusert omfang av rekrutteringsproblemer mot slutten av 2022.

¹⁷ NAV (2023): Arbeidsmarkedet nå – februar 2023. Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Figur 7.7 Midlertidig ansatte, i prosent av alle ansatte. Ikke-bruddjustert¹

¹ Tidsserien er ikke bruddjustert, og dermed må sammenligning av nivå i 2021/2022 med tidligere år og endring fra 2020 til 2021 tolkes med varsomhet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

7.6 Midlertidig ansatte og deltid

Midlertidig ansatte utgjorde ifølge ikke-bruddjusterte tall fra AKU 8,5 prosent av alle ansatte i 2022, se tabell 7.2. I perioden 2009–2021 har andelen variert mellom 7,7 og 9,3 prosent (se figur 7.6), med en nedgang fra 9,3 prosent i 2021 til 8,5 prosent i 2022. Flere personer som tidligere ville vært klassifisert som selvstendig næringsdrivende nå blir definert som ansatte i AKU etter omleggingen i januar 2021. Denne endringen kan forklare noe av utviklingen fra 2020 til 2021, se figur 7.7.¹⁸

¹⁸ Horgen, E. H. og Sundt, C. (2021): Beskrivelse av brudd i sentrale variabler i AKU. Statistisk sentralbyrå.

Heltidssysselsatte lønnstakere utgjorde ifølge AKU 74,8 prosent i 2022, mens 25,2 prosent var deltidssysselsatte. Innslaget av deltid er svakt redusert fra året før, men andelen deltidssysselsatte lønnstakere med kort deltid (1–19 timer per uke) har økt noe. 106 000 personer i gruppen av deltidssysselsatte i alt i 2022 ønsket og kunne jobbe mer.¹⁹ Det var en reduksjon på 5,4 prosent fra 2021.

Gruppen av deltidssysselsatte som ønsket og kunne jobbe mer, sammen med arbeidsledige personer (som søker jobb og er tilgjengelig), personer utenfor arbeidsstyrken som har søkt jobb men ikke er tilgjengelig, og personer utenfor arbeidsstyrken som ikke har søkt jobb men som er tilgjengelig utgjorde 7,2 prosent av befolkningen i 2022, en reduksjon fra 8,6 prosent i 2021.²⁰ Reduksjonen i antall arbeidsledige personer betydde mest for nedgangen.

7.7 Lønnstakernes tilknytning til utdanning og velferdsordninger

Statistikken over sysselsatte (lønnstakere) og kombinasjon av utdanning og mottak av ytelser omfatter bosatte i alderen over 15 år. Tellingstidspunktet er 4. kvartal hvert år og statistikken foreligger til og med 2021. Tabell 7.4 viser at det i 2021 var 71,8 prosent av lønnstakerne som ikke kombinerte arbeid med andre statuser, og at 13,5 prosent kombinerte arbeid med et utdanningsforløp. Sistnevnte andel har økt jevnt fra 11,9 prosent i 2016. I 2021 falt andelen lønnstakere som falt under kategorien «ellers». Dette må ses i sammenheng med en reduksjon i andelen lønnstakere som var arbeidsledige og permitterte i 2020 som følge av koronapandemien.

¹⁹ Dette er personer som ønsker å jobbe mer og kan starte med økt arbeidstid innen én måned (omtalt som ufrivillig deltid i AKU). Til forskjell fra undersysselsatte behøver de ikke å ha forsøkt å få lengre arbeidstid.

²⁰ Sundt, C. (2022): Hvilke indikatorer har vi for arbeidsmarkedet? Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.4 Lønnstakernes tilknytning til utdanning og velferdsordninger

	2019		2020		2021*	
	Personer	Prosent	Personer	Prosent	Personer	Prosent
Kun lønnstakere	1 869 202	73,1	1 811 919	71,7	1 878 147	71,8
Lønnstakere						
– under ordinær utdanning	312 775	12,2	317 109	12,5	352 566	13,5
– som mottar arbeidsavklaringspenger	23 011	0,9	24 163	1,0	26 594	1,0
– som mottar uføretrygd	49 413	1,9	47 023	1,9	48 779	1,9
– som mottar AFP/alderspensjon	110 435	4,3	104 819	4,1	109 912	4,2
– ellers	190 492	7,5	223 663	8,8	199 005	7,6
Lønnstakere samlet	2 555 328	100	2 528 696	100	2 615 003	100,0

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kapittel 8

Utviklingen i konkurranseevnen

- Relative timelønnskostnader mellom norsk industri og industrien hos handelspartnerne i EU målt i felles valuta anslås å ha økt med 1,4 prosent i 2022. Timelønnskostnadsveksten i norsk industri anslås å ha vært lavere enn i industrien hos våre handelspartnere i EU, men en styrking av kronen mot EU-valutaene bidro til at timelønnskostnadene i norsk industri målt i felles valuta gikk opp. Anslaget på relative timelønnskostnader i fjor er basert på foreløpige nasjonalregnskapstall for Norge og arbeidskraftkostnadsindekser for handelspartnerne i EU. Anslaget er usikkert. Prisutviklingen bidrar til usikkerhet om den videre lønnsutviklingen hos handelspartnerne.
- Industriens kostnadmessige konkurranseevne ble svekket fra 2000 til 2013, men bedret seg deretter frem til 2020. Både svekkelsen frem til 2013 og bedringen i årene etterpå må ses i sammenheng med utviklingen i kronekursen. De to siste årene har en styrking av kronen bidratt til at vel 7 prosent av bedringen er blitt reversert.
- Gjennomsnittlige timelønnskostnader i norsk industri var i 2022 anslagsvis 24 prosent høyere enn et handelsvektet gjennomsnitt av våre handelspartnere i EU, 28 prosentpoeng lavere enn i 2013 og 8 prosentpoeng høyere enn for to år siden. At timelønnskostnadene er høyere i norsk industri enn i industrien hos våre handelspartnere, reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå.
- Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt produktiviteten i norsk industri, målt ved bruttoprodukt per timeverk, med 2,0 prosent i fjor, etter å ha økt med 2,7 prosent året før. Produktivitsveksten i norsk industri i perioden 2012–2021 var i gjennomsnitt 0,8 prosent per år, 0,8 prosentpoeng lavere enn et vektet gjennomsnitt av handelspartnerne.
- I perioden 2012–2021 økte produktiviteten i Fastlands-Norge med i gjennomsnitt 1,0 prosent per år, dvs. på linje med et vektet snitt av våre handelspartnere. I fjor økte produktivi-

teten i fastlandsøkonomien med 0,4 prosent ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall.

- I 2021 var Norges BNP, fratrukket petroleumsrenten og regnet per innbygger, 40 prosent høyere enn OECD-gjennomsnittet. Nivået i Norge er blant de høyeste i OECD-området, selv når petroleumsrenten holdes utenfor.

8.1 Innledning

Omfattende deltakelse i internasjonal handel med varer og tjenester har gjort det mulig for Norge å oppnå en høyere materiell levestandard enn hva som ville vært mulig dersom norsk økonomi hadde vært mer skjermet mot utenlandsk konkurranse. Fordelene vil imidlertid bli redusert hvis Norge ikke klarer å sørge for en effektiv ressursutnyttelse, herunder full sysselsetting, og en akseptabel inntektsfordeling. For å høste gevinstene ved internasjonalt varebytte, må man klare å omstille ressurser som blir ledige som følge av endringer i markedsforholdene. Land som deltar i det internasjonale vare- og tjenestebytet må også over tid ha en rimelig balanse i utenriksøkonomien. Et lands konkurranseevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som en har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling. Et land har ikke nødvendigvis god konkurranseevne selv om det har balanse i utenriksøkonomien, dersom for eksempel store deler av landets arbeidsstyrke er arbeidsløse. Men full sysselsetting og lav arbeidsledighet sammen med store underskudd i utenriksøkonomien, tilsier også at et land har svakere konkurranseevne enn hva som kan være bærekraftig over tid.

Det er viktig å skille mellom konkurranseevnen for enkelt næringer og for Norge som helhet. Konkurranseevnen for en næring beror på næringens lønnsomhet og dens evne til å avlønne innsatsfaktorene. En lønnsom næring må både

kunne hevde seg i konkurranse med utenlandske bedrifter på produktmarkedene, og med andre norske næringer i faktormarkedene, herunder arbeidsmarkedet. En økonomi i vekst og med en høy omstillingsgrad vil være kjennetegnet av ulik utvikling i konkurranseevnen for de enkelte næringene. I konkurransen om knappe faktorer må noen næringer trappe ned sin virksomhet, mens andre kan ekspandere i takt med økt lønnsomhet. Dersom en næring mottar subsidier i tilknytning til sin virksomhet, kan dette bedre næringens konkurranseevne, men det fører normalt til en dårligere utnyttelse av ressursene samlet sett, og dermed ikke bedre konkurranseevne i samfunnsøkonomisk forstand.

I dette kapitlet ser vi på noen utvalgte indikatorer for utviklingen i industriens konkurranseevne. I avsnitt 8.2 presenteres tall og anslag for utviklingen i lønnskostnader. I avsnittet ser vi også på forskjell i lønnskostnadsnivåene i industrien i Norge og andre land. I avsnitt 8.3 gir vi en beskrivelse av utviklingen i produktiviteten. For alle indikatorene som presenteres i kapitlet sammenligner vi Norge med et aggregat av våre viktigste handelspartnere, jf. boks 8.1.

8.2 Indikatorer for kostnadsutviklingen

Lønnskostnadene er den enkeltfaktoren som betyr mest for kostnadene i næringslivet. Lønnskostnadene kan blant annet måles ved timelønnskostnader og lønnskostnader per produsert enhet. Svakere krone kan bedre eksportbedrifte-

nes inntekter og bedrer isolert sett bedriftenes konkurransesituasjon mot utlandet. Foruten lønnskostnadene vil andre kostnadskomponenter som energikostnader, kapitalkostnader, transportkostnader og andre kostnader til innenlandsk produsert produktinnsats ha betydning for norske bedrifters muligheter til å kunne hevde seg i den internasjonale konkurransen. Videre vil også produktivitetutviklingen og offentlige avgifter og subsidier være av betydning for konkurranseevnen.

Utviklingen i industriens internasjonale konkurranseevne avhenger også av produktivets- og kostnadsutviklingen i øvrige deler av norsk næringsliv. Disse næringene leverer produktinnsats, energi og kapitalvarer til industrien. Jo billigere disse leveransene er, desto bedre blir industriens internasjonale konkurranseevne. Videre konkurrerer industrien med øvrige næringer om innsatsfaktorer som blant annet arbeidskraft. Lavere lønninger i andre næringer kan bidra til en bedring i industriens konkurranseevne ved at det blir lettere og billigere for industrien å skaffe arbeidskraft og kapitalvarer. Kostnadsutviklingen i industrien kan derfor ikke ses uavhengig av kostnadsutviklingen i norsk økonomi for øvrig. Konkurranssevneforbedringen fra svakere krone, dempes av dyrere produktinnsats på importerte varer og tjenester. Dette gir også insentiver til å erstatte importerte produkter med norskproduserte varer og tjenester som så vil dempe kostnadseffekten igjen.

Forutsigbare og stabile rammebetingelser kan også bidra til å styrke næringslivets konkurranseposisjon.

Boks 8.1 Norges handelspartnere

For å vurdere utviklingen i konkurranseevnen til norsk næringsliv, sammenlignes gjerne ulike indikatorer i Norge med tilsvarende størrelser hos våre handelspartnere. Ved beregning av handelspartneraggregat, legger utvalget til grunn beregninger av OECD for Norges handelspartnere. Beregningsutvalget har i denne rapporten benyttet konkurransevekter fra OECD for Norges handelspartnere for perioden 1997–2020.

Konkurransevektene til OECD gjenspeiler handelsstrømmene med de enkelte landene i

hvert av årene i perioden, og er derfor forskjellige for hvert år i perioden 1997–2020. Utvalget har lagt de 25 landene med størst vekter i 2020 til grunn som landsammensetning for handelspartneraggregatet. Denne landsammensetningen er benyttet for alle år, selv om det i perioder har vært variasjoner mht. hvilke 25 land som har hatt størst vekter. Basert på landsammensetningen og OECDs konkurransevekter for de ulike årene, er det beregnet et vektet handelspartneraggregat for hvert år i perioden 1997–2020.

Boks 8.1 (forts.)

Tabell 8.1 viser landsammensetningen og vektene for 2020 som er benyttet i denne rapporten¹. I tillegg viser tabellen vektene for 2016 i utvalgets rapport i fjor². Den største endringen fra de gamle til de nye vektene er for Sør-Korea

som får markert lavere vekt. Singapore og Estland går ut av aggregatet, mens Østerrike og Romania kommer inn. Norges største handelspartnere er fortsatt Sverige, Tyskland, Danmark, Nederland og Storbritannia.

Tabell 8.1 Sammensetning av handelspartneraggregat. Prosent

Nr.	Land	Vekter for 2020 i denne rapporten	Vekter for 2016 i fjorårets rapport	Differanse
1	Sverige	22,6	21,1	1,6
2	Tyskland	13,1	13,9	-0,8
3	Danmark	8,9	8,5	0,4
4	Nederland	8,1	6,9	1,2
5	Storbritannia	7,1	6,0	1,1
6	Kina	4,9	3,9	0,9
7	Polen	3,8	3,6	0,2
8	USA	3,8	5,7	-1,9
9	Frankrike	2,7	2,4	0,3
10	Canada	2,7	1,7	1,0
11	Belgia	2,6	2,6	-0,1
12	Italia	2,5	2,5	0,0
13	Finland	2,4	2,5	-0,1
14	Spania	2,1	2,2	0,2
15	Sør-Korea	2,0	5,5	-3,5
16	Russland	1,5	1,1	0,5
17	Japan	1,4	1,4	-0,1
18	Litauen	1,3	1,1	0,2
19	Brasil	1,3	1,1	0,2
20	Tsjekkia	1,1	1,1	0,0
21	Tyrkia	1,0	0,8	0,2
22	Sveits	1,0	1,1	-0,1
23	Østerrike	0,8	0,0	0,8
24	Taiwan	0,7	0,7	0,0
25	Romania	0,7	0,0	0,7
26	Singapore	0,0	2,2	-2,2
27	Estland	0,0	0,8	-0,8
	SUM	100	100	0,0

Kilder: OECD og Beregningsutvalget

Boks 8.1 (forts.)

Nærmere om grunnlaget for beregningen av konkurransevektene

OECD har basert sine beregninger av landvektene på omfanget av import og eksport mellom Norge og andre land av alle varer unntatt gruppe 3 i det internasjonale klassifiserings-systemet for handelsstatistikk (SITC³). Denne gruppen består av råolje, naturgass, raffinerte oljeprodukter og strøm.

OECD har gjort en del forenklinger i sine beregninger. Før det første har OECD ikke inkludert handel med tjenester. I 2022 utgjorde tjenester 16,1 prosent av Norges eksport, og 32,0 prosent av Norges import. Videre har

OECD ikke brutt handelsstrømmene ned til hver enkelt varetype for å kunne gi et grunnlag for å vurdere i hvilken grad det faktisk er direkte konkurranse mellom norske og utenlandske bedrifter

Konkurransevektene her avviker noe fra eksportvektene som omtales i kapittel 5, se tabell 5.2. Dette er fordi vektene i kapittel 5 er beregnet utelukkende basert på destinasjonen for Norges tradisjonelle vareeksport.

¹ Konkurransevektene i 2020 er videreført for 2021 og 2022.

² I fjorårets rapport benyttet utvalget vektene fra OECD for årene 1997–2016. Vektene i 2016 ble fremskrevet for årene 2017–2021.

³ SITC = Standard International Trade Classification.

8.2.1 Vekst i timelønnskostnader

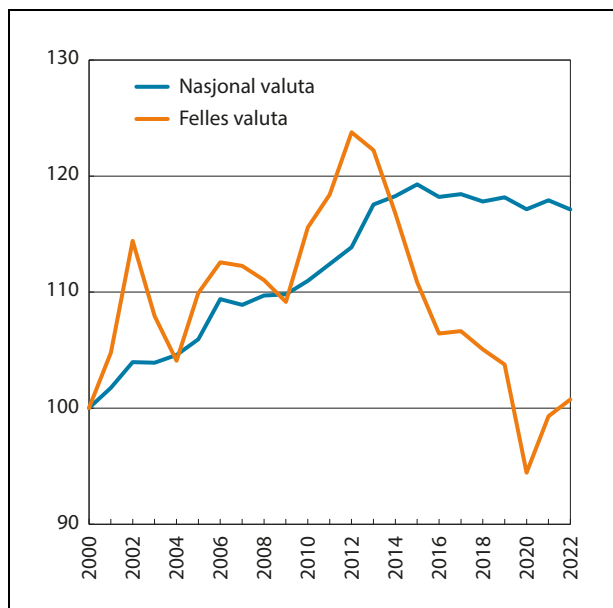
Tabell 8.2 og figur 8.1 viser utviklingen i lønnskostnader per time for ansatte i industrien i Norge og i industrien hos våre handelspartnere i EU målt i felles valuta.

TBU-sine rapporter har tidligere benyttet Conference Board som kilde for tall for handelspartnerne. Conference Board sluttet for noen år siden å oppdatere sin statistikk, og tallene har derfor gradvis blitt erstattet av tall fra Eurostat. I fjorårets rapport var alle tallene f.o.m. 2017 fra Eurostat. I årets rapport er tallene til Conference Board tatt helt ut, også for tall før 2017. Tallene for handelspartnerne som omtales i kapittel 8.2.1 har derfor bare Eurostat som kilde. Eurostat gir i hovedsak bare tall for land i EU. Sammenligningen er derfor nå med handelspartnerne i EU. Det tilsvarer i underkant av 75 pst. av handelspartneraggregatet, jf. tabell 8.1.

Valutakursen som er benyttet i beregningene av relativ timelønnskostnadsvekst i felles valuta er et vektet aggregat basert på hvilke land vi har lønnskostnadstall for. Se vedleggstabell 4.3 for hvilke land dette er, og se tabell 8.1 for vektene.

Etter at den kostnadmessige konkurransevnen målt ved relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta svekket seg i årene fram til og med 2012, har en markert svekkelse av kronen fram til og med 2020 bidratt til at konkurransevnen har bedret seg igjen. I 2021 bidro en styrking av kronen til at den kostnadmessige

konkurransevnen svekket seg igjen. Basert på foreløpige nasjonalregnskapstall for Norge og arbeidskraftkostnadsindekser for handelspartnerne i EU fra Eurostat, anslås timelønnskostnadsveksten i norsk industri å ha vært 0,7 prosentpoeng lavere enn for et vektet aggregat av våre handelspartnere i EU i fjor. En styrking av kronen, sammenlignet med valutakursene til våre

Figur 8.1 Relative timelønnskostnader i industrien. Norge og handelspartnerne i EU. 2000–2022. Indeks 2000=100

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå

Tabell 8.2 Timelønnskostnader i industrien i Norge og handelspartnerne i EU. Prosentvis endring fra året før

	Gj.snitt perioden	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vekst i lønnskostnader per time											
Norge ¹	2,9	5,1	3,1	2,9	1,6	2,3	2,5	3,6 ³	0,5	3,2	3,8
Handelspartnerne i EU ²	2,6	1,8	2,5	2,0	2,5	2,1	3,1	3,3	1,4	2,5	4,5
Relativ timelønnskostnadsvekst i nasjonal valuta											
	0,3	3,2	0,6	0,8	-0,9	0,2	-0,5	0,3	-0,9	0,7	-0,7
Relativ timelønnskostnadsvekst i felles valuta											
	-2,0	-1,3	-4,4	-5,1	-4,0	0,2	-1,5	-1,2	-9,0	5,2	1,4
<i>Memo:</i>											
Valutakurs for EU-landene ⁴	2,4	4,5	5,3	6,3	3,2	0,0	0,9	1,6	8,9	-4,3	-2,1 ⁵

¹ Lønnskostnad per utførte timeverk i industrien, jf. nasjonalregnskapet.

² Tallene for handelspartnerne i EU er arbeidskraftkostnadsindekser fra Eurostat, se vedleggstabell 4.3. For Nederland foreligger det bare tall tom. 3. kvartal 2022. Anslaget på årsveksten i Nederland i 2022 er beregnet ved å ta veksten fra 1–3. kvartal 2021 til 1–3. kvartal 2022. Tall for handelspartnerne er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt, jf. boks 8.1.

³ Sterkere vekst i lønnskostnader per timeverk enn årslønnsvekst i industrien, forklares i all hovedsak av økte pensjonspremieinnbetalinger i tillegg til økt overtid.

⁴ Et positivt endringstall innebærer en svekkelse av norske kroner. Valutakursaggregatet kan avvike betydelig fra kronens verdi mot enkeltvalutaer. Dette innebærer bl.a. at et veid gjennomsnitt ikke gir et fullstendig uttrykk for den endringen i konkurranse-situasjonen de enkelte bedriftene eller bransjene står overfor.

⁵ Hovedforklaringen på styrkingen til den norske kronen i fjor var at kronen styrket seg markert mot den svenske kronen.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå

Tabell 8.3 Arbeidskraftkostnader i næringsvirksomhet¹. Prosentvis endring fra året før

	Gj.snitt perioden	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vekst i lønnskostnader pr. time											
Fastlands-Norge ¹	3,2	5,0	2,6	2,4	1,1	2,4	3,1	3,8 ⁴	2,9	4,3	3,9
Handelspartnerne i EU ²	2,6	1,6	2,2	2,1	2,4	2,8	2,8	2,9	1,9	2,8	4,9
Relativ timelønnskostnadsvekst i nasjonal valuta											
	0,5	3,4	0,4	0,3	-1,3	-0,4	0,3	0,9	1,0	1,5	-0,9
Relativ timelønnskostnadsvekst i felles valuta											
	-1,8	-1,1	-4,6	-5,6	-4,4	-0,4	-0,6	-0,7	-7,3	6,0	1,2
<i>Memo:</i>											
Valutakurs ³	2,4	4,5	5,3	6,3	3,2	0,0	0,9	1,6	8,9	-4,3	-2,1

¹ Tallene er for markedsrettet virksomhet

² Tall for handelspartnerne er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt, jf. boks 8.1

³ Se note 4 og 5 til tabell 8.2

⁴ Se note 3 til tabell 8.2.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå

handelspartnere i EU, bidro til at den kostnads-
messige konkurransevnen likevel anslås å ha
svekket seg med 1,4 prosent i fjor.

Figur 8.1 viser utviklingen i relative timelønns-
kostnader i industrien siden 2000. I perioden fram
til 2012 økte timelønnskostnadene målt i felles
valuta i norsk industri mer enn hos våre handels-
partnere i EU. En markert svekkelse av kronen
har bidratt til å reversere denne utviklingen.
Utviklingen i valutakursen har variert mye fra år
til år, og bidratt til at det har vært langt større
svingninger i den relative timelønnskostnads-
veksten målt i felles valuta enn i nasjonal valuta.

Dersom vi går ut over industrien og ser på
næringsvirksomhet i bredere forstand har den
kostnadsmessige konkurransevnen bedret seg
med i gjennomsnitt 1,8 prosent per år over de
siste ti årene, jf. tabell 8.3. Som det framgår av
tabellen har arbeidskraftkostnadene i Norge økt
mer enn hos handelspartnerne i EU, men virk-
ningen av kronesvekkelsen i perioden har vært
større.

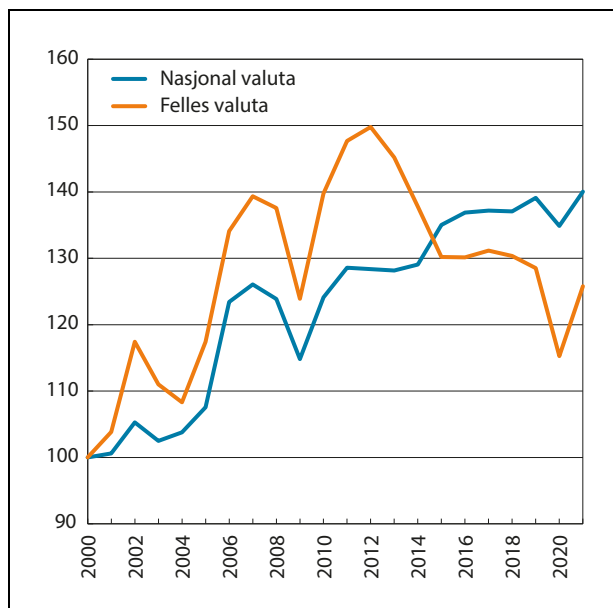
8.2.2 Vekst i lønnskostnader per produsert enhet

Høyere lønnsvekst i Norge enn hos handelspart-
nerne bidro til at lønnskostnadene per produsert
enhet i norsk industri relativt til industrien hos
handelspartnerne økte med 40,1 prosent fra 2000
til 2021, målt i nasjonal valuta. Også for utvik-
lingen i det relative forholdet for lønnskostnader
per produsert enhet har svingningene vært mye
større målt i felles valuta enn i nasjonal valuta, jf.
figur 8.2. Fra 2000 til 2021 økte lønnskostnadene
per produsert enhet i norsk industri med 25,8 pro-
sent mer enn i industrien hos handelspartnerne,
målt i felles valuta.

Dersom en ser på den siste tiårsperioden vi
har tall for (dvs. 2012–2021) har lønnskostnadene
per produsert enhet i norsk industri relativt til
industrien hos handelspartnerne falt med i gjen-
omsnitt 1,6 prosent per år, målt i felles valuta.
Veksten i lønnskostnadene per produsert enhet i
norsk industri var i gjennomsnitt 0,9 prosent
høyere per år enn hos handelspartnerne, men
svekkelsen av kronen mer enn motvirket det.

8.2.3 Vekst i lønnskostnader per sysselsatt i hele økonomien¹

Ifølge tall fra OECDs siste utgave av Economic
Outlook (nr. 2 2022), som ble publisert i novem-

Figur 8.2 Lønnskostnader per produsert enhet
i industrien i Norge relativt til handelspartnerne¹.
2000–2021. Indeks 2000=100

¹ Mens omtalen av timelønnskostnader i avsnitt 8.2.1 sam-
menligner utviklingen i norsk industri med industrien hos
våre handelspartnere i EU, inngår det her også tall for han-
delspartnere utenfor EU. Det er benyttet konkurranse-
kursindeksen til å omregne til felles valuta.

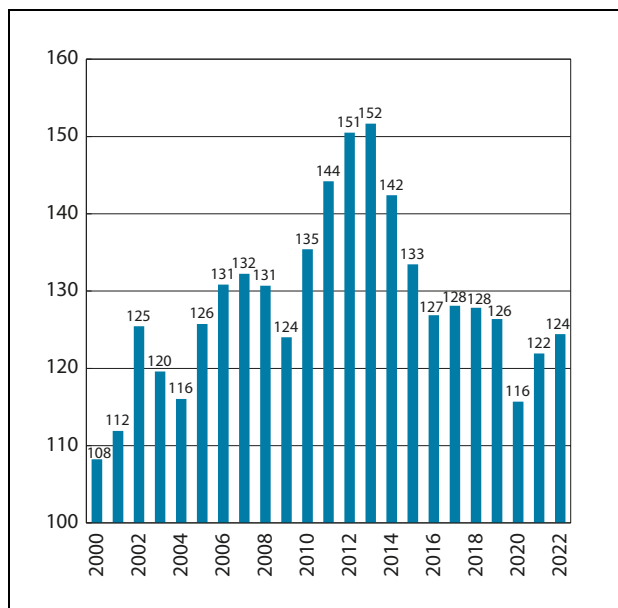
Kilde: OECD

ber i fjor, var veksten i lønnskostnader per syssel-
satt i hele økonomien i Norge 4,9 prosent i 2021,
jf. vedleggstabell 4.4. Det var 1 prosentpoeng
høyere enn et vektet snitt av våre handelspart-
nere, jf. boks 8.1.

OECDs anslag vektet med handelspartner-
aggregatet TBU benytter innebærer en vekst i
lønnskostnadene per sysselsatt hos våre handels-
partnere på 4,6 prosent i 2022 og 5,4 prosent i
2023.

Anslagene fra OECD som presenteres i denne
rapporten er usikre. Ny informasjon om den
økonomiske utviklingen vil kunne bidra til at
anslagene blir revidert i forbindelse med fram-
tidige publikasjoner.

¹ Kildegrunnlaget er «Compensation per employee» som
OECD publiserer i «Economic Outlook» to ganger per år.
Tallene innbefatter all lønn utbetalt til lønnstakere, samt
alle andre arbeidskostnader betalt av arbeidsgivere (f.eks.
arbeidsledighetsforsikring og trygd).

Figur 8.3 Timelønnskostnader i industrien i Norge¹ i forhold til industrien hos handelspartnerne i EU i felles valuta². 2000–2022. Handelspartnerne i figuren=100

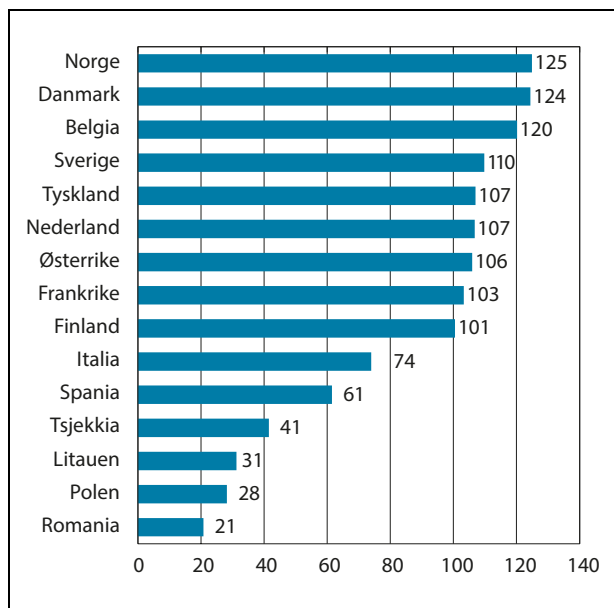
¹ Tallene for Norge er beregnet ved å benytte tall fra nasjonalregnskapet

² Tallene for handelspartnerne er fra Eurostat. Eurostat har publisert nivå tall for hvert år i perioden 2016–2021. Tallet for 2022 og tallene for 2016 i figuren her er anslått ved å benytte arbeidskraftkostnadsindekser fra Eurostat. Nivå-tallene til Eurostat bygger på en arbeidskraftkostnadsundersøkelse som utføres hvert fjerde år. I desember 2022 publiserte Eurostat resultatet for en undersøkelse for 2020. Eurostat har enda ikke oppdatert de årlige nivå-tallene basert på denne siste undersøkelsen. Tallene i figuren her bygger derfor fortsatt på arbeidskraftkostnadsundersøkelsen som Eurostat gjorde for 2016.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå

8.2.4 Lønnskostnadsnivåer i industrien

Forholdet mellom timelønnskostnadene i industrien i Norge og i industrien hos handelspartnerne i EU viste en oppadgående trend fram til 2012, jf. figur 8.3. Både høyere lønnskostnadsvekst i Norge enn hos handelspartnerne og en styrking av kronen bidro. I 2013 var timelønnskostnadene i norsk industri 52 prosent høyere enn i industrien til et vektet snitt av handelspartnerne i EU. En markert svekkelse av kronen bidro til at differansen mellom timelønnskostnadene i norsk industri og i industrien hos handelspartnerne i EU falt de neste årene. I 2016 var timelønnskostnadene i norsk industri 27 prosent høyere enn et vektet snitt av handelspartnerne i EU. I perioden 2016–2019 holdt differansen seg forholdsvis stabil. En markert svekkelse av kronen i 2020 bidro

Figur 8.4 Timelønnskostnader i industrien i Norge og industrien hos Norges handelspartnerne¹ i EU i felles valuta i 2022. Handelspartnerne i figuren=100

¹ Det vektete gjennomsnittet er beregnet ut fra Norges konkurransevekter.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå

til at differansen falt til 16 prosent. Forskjellen i timelønnskostnadsnivå mellom industrien i Norge og industrien hos handelspartnerne i EU var med det på det laveste siden 2004. En reversering av kronesvekkelsen i det første pandemiåret har bidratt til at forskjellen i timelønnskostnader har økt noe igjen de to siste årene, og var i fjor 24 prosent.

Figur 8.4 illustrerer forholdet mellom lønnskostnadene per timeverk i industrien i Norge og i industrien hos handelspartnerne i EU i 2022. Selv om forholdet mellom timelønnskostnadene i industrien i Norge og i industrien hos handelspartnerne har falt markert siden 2013, var nivået i Norge i fjor fortsatt høyere enn de fleste landene i sammenligningen. Dette reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå, samt jevnere fordeling av inntektene, men også at lønnskostnadsveksten i norsk industri i nasjonal valuta har vært høyere enn hos de fleste av handelspartnerne de siste ti årene. Av handelspartnerne i figuren er det bare industrien i Danmark som hadde høyere lønnskostnadsnivå enn norsk industri i fjor. Av de andre handelspartnerne lå lønnskostnadsnivået i Belgia, Tyskland, Sverige, og Nederland relativt høyest i 2022, mens Tsjekkia, Litauen, Polen og Romania lå lavest.

8.2.5 Sammensetningen av lønnskostnadene i industrien

Tabell 8.4² viser at arbeidskraftkostnadene for industriansatte i alle de 12 konkurrentlandene har nærmet seg det norske nivået som var på 505 kroner per time i 2020. Danmarks kostnadsnivå per time lå på 75 prosent av det norske i 2012, men var litt høyere enn det norske nivået i 2020. Hadde vi sammenlignet arbeidskraftkostnadene for industriansatte inklusive lærlinger, ville det danske kostnadsnivået ligget litt under det norske. Ellers viser tabellen at det er klare skiller mellom Øst-Europa, Sør-Europa og Nord-Europa. De østlige landene hadde et kostnadsnivå i 2020 som utgjorde 20–30 prosent av det norske, Sør-Europa med unntak av Frankrike hadde et nivå på 50–60 prosent, mens Nord-Europa varierte fra et nivå på

² Tabell 8.4 sammenligner arbeidskraftkostnadene i industri for de tre siste årgangene av Eurostats arbeidskraftkostnadsundersøkelse, se omtale av kilden i boks 8.2. Nivåsammenligningen er gjort med utgangspunkt i kostnader per time (i felles valuta). Sammenligninger er gjort for arbeidskraftskostnadene utenom lærlinger.

78 prosent av det norske (Finland) til vel 100 prosent (Danmark).

Videre viser tabell 8.4 en oppsplitting av arbeidskraftkostnadene i 2020 på lønn for betalt arbeidstid, ikke arbeidet tid og sosiale kostnader. Betaling for ikke arbeidet tid består av betaling for hellig- og velferdsdager, naturalytelser, uttak av varer fra virksomheten, fri bolig, firmabil, aksjeopsjoner og aksjekjøpsordninger, ordninger som fri kantine, fri transport og alle andre ytelser som blir betalt av arbeidsgiver på vegne av arbeidstaker. I tillegg er opplæringskostnader og eventuelt andre kostnader som arbeidsgiver har (klær, rekrutteringskostnader, flyttegodtgjørelse mv) inkludert. Dette er forskjellig fra innholdet i dataene som tidligere ble hentet fra Conference Board³ der også lønn for sykefravær og ferie var inkludert i betalingen for ikke arbeidet tid. Lønn under ferie inkluderes nå under lønn for arbeidet tid, mens lønn for sykefravær i arbeidsgiverperioden inngår under sosiale kostnader. Sosiale kostnader inkluderer ellers alle pensjons- og trygdeytelser, opplæringskostnader, andre utgifter som betales av arbeids-

³ Se boks 8.4 om endring i bruk av kilde.

Tabell 8.4 Industriens arbeidskraftkostnader per time (eksklusive lærlinger). Konkurrentland sammenlignet med Norge og fordeling av arbeidskraftkostnader på hhv. lønn, lønn for ikke arbeidet tid, samt andre indirekte arbeidskraftkostnader (2020)

	Gjennomsnittlig arbeidskraftkostnader per arbeidet time. Norge = 100			Arbeidet	Ikke	Arbeidet og	Sosiale	Totalt
	2012	2016	2020	tid	arbeidet	ikke arbeidet	kostnader	
				Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.
Norge	100	100	100	70,2	13,4	83,6	17,8	100
Belgia	78,1	87,1	90,7	61,5	12,7	74,2	25,9	100
Danmark	75,6	92,4	100,6	75,3	14,7	90,0	10,0	100
Tyskland	67,2	82,8	91,7	66,4	11,8	78,2	21,8	100
Sverige	76,9	89,0	89,3	55,8	14,3	70,1	29,9	100
Finland	65,1	78,1	78,1	71,2	11,6	82,8	17,1	100
Frankrike	67,1	77,4	89,0	63,9	5,7	69,6	30,5	100
Nederland	61,9	76,6	85,2	70,3	11,5	81,8	18,2	100
Italia	50,4	57,6	62,4	64,4	7,0	71,4	28,8	100
Spania	41,7	47,6	51,4	64,9	8,8	73,7	26,3	100
Litauen	10,3	15,4	21,4	89,4	10,1	99,5	0,5	100
Tsjekkia	18,0	21,5	30,4	61,7	12,0	73,7	26,3	100
Polen	12,7	21,5	30,4	74,0	9,5	83,5	16,5	100

Kilder: Eurostat

Boks 8.2 Sammenligning av lønnskostnader og lønnskompener

I sammenligningen av lønnskostnader og lønnskostnadskomponenter for Norge og andre land har kildematerialet fram til NOU 2022: 4 vært basert på Conference Board, mens fordelingen for Norge var estimert på bakgrunn av arbeidskraftkostnadsundersøkelsen i Statistisk sentralbyrå. Tallmaterialet til Conference Board oppdateres ikke lenger, og man har derfor valgt å hente data fra EU-landenes arbeidskraftkostnadsundersøkelse som gjennomføres i regi av Eurostat hvert fjerde år og siste gang for året 2020.

Den europeiske arbeidskraftundersøkelsen er basert på en harmonisert definisjon av arbeidskraftkostnader, og tallene finnes både med og uten lærlinger. Det framgår av tallene at rapporteringen av data uten lærlinger varierer mellom land. For Norge del publiseres arbeidskraftkostnader årlig med utgangspunkt i data fra a-ordningen. Disse er foreløpig ikke fullt ut harmoniserte med Eurostats definisjoner, men det jobbes for tiden med å tilpasse dataene slik at det som publiseres i Norge være identisk med tallene som ligger for Norge i Eurostats database. For å sikre sammenlignbarheten til andre land, er norske tall i tabell 8.4 hentet fra Eurostats database.

Hovedkomponentene i Eurostats definisjon av arbeidskraftkostnadskomponenter er

1. Lønnskostnader som består av
 - a. Lønn (med og uten lærlinger) og som dekker
 - i. direkte lønn for betalt arbeidstid, samt
 - ii. bonuser, skiftarbeid o.l. også omfatter betalinger til arbeidstakeres spareordninger, betaling for dager som ikke er arbeidet (helligdager og velferdsdager), naturalytelser, uttak av varer fra virksomheten, fri bolig, firmabil,

aksjeopsjoner og aksjekjøpsordninger, samt andre ordninger som fri kantine, fri transport og alle andre ytelser som blir betalt av arbeidsgiver på vegne av arbeidstaker.

- b. Sosiale ytelser som består av trygde- og pensjonsordninger der lovfestede og kollektive ordningene dekker for eksempel sykepenge, arbeidsledighetsstønader osv., ufinansierte sosiale ytelser som dekkes direkte av arbeidsgiver, betalt sykefravær, sluttpakker mv.
2. Kostnader til opplæring, kurs o.l.
3. Andre utgifter betalt av arbeidsgiver (rekrutteringskostnader, arbeidsklær som dekkes av arbeidsgiver, flyttegodtgjørelse mv.)
4. Avgifter/skatter som er basert på lønnsutbetalinger (norsk arbeidsgiveravgift føres her)
5. Subsidiar og refusjoner som gis for å dekke deler av lønnen (dekker ikke refusjoner til arbeidsgiver fra trygde- eller forsikringsordninger).

I tabell 8.4 er utgangspunktet for sammenligningen de samlede arbeidskraftkostnadene og ikke lønnskostnadene slik de er definert under punkt 1 over. Utgangspunktet for dette er at land kan klassifisere utgiftene ulikt, og da vil sammenlignbarheten være best for total kostnaden (punktene 1–5). Eksempelvis er norsk arbeidsgiveravgift ført under punkt 4, skatter, mens andre land fører lignende kostnader under sosiale ytelser (punkt 1.b). Dessuten klassifiseres lønnstilskudd under punkt 5 (subsidiar), en tilskuddspost som vi kan se økte relativt mye for mange land mellom 2016 og 2020 hovedsakelig som en effekt av ekstra lønnstilskudd/refusjoner under pandemien.

giver, avgifter knyttet til lønnsutbetaling og fratrukket subsidiar (eksempelvis lønnstilskudd)⁴.

Gitt den nye kilden og noe endrede definisjoner, avviker spesielt fordelingen på arbeidet og ikke arbeidet tid fra tidligere publiserte tall. For alle landene utenom Sverige har andelen av

arbeidskraftkostnadene på arbeidet tid økt og nærmet seg den norske andelen. For øvrig er andelen til sosiale kostnader i 2020 for mange av landene påvirket av midlertidige lønnstilskudd og refusjoner gitt under pandemien. Ordningene varierer mellom land, men et eksempel som flere land har benyttet, er knyttet til nedkorting av arbeidstid, der arbeidsgivere har fått lønnstilskudd, mot at lønsmottakerne fikk beholde

⁴ Sosiale kostnader omfatter alle postene som er angitt i punktene 1.b, 4 og 5 i boks 8.4.

mesteparten av den normale lønnen. En annet eksempel er refusjon for hele eller deler av arbeidsgivers kostnader til lønn under sykdom.

8.2.6 Elektrisitetspriser

I tillegg til lønnskostnadene er kostnadene ved bruk av andre innsatsfaktorer og kapital viktige for industrien. Tabell 8.5 gir en oversikt over industriens priser på elektrisk kraft, som er av stor betydning for konkurranseevnen for deler av norsk industri. Kostnadene for elektrisitet har gjennomgående vært vesentlig lavere i Norge enn hos handelspartnerne. Ifølge tall fra SSB var gjennomsnittlig pris for norsk industri i 2021 på 44,5 øre/kWh, dvs. vel 43 prosent av det anslåtte nivået hos et vektet aggregat av våre viktigste handelspartnerne.

Tallene i tabell 8.5 under tilsier at elektrisitetsprisene i norsk industri i perioden 2011–2020 utgjorde 40 pst. av nivået hos handelspartnerne. Mens tallene for Norge er fra SSB er det for handelspartnerne brukt tall fra OECD. Dersom en hadde lagt til grunn tallene som OECD publiserer for Norge ville elektrisitetsprisene i perioden 2011–2020 utgjort 46 pst. av nivået hos handelspartnerne.

8.3 Produktivitetsutviklingen

Høy produktivetsvekst innenlands, sammen med eventuell bedring i forholdet mellom prisene på produktene til norsk industri og produktene til industrien hos handelspartnerne, kan legge

grunnlag for god konkurranseevne. Produktivetsvekst kan følge av økt kapital per arbeidstaker, teknologiske framskritt og organisatoriske forbedringer som gjør at man får mer varer og tjenester ut av samme innsats av arbeidskraft.

8.3.1 Utviklingen i produktiviteten målt ved bruttoprodukt per timeverk

Norsk industris produktivitet, målt i faste priser, økte kraftig sammenlignet med industrien hos handelspartnerne etter finanskrisen, trolig i noen grad fordi Norge ble mindre rammet av finanskrisen enn mange andre land. Det kan ha sammenheng med at vår næringsstruktur er annerledes enn hos handelspartnerne. I 2010 og 2011 falt den relative produktiviteten tilbake igjen, noe som i stor grad hadde sammenheng med kraftig vekst i bruttoproduktet i Sverige og Tyskland. Etter ny oppgang i 2012 og 2013, gikk den relative produktiviteten samlet sett tilbake igjen i perioden 2014–2021. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt produktiviteten i norsk industri med 2,0 prosent i fjor. Produktivetsveksten i norsk industri i perioden 2012–2021 var på 0,8 prosent, 0,8 prosentpoeng lavere enn et vektet snitt av handelspartnerne.

Figur 8.5 sammenligner utviklingen i bruttoprodukt per timeverk i norsk industri i forhold til bruttoprodukt per sysselsatt i industrien hos handelspartnerne i henholdsvis løpende og faste priser. I perioden 2000–2007 var utviklingen i norsk industri vesentlig gunstigere målt i løpende priser enn i faste priser. Dette gjenspeiler sterkere prisvekst på norske industriprodukter enn på produktene til handelspartnerne i denne perioden. I

Tabell 8.5 Industriens elektrisitetspriser. Øre per kWh

	Gj.snitt 2011–2020 ⁵	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Norge ¹	32,5	33,9	30,6	32,2	30,8	29,4	31,0	32,2	36,8	37,0	31,3	44,5
Handelspartnerne ²	80,6	69,9	68,6	72,2	77,3	81,2	82,4	80,5	83,2	91,5	101,8	102,5 ⁴
Relative elektrisitetspriser, prosent ³	40,3	48,5	44,6	44,6	39,8	36,2	37,6	40,0	44,2	40,4	30,7	43,4

¹ Tallene for Norge er fra SSB sin statistikk «Energibruk i industrien» som publiseres årlig (vanligvis i midten av mai). Tallene er for innkjøpt elektrisk kraft i industrien.

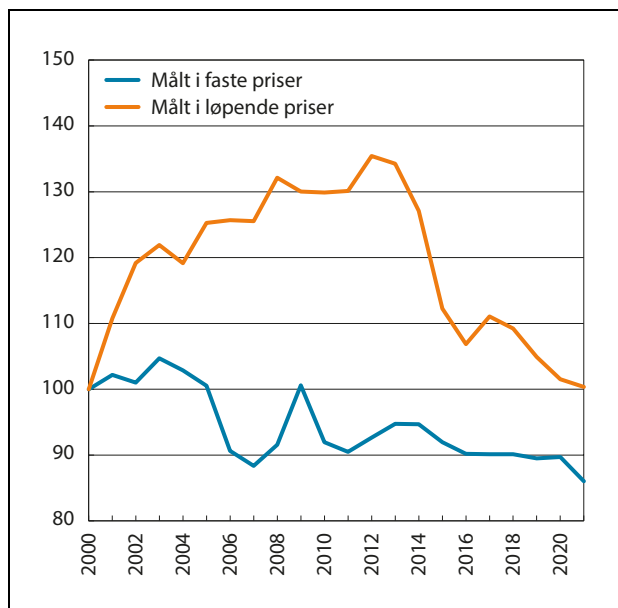
² For handelspartnerne brukes tall fra OECD sin database «The Energy Prices and Taxes database» der OECD har tall for «Electricity prices for industry in USD/MWh». Disse omregnes til øre per kWh.

³ Nivået på prisen i Norge i prosent av nivået hos handelspartnerne.

⁴ For de fleste handelspartnerne foreligger det ikke tall lenger enn for 2. eller 3. kvartal 2021. Det er der brukt gjennomsnittet så langt i år som et estimat for året samlet. Tallet for handelspartnerne i 2021 er derfor svært usikkert og vil bli revidert når mer informasjon om året foreligger.

⁵ Da det for de fleste handelspartnerne ikke foreligger tall for hele 2021 er det her beregnet gjennomsnitt for perioden 2012–2020.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og OECD (IEA)

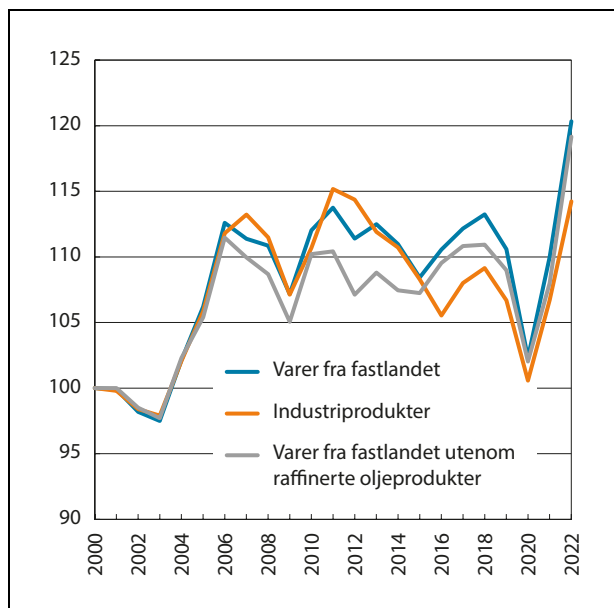

Figur 8.5 Bruttoprodukt per timeverk i norsk industri i forhold til bruttoprodukt per sysselsatt i industrien hos handelspartnerne. Faste priser og løpende priser i felles valuta. 2000–2021. Indeks 2000=100

Kilder: OECD og Statistisk sentralbyrå

perioden 2007–2013 var utviklingen om lag den samme for bruttoprodukt per timeverk i henholdsvis løpende og faste priser. I perioden 2013–2016 var imidlertid utviklingen for norsk industri vesentlig svakere når man ser på løpende priser i felles valuta. I denne treårsperioden svekket bytteforholdet på industriprodukter seg med nesten 2 prosent per år i gjennomsnitt. Fra 2016 til 2021 har utviklingen vært om lag den samme om man ser på det i faste eller løpende priser. Det knytter seg usikkerhet rundt dekomponeringen av verditall på volum og pris.

Figur 8.6 viser utviklingen i bytteforholdet for Norge. Etter å ha styrket seg mye i perioden 2003–2006 gikk bytteforholdet for varer fra fastlandet noe tilbake igjen i perioden 2007–2009.

Figur 8.6 Bytteforhold for Norge. Indeks 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Bytteforholdet bedret seg igjen i 2010 og 2011, før det svekket seg igjen samlet sett i perioden frem til 2015. Etter ny oppgang de tre neste årene, falt bytteforholdet for varer fra fastlandet markert frem til 2020. De to siste årene har bytteforholdet bedret seg kraftig. Utviklingen må ses i sammenheng med høy vekst i prisene på eksport av varer fra fastlandet. I 2021 økte eksportprisene på varer fra fastlandet med 13,2 prosent, mens de i fjor økte med hele 29,1 prosent. Veksten i fjor er den høyeste siden 1974. Den høye veksten i eksportprisene de to siste årene må blant annet ses i sammenheng med høy vekst i prisene på raffinerte oljeprodukter, metaller og for varegruppen «kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter».

Dersom en holder raffinerte oljeprodukter utenom har svingningene i bytteforholdet i perioden vært noe mindre, jf. figur 8.6.

Tabell 8.6 Industrien. Produktivitet (målt ved bruttoprodukt per timeverk). Prosentvis vekst

	Gj.snitt 2012–2021	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Produktivitet</i>												
Norsk industri	0,8	0,7	3,2	2,2	-0,7	0,1	3,0	0,8	-0,5	-3,2	2,7	-2,0
Handelspartnerne	1,6	-0,4	0,7	2,5	2,7	1,6	3,1	1,9	0,5	1,1	2,5	
Relativ produktivitet	-0,8	1,1	2,5	-0,3	-3,3	-1,4	-0,1	-1,1	-1,0	-4,3	0,2	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og OECD

Tabell 8.7 Hele økonomien. Produktivitet målt ved bruttoprodukt per timeverk. Prosent

	Gj.snitt											
	2012–2021	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Fastlands-Norge	1,0	2,1	2,0	0,8	0,7	0,1	1,6	0,3	1,1	-0,8	1,6	0,4
Handelspartnerne	1,0	0,3	0,8	1,1	1,3	0,4	1,8	0,9	1,3	1,1	0,9	
Relativ produktivitet	0,0	1,8	1,2	-0,3	-0,6	-0,3	-0,2	-0,6	-0,1	-1,9	0,7	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og OECD

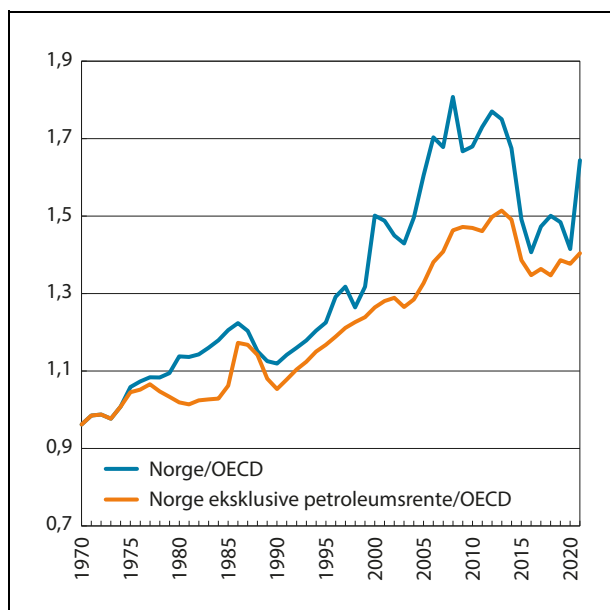
En skal være oppmerksom på at ulik produktivitet utvikling kan ha sammenheng med ulik industristruktur mellom land.

Dersom en ser på hele fastlandsøkonomien, var produktivitetsveksten i Norge i perioden 2012–2021 på 1,0 prosent i gjennomsnitt per år, dvs. på linje med et vektet gjennomsnitt av våre handelspartnere, jf. tabell 8.7. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte produktiviteten i fastlandsøkonomien med 0,4 prosent i fjor.

8.3.2 Kjøpekraftsjustert BNP justert for petroleumsinntekter

En annen metode for å sammenligne inntekter i Norge med utviklingen i andre land er å se på tall for bruttonasjonalproduktet (BNP) per innbygger. I slike sammenligninger er det hensiktsmessig å regne om BNP-tallene i de enkelte landene til et felles prissett ved å bruke såkalte kjøpekrafts-pariteter (KKP). Prisene på varer og tjenester i Norge er normalt høye når vi bruker offisielle valutakurser og sammenligner med prisene på tilsvarende varer og tjenester i andre OECD-land. Sammenlignes landenes BNP per innbygger i felles valuta uten å ta hensyn til forskjeller i kjøpekraft, blir BNP i Norge svært høyt. Ved å bruke kjøpekraftsjusterte priser regnes verdiskapingen i Norge til internasjonale priser og ikke i norske priser slik SSB gjør når nasjonalregnskapstallene lages. Da vil for eksempel prisen på en hamburger ikke bli verdsatt til det den koster i Norge, men hva en hamburger gjennomgående koster internasjonalt.

Før oljealderen tok til var Norges BNP per innbygger regnet i kjøpekraftsjusterte priser og i felles valuta (USD) litt lavere enn OECD-snittet, jf. figur 8.7.⁵ Beregningene til OECD viser at Norges inntektsnivå per innbygger var vel 64 prosent høyere enn OECD-snittet i 2021, dvs. 23 prosentpoeng høyere enn året før. Det må ses i sammenheng utviklingen i petroleumsprisene. De norske BNP-tallene er sterkt påvirket av petroleumsinn-

Figur 8.7 BNP per innbygger i Norge (i KKP) relativt til OECD-snittet og BNP i Norge eksklusive petroleumsrente (i KKP) relativt til OECD-snittet. 1970–2021

Kilder: OECD og Statistisk sentralbyrå

tektene. Mye av svingningene i Norges relative inntekter målt på denne måten kan forklares med variasjoner i oljeprisen. For eksempel må fallet i relativ inntekt fra et nivå på 175 i 2013 til 141 i 2016 ses i sammenheng med fallet i oljeprisen.

For å få et bedre bilde på utviklingen i inntektsnivået i norsk økonomi relativt til i andre land, bør de norske BNP-tallene justeres for den ekstraordinære avkastningen ressursinnsatsen i petroleumsvirksomheten gir. Denne ekstraordi-

⁵ Ved å deflatere petroleumsrenten med KKP-indeksen for Norge og trekke denne fra samlet BNP regnet i KKP-verdi, får man et BNP-tall eksklusive petroleumsrenten. Deretter divideres det med antall innbyggere for å beregne BNP per innbygger eksklusive petroleumsrente. Man kan så sammenligne dette med gjennomsnittet for OECD slik det er gjort i figur 8.7.

nære avkastningen kalles ofte for petroleumsrenten. Bidraget fra petroleumsrenten til BNP kan betraktes som en omplassering av formue, og ikke inntekt. Petroleumsrenten er definert som driftsresultatet i sektoren inkludert indirekte skatter, fratrukket kapitalslit og antatt normal realavkastning på kapitalen i sektoren. I beregningene her er det lagt til grunn at normal realavkastning er 4 prosent.

Petroleumsrenten er her satt til null før 1975, og i figuren er derfor relativ BNP per innbygger den samme fra 1970 til 1974. Fra midten av 1970-tallet begynner kurvene å sprike. Det justerte nor-

ske inntektsnivået økte relativt sett særlig mye gjennom 1990-tallet og første del av 2000-tallet. Forskjellen i BNP (justert for petroleumsrenten) per innbygger mellom Norge og OECD-snittet var på sitt høyeste i 2013 da den var 51 prosent. De etterfølgende årene avtok forskjellen markert til 35 prosent i 2016. Forskjellen har deretter økt igjen, og er for 2021 beregnet til 40 prosent. Samlet sett har inntektsveksten regnet som inntekt per innbygger, vært meget sterk i Norge sammenlignet med andre land selv når vi holder petroleumsrenten utenom.

Kapittel 9

Den samlede inntektsutviklingen for landet og husholdningene

- Ifølge foreløpige anslag økte disponibel realinntekt for Norge med 34 prosent i 2022 etter en vekst på nærmere 21 prosent i 2021. I begge årene kan det meste av veksten forklares med positivt bidrag fra bytteforholdet overfor utlandet. Endring i bytteforholdet trakk opp veksten i realinntekten med hele 29 prosentpoeng i fjor. I tillegg bidro produktionsvekst utenom petroleumsutvinning til realinntektsveksten med 3,2 prosentpoeng.
- Husholdningssektorens samlede disponible realinntekt falt ifølge foreløpige anslag med 3,6 prosent i 2022, mens gjennomsnittlig årlig vekst i siste 10-årsperiode har vært på 1,6 prosent. Aksjeutbyttene falt mye fra 2021 til 2022 og trakk veksten i realinntekten ned med hele 5,1 prosentpoeng. Lønn trakk opp veksten i realinntekten med 2,6 prosentpoeng. Utenom aksjeutbytte økte realinntekten i husholdningssektoren med 1,7 prosent i 2022 etter et fall på vel 1 prosent året før. Regnet per innbygger falt disponibel realinntekt for husholdningssektoren med 4,4 prosent i 2022, mens den økte med 0,8 prosent eksklusive aksjeutbytte.
- Industriens samlede lønnsomhet, målt i driftsresultatet, var i 2022 høyere enn i 2021, men med store forskjeller mellom ulike næringsgrupper. Nye tall fra nasjonalregnskapet har ført til en nedjustering av lønnskostnadsandelene med rundt 2 prosentpoeng per år, men uten at dette endret utviklingen i andelene over tid. Lønnskostnadsandelen i industrien er foreløpig beregnet til 78 prosent i 2022, mens den med unntak av 2019, har ligget relativt stabil rundt 83 prosent de siste ti årene. I 20-årsperioden 2003–2022 var gjennomsnittlig lønnskostnadsandel i overkant av 80 prosent. Råvarebasert industri (produksjon av metaller, kjemiske råvarer, oljeraffinering mv.) doblet driftsresultatene fra 2021 til 2022 etter stor prisvekst i eksportmarkedene.
- Lønnskostnadsandelen for markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge er foreløpig beregnet til 68 prosent i 2022, som er på nivå med gjen-

nomsnittet for siste 20-årsperiode. Det er stor variasjon i lønnskostnadsandelene for ulike områder. I både 2021 og 2022 er andelen sterkt påvirket av ekstraordinær økning i driftsresultatet for elektrisitetsproduksjon- og distribusjon.

9.1 Disponibel inntekt for Norge

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at *disponibel inntekt for Norge* økte sterkt både i 2021 og 2022 etter fall i 2020. I 2021 var økningen i disponibel inntekt på 23 prosent trukket opp av en tilsvarende økning i nominelt BNP. Høye anslag på aksjeutbytte og reinvestert fortjeneste¹ i utlandet medførte imidlertid at netto formuesinntekter var relativt lave i 2021 sammenlignet med de 6 foregående årene. Isolert sett dempet formuesinntektene veksten i disponibel inntekt. I 2022 økte nominelt BNP ytterligere, særlig på grunn av de høye produsentprisene i energiproduserende næringer. Den disponible inntekten for Norge er foreløpig beregnet til 4 866 mrd. kroner, en økning på 39 prosent fra året før. Det må understrekes at både 2021 og 2022 er foreløpige, og det kan forventes større og mindre endringer. Revisjoner i Nasjonalregnskapet er omtalt i boks 9.1.

Disponibel inntekt per innbygger utgjorde om lag 890 000 kroner per innbygger i 2022. Det er over 220 000 kroner mer enn i 2021.

Disponibel inntekt omfatter inntektsopp-tjening i produksjonsvirksomheter i Norge, renter og aksjeutbytte fra finans- og direkteinvesteringer i utlandet samt andre inntektsoverføringer fra utlandet og fratrukket tilsvarende transaksjoner fra Norge til utlandet. Omvurdering av fordringer eller gjeld (ikke realisert avkastning) for eksempel knyttet til aksjekurser, er ikke del av disponibel inntekt, jf. omtale i boks 9.2.

¹ Reinvestert fortjeneste er den delen av et selskaps resultat etter skatt som ikke deles ut som utbytte til aksjonærene, men som holdes tilbake i selskapet. Det vil si at reinvestert fortjeneste er differansen mellom det samlede resultatet og faktisk utbetalt utbytte.

Tabell 9.1 Inntektsutviklingen for Norge. Milliarder kroner¹

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Bruttonasjonalprodukt	3090	3162	3130	3116	3323	3577	3597	3462	4212	5569
- Kapitalslit	485	523	556	569	583	615	651	702	748	822
= Nettonasjonalprodukt	2605	2639	2575	2547	2740	2961	2946	2760	3464	4748
+ Formuesinntekt mv., netto	33	99	129	136	121	134	110	143	102	177
= Nasjonalinntekt	2638	2738	2704	2682	2861	3095	3056	2903	3567	4924
+ Stønader mv., netto	-45	-47	-54	-54	-51	-49	-53	-67	-68	-58
= Disponibel inntekt for Norge	2593	2691	2650	2628	2811	3046	3003	2836	3499	4866

* Foreløpige tall.

¹ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

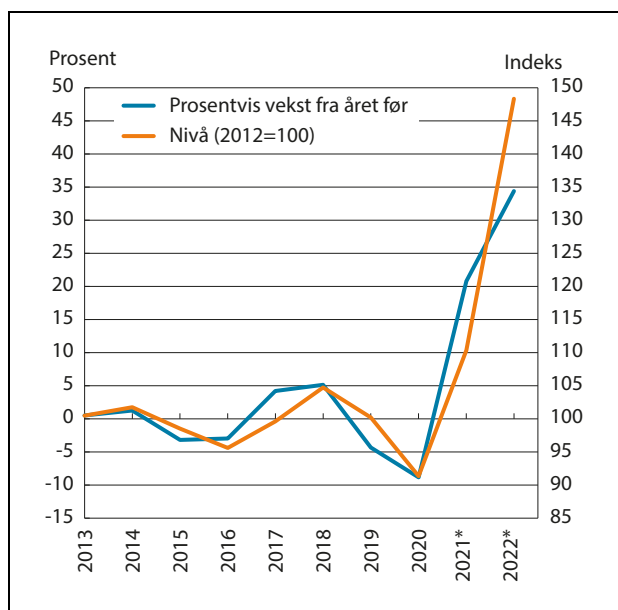
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Disponibel realinntekt for Norge økte med 34 prosent fra 2021 til 2022 etter en vekst på 21 prosent året før. Realinntektsveksten i 2021 og 2022 er den sterkeste som er observert etter 1970. Til tross for nedgang i 4 av de siste 10 årene, var realinntekten i 2022 hele 48 prosent over nivået i 2012. Gjennomsnittlig årlig realinntektsvekst i siste tiårsperiode var 4 prosent.

Den sterke realinntektsveksten de to siste årene forklares hovedsakelig med bedret *bytteforhold* på grunn av prisutviklingen på råolje og naturgass. Bytteforholdet trakk opp veksten med

18,4 prosentpoeng i 2021 og 29,2 prosentpoeng i 2022. Bytteforholdet trakk ellers ned realinntektsveksten i årene 2013–2016 og i 2019–2020. Regnet som gjennomsnitt for de 10 siste årene trakk endring i bytteforholdet opp realinntekten med 2,5 prosentpoeng.

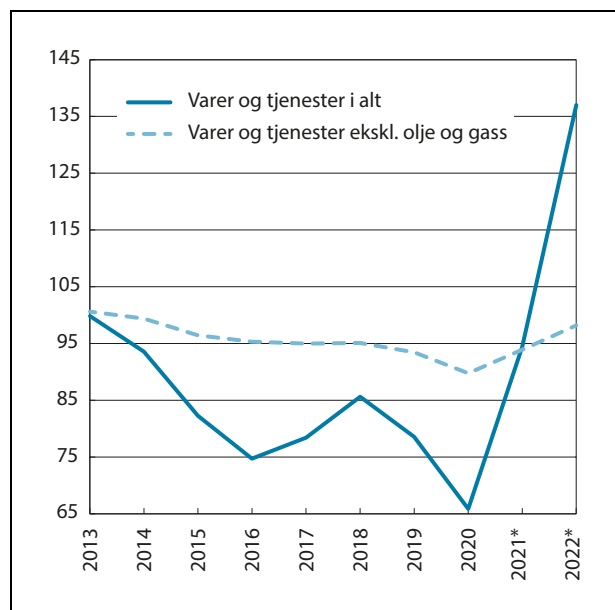
Gjeninnhenting av økonomien etter pandemiltakene i 2020 førte til en *produksjonsvekst i fastlandsnæringer og utenriks sjøfart*. Den trakk opp realinntekten med 3,8 prosentpoeng i 2021 og med 3,2 prosentpoeng i 2022. Med unntak av 2020 har det vært positive bidrag fra produksjonen i

Figur 9.1 Disponibel realinntekt for Norge. Prosentvis endring fra året før og nivå (2012=100)

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 9.2 Bytteforholdet overfor utlandet.¹

* Foreløpige tall.

¹ Kurvene i figuren er beregnet ved å ta forholdet mellom prisindeksen for eksport og import (2012=100).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.2 Endring i disponibel realinntekt for Norge.¹ Prosent

	Gj.snitt 2013–2022	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Disponibel realinntekt for Norge	4,0	0,5	1,2	-3,2	-3,0	4,2	5,2	-4,3	-8,8	20,8	34,4
Vekstbidrag fra ² :											
Produksjonsvekst i petroleumsvirksomhet ³	0,1	-1,3	-0,2	0,5	0,2	0,8	-0,8	-1,0	1,5	0,1	-0,3
Produksjonsvekst ellers	1,3	2,0	1,8	1,1	0,9	1,7	1,2	1,7	-4,0	3,8	3,2
Endring i bytteforholdet	2,5	-0,2	-2,8	-5,6	-4,2	2,1	4,0	-3,8	-6,9	18,4	29,2
Herav prisutvikling petroleum	2,7	-0,4	-2,3	-4,5	-3,9	2,2	4,0	-3,3	-5,9	17,2	28,9
Endring rente- og stønadsbalansen	0,4	0,0	2,4	0,8	0,1	-0,5	0,8	-1,3	0,5	-1,5	2,3

* Foreløpige tall.

¹ Inntektstallene er deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse, dvs. innenlandske sluttleveringer inklusive lagerendring, men eksklusive kapitalslit.

² Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

³ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

disse næringene hvert år etter 2009. Det var en liten *produksjonsvekst i petroleumsvirksomheten* i 2021 som trakk opp realinntekten med 0,1 prosentpoeng, mens produksjonsnedgang i 2022 trakk med realinntekten med 0,3 prosentpoeng. I gjennomsnitt de siste 10 årene har utviklingen i petroleumsproduksjonen trukket realinntekten svakt ned.

Endringen i rente- og stønadsbalansen trakk ned disponibel realinntekt med 1,5 prosentpoeng i 2021, mens den bidro med å øke realinntekten med 2,3 prosentpoeng i 2022, ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Rente- og stønadsbalansen er påvirket av stor volatilitet knyttet til eksempelvis reinvestert fortjeneste i utlandet, en inntektspost som i tillegg ofte revideres mye fra foreløpige til endelige tall. For øvrig er stadig høyere inntekter fra oljefondet med på å øke rente- og stønadsbalansen. I gjennomsnitt har den samlede rente- og stønadsbalansen bidratt til å trekke opp realinntekten med 0,4 prosentpoeng i siste ti-årsperiode.

9.2 Faktorinntekt og funksjonell inntektsfordeling

Faktorinntekten er den inntekten som tilfaller produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital. Faktor-

inntekten for økonomien som helhet økte med 42 prosent i 2022, mens den økte med nærmere 28 prosent året før, ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall.

Driftsresultatet påvirkes av den generelle konjunktursituasjonen i norsk og internasjonal økonomi og kan vise betydelige svingninger fra år til år. Gjeninnhenting i økonomien fortsatte i 2022 som sammen med de ekstraordinære økningene i driftsresultatene i petroleumsutvinning og elektrisitets- og varmtvannsforsyning nesten doblet samlet driftsresultatet i Norge sammenlignet med året før.

Foreløpige tall viser at *driftsresultatet samlet for alle næringer* økte fra 1 229 mrd. kroner i 2021 til 2 365 mrd. kroner i 2022. Om lag 98 prosent av denne økingen er bidrag fra de energiproduserende næringene. Driftsresultatet i petroleumsutvinning økte fra 682 mrd. kroner i 2021 til 1 718 mrd. kroner i 2022, mens elektrisitets-, gass og varmtvannsforsyning tilsvarende økte fra 62 mrd. kroner til vel 140 mrd. kroner. Tallene for både 2021 og 2022 vil være gjenstand for revisjon, se boks 9.1.

Driftsresultatet i *markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge* som inkluderer elektrisitetsforsyning, er foreløpig beregnet til 589 mrd. kroner, en økning på nærmere 87 mrd. kroner fra

Tabell 9.3 Faktorinntektsutviklingen. Endring fra året før i prosent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Nettonasjonalprodukt	3,3	1,3	-2,4	-1,1	7,6	8,1	-0,5	-6,3	25,5	37,1
Faktorinntekt	3,2	1,0	-3,2	-1,9	7,8	8,6	-0,8	-6,5	27,6	41,8
- Lønnskostnader	5,8	4,3	3,0	1,6	3,3	5,1	5,8	0,2	6,2	8,0
= Driftsresultat	-0,6	-4,0	-13,2	-8,7	17,6	15,2	-12,0	-20,3	83,6	92,5
- Driftsresultat i olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	-6,9	-13,7	-29,8	-30,6	56,0	38,0	-29,0	-45,5	307,0	151,9
Driftsresultat i øvrige næringer	7,2	6,3	1,3	4,4	2,3	1,3	2,1	-5,8	9,0	18,3

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.4 Driftsresultatet for noen hovedgrupper av næringer. Milliarder kroner

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Alle næringer	926,1	888,9	771,8	704,4	828,6	954,8	840,1	669,2	1228,6	2364,9
Husholdninger, egenproduksjon	43,8	45,8	51,3	50,3	46,7	46,6	51,6	41,9	37,8	29,3
Markedsrettet virksomhet ¹	882,3	843,1	720,5	654,1	781,9	908,2	788,5	627,3	1190,8	2335,6
Olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	478,5	413,0	289,7	201,2	313,8	433,3	307,4	167,6	682,1	1718,2
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	400,1	421,0	421,4	444,2	461,6	471,0	475,4	461,6	502,2	588,9
Industri	26,5	30,4	32,3	27,0	34,3	30,4	26,8	32,5	32,4	48,1
Verkstedindustri og skipsbyggingsindustri mv. ²	16,6	15,4	9,1	3,0	3,6	1,8	3,5	7,1	3,5	1,6
Råvarebasert industri ³	1,0	5,1	12,3	10,4	15,4	13,4	7,5	9,0	11,2	24,5
Øvrige industrinæringer ⁴	8,9	9,9	11,0	13,6	15,3	15,1	15,7	16,4	17,7	22,0

* Foreløpige tall. Residualt beregnede størrelser i nasjonalregnskapet som driftsresultatet, kan bli gjenstand for store revisjoner etter innarbeiding av endelige foretaksregnskap.

¹ Markedsrettet virksomhet omfatter produksjonsenheter som har mer enn 50 prosent av sine inntekter fra salg i markedet.² Verkstedindustri og skipsbyggingsindustri mv. omfatter produksjon av metallvarer, maskiner og utstyr, elektriske produkter mv. i tillegg til bygging av skip og oljeplattformer/moduler og reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.³ Råvarebasert industri omfatter raffinering, produksjon av papir, kjemiske råvarer, farmasøytiske produkter, gummi- og plastprodukter, andre ikke-metallholdige produkter samt metaller (aluminium, ferrolegeringer, nikkel mv.).⁴ Øvrige industrinæringer omfatter næringsmiddelindustri, produksjon av tekstil- og lærvarer, trevarer, trykkerivirksomhet, møbler og annen industrivirksomhet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2021. Driftsresultatet i elektrisitet- gass og varmtvannforsyning stod for vel 90 prosent av økningen.

Industriens samlede driftsresultat i 2022 var ifølge de foreløpige beregningene høyere enn i 2021. Bak dette skjuler det seg relativt store for-

skjeller mellom ulike næringsgrupper. Generelt var det sterk produsentprisvekst på alle områder, og for industrien samlet økte produsentprisene med 19 prosent. Det var imidlertid også sterk kostnadsvekst både som følge av de høye elektrisitetsprisene og som følge av sterk økning i priser

på importerte innsatsvarer. Dette dempet lønnsomheten, og mer for noen områder enn andre.

Råvarebasert industri som i stor grad er eksportrettet (eksempelvis produksjon av metaller, kjemiske råvarer mv.), opplevde stor etterspørsel og prisvekst på produktene. Til tross for

sterk kostnadsvekst ble likevel driftsresultatene doblet sammenlignet med 2021. Produsenter i «øvrig industrivirksomhet» som næringsmiddel, møbel og trevarer, fikk også bedret driftsresultatet. Verksteds- og skipsbyggingsindustrien som i stor grad er leverandører til petroleumsinveste-

Boks 9.1 Revisjoner i nasjonalregnskapet

I en vanlig produksjonssyklus for nasjonalregnskapet utarbeides først foreløpige og deretter endelige tall for et år. De første anslagene for 2022 publiseres i februar 2023, mens de endelige utarbeides om lag 20–23 måneder etter årets utløp. I løpet av disse månedene oppdateres de første anslagene først i mai 2023 og deretter høsten 2023 i tråd med at ny informasjon blir tilgjengelig. Til endelig tall er den viktigste nye kilden foretakenes næringsoppgaver (strukturstatistikk).

I tillegg til de vanlige produksjons- og revisjonssyklene gjør nasjonalregnskapet såkalte hovedrevisjoner, normalt hvert femte år, som påvirke tidsserier bakover. I november 2022 ble en mellomrevisjon, dvs. en «ekstra» revisjonsrunde mellom to hovedrevisjoner, gjennomført, se nærmere dokumentasjon på SSB.no¹.

Oppdateringen av tallseriene omfattet:

- ny allokering av «vederlagsfrie» banktjenester (Financial Intermediation Services Indirectly Measured, se definisjon av indirekte målte bank- og finanstjenester i boks 9.3),
- endret beregning av Norges Banks forvaltning av SPU og fordeling av dette på statsforvaltningen samt
- endret datagrunnlag for mellomhandel (inntekter fra kjøp og salg av varer som foregår utenfor Norge) og prosessering (for eksempel en norsk virksomhet som viderebearbeider en vare for et utenlandsk selskap, men ikke selv har noen eierrettigheter til varen).

Selv om revisjonene hadde liten betydning for BNP totalt sett, ble mange enkeltnærings bruttoprodukt og dermed driftsresultat endret. Blant annet førte revisjonene av de «vederlagsfrie» indirekte målte banktjenester til en omfordeling av bruttoproduktet ved at en større del disse imputerte tjenestene (ikke reelle utgifter) ble allokert til eiendomsdrift og mindre til andre næringer. Som en konsekvens er driftsresultatet i industrien oppjustert. Med uendrede lønns-

kostnader, førte det til at lønnskostnadene som andel av faktorinntekten er revidert ned med rundt 2 prosentpoeng årlig fra 2019 og bakover i tid. Revisjonen har ikke ført til endringer i utviklingen av lønnskostnadsandelen over tid. Også andre næringers driftsresultat er oppjustert, og lønnskostnadsandelene til alle grupperinger i tabell 9.6 er lavere enn i tidligere publiseringer.

Revisjonen av datagrunnlag for mellomhandel og prosessering, førte til en netto oppjustering av eksporten. I 2019 var tre firedeler av denne oppjusteringen knyttet til «oljetrading». Dette var ikke fanget opp i det gamle tallgrunnlaget i statistikken for «Utenrikshandel med tjenester» og førte til en oppjustering av petroleumsnærings bruttoprodukt og driftsresultat. Samlet sett ble nivået på BNP oppjustert med 34 mrd. kroner i 2019 og med en tilsvarende oppjustering av disponibel inntekt for Norge (tabell 9.1). For årene bakover er oppjusteringen rundt 20 mrd. kroner. Nivårevisjonen i disponibel inntekt har liten betydning for utviklingen i disponibel realinntekt (tabell 9.2).

Usikkerheten i foreløpige tall er ellers stor på grunn av mangler i datagrunnlaget. I de foreløpige tallene for 2020 og 2021 var det ekstra usikkerhet knyttet til i hvilken grad koronapandemien påvirket kortidsstatistikk som er en viktig kilde i foreløpig nasjonalregnskap. I tabell 9.5 vises driftsresultatet slik det framkom i NOU 2022: 4 og slik det framkommer i denne rapporten. Revisjonene er påvirket både av «mellomrevisjonen» og av oppdatert statistikkgrunnlag, blant annet innarbeiding av næringsoppgavene for 2020. Tallene for 2020 anses nå som endelige, mens de for 2021 fortsatt er foreløpige.

¹ https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/statistikk/nasjonalregnskap/artikler/Fastlands%C3%B8konomien%20vokste%200,8%20prosent%20i%203.%20kvarter/_/attachment/inline/1d98a10e-3848-4c75-aacd-39cf4e5e4cb0:686c2a73f9282b6f5a929b3fc1d6-be53dce74ed/DOKknr-2022-11-18.pdf.

Boks 9.1 (forts.)

Oppjusteringen av driftsresultat industrien for årene 2013–2019 er i gjennomsnitt på 4,5 mrd. kroner per år, og fordelt på de tre undergruppene med hhv 1,6, 1,1 og 1,7 mrd. kroner. Oppjusteringen i 2020 på 6,7 mrd. kroner ligger i verkstedindustri og skipsbygging,

mens revisjonene for de to andre grupperingene er små. For 2021 er også driftsresultatet i verkstedindustri og skipsbygging vesentlig høyere enn tidligere anslått, mens for de to andre grupperingene er det lavere.

Tabell 9.5 Revisjoner i driftsresultatet for 2020 og 2021 (summen av effektene av normale revisjoner og mellomrevisjonen). Milliarder kroner

	NOU 2022: 4	2023- rapport	Revisjon	NOU 2022: 4	2023- rapport	Revisjon
	2020*	2020	2020	2021*	2021*	2021*
Alle næringer	618,5	669,2	50,7	1186,2	1228,6	42,4
Husholdninger, egenproduksjon	49,9	41,9	-8,0	46,4	37,8	-8,2
Markedsrettet virksomhet	568,6	627,3	58,7	1139,7	1190,8	52,9
Olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	135,4	167,6	32,2	636,1	682,1	46,0
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	431,4	461,6	30,2	494,2	502,2	8,0
Industri	25,8	32,5	6,7	25,9	32,4	6,5
Verksted- og skipsbyggingsindustri mv.	0,1	7,1	7,0	-6,6	3,5	10,1
Råvarebasert industri	9,4	9,0	-0,4	12,7	11,2	-1,5
Øvrige industrinæringer	16,3	16,4	0,1	19,9	11,7	-2,2

* Foreløpige tall. Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding

ringer, fikk derimot halvert driftsresultatet fra 2021 til 2022. Etter 2015 og med unntak av 2020, har disse næringen hatt relativ svak lønnsomhetsutvikling.

9.3 Lønnskostnadsandeler

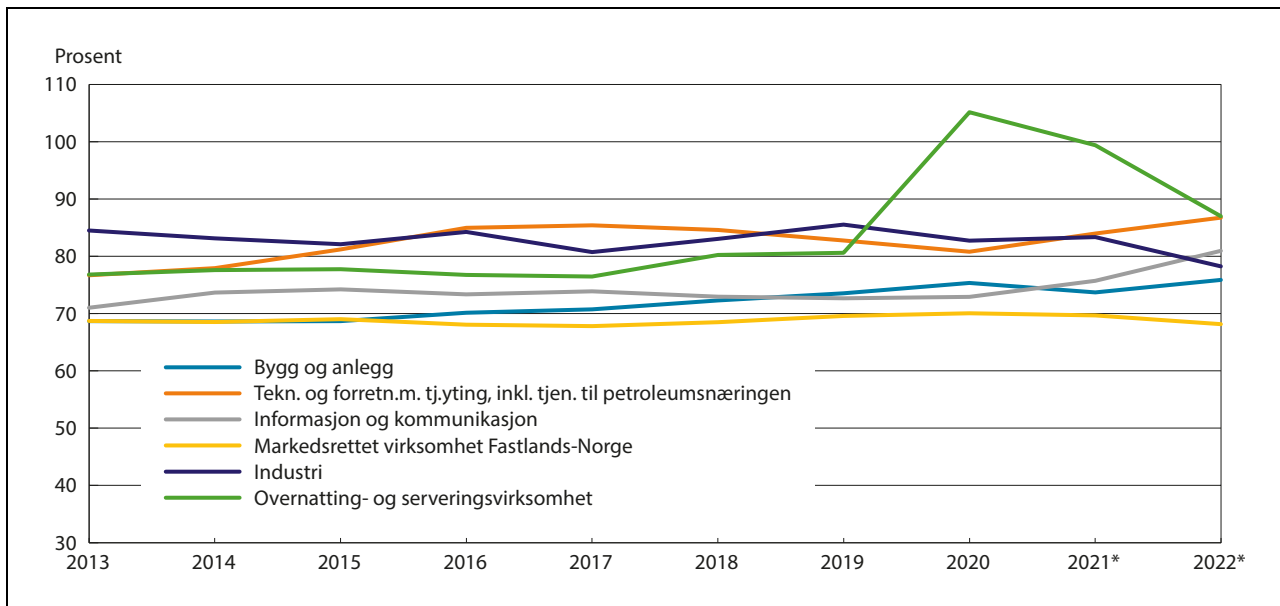
De foreløpige tallene for 2022 viser at de *samlede lønnskostnadene*² var 1 994 mrd. kroner, en økning

² Lønnskostnader tilsvarer summen av virksomhetenes direkte og indirekte lønnskostnader, dvs. alle utbetalinger av lønn og indirekte kostnader som arbeidsgiveravgift og faktiske og beregnede pensjonsutgifter, se nærmere beskrivelse i boks 9.2 og vedlegg 6. Den statlige støtten med midlertidig redusert arbeidsgiveravgift for å avhjelpe næringslivet i forbindelse med koronapandemien, blir i nasjonalregnskapet ført som subsidier og ikke som redusert lønnskostnad (satsen for arbeidsgiveravgiften anses uendret).

på 8 prosent fra året før. I *markedsrettet virksomhet* var lønnskostnadene 1 319 mrd. kroner som er vel 9 prosent høyere enn i 2021. Det vises også til kapittel 4.2 for en gjennomgang av lønnskostnadsandeler i industrien.

Forskjellen mellom totale lønnskostnader og lønnskostnader i markedsrettet virksomhet utgjøres av lønnskostnader i offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner. Lønnskostnadene i offentlig forvaltning økte med litt over 5 prosent fra året før, mens de i ideell virksomhet var 8 prosent høyere. Vedleggstabell 4.9 gir en oversikt over lønnskostnader for noen hovedgrupper av næringer.

Figur 9.3 og tabell 9.6 viser utviklingen i lønnskostnader som andel av faktorinntekten for enkelte næringsgrupper innenfor markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge. Som nevnt i boks 9.2 er lønnskostnadsandelene revidert bakover i tid.

Figur 9.3 Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt i noen hovedgrupper av næringer¹

* Foreløpige tall.

¹ Teknisk og forretningsmessig tjenesteyting, inkludert tjenester til petroleumsnæringen omfatter tjenester tilknyttet utvinning av råolje- og naturgass, teknisk konsulentvirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting. Overnattnings- og serveringsvirksomhet omfatter overnattningsvirksomhet som hoteller, hytter og campingplasser, mens serveringsvirksomhet omfatter restauranter, kafeer, catering mv.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.6 Lønnskostnadsandeler for noen utvalgte næringsgrupper. Prosent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*	Snitt 2013–2022	Snitt 2003–2022
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	68,7	68,5	69,0	68,0	67,8	68,5	69,6	70,1	69,7	68,1	68,8	68,2
Industri	84,5	83,1	82,1	84,2	80,7	83,0	85,5	82,7	83,5	78,2	82,8	80,1
Verksteds- og skipsbyggingsindustri mv. ¹	82,3	84,2	89,6	96,0	95,1	97,5	95,7	91,4	95,7	98,1	92,6	87,1
Råvarebasert industri ²	96,5	84,1	69,5	73,8	66,5	70,4	81,5	78,6	75,6	60,3	75,7	75,8
Øvrige industrinæringer ³	81,9	80,4	79,1	75,8	74,3	75,0	74,9	74,1	74,0	70,8	76,0	75,6
Bygg og anlegg	68,7	68,6	68,7	70,1	70,7	72,3	73,5	75,3	73,7	75,9	71,8	70,1
Tekn. og forr.messig tj.yting, inkl. tjen. til petroleumsnær.	76,7	77,9	81,2	85,0	85,4	84,6	82,8	80,8	84,0	86,7	82,5	80,1
Informasjon og kommunikasjon	71,0	73,7	74,2	73,3	73,9	72,9	72,7	72,9	75,7	81,0	74,1	72,6
Overnatting og servering	76,8	77,6	77,7	76,7	76,5	80,2	80,6	105,1	99,4	87,0	83,8	81,3

* Foreløpige tall.

¹ Verksteds- og skipsbyggingsindustri mv. omfatter produksjon av metallvarer, maskiner og utstyr, elektriske produkter mv. i tillegg til bygging av skip og oljeplattform/moduler og reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.

² Råvarebasert industri omfatter raffinering, produksjon av papir, kjemiske råvarer, farmasøytiske produkter, gummi- og plastprodukter, andre ikke-metallholdige produkter samt metaller (aluminium, ferrolegeringer, nikkel mv.).

³ Øvrige industrinæringer omfatter næringsmiddelindustri, produksjon av tekstil- og lærvarer, trevarer, trykkerivirksomhet, møbler og annen industrivirksomhet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Lønnskostnadsandelen for *markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge* er foreløpig beregnet til 68,1 prosent i 2022. Andelen har vært stabil over lang tid, selv om den varierer fra område til område. I 2020 er den sammenfallende med gjennomsnittlig lønnskostnadsandel de siste 20 årene. Som nevnt er driftsresultatet og dermed lønnskostnadsandelen i markedsrettet virksomhet både i 2021 og 2022 påvirket av det ekstraordinært høye driftsresultatet i elektrisitets- og varmtvannsforsyning.

Lønnskostnadsandelen er et mål på hvor stor andel av verdiskapingen i økonomien som tilfaller arbeidskraften, mens den resterende delen tilfaller kapitaleierne. Selvstendig næringsdrivende vil som oftest ta ut inntekt i form av driftsresultat, og ikke gjennom lønn. De tradisjonelle lønnskost-

nadsandelene som omtales i dette kapitlet, omfatter bare lønnskostnader knyttet til lønnsmotakere. I kapittel 4 beskrives lønnskostnadsandeler der man tar hensyn til arbeidskraftkostnader også for selvstendig næringsdrivende.

Lønnskostnadsandelen i *industrien* er foreløpig beregnet til 78,2 prosent i 2022 og med store variasjoner mellom ulike industrigrupper. Usikkerhet knyttet til de første anslagene av nivået på bruttoproduktet og dermed driftsresultatet, betyr usikkerhet også for nivået på lønnskostnadsandelen.

Svingninger i lønnsomheten slår først og fremst ut i driftsresultatet. Lønnskostnadene er mer stabile, og lønnskostnadsandelen går normalt ned i oppgangstider og opp i nedgangstider. Industriens lønnskostnadsandel falt gradvis i

Boks 9.2 Inntektsbegreper i nasjonalregnskapet

Bruttonasjonalproduktet gir uttrykk for den samlede verdiskapingen i landet, utført av innenlandske produsenter i markedsrettet og ikke-markedsrettet virksomhet. Etter fradrag for kapitalslit, som er den beregnede verdireduksjonen av produksjonskapitalen i landet som følge av slitasje og elde, framkommer *nettonasjonalproduktet*.

Uten økonomisk samhandling med andre land ville nettonasjonalprodukt også vært landets disponible inntekt. Som deltaker i internasjonal handel mv., vil imidlertid Norge ha finansinntekter av fordringer på utlandet, utlendinger vil ha tilsvarende inntekter av fordringer på Norge, og landet kan motta og gi stønader/inntektsoverføringer. *Nasjonalinntekten* er den samlede inntekten som kan fordeles på landets innbyggere, og framkommer ved å legge netto renter, aksjeutbytte og andre inntekter fra utlandet til nettonasjonalproduktet. Ved i tillegg å legge netto stønader og andre løpende overføringer til/fra utlandet til nasjonalinntekten, får en *disponibel inntekt for Norge*.

Ikke-realisert avkastning som for eksempel endringer i markedsverdien av investeringer i Statens Pensjonsfond Utland (SPU), vil derimot ikke tas inn i disponibel inntekt. Fondsverdien kan endre seg mye i løpet av ett år grunnet endringer i valutakurser og prisene på de ulike verdipapirene fondet er investert i. Slike omvurderinger (ikke-realisert avkastning) vil inngå i beregninger av nasjonalformue, mens kun de

årlige rente- og utbytteinntektene fra investeringene inngår i disponibel inntekt.

Disponibel realinntekt for Norge tilsvarer disponibel inntekt deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse.

Bytteforholdet overfor utlandet er betegnelse på forholdet mellom gjennomsnittlig eksportpris og gjennomsnittlig importpris. Hvis prisene på norsk eksport over en periode stiger mindre enn prisene på de produktene Norge importerer, betyr det at landet kan importere mindre for hver enhet eksportvare enn tidligere. En slik forverring i bytteforholdet trekker isolert sett disponibel realinntekt ned. Tilsvarende vil høyere prisvekst på eksportvarer enn på importvarer, trekke realinntekten opp.

Faktorinntekten gir uttrykk for den inntekten som tilfaller produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital. *Faktorinntekt for Norge*, eller for en enkelt næring, er lik summen av lønnskostnader og driftsresultat. Faktorinntekt for Norge er også lik nettonasjonalprodukt fratrukket netto produksjonsskatter. *Lønnskostnadene* omfatter kontant- og naturallønn utbetalt til arbeidstakerne og arbeidsgivers trygde- og pensjonspremier. *Driftsresultatet* utgjør det beregnede overskuddet og kan tolkes som godtgjøring til produksjonsfaktorene kapital og eiernes egen arbeidsinnsats. Som følge av at driftsresultatet beregnes som en restpost, må man regne med til dels store feilmarginer i foreløpige tall.

perioden med oppgangskonjunktur fra 2002 til 2006 for så å øke og deretter ligge rundt 83 prosent fra 2012. For 20-årsperioden 2003–2022 var gjennomsnittlig lønnskostnadsandel i overkant av 80 prosent, og 2 prosentpoeng høyere for årene 2013–2022. Fra 2003 har verksted- og skipsbyggingsindustrien dratt opp industriens lønnskostnadsandel, med en gjennomsnittlig andel for 20-årsperioden på 87 prosent. De siste ti årene har den i gjennomsnitt ligget nær 93 prosent. I 2022 er den foreløpig beregnet til 98 prosent.

Gjennomsnittlig lønnskostnadsandel i råvarebasert industri og øvrig industri har begge vært i underkant av 76 prosent for årene 2003–2022. Også den siste 10-årsperioden er andelene like og på samme nivå som for 20-årsperioden. Likevel er forløpet noe ulikt over årene. Det er til dels stor variasjon i andelene for råvarebasert industri, mens de er mer stabile i øvrig industri selv om det er en fallende tendens de siste ti årene. Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet gir andeler i 2022 som er godt under gjennomsnittet for begge områdene.

I figur 9.3 og tabell 9.6 vises utviklingen i lønnskostnadsandel for noen utvalgte tjenestoområder. *Overnattings- og serveringsvirksomhet* ble særlig hardt rammet av pandemien i 2020 og 2021. For 2020 viser de endelige nasjonalregnskapstallene en lønnskostnadsandel på 105 prosent. Den falt til i underkant av 100 prosent i 2021. I 2022 er lønnskostnadsandelen foreløpig beregnet til 87 prosent. Det er godt over gjennomsnittet både i sist 10- og 20-årsperiode. *Informasjon og kommunikasjon* har hatt en stabil lønnskostnadsandel over tid, men nye beregninger tyder på at andelen økte noe i 2022. Andelen ligger over det som har vært gjennomsnittet i årene 2003–2021. *Bygg og anlegg* ble også rammet av pandemien, blant annet som følge av mangel på arbeidskraft. Lønnskostnadsandelen økte til 75 prosent i 2020 og er på om lag samme nivå i 2022. Dette er godt over gjennomsnittet etter 2013. Lønnskostnadsandelen i *teknisk og forretningsmessig tjenesteyting*, inklusive tjenester i tilknytning til petroleumsvirksomhet, var om lag 80 prosent i gjennomsnitt fra 2003 til 2022, mens den var rundt 82 prosent i årene fra 2013 til 2021. I 2022 er den foreløpig beregnet til 87 prosent.

9.4 Disponibel realinntekt i husholdningssektoren

Nasjonalregnskapets inntektsregnskap gir en samlet oversikt over husholdningssektorens³ inntekter og utgifter.

Figur 9.4 viser husholdningenes disponible inntekt i prosent av disponibel inntekt for Norge og av disponibel inntekt eksklusiv driftsresultatet i petroleumsnæringene. Husholdningenes andel av total disponibel inntekt varierer klart med inntektene fra petroleumsvirksomheten. Andelen var på det laveste i 2008 og lå deretter rundt 46 prosent fram til 2014. Etter dette steg den og har de fleste årene etter vært over 50 prosent. For 2021 er den foreløpig beregnet til 48 prosent, mens den falt til 35 prosent i 2022. Grunnen til den lave andelen i 2022 er det ekstraordinære driftsresultatet i petroleumsvirksomheten. Andelen av disponibel inntekt utenom petroleumsnæringene varierer i mindre grad og har ligget rundt 56 prosent. Den økte til om lag 60 prosent i 2021, mens i 2022 er den foreløpig beregnet i underkant av 54 prosent.

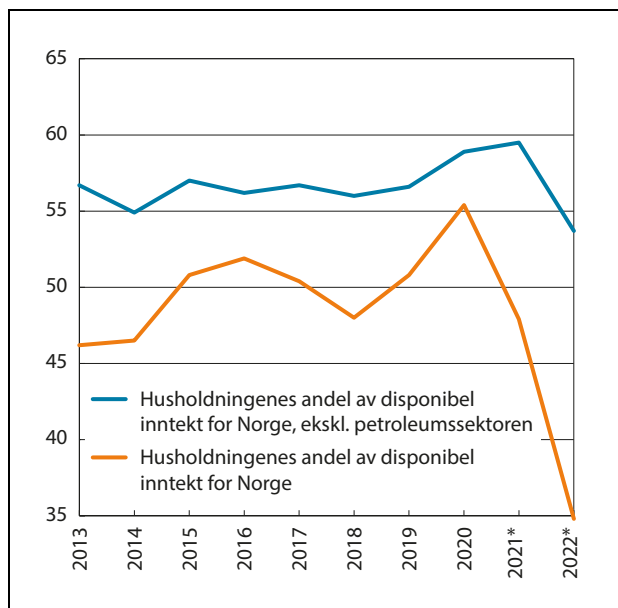
Foreløpige tall viser at husholdningenes samlede disponible inntekt var om lag 1 prosent høyere i 2022 enn i 2021. Justert for prisveksten, målt med nasjonalregnskapets konsumdeflator⁴, falt disponibel realinntekt for husholdningssektoren med 3,6 prosent, mens den økte med i gjennomsnittet 1,6 prosent de siste 10 årene.

Tabell 9.7 viser hvordan de ulike inntekts- og utgiftsartene bidro til veksten i disponibel realinntekt i perioden 2013–2022. *Lønn* er den viktigste inntektskilden til husholdningssektoren. I 2022 økte samlet utbetalt lønn til husholdningssektoren med nærmere 8 prosent, blant annet på grunn av økt sysselsetting. Det trakk veksten i disponibel realinntekt opp med 2,6 prosentpoeng, nesten like mye som året før. Det er godt over gjennomsnittlig bidrag på 1,5 prosentpoeng etter 2013.

Bidraget fra *skatt på inntekt og formue* til realinntektsutviklingen vil med denne type dekomponering være negativt så lenge realinntektene øker, og det ikke er store reduksjoner i beskatningen. Ved uendrede reelle skattesatser og inntektssammensetning vil det negative bidraget isolert sett være større desto større bidraget fra lønn er. Blant annet som følge av lavere aksjeutbytte i 2022 enn året før, gikk skattene på inntekt og formue noe ned. Dermed bidro skatt til å øke veksten i realinntekt med 1,4 prosentpoeng i 2022, mens skatt trakk ned realinntektsveksten med 3,3 prosentpoeng i 2021. I gjennomsnitt for årene 2013–2022 har skatt på inntekt og formue trukket ned veksten i realinntekten med 0,5 prosentpoeng.

³ Husholdningssektoren består av personhusholdninger, selvstendig næringsdrivende samt borettslag.

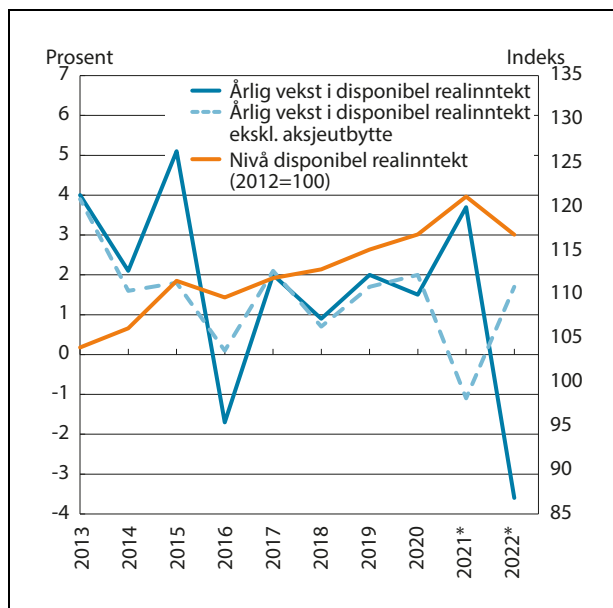
⁴ Nasjonalregnskapets deflator for husholdningenes konsum er beskrevet i boks 3.2 i kapittel 3.

Figur 9.4 Disponibel inntekt for husholdninger. Andel av disponibel inntekt for Norge i prosent

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 9.5 Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger. Prosentvis endring fra året før og nivå (2011=100)

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Offentlige stønader er den viktigste inntektskilden for pensjonister, trygdede og husholdninger med midlertidig inntektsbortfall. Slike stønader utgjør vanligvis om lag en firedel av inntektene i husholdningssektoren. Etter de ekstraordinære utbetalingene av stønader i forbindelse med pandemien i 2020 og flere har kommet i lønnet arbeid, har stønadene trukket ned disponibel realinntekt. I 2022 var det negative bidrag på 0,5 prosentpoeng. De siste ti årene har offentlige stønader økt veksten i realinntekten med 0,7 prosentpoeng per år.

Husholdningenes *formuesinntekter* består i hovedsak av renter på bankinnskudd og aksjeutbytte, mens *formuesutgiftene* stort sett omfatter gjeldsrenter. Husholdningene har langt høyere rentebærende gjeld enn rentebærende fordringer. Foreløpige tall viser at aksjeutbyttet økte sterkt fra 2020 til 2021 og bidro alene til å øke husholdningssektorens disponible realinntekt med 4,7 prosentpoeng. Disponibel realinntekt uten aksjeutbytte er foreløpig anslått til å ha falt med 1,1 prosentpoeng i 2021. I 2022 viser foreløpige tall at aksjeutbyttet normaliserte seg og bidro til å

trekke ned realinntektsveksten med 5,1 prosentpoeng. Disponibel realinntekt økte med 1,7 prosent dersom man holder aksjeutbytte utenom. I 2022 økte renter på innskudd og var med på å trekke opp realinntekten. Høyere lånerente bidro derimot til at formuesutgifter trakk den disponible realinntekt ned med hele 2,1 prosentpoeng. I den siste tiårsperioden har gjennomsnittlig årlig bidrag vært på 0,1 prosentpoeng for samlede formuesinntekter, mens formuesutgiftene (renteutgifter) i snitt ikke har bidratt verken positivt eller negativt.

Tall fra inntektsregnskapet for husholdningssektoren er summariske i den forstand at de ikke gjenspeiler endringer i antall husholdninger og deres sammensetning. *Disponibel inntekt regnet per innbygger* anslås foreløpig til om lag 310 000 kroner i 2022, tilsvarende som i 2021. Justert for prisstigning tilsvarer dette en nedgang i realinntekten per innbygger på 4,4 prosent.

Justert for aksjeutbytte økte disponibel realinntekt per innbygger med 0,8 prosent i 2022, mens økningen i gjennomsnitt per år har vært 0,6 prosent i perioden 2013–2022.

Tabell 9.7 Bidrag til vekst i disponibel realinntekt for husholdninger. Prosentpoeng

	2020 ⁴	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*	gj.snitt 13–22
Vekst i disponibel realinntekt i prosent	1 571	4,0	2,1	5,1	-1,7	2,0	0,9	2,0	1,5	3,7	-3,6	1,6
Vekst i disp. realinntekt ekskl. aksjeutbytte	1494	3,9	1,6	1,8	0,1	2,1	0,7	1,7	2,0	-1,1	1,7	1,4
Bidrag fra												
Inntekter												
– Lønn	1 364	3,0	1,4	0,7	-0,6	1,2	2,0	2,6	-0,5	2,9	2,6	1,5
– Blandet inntekt ¹	91	0,0	0,2	0,8	-0,3	-0,1	-0,7	-0,5	-1,6	-0,2	-0,7	-0,3
– Formuesinntekter ²	93	0,3	0,6	2,6	-2,4	0,0	0,3	0,7	-0,5	4,3	-4,5	0,1
herav: mottatt aksjeutbytte	77	0,3	0,6	3,3	-1,8	0,0	0,2	0,4	-0,3	4,7	-5,1	0,2
– Offentlige stønader, inkl. pensjoner	564	0,8	1,2	1,4	0,3	0,4	0,0	0,5	2,9	-0,1	-0,5	0,7
– Andre inntekter, netto	-93	0,5	-1,2	0,1	-0,2	0,2	-0,1	0,0	0,4	-0,3	0,0	-0,1
Utgifter												
– Skatt av inntekt og formue	416	-0,9	0,2	-1,3	0,9	0,0	-0,5	-0,6	-0,6	-3,3	1,4	-0,5
– Formuesutgifter	111	-0,3	-0,1	1,0	0,7	-0,2	0,0	-0,7	0,9	1,0	-2,1	0,0
Korreksjon for indirekte målte banktjenester ³	79	0,7	-0,2	-0,2	-0,2	0,4	-0,2	-0,1	0,6	-0,5	0,1	0,1

* Foreløpige tall.

¹ Blandet inntekt er den delen av driftsresultatet som tilfaller husholdningssektoren. Dette inkluderer også beregnet avkastning av boligkapitalen.

² Formuesinntekter består av aksjeutbytte, renteinntekter og avkastning på leie av grunn.

³ Se boks 6.2 for begrepsforklaring.

⁴ Milliarder kroner. Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.8 Vekst i husholdningenes disponible realinntekt per innbygger. Vekst fra året før i prosent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*	Gj.snitt 13–22*
Disponibel realinntekt per innbygger	2,8	1,0	4,0	-2,6	1,2	0,3	1,4	0,9	3,2	-4,4	0,8
Disponibel realinntekt utenom aksjeutbytte per innbygger	2,6	0,4	0,8	-0,7	1,3	0,1	1,0	1,4	-1,6	0,8	0,6

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Boks 9.3 Noen begreper knyttet til husholdningenes inntekter

En personhusholdning kan ha *inntekt* fra flere kilder, utenom lønnsinntekt. *Blandet inntekt* er driftsresultatet fra næringsvirksomhet som tilfaller husholdningssektoren. Den inkluderer avlønning for arbeid utført av eierne eller deres familie. Denne størrelsen inkluderer også en beregnet avkastning av boligkapitalen (omtalt som driftsresultatet fra egen bolig). Husholdningene kan ha formuesinntekter som består av renteinntekter på bankinnskudd, utbytte på aksjer, avkastning på forsikringskrav og leieinntekter fra landeiendom. Husholdningene kan også ha inntekter fra pensjoner og trygder.

Det er grunn til å merke seg at varige konsumgoder utenom bolig ifølge konvensjonene i nasjonalregnskapet regnes som konsumert i sin helhet det året de anskaffes. I tråd med dette inngår derfor ikke beregnet avkastning på varige konsumgoder utenom bolig som inntekt i nasjonalregnskapets inntektsregnskap.

Beregninger av *disponibel realinntekt* krever omregning til faste priser. I nasjonalregnskapet benyttes prisindeksen for husholdningers totale forbruk som deflator.

Et grunnleggende prinsipp i nasjonalregnskapet er at inntekter og utgifter skal føres påløpt. Det kan være avvik mellom når en inntekt påløper og når den utbetales/betales.

Avkastning på husholdningenes *forsikringskrav*, er ikke inntekt som kan disponeres løpende til konsum. Avkastningen inngår derfor ikke i disponibel inntekt, men legges til spar-

ingen direkte (kalles korreksjon for sparing i pensjonsfond mv.). Husholdningenes forsikringskrav er i hovedsak verdien av beholdninger i livsforsikring og pensjonsfond. Når livsforsikring og midler fra pensjonsfond utbetales, vil disse registreres som inntekter til husholdningssektoren.

Omvurdering av aktiva og lignende ikke realiserte aksjegevinster/tap, endringer i verdien av boligkapital mv., inngår ikke i begrepet disponibel inntekt, jf. omtale i boks 9.2. Omvurderinger av aktiva vil kunne påvirke forbruksmulighetene over tid, men hører begrepsmessig hjemme i husholdningenes kapitalregnskap og påvirker som sådan husholdningenes formue.

Indirekte målte bank- og finanstjenester defineres som tjenester produsert av finansielle foretak, som de ikke tar betalt for ved hjelp av gebyrer, men gjennom rentemarginer. Med det menes at finansinstitusjonene har lavere rente på innskudd/innlån enn på utlån. Husholdningenes del av rentemarginene inkluderes i husholdningenes konsum samt i produktinnsatsen, for eksempel i husholdningenes «boligproduksjon». Rentemarginen, som er en teknisk størrelse, skal ikke påvirke husholdningenes sparing. Derfor legges et beløp, som er like stort som summen av husholdningenes konsum av rentemarginen og det som er inkludert i produktinnsatsen, til den disponible inntekten før sparingen beregnes.

Kapittel 10

Inntektsutviklingen for utvalgte inntektsgrupper

- For lønnstakere under ett viser foreløpige tall fra nasjonalregnskapet at veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2021 til 2022 var 4,3 pst. Lønnstakere med en slik årslønn og lønnsvekst, har fått en nedgang i reallønn etter skatt på 1,1 prosent fra 2021 til 2022. Tilsvarende var reallønnsnedgangen etter skatt innen de store forhandlingsområdene mellom 1,2 og 1,7 prosent.
- Ulikhet i inntekt etter skatt i yrkesbefolkningen økte fra 2020 til 2021 i hovedsak som følge av sterk vekst i kapitalinntektene. Også sett over en lengre periode er det en tendens til at ulikheten øker. Inntektsforskjellene i Norge er likevel mindre enn i de fleste andre land.

10.1 Vekst i reallønn etter skatt for utvalgte lønnstakerhusholdninger

Dette avsnittet beskriver utviklingen i reallønn etter skatt for ulike grupper. Utviklingen i reallønn etter skatt bestemmes av forløpene til lønn, skatt og prisstigning.

10.1.1 Reallønn etter skatt fra 2021 til 2022

Skattesatsen for alminnelig inntekt var 28 prosent fra 1992 til og med 2013. Fra 2014 ble denne skattesatsen redusert til 27 prosent, kombinert med at trygdeavgiften ble økt fra 7,8 prosent til 8,2 prosent. Fra 2016 ble skattesatsen redusert til 25 prosent, kombinert med innføringen av en ny trinnskatt til erstatning for toppskatten. Skattesatsen ble redusert til 24 prosent i 2017, 23 prosent i 2018 og ytterligere til 22 prosent fra og med 2019. Se nærmere omtale av skatteendringer i avsnitt 10.1.2. Tabell 10.1 viser gjennomsnittsskatt for gjennomsnittslønn, marginalskatt for gjennomsnittslønn, skattesatsen for alminnelig inntekt og maksimal marginalskatt for lønnsinntekt for hvert år siden 1992. Inntektsgrenser mv. for inntektsårene fra 2012 til 2022 framgår i tabell 4.1 i vedlegg 4.

I tabell 10.2 legger utvalget fram beregninger av utviklingen i reallønn etter skatt for utvalgte forhandlingsområder fra 2021 til 2022. Det er tatt utgangspunkt i gjennomsnittlig nivå og vekst i årslønn som vist i tabellene 1.1 i kapittel 1 og 2.1 i kapittel 2. Det er sett bort fra endringer i skattemessige fradrag den enkelte måtte ha hatt utover standard fradrag.

Tabellen viser at for lønnstakere under ett viser foreløpige tall fra nasjonalregnskapet at veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2021 til 2022 var 4,3 pst. Lønnstakere med en slik årslønn og lønnsvekst, har fått en nedgang i reallønn etter skatt på 1,1 prosent fra 2021 til 2022. Tilsvarende var reallønnsnedgangen etter skatt innen de store forhandlingsområdene mellom 1,2 og 1,7 prosent.

Beregningsutvalget har også sett på kjøpekraftsutviklingen for ulike husholdningstyper. I tabell 10.3 har en beregnet utvikling i disponibel realinntekt for lønnstakere med en lønnsinntekt på henholdsvis 350 000 kroner, 600 000 kroner, 700 000 kroner, 1 200 000 og 1 400 000 kroner. Beregningene er utført for enslige lønnstakere uten barn, med ett barn og med to barn, og for ektepar med to barn. Resultatene er avhengige av forutsetningene som er valgt. De generelle forutsetningene for beregningene er nærmere omtalt i boks 10.1.

Utvalget har i beregningene i tabell 10.3 lagt til grunn en lønnsvekst på 3,5 prosent for 2021 og 4,3 prosent for 2022, slik det framkommer i nasjonalregnskapet. Sammen med prisvekst på 3,5 og 5,8 prosent for henholdsvis 2021 og 2022, gir det ingen reallønnsvekst for 2021 og en reallønnsnedgang på 1,5 prosent for 2022. Veksten i disponibel reallønn for typeberegningene avviker fra dette som følge av endringer i skattereglene.

I 2022 ble satsene i trinnskatten på trinn 1 og 2 holdt uendret, mens innslagspunktene ble økt med 3 prosent. Siden veksten i innslagspunktet er lavere enn prisveksten fører det isolert sett til skjerpet skatt. Skattesatsen i trinn 3 og 4 ble økt samtidig som innslagspunktet ble noe redusert. Både økt sats og redusert innslagspunkt bidrar til

Tabell 10.1 Skatt på lønnsinntekt. 1992–2022

År	Gjennomsnittsskatt for gjennomsnittslønn	Marginalskatt på gjennomsnittslønn	Skatt på alminnelig inntekt	Maksimal marginalskatt på lønnsinntekt ¹
1992	29,2	45,3	28,0	48,8
1993	29,3	45,3	28,0	49,5
1994	29,4	45,3	28,0	49,5
1995	29,6	45,3	28,0	49,5
1996	29,7	45,3	28,0	49,5
1997	29,6	45,3	28,0	49,5
1998	29,7	45,3	28,0	49,5
1999	29,4	49,3	28,0	49,3
2000	29,4	49,3	28,0	55,3
2001	29,4	49,3	28,0	55,3
2002	29,2	35,8	28,0	55,3
2003	29,1	35,8	28,0	55,3
2004	29,1	35,8	28,0	55,3
2005	28,4	35,8	28,0	51,3
2006	28,3	35,8	28,0	47,8
2007	28,4	35,8	28,0	47,8
2008	28,5	35,8	28,0	47,8
2009	28,4	35,8	28,0	47,8
2010	28,4	35,8	28,0	47,8
2011	28,5	35,8	28,0	47,8
2012	28,5	35,8	28,0	47,8
2013	28,5	35,8	28,0	47,8
2014	28,1	35,2	27,0	47,2
2015	28,0	35,2	27,0	47,2
2016	27,5	34,9	25,0	46,9
2017	27,1	34,6	24,0	46,7
2018	27,0	34,5	23,0	46,6
2019	26,8	34,4	22,0	46,4
2020	27,1	34,4	22,0	46,4
2021	27,0	34,2	22,0	46,4
2022	26,1	34,0	22,0	47,4

¹ Eksklusiv arbeidsgiveravgift.

Kilde: Finansdepartementet

Tabell 10.2 Reallønnsvekst etter skatt for typeeksempler i utvalgte forhandlingsområder.¹ Vekst i prosent

Grupper	Årslønn i 2022 ² , kr	2021		2022	
		Lønnsvekst ²	Vekst i reallønn etter skatt	Lønnsvekst ²	Vekst i reallønn etter skatt
Industriarbeidere	542 800	2,8	-0,6	3,5	-1,7
Industrifunksjonærer	880 700	3,1	-0,4	4,9	-1,2
Ansatte i Virke-bedrifter i varehandel	606 300	4,7	1,1	3,7	-1,6
Ansatte i finanstjenester	777 600	3,7	0,1	5,0	-1,2
Statsansatte	669 200	2,8	-0,5	4,3	-1,6
Kommuneansatte	578 900	2,6	-0,7	3,7	-1,6
Lønnstaker med gjennomsnittlig årslønn³		3,5	0,0	4,3	-1,1

¹ Lønnstakere med gjennomsnittlig årslønn, årslønnsvekst og standard fradrag.

² Tallene er hentet fra tabell 1.1 og tabell 2.1.

³ Typeeksempel for lønnstaker som har standard fradrag og lønn lik gjennomsnittlig årslønn.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Tabell 10.3 Beregnet vekst i reallønn¹ etter skatt for utvalgte lønnstakerhusholdninger med en lønnsvekst lik årslønnsveksten i alt. Vekst i prosent

Lønnsinntekt i 2022 (kr)	Familiesituasjon	2021	2022
350 000	Enslig lønnstaker uten barn	-0,1	-1,0
	Enslig lønnstaker med 1 barn	-0,5	-1,5
	Enslig lønnstaker med 2 barn	-0,6	-1,7
600 000	Enslig lønnstaker uten barn	0,1	-1,0
700 000	Enslig lønnstaker uten barn	-0,1	-1,7
	Enslig lønnstaker med 1 barn	-0,3	-1,9
	Enslig lønnstaker med 2 barn	-0,4	-2,0
1 200 000	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 450 000 kr og den andre 250 000 kr	-0,2	-1,2
	Enslig lønnstaker uten barn	-0,1	-2,0
	Enslig lønnstaker med 1 barn	-0,3	-2,1
1 400 000	Enslig lønnstaker med 2 barn	-0,3	-2,2
	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 800 000 kr og den andre 400 000 kr	-0,2	-1,6
	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 900 000 kr og den andre 500 000 kr	-0,1	-1,5
Nominell lønnsvekst²		3,5	4,3

¹ For husholdningstyper med barn legges det til grunn at barna er mellom 6 og 18 år gamle.

² Lønnsutviklingen slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalregnskapet» i tabell 2.1.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

økt skatt for disse gruppene. I tillegg ble det innført et trinn 5 i trinnskatten for inntekter over 2 mill. kroner med en skattesats på 17,4 prosent.

Øvre grense i minstefradraget for lønnsinntekter økte også mindre enn prisveksten for 2022 og fradraget virket dermed innstrammende på realdisponibel lønn. Personfradraget ble derimot økt med 11 prosent fra 2021 til 2022 noe som isolert sett gir økt reallønn etter skatt.

For husholdningstypene med barn trekkes realveksten også ned som følge av at ordinær sats i barnetrygden ble videreført nominelt i 2022. Husholdningstypene med lav lønn og flere barn rammes hardest av denne effekten fordi barnetrygden utgjør en større del av inntekten jo lavere lønn og jo flere barn husholdningen har. For husholdningstypene med enslige forsørgere svekkes realveksten ytterligere som følge av at særfradraget for enslige forsørgere bare ble økt med 1,3 prosent i 2022.

10.1.2 Endringer i skatteregler for lønnstakere fra 2022 til 2023

I 2023 ble trinnskattesatsene i trinn 3–5 økt med 0,1 prosentpoeng, fra henholdsvis 13,4, 16,4 og 17,4 til

henholdsvis 13,5, 16,5 og 17,5 prosent. Innslagspunktene ble redusert fra 643 800 til 642 950 kroner i trinn 3, fra 969 200 til 926 800 kroner i trinn 4 og fra 2 000 000 til 1 500 000 kroner i trinn 5. Innslagspunktene i trinnskattens trinn 1 og 2 er justert med anslått lønnsvekst i statsbudsjettet for 2023 på 4,2 prosent.

I trygdeavgiften er satsen for lønnsinntekt redusert 0,1 prosentpoeng, fra 8,0 til 7,9 prosent. Den nedre grensen for å betale trygdeavgift er økt fra 64 650 kroner til 69 650 kroner. Personfradraget er økt fra 58 250 kroner til 79 600 kroner. Øvre grense i minstefradraget for lønn og trygd er redusert fra 109 950 kroner i 2022 til 104 450 kroner i 2023. Nedre grense i minstefradraget for lønnsinntekt utgår fra 2023.

Maksimalt fradrag for innbetalt fagforeningskontingent mv. er økt fra 5 800 kroner til 7 700 kroner. Satsen for reisefradraget økte fra 1,65 kroner per kilometer til 1,70 kroner per kilometer. Nedre grense for fradraget ble økt fra 14 000 kroner til 14 400 kroner. Beløpsgrensene i foreldrefradraget ble videreført nominelt. Satsen for skattefradrag for boligsparing for ungdom ble redusert fra 20 prosent til 10 prosent, mens det maksimale årlige sparebeløpet ble nominelt

Boks 10.1 Beregninger av endringer i reallønn etter skatt

Beregningene av endringer i reallønn etter skatt i dette avsnittet bygger på følgende forutsetninger:

1. Inntektstakeren mottar bare én inntektsart (lønn).
2. Det er bare tatt hensyn til skatteregler som berører alle eller de fleste lønnstakere. Det vil blant annet si at det kun gis standard fradrag i inntekt (personfradrag og minstefradrag).
3. Barnetrygd er regnet som negativ skatt. Det er ikke tatt hensyn til andre overføringer fra offentlige budsjetter, herunder kontantstøtten som ble innført f.o.m. 1. august 1998.

Det er brukt samme prisindeks (konsumprisindeksen) for alle husholdningstyper ved omregning til reallønn. Konsumprisindeksen økte med 3,5 prosent fra 2020 til 2021 og med 5,8 prosent fra 2021 til 2022.

Beregninger basert på så enkle forutsetninger som her, må brukes med forsiktighet.

Beregningsutvalget mener likevel av flere grunner at denne type beregninger kan ha interesse:

1. Resultatene indikerer i hvilken retning endringer i sentrale skatteregler isolert sett trekker.
2. Siden det bare forhandles om lønn, kan beregninger der en kun endrer lønnsinntekten være av særlig interesse.

Den nominelle lønnsinntekten etter skatt beregnes ved å trekke inntektsskatter og avgifter til folketrygden fra lønnsinntekten. For barnefamilier tas det også hensyn til barnetrygden. Lønnsinntekt etter skatt beregnet på denne måten gir uttrykk for hva lønnstakeren har til disposisjon av lønnsinntekten (og eventuelt barnetrygden) til betaling av gjeldsrenter og til kjøp av varer og tjenester etter at samlede skatter er betalt. Reallønn etter skatt beregnes ved å deflattere den nominelle lønnsinntekten etter skatt med konsumprisindeksen. Endringen i reallønn etter skatt blir da den prosentvise forskjellen mellom årets og fjorårets reallønn etter skatt.

videreført. Særfradraget for enslige forsørgere ble økt fra 51 804 kroner i 2021 til 52 476 kroner i 2022. Satsene for barnetrygd var fra 1. januar 2022 på 1 676 kroner per måned for barn under 6 år, mens satsen for barn over 6 år var på 1 054 kroner per måned. Det særskilte fradraget i Finnmark og Nord-Troms er økt fra 20 000 til 20 550 kroner.

Det vises til tabell 4.1 i vedlegg 4 for en oversikt over skattesatser, grenser og fradrag for 2013–2023.

10.2 Inntektsutviklingen for pensjonister og trygdede

Pensjonssystemets hovedformål er å sikre den enkelte et rimelig inntektsnivå i forhold til tidligere inntekt. I tillegg skal pensjonssystemet gi en akseptabel grunnsikring for personer uten eller med liten tilknytning til arbeidsmarkedet. Pensjonsreformen har gjort det mulig for folk å velge selv når de vil starte uttaket av alderspensjon fra folketrygden i intervallet 62–75 år. Uttaksbeslutningen kan i langt større grad enn tidligere nå ses på som en ren finansiell beslutning. Dette har gitt den enkelte langt større mulighet til å bestemme fordelingen av pensjonsutbetalingene over livsløpet etter 62 år.

I dette avsnittet redegjøres det nærmere for inntektsutviklingen for pensjonister og trygdede før og etter skatt med hovedvekt på utviklingen i pensjon. Samlede pensjons- og trygdeytelser består av pensjon og trygd fra folketrygden, ytelser fra tjenstepensjonsordninger, AFP og individuelle pensjonsordninger.

Utviklingen i grunnbeløpet i folketrygden, minstepensjonene for enslige og ektepar og pensjonene til enslige uføre de siste ti årene framgår av tabell 4.2 i vedlegg 4.

Utover pensjon fra folketrygden mottar mange også ytelser fra tjenstepensjonsordninger, AFP i privat og offentlig sektor og ytelser fra individuelle pensjonsordninger.

I rapporten «Arbeid, pensjon og inntekt i den eldre befolkningen» fra Pensjonspolitisk arbeidsgruppe er det også en grundig omtale av utviklingen i uttak av pensjon, yrkesaktivitet og inntekt i den eldre befolkningen.

10.2.1 Utviklingen i pensjons- og trygdeytelser

Tabell 10.4 viser nominell og reell årlig vekst i samlede overføringer for personer som har hovedinntekt fra pensjon eller trygd. Overføringer inkluderer både ytelser fra folketrygden (alders-

Tabell 10.4 Utvikling i overføringer¹ for trygdede og pensjonister². Prosent

	Årlig nominell vekst i overføringer	Årlig realvekst i overføringer	Gjennomsnittlige overføringer i 2020-kroner	Overføringer som andel av samlet inntekt før skatt
2011	4,6	3,3	291 400	88,3
2012	4,0	3,3	301 100	88,0
2013	3,8	1,6	306 000	87,5
2014	3,8	1,7	311 200	87,2
2015	4,9	2,7	319 700	86,9
2016	2,9	-0,7	317 600	88,8
2017	2,2	0,4	318 800	88,8
2018	2,9	0,2	319 300	88,8
2019	3,3	1,1	322 800	88,9
2020	2,2	1,0	325 900	89,3
2021	3,8	0,4	338 400	86,4

¹ Inkluderer både offentlig og privat tjenstepensjon. Inkluderer ikke dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

² Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde-/pensjonsytelser og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde-/pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt. En person er yrkesaktiv når næringsinntekten (inkl. absoluttverdi av årets underskudd i næring) og lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) overstiger 2G. Det var 1 151 667 personer definert som trygdet eller pensjonist i 2011 og 1 350 031 personer i 2021.

Tabell 10.5 Utvikling i grunnbeløpet, pensjon og uføretrygd. Prosentvis endring fra året før og gjennomsnittlig endring per år. 2013–2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2013– 2022	Gj. sn. per år ¹
Grunnbeløp	3,8	3,7	2,5	2,5	1,7	2,7	3,2	2,0	3,8	4,8	35,3	3,1
Minste pensjonsnivå/ alderspensjon for enslige ¹	3,2	3,2	2,0	2,8	3,3	3,6	3,2	4,1	5,8	5,3	43,0	3,6
Minste pensjonsnivå/ alderspensjon for ektepar/samboende	3,2	3,2	2,0	2,9	3,1	2,5	2,5	1,4	3,9	4,1	32,8	2,9
Alderspensjon i gjennomsnitt	3,9	3,7	2,2	2,5	1,9	2,3	2,7	1,5	4,2	4,5	33,5	2,9
Regulering av løpende alderspensjoner	3,0	2,9	1,7	1,7	0,9	1,9	2,4	1,3	3,8	4,1	26,3	2,4
Uføretrygd i gjennomsnitt	3,3	3,3	19,0 ²	2,9	2,2	2,8	3,1	2,1	3,8	4,8		3,2 ³
Memo: Samlet årslønnsvekst ⁴	3,9	3,1	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1	3,5	4,3	35,8	3,1
Memo: KPI	2,1	2,0	2,1	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,5	5,8	30,6	2,7

¹ Geometrisk gjennomsnitt.

² Den høye nominelle veksten skyldes uføreforhøringen fra 2015. Innføring av lønnsbeskatning av uføretrygd ble kompensert med en økning i brutto uføreytelse.

³ Gjelder perioden 2012–2022, eksklusiv 2015.

⁴ Lønnsutviklingen slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalregnskapet» i tabell 2.1.

Kilder: Arbeids- og velferdsdirektoratet, Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

pensjon, uføretrygd, arbeidsavklaringspenger mv.) og andre ytelser, herunder fra tjenstepensjonsordninger og AFP. Overføringer utgjør 86,4 prosent av gruppens samlede inntekt i 2021. Dette er noe lavere enn nivået i perioden 2016–2020 da prosentandelen lå på om lag 89 prosent.

Tabell 10.5 viser utvikling i grunnbeløpet, minstepensjonene, gjennomsnittlig alderspensjon og uføretrygd, samt reguleringen av løpende alderspensjon fra folketrygden.

Tabell 10.6 viser utviklingen i samlede lønns- og pensjonsinntekter for ulike aldersgrupper, og for henholdsvis alle og mottakere av alderspensjon. I aldersgruppene 67 år og over mottar nesten alle alderspensjon, og utviklingen er dermed ganske parallell for de to gruppene. Utviklingen for disse aldersgruppene var svakere i årene 2015–2017 enn i tidligere år, som følge av lavere vekst i pensjonsinntektene. I 2018 og 2019 tiltok veksten, mens den i 2020 falt tilbake igjen. I 2021 var det igjen en sterk vekst. Over tid har veksten i samlede lønns- og pensjonsinntekter for aldersgruppene over 67 år vært høyere enn årslønnsveksten i økonomien, blant annet som en følge av stadig høyere pensjonsopptjening blant nye pensjonister.

I aldersgruppen 62–66 år hadde de som mottok alderspensjon fra folketrygden en vekst i samlede lønns- og pensjonsinntekter på 11,3 prosent i 2012, og deretter en lavere vekst. Dette kan ha sammenheng med endret sammensetning av gruppen, som har økt fra 35 300 personer i 2011 til 91 400 i 2020. For gruppen «alle» i aldersgruppen 62–66 år har veksten vært relativt høy siden 2011. Utviklingen har sammenheng med at stadig flere i denne aldersgruppen kombinerer arbeid og alderspensjon.

Tabell 10.7 viser sammensetningen av inntekt for alle bosatte personer som mottar alderspensjon i utvalgte aldersgrupper. Tabellen viser at for alderspensjonister i aldersgruppene 67–69 år og 70–74 år utgjør alders- og tjenstepensjon hoveddelen av inntekten over perioden. Fra 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra folketrygden for personer i aldersgruppene 62–63 og 64–66 år. Yrkesinntekt utgjør en betydelig større andel av inntekten for disse aldersgruppene enn for de som er eldre. Dette gjenspeiler at mange i denne gruppen kombinerer uttak av alderspensjon med at de fortsetter i arbeid.

Tabell 10.6 Utviklingen i samlede lønns- og pensjonsinntekter¹. Årlig nominell vekst. Prosent

	Alle				Mottakere av alderspensjon fra folketrygden			
	62–66 år	67–69 år	70–74 år	67 år og eldre	62–66 år	67–69 år	70–74 år	67 år og eldre
2011	10,7	7,6	5,5	6,3	-	7,2	5,5	6,2
2012	11,2	5,4	5,0	5,3	11,3	5,0	5,0	5,2
2013	8,6	4,1	5,1	4,9	3,8	3,8	5,1	4,8
2014	6,8	3,6	4,7	4,5	2,4	3,6	4,6	4,5
2015	5,2	2,6	2,9	3,0	1,5	2,5	2,9	3,0
2016	3,2	1,9	2,6	2,7	2,2	2,0	2,6	2,7
2017	3,1	2,7	1,8	2,5	2,0	2,4	1,8	2,5
2018	3,6	3,6	1,9	3,0	2,6	3,2	1,9	2,9
2019	4,4	3,5	2,7	3,4	3,5	3,4	2,7	3,4
2020	1,6	2,1	1,2	2,1	1,0	1,9	1,2	2,0
2021	4,9	4,3	4,1	4,6	3,9	4,2	4,1	4,5
Antall personer i 2021	302 869	166 342	255 966	870 963	88 981	158 664	254 611	859 628

¹ Summen av lønns- og pensjonsinntekter. Pensjonsinntekter omfatter alderspensjon, offentlig og privat tjenestepensjon og AFP.
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 10.7 Sammensetning av inntekt og gjennomsnittlig inntekt blant bosatte personer som mottok alderspensjon.¹ Samlet inntekt i kroner og andeler i prosent av samlet inntekt

	2012	2017	2018	2019	2020	2021
<i>62–63 år</i>						
Samlet inntekt	678 000	801 400	823 700	849 400	864 200	955 700
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	20	19	18	17	17	15
Tjenestepensjon	5	9	9	9	9	8
Andre overføringer ²	5	3	2	2	3	4
Yrkesinntekt	62	63	64	65	65	62
Kapitalinntekter	7	6	7	7	6	10
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³		2,3	-0,7	0	3,1	4,6
<i>64–66 år</i>						
Samlet inntekt	711 700	743 200	759 400	780 200	786 900	869 500
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	26	28	27	27	27	25
Tjenestepensjon	7	13	13	14	14	13
Andre overføringer ²	4	4	4	3	4	4
Yrkesinntekt	53	48	47	48	48	45
Kapitalinntekter	10	8	8	8	7	13
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³		2,8	2,6	1,4	3,0	3,7

Tabell 10.7 Sammensetning av inntekt og gjennomsnittlig inntekt blant bosatte personer som mottok alderspensjon.¹ Samlet inntekt i kroner og andeler i prosent av samlet inntekt

	2012	2017	2018	2019	2020	2021
<i>67–69 år</i>						
Samlet inntekt	392 200	456 500	470 900	483 200	493 100	545 500
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	49	47	47	46	46	43
Tjenestepensjon	15	17	17	18	18	17
Andre overføringer ²	7	5	4	5	4	4
Yrkesinntekt	21	22	23	24	23	22
Kapitalinntekter	8	9	9	8	8	14
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³	5,0	1,6	2	2,9	2,3	4,0
<i>70–74 år</i>						
Samlet inntekt	331 400	393 700	403 000	414 300	418 700	465 200
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	66	65	64	63	63	58
Tjenestepensjon	17	17	17	18	19	18
Andre overføringer ²	1	1	1	1	1	1
Yrkesinntekt	8	9	9	9	9	9
Kapitalinntekter	8	8	8	8	8	14
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³	4,3	1,8	1,8	2,2	1,2	3,5
<i>67 år og eldre</i>						
Samlet inntekt	314 700	374 000	385 000	396 900	404 200	443 500
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	64	64	64	63	63	60
Tjenestepensjon	17	18	18	18	19	18
Andre overføringer ²	3	2	2	2	2	1
Yrkesinntekt	8	9	9	9	9	9
Kapitalinntekter	8	8	8	7	7	12
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³	4,6	2,4	2,7	3,1	2,2	4,2
Memo: Samlet årslønnsvekst ⁴	4,0	2,3	2,8	3,5	3,1	4,4

¹ I 2021 var det 29 300 alderspensjonister 62–63 år, 59 700 alderspensjonister 64–66 år, 158 700 alderspensjonister 67–69 år og 254 600 alderspensjonister 70–74 år. 859 600 alderspensjonister var 67 år eller eldre i 2021.

² Inkluderer AFP i offentlig og privat sektor. Inkluderer også dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

³ Pensjon mv. er her sum alderspensjon, tjenestepensjon og andre overføringer.

⁴ Faktisk lønnsutvikling slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalregnskapet» i tabell 2.1.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Tabell 10.8 viser veksten i gjennomsnittlig utbetalt alderspensjon og uføretrygd som *ikke* har yrkesinntekt i tillegg til pensjon/trygd. I gjennomsnitt over perioden 2012–2021 har veksten i alderspensjon

vært høyest, mens veksten i uføretrygd har vært i samme størrelsesorden som årslønnsveksten. Det er da sett bort fra 2015 hvor uføreforamen gav en svært høy vekst i utbetalt uføretrygd.

Tabell 10.8 Utvikling i gjennomsnittlig utbetalt alderspensjon og uføretrygd til bosatte personer som ikke har yrkesinntekt. Prosent endring fra året før og andel av alderspensjonister og uføretrygdede som ikke har yrkesinntekt.

	Alderspensjon	Uføretrygd	Samlet årslønnsvekst	Andel av alderspensjonister som ikke har yrkesinntekt.	Andel av uføretrygdede som ikke har yrkesinntekt
2012	4,7	4,8	4,0	0,72	-
2013	4,1	2,5	3,9	0,70	0,68
2014	4,5	2,6	3,1	0,69	0,69
2015	2,8	19,5 ¹	2,8	0,69	0,69
2016	3,3	3,9	1,8	0,69	0,69
2017	2,5	1,9	2,3	0,69	0,69
2018	2,8	2,6	2,8	0,69	0,69
2019	2,8	3,9	3,5	0,68	0,68
2020	1,8	3,0	3,1	0,70	0,70
2021	4,6	3,7	3,5	0,71	0,70

¹ Den høye nominelle veksten skyldes uførereformen fra 2015. Innføring av lønnsbeskatning av uføretrygd ble kompensert med en økning i brutto uføreytelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boks 10.2 Regelverksendringer på pensjonsområdet

Innledning

Pensjonsytelsene fra folketrygden er alderspensjon og etterlattepensjon. I tillegg kommer uføretrygd og andre stønadsordninger. Hovedkomponentene i alderspensjon for de som tok ut pensjon før 2011, er grunnpensjon, særtillegg og tilleggspensjon. For alle som har tatt ut alderspensjon etter 1. januar 2011 er særtillegget erstattet med et pensjonstillegg. Fra 2016 fases den nye alderspensjonen bestående av inntektpensjon og garantipensjon gradvis inn for personer født fra og med 1954.

Mellom 2011 og 2020 ble alderspensjon under utbetaling regulert med lønnsveksten og deretter fratrukket 0,75 prosent. I 2021 ble alderspensjon regulert særskilt i tråd med lønnsveksten, og fra og med 2022 reguleres alderspensjon under utbetaling med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst. Historisk har gjennomsnittlig alderspensjon økt mer enn grunnbeløpet ved at pensjonister med høy opptjening har kommet til og erstattet pensjo-

nister med lav opptjening som har falt fra. I de siste årene har denne effekten blitt svakere ved at mange har tatt ut pensjon fra 62 år og dermed fått lavere årlig pensjon.

Som følge av reguleringsreglene for alderspensjon fra 2011, fastsettes satsene for minste pensjonsnivå for alderspensjonister med et kronebeløp. Satsene for minstenivåene ble i perioden 2011–2020 regulert med lønnsveksten justert for effekten av levealderjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Særskilte økninger i satsene har likevel forekommet en rekke ganger, etter 2015. I 2021 ble minste pensjonsnivå regulert særskilt i tråd med lønnsveksten, på samme måte som for løpende alderspensjon. Fra 2022 reguleres minstenivåene med gjennomsnittet av pris- og lønnsvekst. Minste pensjonsnivå for alderspensjon per 1. mai 2022 utgjør 173 025 kroner for lav sats (gift med alderspensjonist med høy tilleggspensjon), 200 257 kroner for ordinær sats (gift med minstepensjonist) og 232 816 kroner for særskilt sats (enslig).

Boks 10.2 (forts.)

Personer født etter 1962 får garantipensjon som minste pensjonsytelse, istedenfor minstepensjon. For personer født mellom 1954 og 1962 blir minstepensjonen gradvis erstattet av garantipensjon. Garantipensjonen har to satsstrukturer: ordinær sats og høy sats. Garantipensjon reguleres på samme måte som minstepensjonsnivå. Fra 1. mai 2022 er ordinær sats for garantipensjon 193 862 kroner (gjelder for personer med partner som har trygd, alderspensjon eller årlig inntekt større enn 2G). Høy sats er 209 571 kroner (gjelder for enslige og personer med partner hvis partneren verken har trygd, alderspensjon samt årlig inntekt større enn 2G).

Ny folketrygd og privat AFP

Fra 2011 ble alderspensjonen i folketrygden lagt om. Det ble blant annet innført fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år, levealdersjustering og nye regler for årlig regulering av pensjon. Samtidig ble AFP i privat sektor tilpasset den nye folketrygden ved at den ble omgjort fra en tidligpensjonsordning for alderen 62–66 år til et livsvarig tillegg til alderspensjonen fra folketrygden. Etter hovedoppgjøret i 2018 ble det gjort enkelte endringer i ordningen. Det ble også avtalt å gjennomføre en felles utredning om en mulig omlegging av ordningen. Partene avtalte videre en egen ordning med en ekstra ytelse til de som går av ved 62–64 år uten arbeidsinntekt ved siden av.

Privat tjenstepensjon

Også tjenstepensjonene er i endring. Økte kostnader og arbeidsgivernes ønske om mer forutsigbare pensjonskostnader har ført til sterk vekst i antall arbeidstakere i privat sektor som omfattes av innskuddsordninger. Ytelsesordningene, som tidligere dominerte det private tjenstepensjonsmarkedet, har i økende grad blitt avviklet eller lukket. Innføringen av obligatorisk tjenstepensjon (OTP) i 2006 medførte at antall innskuddsordninger økte kraftig, særlig blant bedrifter som ikke hadde pensjonsordning

tidligere. Fra 2014 trådte den nye tjenstepensjonsloven i kraft med regler for en ny type tjenstepensjon i privat sektor, ofte kalt «hybrid» fordi den kombinerer elementer fra innskudds- og ytelsespensjon. Det er foreløpig etablert få pensjonsordninger basert på det nye regelverket for hybridpensjon.

Fra 1. januar 2021 fikk om lag 1,5 millioner arbeidstakere i privat sektor samlet sin pensjonsopptjening fra innskuddspensjonsordninger på en egen pensjonskonto. Egen pensjonskonto innebærer at arbeidstakere som er ansatt i en bedrift med innskuddspensjonsordning, skal få samlet sin tidligere pensjonsopptjening fra innskuddspensjonsordninger på én pensjonskonto. Pensjonsopptjening fra tidligere arbeidsforhold skal samles og forvaltes sammen med pensjonskapitalen arbeidstakeren tjener opp i sitt nåværende arbeidsforhold. Pensjonskontoen skal følge arbeidstakeren gjennom de arbeidsforhold der arbeidstakeren har innskuddspensjonsordning. Formålet med egen pensjonskonto er å gi arbeidstakerne reduserte kostnader til pensjonssparing og mer oversikt over egen pensjon.

Reglene om pensjon fra første krone og dag trådte i kraft 1. januar 2022. De nye reglene innebærer blant annet at det er krav for alle private tjenstepensjonsordninger om å spare minst 2 prosent av medlemmenes inntekt fra første krone. Det tidligere kravet om 20 prosent stilling for rett på medlemskap i ordningene er opphevet. Aldersgrensen for medlemskap er satt ned fra 20 til 13 år som i folketrygden. Ansatte får rett på medlemskap i ordningene når inntekten overstiger grensene for rapporteringspliktig lønn i a-ordningen. Denne grensen er som hovedregel på 1 000 kroner, men 10 000 kroner for skattefrie organisasjoner mv.

Offentlig tjenstepensjon

Arbeids- og sosialdepartementet og de berørte partene i arbeidslivet kom 3. mars 2018 til enighet om en framforhandlet pensjonsløsning for offentlig ansatte basert på opptjening etter en såkalt påslagsmodell.

Boks 10.2 (forts.)

Departementet fulgte opp med en lovproposisjon våren 2019. De nye opptjeningsreglene trådte i kraft 1. januar 2020 og gjelder for offentlig ansatte født i 1963 eller senere. Det er vedtatt en videreført tidligpensjonsordning fram til 67 år for personer med særaldersgrenser som skal omfattes av ny pensjonsløsning. Det var avtalt at partene skulle utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i den nye pensjonsløsningen. Det er ennå ikke oppnådd enighet, men partene har inngått en ny prosessavtale for det videre arbeidet med å få på plass pensjonsregler for personer med særaldersgrenser.

Antall minstepensjonister

Siden 2011 har minstepensjonister hatt en litt bedre utvikling i pensjonen enn alderspensjonister med høyere pensjon. Økt minstepensjonsnivå, særlig for enslige, og økt grunnpensjon for gifte/samboende førte til at minstepensjonen både for enslige og ektepar økte mer enn lønnsveksten i både 2016 og 2017. Disse endringene førte også til at flere blir omfattet av minstesatsene. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at økningene i minstepensjon i 2016 og i 2017, herunder også økt grunnpensjon for gifte og samboende i 2016, medførte tilnærmet 25 000 flere minstepensjonister. Økningen i minstepensjonsnivå fra 1. september 2019 medførte en ytterligere økning på om lag 12 000 minstepensjonister. Parallelt med økningen i minstepensjonsnivå fra 1. september 2021 økte antall minstepensjonister med 9 800.

Selv om økningen i minstesatsene isolert sett har ført til flere minstepensjonister, har antall minstepensjonister gått ned i mange år. Det skyldes dels at yngre kull av alderspensjonister har mer opptjening til alderspensjon enn

de eldre kullene, dels de nye opptjeningsreglene for alderspensjon som omfatter stadig flere personer. Per juni 2022 var det 139 900 minstepensjonister. Minstepensjonistene utgjør om lag 14,6 prosent av alle alderspensjonister.

Nye uføreregler

Fra 2015 erstattet ny uføretrygd den tidligere uførepensjonen fra folketrygden. Den nye uføretrygden utgjør 66 prosent av et beregningsgrunnlag som består av et gjennomsnitt av årsinntekten opp til 6 G for de tre beste av de fem siste årene før uførhet. Uføretrygden justeres i forhold til uføregraden. Ved lavt eller intet beregningsgrunnlag mottas en garantert minstepensjon fra folketrygden. Fra og med uføre-reformen i 2015 er minstepensjonen for uføretrygd fastsatt til 2,48 G for enslige og 2,28 G for ektefeller/samboere. Personer som er født uføre eller blir uføre i ung alder har en høyere minstepensjon, 2,91 G for enslige og 2,66 G for ektefeller/samboere. Uføre som forsørger barn mottar barnetillegg. Den nye uføretrygden skattlegges som lønn.

Omleggingen av uføreytelsen i folketrygden gjorde det nødvendig å tilpasse uføreytelsene fra tjenestepensjonsordningene. Ny uførepensjon fra de offentlige tjenestepensjonsordningene beregnes fra 2015 som et direkte tillegg til uføretrygden fra folketrygden og er uavhengig av størrelsen på uføretrygden. Fra 1. januar 2017 følger alle uføreordninger i privat sektor nytt regelverk, som innebærer at det i hovedsak vil være mulig å gi uføredeknning på linje med den nye uføreordningen i offentlig sektor. Det er imidlertid fortsatt frivillig for foretak i privat sektor om de vil knytte uførepensjon til tjenestepensjonsordningen og i hvilken grad de vil utnytte rammene i loven.

Tabell 10.9 viser gjennomsnittlig nivå og nominell vekst i alderspensjon fra folketrygden for ulike aldersgrupper de siste ti årene. Tabellen viser at den nominelle veksten i gjennomsnittlig alderspensjon avtok i årene 2012–2017. I årene 2018–2021 økte den, med unntak av i 2020, hvor veksten var den laveste i tiårsperioden. Nye alderspensjonister har gjennomgående høyere

pensjonsopptjening enn de som faller fra. Nye uttaksregler og levealdersjusteringen trekker isolert sett pensjonene ned. Økt innslag av pensjonister med kort botid og yrkeskarriere i Norge som har tjent opp lavere pensjoner trekker også ned pensjonsnivået. For nye alderspensjonister bidrar levealdersjusteringen isolert sett til lavere alderspensjon og denne effekten øker for nye års-

Boks 10.3 Noen forhold knyttet til pensjonskostnader

Omleggingen av uføreordningen i folketrygden innebærer at flertallet får en høyere uføreytelse fra folketrygden etter skatt enn de ville fått med de gamle uføreforetlene. I tillegg får mange lavere marginalsatt på uførepensjonen fra tjenestepensjonsordningen. De nye uføreordningene i tjenestepensjonsordningene er tilpasset dette. I privat sektor vil kostnadene knyttet til uførepensjon gradvis bli redusert etter hvert som den nye uføreordningen fases inn.

I offentlig sektor er den nye uførepensjonsordningen obligatorisk. I Prop. 202 L (2012–2013) ble det anslått at de løpende (årlige) utbetalingene på sikt vil reduseres med anslagsvis 1,35 mrd. kroner i SPK og 900 millioner kroner i KLP. Omlegging av uføreytelser i offentlig tjenestepensjon medfører at folketrygden tar en større del av samlet uføreytelse og offentlig tjenestepensjon en mindre del for nye uføre fra 2015. Reserver avsatt for framtidige uførepensjoner i KLP er redusert i tråd med dette. Reduksjonen utgjorde drøyt 10 milliarder kroner i KLPs ordninger for kommuner, fylkeskommuner, statlige helseforetak og andre virksomheter. KLPs uføretariffer ble samtidig endret på grunn av gunstig uføreforløp gjennom 5–6 år både i kommunal sektor og i helseforetakene. Dette ga en reservereduksjon på vel 5 milliarder i KLPs ordninger til sammen. Samlet ble det reduksjon i uføreserver på 15,4 milliarder kroner i 2015, som ble disponert i forbindelse med pensjonsinnretningenes årsoppgjørdisposisjoner. I KLP ble to tredeler benyttet til

å øke reservene slik at man kunne redusere beregningsrenten, mens det resterende ble fordelt likt til risikoutjevningfond og kundenes premiefond.

De kommunale tjenestepensjonsordningene er forhåndsfinansierte (fonderte). Fordi premiefastsettingen og pensjonskostnadene i fonderte ordninger er framoverskuende, blir de økonomiske virkningene av uføreforløp større på kort sikt enn når uføreordningen er løpende finansiert som i staten.

Kommunenes regnskapsmessige pensjonskostnader ble i 2015 også påvirket av flere andre faktorer, blant annet implementering av levealdersjustering og antakelser om lengre levetid. Når disse tre faktorene «nettes» mot hverandre, gir det samlet en svak nedgang i pensjonskostnadene i kommunal sektor. Reservereduksjonene er da holdt utenom.

Nye samordningsregler ble vedtatt i 2018 og endringer i pensjonsløsning for offentlig ansatte ble gjort gjeldende fra 1. januar 2020. Endringene medførte både endring i krav til avsatt premiereserve og beregnet premie. Avsatt premiereserve ble som følge av dette redusert med 23,2 milliarder som ble tilført kundenes premiefond. Konsekvensene av endringene var imidlertid forskjellig mellom kundegrupper i KLP, og for to av risikofellesskapene i KLP (Pensjonsordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte) medførte endringene et økt reservekrav på 1 milliard kroner som måtte finansieres av kundene.

Oversikt over reserveendringer siden 2015

År	Beskrivelse	Reserveendring (frigjorte eller innbetalte midler)	Anvendelse av frigjorte midler
2015	Gunstigere uføreforløp	Reduksjon 5 mrd. kr	2/3 til økte reserver for å redusere beregningsrenten, 1/3 delt likt på risikoutjevningfond og kundenes premiefond
2015	Folketrygden tar en større del av uførekostnaden	Reduksjon 10 mrd. kr	2/3 til økte reserver for å redusere beregningsrenten, 1/3 delt likt på risikoutjevningfond og kundenes premiefond
2020	Endret offentlig tjenestepensjon og nye samordningsregler	Reduksjon 24,5 mrd. kr ¹	Tilbakeført kundenes premiefond
2021	Endret offentlig tjenestepensjon og nye samordningsregler (Pensjonsordningene for sykehusleger og folkevalgte)	Økning 1 mrd. kr	Finansieres av kundene med ekstra innbetaling

¹ Inkludert kommuner og fylkeskommuner.

Tabell 10.9 Utvikling i gjennomsnittlig årlig alderspensjon¹ fra NAV før skatt, nivå og prosentvis årlig nominell vekst

	Alle mottakere		62–66 år		67–69 år		70–74 år		67 år og eldre	
	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst
2012	202 946	4,7	212 546	0,5	219 306	4,4	209 184	5,0	202 247	4,7
2013	210 831	3,9	213 426	0,4	226 296	3,2	218 688	4,5	210 594	4,1
2014	218 589	3,7	215 579	1,0	231 716	2,4	228 496	4,5	218 901	3,9
2015	224 140	2,5	216 930	0,6	234 310	1,1	235 662	3,1	224 952	2,8
2016	229 724	2,5	219 906	1,4	235 936	0,7	242 496	2,9	230 848	2,6
2017	234 247	2,0	222 705	1,3	236 060	0,1	247 076	1,9	235 554	2,0
2018	239 630	2,3	226 327	1,6	237 481	0,6	251 591	1,8	241 104	2,4
2019	246 090	2,7	231 101	2,1	242 074	1,9	255 638	1,6	247 697	2,7
2020	249 877	1,5	232 913	0,8	245 353	1,4	256 055	0,2	251 628	1,6
2021	259 725	3,9	239 577	2,9	254 253	3,6	262 542	2,5	261 707	4,0
2022	271 365	4,5	247 785	3,4	264 002	3,8	271 583	3,4	273 554	4,5

¹ Tallene er korrigert for uttaksgrad ved at de er omregnet til 100 prosent utbetalt pensjon. Gjennomsnittlig alderspensjon omfatter ikke etterbetalinger.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

kull. I tillegg får de som tar ut alderspensjon før 67 år lavere årlig pensjon.

Etter pensjonsreformen i 2011 og fram til 2016 var veksten i gjennomsnittlig alderspensjon lavere i aldersgruppene 62–66 år og 67–69 år enn for gruppen over 69 år. Denne utviklingen må ses i sammenheng med innfasingen av mulighet for tidlig uttak av alderspensjon. 1949-kullet var 61 år ved inngangen til 2011, og dermed første årskull som kunne ta ut alderspensjon fra fylte 62 år.

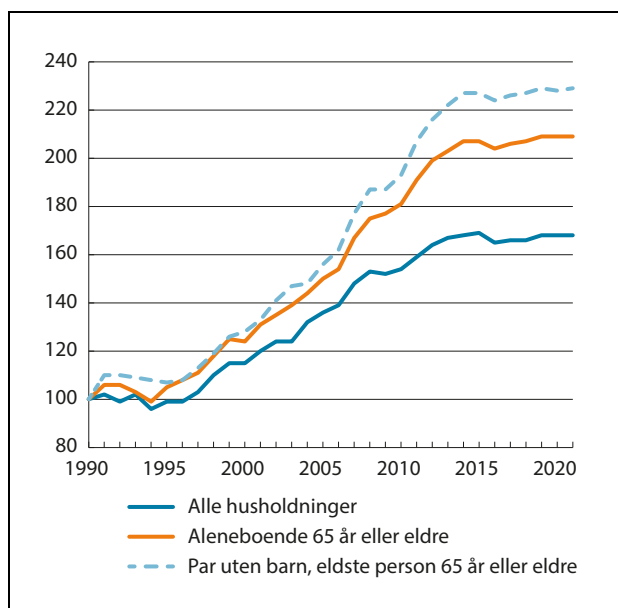
I årene 2016–2018 (da 1949-kullet var i alderen 67–69 år) var veksten særlig lav i gruppen 67–69 år. Det må ses i sammenheng med at denne kohorten erstattet en kohort som ikke hadde hatt mulighet for tidlig uttak av alderspensjon. Veksten i alderspensjon for gruppen 70–74 år lå over gjennomsnittet for alle i perioden 2012–2016, men har vært lavere de senere årene. De som mottar alderspensjon i aldersgruppen 62–66 år har betydelige yrkesinntekter, og mange fortsetter i arbeid samtidig som de tar ut alderspensjon. Ifølge tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet var 58,2 prosent av alderspensjonister 62–66 år registrert i arbeid ved utgangen av 2. kvartal 2022. På samme tidspunkt i 2021 var andelen 57,4 prosent.

Gjennomsnittlig samlet inntekt for de som kombinerer arbeid og uttak av alderspensjon er

høy. På den annen side får de som tar ut alderspensjon før 67 år en lavere årlig alderspensjon resten av livet enn om de hadde ventet til 67 år.

10.2.2 Realvekst etter skatt i pensjon og trygd

Husholdninger med eldre personer har hatt en sterk samlet realvekst i inntekt etter skatt de siste tiårene. Figur 10.1 viser at den reelle medianinntekten etter skatt økte mer for husholdninger med personer over 65 år enn for andre husholdninger i perioden 1990–2021. Endringer i sammensetningen av gruppen er en viktig forklaring på dette. Stadig flere alderspensjonister har opptjent rettigheter til tilleggspensjon. Tall fra NAV viser at andelen med tilleggspensjon økte fra 91,6 prosent ved utgangen av 2006 til 97,9 prosent i september 2021. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon har økt. I tillegg er det etter pensjonsreformen blitt mer vanlig med yrkesinntekt blant mottakere av alderspensjon. For gruppen aleneboende 65 år og eldre var det ingen endring i median realinntekt fra 2020 til 2021. For alle husholdninger under ett økte median realinntekt med 0,6 prosent, mens den for par uten barn hvor eldste person var 65 år eller eldre, økte med 0,4 prosent fra 2020 til 2021.

Figur 10.1 Medianinntekt etter skatt for husholdningstyper med personer 65 år eller eldre. Indeks i faste priser (1990=100). 1990–2021

Kilde: Statistisk sentralbyrås innteks- og formuesstatistikk for husholdninger

Tabell 10.10 viser beregnet vekst i utbetalt pensjon og realvekst etter skatt for ulike husholdningstyper som mottar alderspensjon eller uføretrygd. Minste pensjonsnivå økte med 5,3 prosent til 230 170 kroner for enslige og med 4,1 prosent til 395 362 kroner for minstepensjonistektepar i 2022. Brutto realnedgang etter skatt var 0,4 og 1,6 prosent for henholdsvis enslige og gifte minstepensjonister.

Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av tilleggspensjon (inntektspensjon i ny alderspensjon) fra folketrygden, andre pensjonsordninger og andre innteks- og formuesforhold. Tabellen inneholder derfor også beregninger for enslige alderspensjonister med pensjon på henholdsvis 250 000 kroner og 550 000 kroner og for pensjonistektepar med en samlet inntekt på 550 000 kroner og 750 000 kroner. I beregningene forutsettes det at disse husholdningene kun har alderspensjon (inkludert tjenestepensjon) som inntekt og ikke betaler skatt på formue. Dette tilsvarer forutsetningene som ligger til grunn i tabell 10.3, jf. boks 10.1.

Den nominelle veksten i alderspensjonene svarer til den årlige reguleringen av alderspensjon fra folketrygden. I 2019 og 2020 utgjorde det

Tabell 10.10 Beregnet realvekst i pensjon og trygd etter skatt for utvalgte husholdningstyper. Vekst i prosent fra året før

Pensjon/ trygd i 2022 (kr)	Familiesituasjon	2021		2022		
		Nominell vekst	Realvekst etter skatt ²	Nominell vekst	Realvekst før skatt	Realvekst etter skatt
272 264	Enslig ufør, minsteytelse	3,8	0,1	4,8	-0,9	-0,6
500 615	Ektepar ufør, begge har minsteytelse	3,8	0,2	4,8	-0,9	-0,5
230 170	Enslig minstepensjonist	5,8	2,2	5,3	-0,4	-0,4
395 362	Ektepar, begge har minstepensjon	3,9	0,4	4,1	-1,6	-1,6
250 000	Enslig alderspensjonist ¹	3,8	0,8	4,1	-1,6	-1,9
550 000	Enslig alderspensjonist ¹	3,8	0,0	4,1	-1,6	-1,6
550 000	Ektepar med alderspensjon hvor den ene har 350 000 kroner og den andre har 200 000 kroner ¹	3,8	0,0	4,1	-1,6	-1,6
750 000	Ektepar hvor den ene har 500 000 kroner og den andre har 250 000 kroner ¹	3,8	0,3	4,1	-1,6	-1,7

¹ For 2021 er nominell vekst lik vekst i gjennomsnittlig grunnbeløp, mens det for 2022 er gjennomsnittet av pris og lønnsvekst.

Kilde: Beregningsutvalget

veksten i grunnbeløpet fratrukket 0,75 prosent. I 2021 ble alderspensjoner i folketrygden regulert med grunnløpet. Fra 2022 blir alderspensjon regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst

Etter skatt var realnedgangen i 2022 1,9 prosent for enslige med 250 000 kroner i alderspensjon. Den høye realnedgangen etter skatt skyldes i hovedsak at det særskilte fradraget for pensjonister økte mindre enn veksten i alderspensjon. Dette vil ha størst betydning for de med lav alderspensjon. Anslagene til budsjettet ligger til grunn for framskrivingen av fradrag og innslagspunkter i pensjonsbeskatningen. Fradrag og innslagspunkter blir derfor for lave hvis anslagene undervurderer faktisk vekst. Dette alene reduserer disponibel pensjonsinntekt.

For uføre ble realverdien av minsteytelsene etter skatt redusert med 0,6 prosent for enslig uføre og 0,5 prosent for ektepar der begge er uføre og har minsteytelse i 2022, mot en reduksjon på 0,9 prosent før skatt.

10.2.3 Endringer i de særskilte skattereglene for pensjonister fra 2022 til 2023

AFP- og alderspensjonister får et skattefradrag, som i 2023 utgjør maksimalt 32 825 kroner, mens det i 2022 var på 33 400 kroner. Størrelsen på skattefradraget justeres årlig slik at personer som kun har minstepensjon som inntekt, ikke betaler inntektsskatt. Skattefradraget trappes ned mot pensjonsinntekt over to trinn. På det første trinnet er innslagspunktet 219 950 kroner, og nedtrappingssatsen er 16,7 prosent. Det betyr at skattefradraget reduseres med 16,7 øre per pensjonskrone som mottas over 219 950 kroner. På det andre trinnet er innslagspunktet 331 750 kroner, og nedtrappingssatsen er 6,0 prosent. Det betyr at skattefradraget reduseres med 6 øre per pensjonskrone som mottas over 331 750 kroner. Disse satsene gjør at skattefradraget fases helt ut ved en pensjonsinntekt på 575 000 kroner (forutsatt at skattyter har standard fradrag). Skattefradraget fastsettes uavhengig av ektefellens inntekt.

Trygdeavgift på pensjon har vært 5,1 prosent siden 2014. Satsen i minstepensjonen i pensjonsinntekt er 40 prosent i 2023, uendret fra 2022. Den øvre grensen i minstepensjonen for pensjonsinntekt er redusert fra 90 800 kroner i 2022 til 86 250 kroner i 2023.

Skattereglene for pensjonister innebærer at en enslig pensjonist i 2023 vil begynne å betale skatt når pensjonsinntekten overstiger 240 142 kroner. Tilsvarende vil et pensjonistektepar med lik pensjon begynne å betale skatt på en samlet inntekt

over 480 284 kroner. I disse beregningene er det lagt til grunn at pensjonistene kun har pensjonsinntekt og standard fradrag.

10.3 Fordeling av inntekt

Beregningsutvalget legger i dette avsnittet fram statistikk som belyser fordelingen av inntekt for personer. Det er spesielt lagt vekt på å redegjøre for enkelte trekk ved fordelingen av lønns-, nærings- og kapitalinntekt. I boks 10.4 redegjøres det nærmere for inntektsbegrepene som legges til grunn.

10.3.1 Fordelingen av inntekt etter skatt for yrkestilknyttede

I dette avsnittet ses det på sammensetningen og fordelingen av inntekt for personer som er yrkestilknyttet. For å få en best mulig oversikt over utviklingen og sammensetningen av inntekt for de personene som antas å være yrkestilknyttet på «fulltid», er det nødvendig å skille ut de personene som har reduserte stillingsbrøker (blant annet jobber mange studenter ved siden av studiene). Utvalget har valgt å definere yrkestilknyttede som de personene som har en sum av lønnsinntekt og næringsinntekt (inkludert dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) som minst utgjør 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Samlet sett utgjør denne gruppen om lag 2,21 mill. personer i 2021. Til sammenlikning var det samlet sett om lag 2,76 mill. sysselsatte personer i 2021.

Tabell 10.11 viser sammensetningen av de ulike inntektskomponentene for yrkestilknyttede i 2011 og 2021 etter at individene er sortert etter stigende inntekt etter skatt (desiler), jf. boks 10.4. Tabellen viser at lønnsinntekt er den viktigste inntektskilden i alle desiler, og at lønnsandelen har økt for alle desiler unntatt desil 10. Lønn er den viktigste inntektskilden også i desil 10, men lønnsandelen faller markant med inntekten jo høyere opp i fordelingen man kommer. Dette trekket er mer framtrødende i 2021 enn i 2011.

Andelen næringsinntekt for alle yrkestilknyttede sett under ett falt fra 6,3 prosent i 2011 til 4,9 prosent i 2021. Andelen er relativt høy for desil 1 og faller så til og med desil 4. Deretter stiger næringsinntektsandelen og er høyest for desil 10.

For desil 10 betyr kapital- og næringsinntekt atskillig mer enn i de øvrige inntektsgruppene, noe som reduserer betydningen av lønn. Kapital- og næringsinntekter svinger mer fra år til år enn

andre inntekter vanligvis gjør. Det gjør at sammensetningen av inntekt gjerne svinger mer for 10. desil enn for andre inntektsgrupper. Svingninger i kapital- og næringsinntekter kan også skyldes skattetilpasninger. I 2015 og 2021 ble det gjort store uttak av utbytte som må ses i sammenheng med økt utbytteskatt fra 2016 og fra 2022.

Tabell 10.12 viser hvordan de samlede inntektene fra de ulike inntektskomponentene fordeles seg på inntektsdesilene (etter skatt) i 2011 og 2021. Sammenlignet med 2011 har desil 10 i 2021 en høyere andel av alle inntektskomponenter unntatt lønn. Desilene 8–10 får en større andel av overføringene (eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger). Det kan ha sam-

menheng med en økning i pensjonsuttak samtidig med full lønn.

Den øverste persentilens andel av inntekt etter skatt er økt fra 24,9 prosent i 2011 til 34,7 prosent i 2021. Samlet sett har inntekt etter skatt for yrkestilknyttede økt med 14,9 prosent fra 2011 til 2021. Veksten har imidlertid vært høyere blant de øverste inntektsgruppene. I desil 10 var veksten 34,6 prosent, mens veksten i den øverste persentilen var på 87,8 prosent, mellom 2011 og 2021.

I vedleggstabell 4.17 er det gitt en nærmere oversikt over fordelingen av ulike kategorier kapitalinntekter for yrkestilknyttede.

Tabell 10.11 Sammensetning av inntekt innenfor de ulike desilene for yrkestilknyttede¹. Andel i prosent av gruppens samlede inntekt før skatt der ikke annet framgår. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2021-kroner. 2011 og 2021

2021 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekter	Kapital- inntekter ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Gj.snittlig samlet inntekt før skatt		Utlignet skatt ⁵	Inntekt etter skatt
						Andel	Kroner		
1	83,8	4,1	-2,5	13,0	1,7	100	375 500	24,0	76,0
2	84,8	2,2	0,3	10,4	2,3	100	452 300	23,7	76,3
3	86,2	2,0	0,4	8,8	2,6	100	503 700	24,5	75,5
4	87,2	1,9	0,5	7,7	2,7	100	551 100	25,2	74,8
5	87,7	2,1	0,7	6,8	2,7	100	598 300	25,7	74,3
6	88,3	2,5	0,8	5,7	2,7	100	651 600	26,4	73,6
7	88,4	3,0	1,1	4,6	3,0	100	719 100	27,5	72,5
8	87,4	3,9	1,7	3,5	3,6	100	819 800	29,1	70,9
9	85,6	5,3	2,9	2,4	3,8	100	999 400	31,4	68,6
10	57,1	9,4	30,2	0,8	2,4	100	2 197 700	35,5	64,5
Alle	78,5	4,9	9,2	4,6	2,8	100	786 900	29,4	70,6
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	83,5	6,5	4,5	1,8	3,7	100	1 194 900	33,3	66,7
93/94	81,5	7,6	5,8	1,6	3,5	100	1 312 800	34,2	65,8
95/96	78,3	9,1	8,0	1,3	3,4	100	1 492 500	35,2	64,8
97/98	70,4	11,2	14,3	0,9	3,2	100	1 851 500	36,2	63,8
99	56,8	12,6	27,5	0,6	2,5	100	2 577 100	36,6	63,4
100	25,9	9,2	63,7	0,2	1,0	100	7 696 400	36,1	63,9

Tabell 10.11 Sammensetning av inntekt innenfor de ulike desilene for yrkestilknyttede¹. Andel i prosent av gruppens samlede inntekt før skatt der ikke annet framgår. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2021-kroner. 2011 og 2021

2021 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekter	Kapital- inntekter ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Gj.snittlig samlet inntekt før skatt		Utlignet skatt ⁵	Inntekt etter skatt
						Andel	Kroner		
1	84,3	7,0	-4,1	10,9	1,9	100	347 600	27,0	73,0
2	83,5	3,5	0,6	9,6	2,7	100	419 300	24,1	75,9
3	84,8	3,1	0,8	8,3	3,0	100	466 100	24,6	75,4
4	85,3	3,2	0,9	7,5	3,2	100	507 800	25,0	75,0
5	86,0	3,4	1,0	6,4	3,2	100	550 700	25,5	74,5
6	87,0	3,4	1,1	5,3	3,1	100	598 000	26,3	73,7
7	87,1	4,1	1,3	4,4	3,1	100	654 600	27,2	72,8
8	86,6	5,1	1,7	3,4	3,1	100	739 200	28,6	71,4
9	85,5	6,8	2,6	2,3	2,9	100	896 400	31,1	68,9
10	71,0	11,9	14,1	0,9	2,1	100	1 635 800	35,6	64,4
Alle	82,2	6,3	4,2	4,6	2,8	100	681 600	29,1	70,9
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	84,3	7,9	3,6	1,6	2,7	100	1 067 700	33,1	66,9
93/94	83,2	8,6	4,3	1,3	2,6	100	1 167 200	34,2	65,8
95/96	80,9	10,1	5,5	1,1	2,4	100	1 309 600	35,2	64,8
97/98	76,4	12,3	8,3	0,8	2,3	100	1 567 100	36,4	63,6
99	68,8	14,4	14,0	0,5	2,3	100	2 002 200	37,2	62,8
100	47,8	15,5	35,2	0,3	1,2	100	4 133 200	36,6	63,4

¹ Yrkestilknyttede er definert som lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Disse utgjorde 1 986 942 personer i 2011 og 2 214 229 personer i 2021.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturalytelser.

³ Kapitalinntekter er definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, foreldrepenger og sykepenger.

⁵ Inkluderer negative overføringer. Negative overføringer omfatter pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag gjennom offentlige ordninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

Tabell 10.12 Fordelingen av ulike inntektskomponenter for yrkestilknyttede¹. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2021-kroner. 2011 og 2021

2021 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Skatt mm. ⁵	Inntekt etter skatt		Vekst 2011- 2021
							Andel	Kroner	
1	5,1	4,0	-1,3	13,4	2,8	3,9	5,1	285 400	12,5
2	6,2	2,6	0,2	12,9	4,7	4,6	6,2	345 100	8,4
3	7,0	2,6	0,3	12,2	5,9	5,3	6,9	380 500	8,3
4	7,8	2,7	0,4	11,6	6,7	6,0	7,4	412 400	8,3
5	8,5	3,3	0,5	11,1	7,4	6,7	8,0	444 300	8,3
6	9,3	4,2	0,7	10,2	8,0	7,4	8,6	479 400	8,7
7	10,3	5,5	1,1	9,0	9,6	8,5	9,4	521 200	9,3
8	11,6	8,2	1,9	7,9	13,3	10,3	10,5	581 000	10,2
9	13,9	13,6	4,0	6,6	17,2	13,6	12,3	685 600	11,0
10	20,3	53,4	92,2	5,1	24,4	33,7	25,5	1 417 500	34,6
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	555 200	14,9
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	15,9	7,5	1,6	22,5	16,3	10,2	11,2	796 900	11,6
93/94	17,1	9,7	2,3	22,0	17,1	11,5	12,2	863 600	12,4
95/96	18,6	13,0	3,6	20,2	18,8	13,5	13,6	967 100	14,0
97/98	20,8	20,0	8,0	18,0	22,1	17,2	16,7	1 182 000	18,6
99	11,7	15,7	10,7	9,0	11,8	12,1	11,5	1 634 900	30,0
100	15,9	34,1	73,8	8,3	13,9	35,6	34,7	4 921 000	87,8
2011									
Desil									
1	5,2	5,7	-5,0	12,2	3,6	4,7	5,3	253 800	
2	6,3	3,4	0,9	13,0	6,0	5,1	6,6	318 400	
3	7,1	3,3	1,3	12,5	7,4	5,8	7,3	351 400	
4	7,7	3,8	1,6	12,2	8,6	6,4	7,9	380 800	
5	8,5	4,3	1,9	11,4	9,5	7,1	8,5	410 100	
6	9,3	4,8	2,4	10,3	9,9	7,9	9,1	440 900	
7	10,2	6,2	3,0	9,3	10,8	9,0	9,9	476 800	
8	11,4	8,9	4,5	8,1	12,2	10,7	10,9	527 400	
9	13,7	14,1	8,2	6,5	13,6	14,0	12,8	617 700	
10	20,7	45,5	81,3	4,5	18,4	29,3	21,8	1 053 300	
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	483 100	

Tabell 10.12 Fordelingen av ulike inntektskomponenter for yrkestilknyttede¹. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2021-kroner. 2011 og 2021

2011 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Skatt mm. ⁵	Inntekt etter skatt		Vekst 2011– 2021
							Andel	Kroner	
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	15,5	8,6	3,3	24,7	16,3	12,1	13,6	713 900	
93/94	16,7	10,3	4,3	22,4	17,3	13,7	14,6	768 500	
95/96	18,3	13,6	6,2	19,9	17,9	15,8	16,1	848 700	
97/98	20,6	19,7	11,2	18,0	20,8	19,6	18,9	996 300	
99	11,9	14,8	12,1	7,6	13,3	12,8	11,9	1 257 700	
100	17,0	32,9	62,9	7,4	14,4	26,0	24,9	2 620 500	

¹ Yrkestilknyttede er definert som lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Disse utgjorde 1 986 942 personer i 2011 og 2 214 229 personer i 2021.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturalytelser.

³ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

⁵ Inkluderer negative overføringer. Negative overføringer omfatter pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag gjennom offentlige ordninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

10.3.2 Fordelingen av inntekt etter skatt for pensjonister og trygdede

Tabell 10.13 viser ulike inntektskomponenter for pensjonister og trygdede fordelt etter desiler. Inntekt etter skatt har økt mer enn gjennomsnittet for desil 1, 2 og 10 fra 2011 til 2021.

Desilene 1–5 fikk en lik eller større andel av overføringene (eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) i 2021 enn i 2011. Veksten i overføringene i de lavere desilene må ses i sammenheng med økt minste pensjonsnivå. Desilene 1–2 og 7–9 betaler en lavere andel skatt i 2021 enn i 2011. Samlet sett har inntekt etter skatt for pensjonister og trygdede økt med 11,1 prosent fra 2011 til 2021. Dette er lavere enn veksten i inntekt etter skatt for yrkestilknyttede, på 14,9 prosent. Sammensetningen av inntekten innenfor de ulike inntektsgruppene for pensjonister framgår av vedleggstabell 4.18.

I gjennomsnitt utgjør overføringer (eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) 86,4 prosent av pensjonister og trygdedes samlede inntekt i 2021, jf. tabell 10.13. Tabellen viser utviklingen i gjennomsnittlige overføringer for pensjonister og trygdede fra 2011 til 2021 for de ulike inntektsdesilene. Den akkumulerte veksten i overføringer var størst for desil 2 (19,4 prosent),

mens desil 10 har hatt den laveste veksten (7,2 prosent). Overføringenes andel av samlet inntekt har økt siden 2011 for alle desiler utenom desil 1 og 10.

10.3.3 Utviklingen i inntektsfordelingen

Når en sammenligner inntektsfordelingen i et land over tid eller inntektsfordelingen mellom land, er det vanlig å benytte Gini-koeffisienter. Gini-koeffisienter måler inntektskonsentrasjon på en skala mellom 0 og 1. En Gini-koeffisient på 0 innebærer at inntekten er helt likt fordelt, mens en Gini-koeffisient på 1 betyr at én person mottar all inntekt.

Figur 10.2 viser utviklingen i Gini-koeffisienten i perioden 1993–2021 for yrkestilknyttede og pensjonister/trygdede for inntekt etter skatt. Figuren viser at fordelingen av inntekt både for yrkestilknyttede og pensjonister/trygdede er sterkt preget av store svingninger i perioden rundt 2000, 2006, 2015 og 2021. Dette skyldes i hovedsak tilpasninger til den midlertidige utbytteskatten i 2001, innføringen av utbytteskatt på avkastning utover normalavkastning i 2006 (skjermingsmetoden for aksjonærer), at skattesatsen på skattepliktige aksjeinntekter for personer (utbytte og realiserte aksjegevinster) økte fra 27 til 31,68

Tabell 10.13 Fordelingen av ulike inntektskomponenter for pensjonister og trygdede¹. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2021-kroner. 2011 og 2021

2021 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Skatt mm. ⁵	Inntekt etter skatt		Vekst 2011– 2021
							Andel	Kroner	
1	3,5	-7,8	-2,4	6,5	5,1	2,2	4,9	155 100	15,1
2	2,7	-0,9	0,4	5,7	6,9	3,1	6,9	218 400	11,7
3	3,0	0,3	0,5	5,4	7,7	3,9	7,5	239 800	9,4
4	3,6	1,0	0,7	5,2	8,5	5,4	8,1	256 600	7,7
5	5,0	1,9	0,9	6,5	9,2	6,6	8,6	273 600	6,5
6	6,4	3,1	1,2	7,8	9,9	7,9	9,2	292 700	5,8
7	7,0	5,0	1,5	8,8	10,8	9,5	9,9	315 100	5,5
8	9,0	8,7	2,1	10,4	11,8	11,3	10,8	342 600	5,0
9	16,6	19,5	4,0	16,5	13,2	14,3	12,2	387 100	5,1
10	43,2	69,3	91,0	27,1	16,9	35,7	22,0	699 200	27,9
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	318 000	11,1
2021									
Desil									
1	3,3	-11,3	-5,1	6,7	5,1	2,4	4,7	134 800	
2	2,6	-0,5	2,6	6,6	6,5	2,1	6,8	195 600	
3	3,3	0,4	3,5	6,8	7,4	3,2	7,7	219 100	
4	3,9	1,2	3,6	6,1	8,2	4,4	8,3	238 200	
5	5,4	2,3	4,1	7,1	9,0	6,1	9,0	256 900	
6	6,5	3,2	4,7	8,6	9,9	7,9	9,7	276 600	
7	8,0	5,1	5,7	10,1	10,9	10,1	10,4	298 700	
8	10,6	9,4	7,3	12,7	11,9	12,6	11,4	326 400	
9	16,2	17,2	10,1	16,4	13,5	16,3	12,9	368 200	
10	40,3	72,7	63,5	19,0	17,7	35,0	19,1	546 800	
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	286 100	

¹ Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde- eller pensjonsytelser, og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde- eller pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt. En person er yrkesaktiv når næringsinntekten (inkl. absoluttverdi av årets underskudd i næring) og lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) overstiger 2G. Antall personer med sosioøkonomisk status som pensjonist/trygdet var 1 151 667 i 2011 og 1 350 031 i 2021.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturaltelser.

³ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

⁵ Inkluderer negative overføringer. Negative overføringer omfatter pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag gjennom offentlige ordninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

Tabell 10.14 Utvikling i overføringer¹ for pensjonister og trygdede² fra 2011 til 2021 målt i 2021-kroner og som prosentandel av samlet inntekt. Desilfordelt etter inntekt etter skatt

Desil	I 2021-kroner					Andel av samlet inntekt før skatt					Vekst (prosent)
	2011	2018	2019	2020	2021	2011	2018	2019	2020	2021	2011–2021
1	153 100	166 200	169 500	173 700	173 400	103,5	101,5	101,5	104,6	101,4	13,3
2	196 300	221 900	225 600	230 100	234 300	94,8	96,6	96,4	97,1	97,2	19,4
3	222 700	249 700	254 100	258 800	260 700	94,2	96,2	96,0	96,7	97,1	17,1
4	247 300	278 800	282 400	285 800	287 300	94,2	95,9	95,8	96,4	96,8	16,2
5	271 900	301 900	305 300	308 300	309 700	93,5	95,3	95,1	95,7	96,0	13,9
6	298 100	327 500	330 500	333 200	335 000	93,0	94,7	94,4	95,0	95,4	12,4
7	327 100	357 900	361 200	363 900	366 000	92,2	94,2	94,1	94,6	95,0	11,9
8	360 200	393 100	396 300	398 700	400 900	90,9	93,2	93,1	93,7	94,0	11,3
9	405 500	438 300	441 200	443 400	445 700	88,5	89,9	89,8	90,3	90,4	9,9
10	532 400	568 900	574 000	576 300	570 800	71,9	68,9	69,6	69,2	59,3	7,2
Alle	301 500	330 400	334 000	337 200	338 400	88,3	88,8	88,9	89,3	86,4	12,2

¹ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

² Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde- eller pensjonsytelser, og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde- eller pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt. En person er yrkesaktiv når næringsinntekten (inkl. absoluttverdi av årets underskudd i næring) og lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) overstiger 2G. Antall personer med sosioøkonomisk status som pensjonist/trygdet var 1 151 667 i 2011 og 1 350 031 i 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

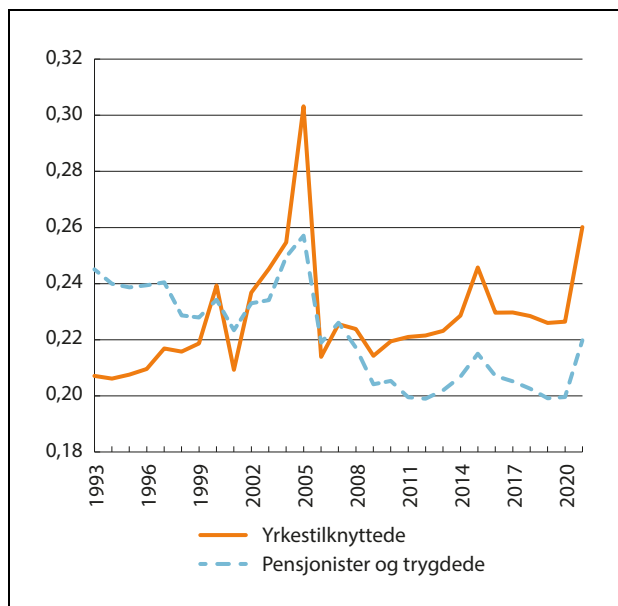
prosent fra 2015 til 2019 og økt utbytteskatt i 2022. Gini-koeffisientene for både yrkestilknyttede og pensjonister/trygdede var om lag uendret mellom 2019 og 2020, men økte i 2021. Økningen i Gini-koeffisienten i 2021 må ses i sammenheng med at kapitalinntektene økte med 97 prosent fra 2020 til 2021. Aksjeutbytte økte med 127 prosent og realisasjonsgevinster økte med 80 prosent fra 2020 til 2021. Renteinntekter gikk derimot ned med 37 prosent. Økningen i aksjeutbytte i 2021 må ses i sammenheng med økt skatt på utbytte fra 1. januar 2022. Over tid er det en tendens til at fordelingen blant yrkestilknyttede har blitt noe skjevare, mens fordelingen blant pensjonister/trygdede har blitt jevnere.

Tabell 10.15 viser Gini-koeffisienter for inntekt før skatt med og uten utbytte og inntekt etter skatt med og uten barnetrygd, regnet på yrkestilknyttede. Tabellen viser at utbytte trekker ulikheten opp, mens skatt reduserer ulikheten. Barnetrygd virker utjevne. Utbytterne har bidratt til å gjøre inntektsfordelingen skjevare i tiårsperioden. Mens forskjellen mellom Gini-koeffisienten i sam-

let inntekt før skatt og i samlet inntekt uten utbytte før skatt var 0,015 i 2010 var den økt til 0,032 i 2015, for deretter å øke til 0,044 i 2021.

Barnetrygdens bidrag til utjevning, målt i endring av Gini-koeffisienten, er 0,003 i 2021. Tall for hele populasjonen (regnet ut fra inntekt etter skatt per forbruksenhet) viser at barnetrygden over tid har hatt et fallende bidrag til utjevning, blant annet som følge av nominell videreføring mellom 1996 og 2019. Den nominelle videreføringen bør ses i lys av at foreldrebetalingen i barnehager har blitt redusert og at fradraget for pass og stell av barn har blitt økt. Siden 2019 er barnetrygden økt flere ganger. Skattens bidrag til å redusere ulikhet, målt ved forskjell i Gini-koeffisienten i samlet inntekt før skatt og inntekt etter skatt, har vært relativt stabil i tiårsperioden.

De årlige endringene i Gini-koeffisienten for inntekt etter skatt er små, med unntak av for 2015 og 2021. Endringen i disse årene må ses i forbindelse med skattetilpasninger på grunn av økt utbytteskatt fra 2016 og 2022. Etter en nær tilbakevending i 2016 var det en fallende tendens i ulik-

Figur 10.2 Utviklingen i fordelingen av inntekt etter skatt for yrkestilknyttede¹ og pensjonister/trygdede² i perioden fra 1993 til 2021. Målt ved Gini-koeffisienten per person

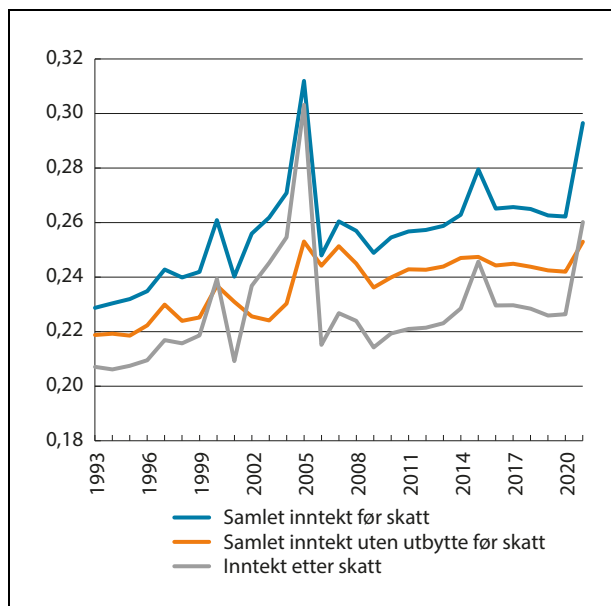
¹ Yrkestilknyttede omfatter lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt (inkludert dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

² Pensjonister/trygdede omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde-/pensjonsytelser, og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde-/pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

heten i inntekt etter skatt til og med 2020, men økte igjen i 2021.

Figur 10.3 viser utviklingen i samlet inntekt før skatt med og uten utbytte og inntekt etter skatt over en lengre tidshorisont, 1993–2021. Figuren viser en betydelig variasjon i Gini-koeffisienten for inntekt før og etter skatt i årene rundt den midlertidige utbytteskatten i 2001, innføringen av ny utbytteskatt fra 2006, økt skattesats på utbytte fra 2016 og 2022. Særlig i årene før 2006 steg Gini-koeffisienten kraftig, mens den falt kraftig fra 2006. Disse endringene henger i stor grad sammen med tilpasninger knyttet til endringer i skattereglene som synliggjør inntekter i skattestatistikken. Særlig i forkant av innføringen av skatt på aksjeinntekter for personer (utbytte og realiserte gevinster) fra 2006 var det gunstig å ta ut kapital fra bedriftene som utbytte og tilbakeføre dette som innskutt kapital. Innskutt kapital kan senere tas ut uten å bli skattlagt på personens hånd. Slike transaksjoner vil i liten grad gi

Figur 10.3 Utviklingen i fordelingen av samlet inntekt før skatt med og uten utbytte og fordelingen av inntekt etter skatt. Målt ved Gini-koeffisienten per person for yrkestilknyttede^{1,2}. 1993–2021

¹ Yrkestilknyttede omfatter personer med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger over 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

² Personer med negativ inntekt har fått nullstilt denne i alle tidsseriene. Det er også gjort ved negativ inntekt etter fratrekk av utbytte.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

endringer i den reelle fordelingen, men har stor betydning for den målte fordelingen i det aktuelle året.

Fordelingen av samlet inntekt uten utbytte før skatt viser betydelig mindre svingninger rundt de nevnte årene. Figuren indikerer at Gini-koeffisienten ikke gir et godt bilde på fordelingen for årene 2000–2006 og 2015 og 2021.

Også Meld. St. 13 (2018–2019) *Muligheter for alle* peker på at Gini-indeksen for disponibel husholdningsinntekt¹ ikke gir et fullgodt bilde av utviklingen i ulikhet fra et år til det neste pga. store svingninger i utbetaling av utbytte og at man

¹ Gini-koeffisienten som benyttes i meldingen, gjelder hele befolkningen og per forbruksenhet, mens tallene i tabell 10.14 og figur 10.3 er avgrenset til yrkestilknyttede og inntekt per person. I figur 2.6 i meldingen er det videre sett på inntekt etter skatt uten utbytte (uten justeringer i skatten), mens vi her ser på samlet inntekt før skatt uten utbytte. Skatten vil avhenge av utbytte, men kan ikke direkte tilordnes utbytte fordi utbytte ikke er et eget skattegrunnlag, men inngår i alminnelig inntekt. Denne utfordringen unngås ved å se på samlet inntekt uten utbytte før skatt, slik utvalget her gjør.

Tabell 10.15 Utvikling i fordeling av samlet inntekt før skatt med og uten utbytte og inntekt etter skatt med og uten barnetrygd. Målt ved Gini-koeffisienter per person for yrkestilknyttede^{1,2} fra 2011 til 2021

År	Samlet inntekt før skatt	Samlet inntekt uten utbytte før skatt	Inntekt etter skatt	Inntekt etter skatt uten barnetrygd
2011	0,257	0,243	0,221	0,225
2012	0,257	0,243	0,221	0,225
2013	0,259	0,244	0,223	0,227
2014	0,263	0,247	0,229	0,232
2015	0,279	0,247	0,246	0,249
2016	0,265	0,244	0,230	0,233
2017	0,266	0,245	0,230	0,233
2018	0,265	0,244	0,228	0,232
2019	0,263	0,243	0,226	0,229
2020	0,263	0,242	0,226	0,229
2021	0,297	0,253	0,260	0,263

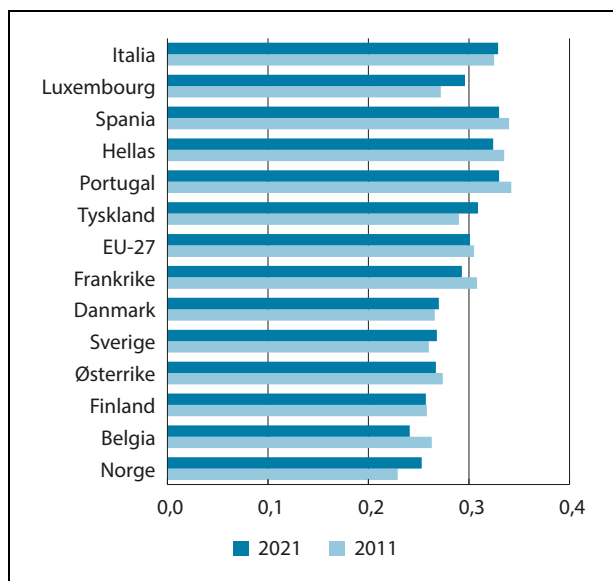
¹ Lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn det enkelte år.

² Personer med negativ inntekt har fått nullstilt denne i alle tidsseriene. Det er også gjort ved negativ inntekt etter fratrukk av utbytte.
Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

ideelt sett burde tatt hensyn til både utbetalt og tilbakeholdt utbytte i inntektsbegrepet. Det vises videre til at det i SSB arbeides med å inkludere tilbakeholdt utbytte i et slikt inntektsbegrep. Meldingen gjengir foreløpige tall som indikerer at en slik innteksdefinisjon vil øke den målte ulikheten i inntekt etter skatt vesentlig. Skatteutvalget (NOU 2022: 20 *Et helhetlig skattesystem*) viser til at indikatorer for ulikhet og omfordeling er svært sensitive til hvilket inntektsbegrep som legges til grunn.

Kapitalinntektene økte sterkt i 2021 og bidro til at Gini-koeffisienten økte kraftig fordi kapitalinntekter er ujevnt fordelt. Gini-koeffisienten for «samlet inntekt uten utbytte før skatt» økte også, men langt mindre enn for de to øvrige inntektsmålene (som omfatter utbytte). Det var imidlertid også en sterk økning i realisasjonsgevinster og «andre kapitalinntekter» som kan bidra til å forklare økningen i Gini-koeffisienten også når utbytte holdes utenfor.

Ulikhetene i fordelingen av inntekt målt ved Gini-koeffisienter varierer mellom europeiske land. Figur 10.4 viser Gini-koeffisienten i EU-27 og for enkelte land i Europa for årene 2011 og 2021. Gini-koeffisientene er regnet ut på husholdningenes disponible inntekt per forbruksenhet, istedenfor inntekt per person. Forbruksenhet er en kategorisering som forsøker å fange opp stordriftsfor-

Figur 10.4 Fordelingen av husholdningenes disponible inntekt i 2011 og 2021 per forbruksenhet i EU-27¹ og for utvalgte land i Europa. Målt ved Gini-koeffisienten

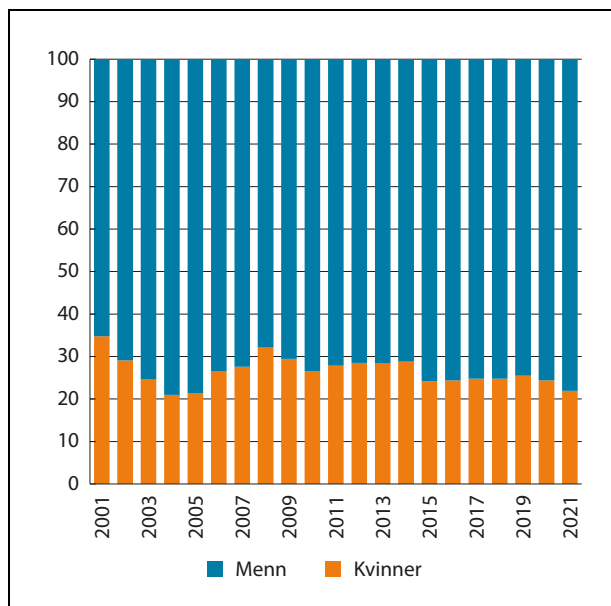
¹ Inntektsbegrepet til Eurostat er forsøkt harmonisert så langt det lar seg gjøre for å kunne foreta direkte sammenligninger mellom land. Blant annet utelater Eurostat realisasjonsgevinster/-tap i sitt inntektsbegrep, mens dette er inkludert i den norske nasjonale inntektsstatistikken. Personer i studenthusholdninger inngår i tallene fra Eurostat. Eurostat har foreløpig ikke tall for Norge for 2021. Tall fra Eurostat for 2020 er derfor brukt for Norge.

Kilde: Eurostat

delene i en husholdning. Dette gjør at figur 10.4 ikke er direkte sammenlignbare med figur 10.3 og tabell 10.14. Eurostat har foreløpig ikke tall for Norge for 2021. Tall fra Eurostat for 2020 er derfor brukt for Norge.

10.3.4 Fordelingen av kapitalinntekter mellom kvinner og menn

Ved siden av at kapitalinntekter¹ er skjevt fordelt mellom innteksgrupper, er kapitalinntekter også skjevt fordelt mellom kvinner og menn. Figur 10.6 viser fordelingen av brutto kapitalinntekter mellom kvinner og menn. I 2008 økte kvinnenes andel av kapitalinntektene fra 28 prosent til 32 prosent. Dette kan i stor grad tilskrives at menn som eier kapital, eier aksjer i større grad enn kvinner som eier kapital, og finanskrisen i 2008 gjorde at inntekter fra aksjer falt mer enn andre verdipapirer. I årene 2015–2020 lå kvinners andel av kapitalinntektene derimot på 24–26 prosent. I 2021 falt kvinners andel av kapitalinntekter til om lag 22 prosent. Dette har sammenheng med at aksjeutbytte økte, mens renteinntektene falt i 2021.

Figur 10.5 Prosentvis fordeling av brutto kapitalinntekter¹ mellom kvinner og menn. 2001–2021. Bosatte kvinner og menn 17 år og eldre

¹ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytter og netto gevinster ved salg av aksjer.

Kilde: Skattestatistikk for personer, Statistisk sentralbyrå

Boks 10.4 Begreper i fordelingsanalyser

Desil- og persentiltabeller

I fordelingsanalyser rangeres ofte personer etter inntekt etter skatt og grupperes deretter i like store grupper. En vanlig type gruppering er å dele antallet personer i 10 like store deler. Disse gruppene kalles ofte for desiler, hvor de 10 prosent med lavest inntekt kalles desil 1, de neste 10 prosent for desil 2 osv. til de 10 prosent med høyest inntekt, som kalles desil 10.

Personene kan også grupperes i mindre grupper. En inndeling i 100 like store grupper kalles ofte for persentiler. Den prosenten med lavest inntekt kalles persentil 1, og prosenten med høyest inntekt kalles persentil 100.

Gini-koeffisienten

I analyser av inntektsfordelinger er det behov for et summarisk mål på ulikhet som kan benyttes ved sammenligning av inntektsfordelinger i ulike situasjoner. For eksempel kan virkninger på inntektsulikheten av endringer i skatte- og overføringsordninger belyses ved hjelp av endring i Gini-koeffisienten. Gini-koeffisienten (G) varierer mellom 0 og 1, og ulikheten er større jo større G er. Dersom $G=0$ er inntekten likt fordelt mellom alle personer i gruppen som studeres, mens $G=1$ betyr at det er en person som mottar all inntekt. Gini-koeffisienten representerer bare en av flere mulige metoder for å kvantifisere ulikhet mellom fordelinger. Det viser seg at Gini-koeffisienten vektlegger sterkest endringer som skjer i den sentrale delen av fordelingen og i mindre grad endringer som skjer i topp.

Boks 10.5 Inntektsbegrep

Inntektsbegrepet som blir lagt til grunn i hoveddelen av avsnitt 10.3, er inntekt etter skatt. Dette begrepet kommer fram på følgende måte:

Yrkesinntekt

- Lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger)
- Netto næringsinntekt
- + *Kapitalinntekter*
 - Renteinntekter
 - Aksjeutbytte
 - Netto realisasjonsgevinster
 - Andre kapitalgevinster
- + *Skattepliktige overføringer*
 - Pensjoner fra folketrygden
 - Tjenestepensjon mv.
- + *Skattefrie overføringer*
 - Barnetrygd
 - Bostøtte
 - Stipend
 - Sosialhjelp
 - Kontantstøtte
 - Barnebidrag
- = *Samlet inntekt*
- *Utlignet skatt og negative overføringer*
 - Utlignet skatt
 - Negative overføringer (tvungen pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag administrert av det offentlige)
- = *Inntekt etter skatt*

Nærmere om begrepet inntekt etter skatt i forhold til velferd

Inntektsstatistikken omfatter alle kontante inntekter som husholdningene mottar. Det er likevel andre forhold som også påvirker den enkeltes forbruksmuligheter og som ikke inngår i statistikken. Dette gjelder for eksempel for noen typer av naturalytelse og ikke-realiserede gevinster, verdien av alle offentlige tjenester, familieoverføringer (arv og gaver), verdien av boligjenester og andre varige forbruksgoder mv. Flere av disse komponentene er beheftet med betydelige måleproblemer og er derfor ikke inkludert i statistikken. Heller ikke renteutgifter er inkludert i inntektsbegrepet som er lagt til grunn i denne analysen.

Boks 10.6 Forbruksvekter i ulike konsumgrupper

Vektene til undergruppene i KPI baserer seg på gjennomsnittlig forbruk av varer og tjenester i norske husholdninger. Det er imidlertid stor variasjon mellom forbruket i husholdningene. I en rapport fra november 2022 finner SSB at utgiftsøkningene på strøm, drivstoff og matvarer utgjør en relativt større andel av inntekten for lavinntektshusholdningene, mens de økte renteutgiftene¹ betyr mer for husholdninger med høy inntekt².

I rapporten benytter SSB beregningsmodellen LOTTE-Konsum sammen med LOTTE-Skatt for å analysere hvordan prisendringene i 2022 har påvirket husholdninger med ulik inntekt, gitt uendret adferd. De finner at gjennomsnittshusholdningen har tapt 18 000 kroner i 2022, sammenlignet med forventningene til pris- og lønnsvekst ved inngangen av året. Forventningene antas å tilsvare SSBS egne konjunkturanalyser fra desember 2021. Dette tilsvarer om lag 2,7 prosent av gjennomsnittlig disponibel inntekt. I absolutte verdier har høyinntektshusholdningene tapt mest, men ser man på utgiftsøkninger relativt til inntekt er bildet annerledes. Mens husholdninger i den høyeste inntektsdesilen har fått uforutsette utgiftsøkninger (på

grunn av krigen i Ukraina og andre uforutsette forhold) på om lag 2,3 prosent av disponibel inntekt har husholdninger i den laveste inntektsdesilen fått utgiftsøkninger på 3,7 prosent av disponibel inntekt. Inntektsdesilene 2 til 9 har om lag lik relativ nettoendring i utgifter.

Ettersom KPI baserer seg på gjennomsnittsforsbruk, og prisveksten har vært sterkest på nødvendighetsgoder i 2022, har indeksen i gjennomsnitt hatt lavere vekst enn utgiftene til husholdningene i den nederste inntektsdesilen. På samme måte har indeksen hatt høyere vekst enn utgiftene til husholdninger i den høyeste inntektsdesilen.

Dersom man benytter gjennomsnittlige 2021-priser og -renter som sammenligningsgrunnlag, viser imidlertid SSB at husholdninger med høy inntekt rammes relativt sett noe hardere både i absolutte kroner og som andel av inntekt.

¹ Renteutgifter er ikke inkludert i KPI, og vil dermed ikke trekke inflasjonen opp slik den måles.

² Lian, B., O.E. Nygård, T.O. Thoresen og T. E. Vattø (2022): *De økte utgiftene for husholdningene i 2022 – hvem rammes mest?* Rapporter 2022/46. Statistisk Sentralbyrå. De økte utgiftene for husholdningene i 2022 – hvem rammes mest? (ssb.no)

Vedlegg 1

Lønnsoppgjør i 2022

I 2022 var det etter vanlig mønster hovedoppgjør for de fleste tariffområder.

I dette vedlegget gis en oversikt over avtalte lønnstillegg i en del store forhandlingsområder. For oversikt over lønnsoppgjørene i 2021 vises det til vedlegg 1 i NOU 2022: 4.

1 Vedtak foran lønnsoppgjørene i 2022

Representantskapet i LO behandlet kravene foran hovedoppgjøret 22. februar 2022. I vedtaket het det bl.a.:

«I juni 2021 var BNP for Fastlands-Norge på samme nivå som før korona-utbruddet i mars 2020. Den økonomiske aktiviteten i 2021 var rammet av problemer knyttet til leveranser globalt. I tillegg til slike flaskehalsar i frakt og levering, ga utnyttelse av markedsrett i denne situasjonen opphav til økt inflasjon internasjonalt. Dette bremset oppgangen. Lønnsomheten i norsk industri kan svekkes framover som følge av høye priser på innsatsvarer.

Rekordhøye kraftpriser har videre preget bildet i Europa og Norge.

[...]

Høye boligpriser og høy gjeld i husholdningene har gjort norsk økonomi sårbar for sterke renteøkninger. Norges Bank er også blant de første sentralbankene som øker renta etter pandemien. Økende renteforskjell til utlandet kan styrke verdien av norske kroner og svekke konkurransevnen kraftig. Norges Bank må derfor utvise nennsomhet når det gjelder de varslede renteøkningene framover.

[...]

Jobbveksten har imidlertid vært sterk når smitteverntiltakene har blitt lempet på. For flere har utviklingen åpnet nye muligheter for arbeid, spesielt unge. For unge kvinner økte eksempelvis sysselsettingsprosenten med over 4 prosentenheter i 4. kvartal 2021 sammenlignet med ett år tidligere. Færre personer på korttidsopphold, kan ha skapt jobbmuligheter

som tidligere var utilgjengelige. Dette viser at innvandringen de siste tiårene, kan ha hatt fortrengningseffekter i det norske arbeidsmarkedet.

[...]

Det er med Holden-utvalgene etablert som prinsipp at både arbeidere og funksjonærer inngår i beregningene for lønnsveksten i frontfaget. Det skal gi rammer for hele arbeidslivet, men ikke være til hinder for at det kan gis kompensasjon til grupper som systematisk over tid er blitt hengende etter i lønnsutviklingen.

[...]

Ved mellomoppgjøret i 2021 ble frontfagsrammen anslått til 2,7 pst, like i underkant av beregningsutvalgets prisprognose på 2,8 pst. Gjennom 2021 har rekordhøye elektrisitetspriser bidratt til at prisveksten ble 3,5 pst.

[...]

Ifølge foreløpige tall ble årslønnsveksten for industrien samlet i NHO 3 pst i 2021, 2 ¾ pst for industriarbeidere og 3 ¼ pst for industrifunksjonærer. Stat og kommunene i alt er foreløpig beregnet til henholdsvis 2,8 og 2,7 pst. Varehandel og Finanstjenester kom ut med henholdsvis 4 ¾ og 4 pst, og er dermed de eneste av de større forhandlingsområdene med reallønnsvekst i fjor ifølge foreløpige tall.

[...]

Overgangen til et mer klimanøytralt samfunn vil gi store omstillinger på kort tid. Flere jobber vil bli skapt, men arbeidstakerne vil ha ulike forutsetninger for dem. Fagbevegelsen må både bidra til grønn omstilling på arbeidsplassene og til at omstillingene i samfunnet skjer på en rettferdig måte. Kompetanseheving vil her være en nøkkel.

Det er fortsatt behov for særskilt å styrke mulighetene for livslang læring på alle nivåer i arbeidslivet. Unge som velger yrkesfag må få lære plass, oppleve god kvalitet i opplæringen og ha videre utviklingsmuligheter. Læring i arbeidslivet må kunne dokumenteres og verdsettes både i arbeidslivet og i utdannings-systemet. Ordninger som er framforhandlet gjennom det organiserte arbeidslivet må

videreutvikles og styrkes. I Hurdalsplattformen varsler regjeringen at den vil gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet. Erfaringene fra de trepartsstyrte bransjeprogrammene for kompetanse, har vist at det er viktig at arbeidslivets parter har en avgjørende innflytelse på utforming og innhold i en slik reform. Bransjeprogrammene, må gå fra krisemodus til i større grad å utvikle nye kompetansetilbud og se på flere muligheter til å utvikle programmene til å bli hovedmotor i omstillingen.

[...]

Hovedkravet for lønn er økt kjøpekraft gjennom generelle tillegg og heving av overenskomstenes lønnsatser. Gjennom kravene vil vi sikre en solidarisk og rettferdig lønnspolitikk ved å prioritere likelønn og motvirke lavlønn. Garantiordningene må videreføres. Lokale forhandlinger må være reelle.

[...]

Det er i flere avtaleområder behov for tilpasninger i de enkelte tariffavtalene. På denne bakgrunn og ønsket om en god oppfølging av de enkelte overenskomstspesifikke kravene, gjennomføres forhandlingene i privat sektor som forbundsvise oppgjør. Representantskapet gir sekretariatet fullmakt til å utforme de endelige kravene, herunder reguleringsklausul for annet avtaleår.»

NHOs representantskap vedtok 3. mars 2022 sin forhandlingsposisjon for årets oppgjør. I vedtaket heter det bl.a.:

«Lønnsoppgjøret i 2022 må bidra til at konkurranseevnen styrkes

Lysere økonomiske utsikter ble brått litt mørkere. Krig i Europa, med allerede store menneskelige lidelser, danner et dystert bakteppe. Krigshandlingene og sanksjonene vil gi mindre handel. Usikkerhet om leveranser har økt råvare- og energipriser. Prisveksten kan øke fra et allerede høyt nivå. Det vil øke bedriftenes kostnader og redusere husholdningenes kjøpekraft, og truer vekstutsiktene. Noen næringer og bedrifter er mer utsatt enn andre.

[...]

Frontfagsmodellen hviler blant annet på erkjennelsen av at lønnsdannelsen på lengre sikt har avgjørende betydning for nivået på arbeidsledigheten. Mens reallønnsutviklingen i frontfaget først og fremst er knyttet til pris- og produktivitet utviklingen internasjonalt, bestemmer lønnsdannelsen til hvilket nivå på

arbeidsledigheten en slik balanse oppnås. Frontfagsmodellen bidrar til at en slik balanse oppnås til lav ledighet i Norge. Erfaringene fra Norge og andre land tilsier at høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende pris- og produktivitetvekst i all hovedsak slår ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst. Produktiviteten i industrien, målt ved bruttoprodukt per timeverk, steg med 1,9 prosent i 2021 etter et fall på 0,2 prosent i 2020. Prisene på industriens bruttoprodukt steg med 0,4 prosent. I perioden 2011–2020 var den gjennomsnittlige årlige produktivitetveksten i industrien på 1,1 prosent, 0,6 prosentpoeng lavere enn hos handelsparterne.

Konkurranseevnen ble svekket med 5,5 prosent i 2021, hovedsakelig fordi den handelsveide kronekursen ble styrket med nærmere 5 prosent. I tillegg var timelønnskostnadsveksten 0,4 prosentpoeng høyere i Norge enn anslått hos våre handelspartnere. Både kronekursen og den relative lønnskostnadsveksten bidro dermed til å reversere noe av senere års konkurranseevneforbedring. Lønnsdannelsen har et ansvar også for å bidra til at konkurranseevnen er tilstrekkelig god, og slik bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser. Forventet lønnskostnadsvekst per sysselsatt hos Norges handelspartnere er av OECD anslått til 3,5 prosent i 2022, ned fra 3,8 prosent i 2021.

Industriens driftsresultat var på nærmere 26 mrd. kroner i 2021 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall, på nivå med året før. Det er relativt store forskjeller mellom de ulike næringsgruppene. I verkstedindustrien, der mange frontfagsbedrifter hører hjemme, er det foreløpig beregnet et negativt driftsresultat i 2021 på godt over 6 mrd. kroner.

Lønnskostnadene som andel av verdiskapingen i industrien samlet, er på grunnlag av SSBs foreløpige nasjonalregnskap beregnet til 86 prosent i 2021. Med unntak av 2019 har denne andelen ligget relativt stabilt rundt 85 prosent de siste ti årene. Frontfagsmodellen sikrer at fordelingen av verdiskapingen er rimelig stabil over tid. Nå ligger lønnsandelen 4 prosentpoeng over gjennomsnittet de siste tjue årene, og driftsresultatet tilsvarende under.

[...]

Derfor mener NHO at:

- Frontfagsmodellen skal ligge til grunn for lønnsdannelsen i Norge. Siden utfallet av de lokale forhandlingene ikke er avklart ved

oppgjørets avslutning, må rammen for den samlede årslønnsveksten i industrien anslås. Norsk økonomi er på lang sikt avhengig av at lønnsveksten holdes innenfor de rammene konkurranseutsatt industri kan tåle. Rammen fra frontfaget skal tjene som en norm andre forhandlingsområder over tid skal forholde seg til.

- For å sikre bedrifter og arbeidsplasser må lønnsutviklingen styrke industriens konkurranseevne.
- Lønnsdifferensiering etter den enkelte bedrifts økonomiske situasjon skal ivaretas gjennom lokale forhandlinger.
- Ved sentrale tillegg bør det skilles mellom de overenskomster som har og de overenskomster som ikke har lokale forhandlinger.
- Minstelønnsatser har til funksjon å sikre at de svakeste bedriftene i overenskomstområdet betaler en minimum timelønn på et akseptabelt nivå. Stramme økonomiske rammer må derfor gjelde for eventuelle reguleringer av overenskomstenes minstelønnsatser.
- I forhandlingene om reformert AFP er det NHOs målsetting at fundamentet for en omlegging kan bringes inn og vedtas i mellomoppgjøret 2023. Dette må skje gjennom enighet forut for mellomoppgjøret, og ikke avtales i årets oppgjør som en utvidelse av forhandlingsretten i mellomoppgjørsklausulen for 2023.
- Arbeidstid – årlig arbeidstid skal beholdes på dagens nivå.
- Lønnsgarantiordninger – det skal ikke innføres nye ordninger eller inngås nye bestemmelser med økte forpliktelser.
- Det skal ikke innføres nye bestemmelser i tariffavtalene som begrenser bedriftenes adgang til å leie inn arbeidskraft eller bemanningsbedriftenes adgang til å leie ut.»

Styret i Unio vedtok 15. mars 2022 Unios inntektspolitiske uttalelse foran hovedoppgjøret i 2022. I vedtaket het det bl.a.:

«Lønnsramma i offentlig sektor må opp. De to siste årene har ansatte i privat sektor tatt ut mer enn den kommuniserte ramma i frontfaget, og ansatte i offentlig sektor har blitt hengende etter lønsmessig. Dette må kompenseres i årets tariffoppgjør. Videre er kjøpekraften svekket av høye strømpriser og høy konsumprisvekst. Det er derfor nødvendig at

oppgjøret i år sikrer god kjøpekraftforbedring og at resultatet i offentlig sektor blir høyere enn frontfagsramma. Frontfagsmodellens handlingsrom må brukes. Det er nødvendig for at ansatte i offentlig sektor skal slutte opp om frontfagsmodellen. Offentlig sektors velferdstjenester er helt avgjørende for lønnsomheten i privat sektor.

[...]

Arbeidsgivere i stat, kommuner og helseforetak har et spesielt ansvar for å rekruttere og beholde ansatte, for å sikre lønnsnivået for sine egne ansatte og for å kompensere for ulempe, belastning og risiko. Flere av Unios yrkesgrupper har lavt lønnsnivå og store lønnsmessige etterslep. Dette må rettes opp innenfor en fleksibel praktisering av frontfagsmodellen.

Offentlig arbeidsgivere har også et særlig ansvar for å bekjempe verdsettingsdiskriminering i et kjønnsdelt arbeidsmarked. Det trengs tiltak på tvers av sektorer i arbeidslivet hvis vi skal sikre likelønn mellom kvinner og menn. Dette er også et politisk ansvar. Til tross for betydelig lavere utdanningsnivå ligger gjennomsnittslønna i den mannsdominerte industrien langt over lønna til de kvinnedominerte yrkesgruppene i offentlig sektor.

[...]

Frontfagsmodellen fungerer dårlig for mange i offentlig sektor. For det første holdes lønna til de fleste utdanningsgrupper nede, og for det andre leverer ikke modellen på å rekruttere og beholde kvalifisert arbeidskraft som er kritisk for samfunnet. Avkastningen av utdanning er for mange utdanningsgrupper lav. Et viktig premiss for frontfagsmodellen er at privat og offentlig sektor skal stilles likt i konkurransen om arbeidskraften. I dag ser vi at eksempelvis skole og barnehage har store innslag av ukvalifisert arbeidskraft. Andre viktige offentlige tjenester sliter også med å skaffe nok kvalifiserte ansatte. Uten en løsning på lønns- og beholde- og rekruttereutfordringene, vil frontfagsmodellen forvitte, og oppslutningen om arbeidslivsmodellen vil svekkes.

[...]

Husholdningene har spart mye under pandemien da en rekke tjenester ikke har vært tilgjengelige. SSB anslo i desember 2021 at mye av den økte sparingen vil gi en kraftig økning i det private forbruk i 2022 med tilsvarende bidrag til økt aktivitet. Fastlands-BNP ventes derfor å vokse med 4,1 pst i år og vil ligge over trendvekst også i 2023. I tillegg ventes næringsinvesteringene i år og neste år å ha god

vekst. Norges Bank økte styringsrenta til 0,5 pst i desember 2021 og anslår at renta vil stige videre til 1,75 pst de neste to årene.

[...]

Økte renter vil gi mer plass for å bruke finanspolitikken aktivt. Budsjettpolitikken må gjøres mer sysselsettingsintensiv, vi må bruke offentlig sektor. Da nye smitteverntiltak ble satt inn i desember 2021 gikk ledigheten igjen noe opp, mens den har falt betydelig etter gjenåpningen. Det er imidlertid alvorlig at 53 pst av de helt ledige i februar har vært ledige i mer enn 6 måneder og 40 pst i over ett år. SSB anslår at AKU-ledigheten vil gå ned fra 4,6 pst helt arbeidsledige i 2021 til 3,7 pst i 2022 for deretter å stige til 3,9 pst i 2023 og 2024.

[...]

Unios overordnede føringer:

- Unio krever at utdanning, kompetanse, ansvar og risiko skal verdsettes bedre lønnsmessig.
- Unio krever at årets hovedoppgjør gir klar reallønnsvekst for de med høyere utdanning i offentlig sektor og at etterslep kompenseres.
- Det legges til grunn at kravene tilpasses de enkelte tariffområders situasjon.
- Der avtalesystemet og situasjonen tilsier det, kan både generelle tillegg og bedre tilleggssatser prioriteres i tariffperioden.
- Unio krever at det etableres en permanent sikringsordning som kompenserer høye strømpriser på en bedre måte enn dagens ordning.»

Hovedstyret i Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) vedtok 1. mars 2022 et inntektspolitisk dokument 2022. Det heter bl.a.:

«YS krever økt kjøpekraft i 2022.

[...]

Både lønninger og lønnsevne har økt, viser tall fra TBU og andre miljøer ved inngangen til årets lønnsoppgjør. Prisveksten har vært langt høyere enn forutsatt det siste året, noe som har gitt merkbart reallønnsnedgang for store grupper. Det trengs derfor betydelig lønnsvekst.

YS støtter opp om frontfagsmodellen og prinsippet om at konkurranseutsatt sektor skal være retningsgivende for lønnsveksten i alle sektorer. Den økonomiske styringen som finner sted gjennom frontfaget er viktig for å sikre sysselsettingen og langsiktig økonomisk bærekraft.

Det forutsettes at samlet lønnsvekst for arbeidere og funksjonærer i konkurranseutsatte næringer er retningsgivende over tid for lønnsutviklingen for andre sektorer. Samtidig kan ikke frontfagsmodellen være til hinder for at det i forhandlinger kan gjøres tilpassninger i lønnsstruktur og endringer i relative lønninger. Frontfagsmodellen må være fleksibel nok til at enkeltgrupper og avtaleområder med berettigede krav kan få høyere rammer enn frontfaget.

[...]

Norsk økonomi har i store trekk hentet seg inn etter koronakrisen. Fastlands-BNP steg med 4,2 prosent i 2021, ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. I 2022 ventes det at veksten fortsetter i noe lavere takt enn i fjor, men fortsatt godt over trendveksten i økonomien. Kapasitetsutnyttelsen i økonomien er nå nær normal. Også i næringer som har hatt problemer under pandemien, som overnatting, servering, kultur og underholdning, er situasjonen i ferd med å normaliseres.

Sysselsettingen har vokst relativt kraftig i gjeninnhentingsfasen. Både antall sysselsatte personer og sysselsettingsandelen økte i fjor. Arbeidsledigheten lå ved slutten av fjoråret under gjennomsnittet for de siste 20 årene, både målt ved AKU (3,5 prosent, brudd- og sesongjustert) og målt ved registrert ledighet (2,9 prosent). Det ventes økt sysselsetting og lavere ledighet også i år. Økning i antall ledige stillinger tyder på en viss knapphet på arbeidskraft. Selv om noe arbeidsinnvandring har kommet tilbake, preges arbeidsmarkedet fortsatt av nedgang i arbeidstakere på korttidsopphold.

[...]

Relative timelønnskostnader mellom norsk industri og industrien hos handelspartnerne, målt i felles valuta, økte noe i 2021 etter å ha falt kraftig siden 2013. Den seneste økningen skyldtes både litt høyere vekst i timelønnskostnadene i norsk industri og en styrking av kronekursen. Samtidig ble produktiviteten litt høyere i fjor. Lønnskostnadsandelen for konkurranseutsatt industri holdt seg på om lag samme nivå som tidligere år. Investeringene i næringslivet tar seg opp og ventes også å øke videre framover.

[...]

Den enkeltes arbeidstid har stor betydning for helse, privatliv og muligheten til å kunne utføre en god jobb. Arbeidstakerne opplever i dag et stadig økende press på arbeidstiden. Ny

teknologi fører til at grensen mellom arbeid og fritid blir stadig mer utvisket. Både ledere og arbeidstakere i ulike stillingskategorier opplever større krav om fleksible løsninger. Dette reduserer forutsigbarhet og muligheten for et sosialt liv. YS ønsker å verne om normalarbeidsdagen. Arbeidstiden skal være forutsigbar og det må være et tydelig skille mellom arbeid og fritid. Natt- og helgearbeid skal unngås så langt det er mulig. De som likevel må arbeide på slike tidspunkter må gis god økonomisk kompensasjon.

Medbestemmelse er en av de mest forebyggende faktorene i et arbeidsmiljø. Kollektive ordninger, avtalt mellom partene i arbeidslivet, bidrar til å endre og utjevne maktstrukturer. YS mener dette er et viktig verktøy for å fremme tillit og hindre konflikter. Utfordringer knyttet til arbeidstid må løses gjennom partssamarbeid, slik vi har lang tradisjon for i Norge.

Bruk av fjernarbeid har blitt aktualisert under koronapandemien. Dette kan gi økt og positiv fleksibilitet, men vern av arbeidstakerne må være prioritert. YS mener fjernarbeid skal omfattes av arbeidstidsreglene i loven, være frivillig og avtales skriftlig med den enkelte ansatte.

[...]

YS mener det må etableres et kollektivt kompetansefond. Det vil sikre ansatte reell mulighet til kompetanseutvikling og gi virksomheter insentiver og handlingsrom til å investere i ansattes kompetanseutvikling.

[...]

YS mener kjønnsbaserte lønnsforskjeller må avskaffes, bl.a. ved at kvinnedominerte yrker vurderes på lik linje med mannsdominerte når det gjelder faktorer som kompetanse, ansvar, påkjenning og arbeidsforhold.

Akademikerne la følgende prinsipper til grunn for inntektsoppgjørene 2022:

«Treparsamarbeidet står sentralt i den norske modellen og er avgjørende både for utviklingen av velferdssamfunnet og for å sikre best mulige rammevilkår i arbeidslivet. Grunnleggende for trepartssamarbeidets suksess er blant annet en arbeidsgiverpolitikk hvor partsamarbeidet mellom tillitsvalgte og arbeidsgiver er i fokus.

Treparsamarbeidet er også vel egnet til å bidra til å finne løsninger på større samfunnsutfordringer og nødvendige omstillinger fremover, som for eksempel miljø og klima og utvik-

ling i arbeidslivet som følger av teknologi og digitalisering. Det er viktig at de tillitsvalgte involveres tidlig i prosessene og at de tillitsvalgte sikres reell innflytelse i de fora beslutningene tas.

I Akademikernes idégrunnlag står det blant annet at Akademikerne vil jobbe for at prinsippet om frie forhandlinger følges. Lønnspolitikken forutsetter at lønn skal kunne brukes som et reelt personalpolitisk virkemiddel. Lønns plassering og lønnsdannelse må skje lokalt i den enkelte virksomhet, der partene selv kjenner kompetansebehovet og rekrutteringssituasjonen. Lønnsforhandlingene er et sentralt verktøy for å kunne konkurrere om og beholde høy og riktig kompetanse, noe som igjen kan sikre kvalitativt gode private og offentlige tjenestetilbud. Lokale kollektive forhandlinger innebærer forhandlinger om lønnsdannelsen og lønnsutvikling i den enkelte virksomhet, og foregår mellom de tillitsvalgte og arbeidsgiver på vegne av medlemmene/ arbeidstakerne i virksomheten. Dette betyr at tariffpartene innen de ulike sektorene og virksomhetene må kunne ta lokale hensyn.

Akademikerne støtter opp om frontfagsmodellen, som et sentralt element i å opprettholde en balanse i norsk økonomi. En forutsetning for Akademikernes oppslutning om modellen er at den anslåtte rammen for frontfaget hverken danner tak eller gulv for lønnsveksten i de påfølgende tariffoppgjørene. Resultatene i frontfaget skal gi en retningsgivende norm over tid. Fordelingsprofilen i frontfagsoppgjøret er ikke en del av normen, og det er viktig å presisere at den koordinerte lønnsdannelsen både skjer lokalt og sentralt. Disse forutsetningene har arbeidslivets parter stilt seg bak, senest ved Sysselsettingsutvalgets beskrivelse av modellen.

Frontfagets anslag for lønnsveksten kan med andre ord ikke benyttes som en fasit, og frontfagspartene kan ikke binde etterfølgende tariffoppgjør. En slik konstruksjon vil svekke de frie forhandlingene betraktelig. Dette betyr at heller ikke meklerinstitusjonen eller rikslønnsnemnden må bruke anslaget som en absolutt grense.»

KS' hovedstyre vedtok 5. april forhandlingsmandat for hovedtariffoppgjøret 2022:

«Administrasjonen gis fullmakt til å forhandle hovedtariffoppgjøret pr. 01.05.2022 etter følgende hovedlinjer:

1. Forhandlingene gjennomføres innenfor en økonomisk ramme som tar hensyn til kommuneøkonomien, situasjonen i konkurranseutsatt næringsliv og med et resultat som ivaretar kommunesektorens behov.
2. Hovedtariffavtalen må dekke behovene i dagens og framtidens arbeidsliv. Det forutsetter en stadig utvikling, modernisering og tilpasning av lønns- og tariffbestemmelser. KS mener det skal prioriteres endringer i hovedtariffavtalen som støtter opp under kommunesektorens konkurransekraft i arbeidsmarkedet. Det er viktig at det positive arbeidet med heltidskultur fortsetter og forsterkes.»

Sentralstyret i Virke vedtok på sitt møte 1. mars 2022 følgende forhandlingsfullmakt:

«Virke vil gjennomføre alle forhandlinger i tråd med frontfagets ramme, men forutsetter profil tilpasset de ulike bransjenes forutsetninger og de strukturer for lønnsdannelse som fins i de ulike områdene.»

2 Oppgjørene i privat sektor

2.1 LO-NHO-området

Forhandlingene om revisjon av Industrioverenskomsten (IO) mellom Fellesforbundet (LO) og Norsk Industri gikk til mekling, der et meklingsforslag forelå 1. april. Det senere vedtatte resultatet, ga et generelt tillegg på 4 kroner per time fra 1. april og ytterligere et ekstra tillegg på 2 kroner per time for IO-Teko. Dette bidro sammen med satsendringer med 1,3 prosentpoeng til årslønnsveksten i 2022. Sammen med overhenget til 2022 på 0,7 prosent ga dette en årslønnsvekst på 2,0 prosent før bidrag fra lønnsglidning.

Partene rettet en henvendelse til Regjeringen ved forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe, om behovet for en reform som sikrer etterutdanning for fagarbeidere. I sitt svar varslet forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe at Regjeringen vil legge fram en melding til Stortinget som blant annet vektlegger dette, og viste videre til at staten i tråd med Hurdalsplattformen vil bidra til finansiering av kompetansereformen som del av et trepartssamarbeid.

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ble årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området anslått til 3,7 prosent i 2022, se boks 1.1 for disse betraktningene.

For Elektrokjemisk industri ble sanksjoner ved lokale forhandlinger et tema. Etter konflikt kom partene til en forhandlingsløsning med økonomisk uttelling i tråd med områdene ellers.

For Riksavtalen – Hotell og restaurant ble resultatet av meklingen et generelt tillegg på 4,00 kroner per 1. april. Sammen med ansiennitets- og garantitillegg, gir dette et bidrag på 2,3 prosentpoeng til årslønnsveksten i 2022. Med et overheng på 1,0 prosent ble årslønnsveksten beregnet til 3,3 prosent før glidning.

For Bussbransjeavtalen ble resultatet etter mekling et generelt tillegg på 4 kroner fra 1. april 2022 og ytterligere 4,50 kroner fra 1. juli 2022. Fagbrevtillegget ble økt med 3 kroner fra 1. april 2022. Sammen med et overheng på 0,9 prosent fra 2021, bidrar tarifftilleggene til en årslønnsvekst på 3,5 prosent i 2022 før glidning. Det er også avtalt et tillegg for rutebussjåfører på 4,50 kroner fra 1. april 2023. Det ble videre avtalt at også midlertidig ansatte skal godskrives bedriftsansiennitet, samt at inntil ett års sykepenges begrenset til det som refunderes av NAV forskutteres av arbeidsgiver.

2.2 Oppgjørene i privat sektor utenom LO-NHO-området

I oppgjøret mellom Handel og Kontor i Norge og Virke for Landsoverenskomsten ble det brudd og oppgjøret gikk til mekling. Den 30. april 2022 forelå et anbefalt meklingsforslag som senere ble vedtatt. Resultatet innebærer full lønn under sykdom i tre måneder. Det ble avtalt et generelt tillegg på 1,50 kroner per time fra 1. april 2022. I overensstemmelse med garantiordningen var minstelønnsatsene i trinn 5 og 6 økt med 5,00 kroner per time fra 1. februar. Det ble gitt et generelt tillegg på 1,50 kroner per time på Avtale for reiselivsbransjen. Garantiordningen hevet trinn 4 med 5,00 kroner per time på samme avtale.

Funksjonæravtalene mellom Virke og YS-forbundene Negotia, Parat og Finansforbundet fikk samme resultat som Landsoverenskomsten mellom HK og Virke. Reiselivsavtalen mellom Virke og YS/Parat fikk et sentralt tillegg på 1,50 kroner per time og garantiordningen hevet trinn 3 med 5,00 kroner per time.

For Virke-bedrifter i varehandelen gir garantitilleggene og de avtalte tilleggene et samlet bidrag til årslønnsveksten fra 2021 til 2022 på 0,5 prosentpoeng. Sammen med overhenget på 1,1 prosent gir dette en årslønnsvekst på 1,6 prosent før bidraget fra lønnsglidningen i 2022.

I 2022 ble hovedoppgjøret på HUK-området gjennomført i to deler. Det ble enighet mellom

Boks 1.1 Frontfagsrammen, hovedoppgjøret 2022

NHO hadde, i forståelse med LO, følgende vurdering av årets ramme.

1. april 2022

Bakgrunn

Frontfagsmodellen er bærebjelken i den norske lønnsdannelsen. I henhold til enigheten i Holden 3-utvalget (2013) bør lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet være normgivende for resten av økonomien. Siden utfallet av de lokale forhandlingene er ukjent, bør NHO, i forståelse med LO, angi en troverdig ramme for den samlede årslønnsveksten i industrien.

Ved tidspunktet for en forhandlingsløsning er overheng og tariff tillegg kjente størrelser, mens årets lønns glidning er ukjent. Lønns glidningen favner foruten bidrag fra lokale forhandlinger, også blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Siden enigheten i Holden 3-utvalget dvs. perioden 2014–21, har gjennomsnittlig årslønnsvekst i industrien i NHO-området samsvart med rammeanslaget.

Den økonomiske situasjonen og utsiktene

Med omikronbølgen på hell ligger det godt til rette for et oppsving i etterspørsel og aktivitet fremover, og særlig i deler av tjenesteytende sektor. SSB og Norges Bank anslår veksten i fastlandsøkonomien til henholdsvis 3,6 og 4,1 prosent i år. Prognosene er gitt etter Russlands invasjon av Ukraina. Etter at pandemien har begrenset forbruket, er det anslått vekst i konsumet i år, selv om økte renter og høyere priser på blant annet strøm, drivstoff og matvarer legger en demper på konsumveksten. Etter markert vekst i eksporten av tradisjonelle varer i fjor, vil veksten nå kunne bli dempet av nedjusterte vekstutsikter hos våre handelspartnere. Stemningen i bedriftene er likevel god, også etter Russlands invasjon i Ukraina.

Før invasjonen lå anslagene for global vekst i 2022 relativt høyt. På kort sikt vil mindre handel, høyere energi- og råvarepriser og forsinkelser og økte forstyrrelser i verdi- og fraktkjeder bidra til å dempe aktivitetsoppsvinget. Virkningene vil avhenge av krigens videre forløp og varighet.

Koronapandemien er på retur, men nye koronarelaterte nedstengninger i Kina kan likevel føre til at det tar lengre tid før flaskehalsene løser seg opp.

OECD har anslått at krigen i Ukraina kan trekke veksten i OECD-landene ned med rundt ett prosentpoeng det første året etter invasjonen. Krigen og sanksjonene vil gi større utfordringer for bedriftenes verdikjeder og mindre handel. Russland og Ukraina er begge store eksportører av viktige råvarer. I en allerede anstrengt situasjon kan lavere eksport herfra få større konsekvenser enn ellers. Råvare- og energiprisene har allerede økt mye. Det vil øke bedriftenes kostnader i hele bredden av norsk næringsliv, redusere husholdningenes kjøpekraft og svekke vekstutsiktene.

Utviklingen i arbeidsmarkedet siden mars 2020 har vært sterkt preget av koronapandemien og smitteverntiltakene. Gjenåpningen av økonomien i fjor førte til en kraftig økning i etterspørselen etter arbeidskraft. Arbeidsledigheten har blitt betydelig redusert siden pandemiåret 2020. Sysselsettingen økte i 2021 og bedriftene har utlyst rekordmange ledige stillinger. Dempet arbeidsinnvandring har bidratt til at den økte sysselsettingen har rettet seg mot innenlandsk arbeidskraft, og sysselsettingsandelen i befolkningen har økt. Det har vært en særlig sterk økning i sysselsettingsandelen blant unge. Sysselsettingen av ikke-bosatte tiltok i andre halvår i fjor. Arbeidsinnvandringen kan etter hvert ta seg opp.

Nærmere om situasjon og utsikter for industrien

Industriproduksjonen har gjennom de to siste årene vært forholdsvis svak, og nivået i desember var lavere enn i samme måned i 2020. Deler av industriproduksjonen ble dratt ned av lavere petroleumsinvesteringer. Dette rammet særlig verftsindustrien, som bl.a. benytter arbeidskraft fra utlandet. Innreiserestriksjoner har dessuten begrenset aktiviteten og gitt vesentlige merkostnader forbundet med innleie fra utlandet på grunn av Covid- og karantenebestemmelser. På den annen side opplevde bl.a. næringsmiddel-, trelast- og møbelindustrien økt etterspørsel, og disse næringene har sammen med råvarebasert industri bidratt til å trekke opp industriproduksjonen det siste halvannet året.

Boks 1.1 (forts.)

Den kostnadmessige konkurranseevnen, målt som timelønnskostnader i norsk industri relativt til handelspartnernes, ble svekket med 5,4 prosent i 2021. En styrking av kronekursen var hovedårsaken til dette, mens timelønnskostnadsveksten var 0,3 prosentpoeng høyere i industrien i Norge enn anslått hos våre handelspartnere. Hittil i år har industriens effektive valutakurs vært 2,4 prosent sterkere enn årsgjennomsnittet for 2021. Lønnskostnadsveksten per sysselsatt i hele økonomien hos våre handelspartnere er for 2022 anslått til 3,5 prosent.

Konkurranseevnen avhenger også av blant annet prisutviklingen på innsatsfaktorer og ferdigprodukter, samt produktivitetsutviklingen. Produktiviteten i industrien, målt ved bruttoprodukt per timeverk, steg med 1,9 prosent i 2021 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Prisene på industriens produktinnsats steg med 10,3 prosent i fjor, mens prisene på industriens bruttoprodukt steg med 0,4 prosent. Sterk prisvekst i viktige norske eksportmarkeder som energivarer og råvarer ga i fjor den sterkeste eksportprisveksten på tradisjonelle varer siden 1979. Dette bidro til at bytteforholdet for tradisjonelle varer økte omtrent like mye i 2021 som det avtok året før.

Ifølge foreløpige tall, var industriens driftsresultat på nærmere 26 mrd. kroner i 2021, på nivå med året før. Det er relativt store forskjeller mellom de ulike næringsgruppene. I verksteds- og skipsbyggingsindustrien er det foreløpig beregnet et negativt driftsresultat i 2021 på godt over 6 mrd. kroner, mens både øvrig industri og

råvarebasert industri forbedret sine driftsresultat i fjor. Lønnskostnadene som andel av verdiskapingen i industrien samlet, er beregnet til 86 prosent i 2021, noe over det historiske gjennomsnittet ifølge SSBs nasjonalregnskapstall.

Ramme

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, anslås årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området til 3,7 prosent i 2022. Av dette bidrar overhenget med 0,9 prosentpoeng for industriarbeidere og 1,2 prosentpoeng for industrifunksjonærer. For industriarbeidere i NHO-området er bidraget fra tariff tilleggene beregnet til 1,3 prosentpoeng. Resterende bidrag til årslønnsveksten i industrien som helhet er anslått glidning. Denne favner foruten bidrag fra lokale forhandlinger, også blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Anslått bidrag fra glidningen, herunder fra lokale lønnsforhandlinger, uttrykker et gjennomsnitt, og er ikke bestemmende for forhandlinger i enkeltbedrifter eller områder, der resultatet, og dermed glidningen, kan bli høyere eller lavere. Lokale lønnsforhandlinger skal baseres på de fire kriterier, bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurranseevne.

Det er viktig at andre forhandlingsområder tilpasser seg den rammen som det er enighet om i frontfaget.

Virke og arbeidstakerorganisasjonene på del 1 den 15. september og del 2 den 15. november. Forhandlingsresultatet ble senere godkjent av partene. Oppgjøret omfattet forhandlinger om sju tariffavtaler innen helse, utdanning og kultur med over 30 arbeidstakerorganisasjoner. Forhandlingsresultatet på de ulike overenskomstene fulgte resultatene i de korresponderende offentlige tariffområdene.

I hovedoppgjøret for 2022 mellom Finansforbundet og Finans Norge og mellom LO ved Handel og Kontor i Norge og Fagforbundet og Finans

Norge, ble det fra 1. mai gitt et generelt tillegg på 13 000 kroner i lønnsregulativet, som også ble utvidet i topp. Tillegget anslås å bidra med 1,2 prosentpoeng til årslønnsveksten fra 2021 til 2022. Sammen med overhenget på 1,6 prosent gir det en årslønnsvekst på 2,8 prosent før bidrag fra lønns-glidning i 2022.

Etter konflikt kom Fagforbundet (LO), Utdanningsforbundet (Unio), Delta (YS) og Private Barnehagers Landsforbund i ny mekling fram til en forhandlingsløsning som innebærer avtalefestet pensjon i Fellesordningen senest 1. januar 2025.

3 Oppgjørene i offentlig sektor

I det statlige tariffområdet startet forhandlingene i hovedtariffoppgjøret 2022 den 20. april. Staten v/ Kommunal- og distriktsdepartementet forhandlet med henholdsvis LO Stat, YS Stat, Unio og Akademikerne. Den 29. april brøt LO Stat, YS Stat, Unio og Akademikerne forhandlingene. Dermed gikk oppgjørene til mekling. Den 24. mai la Riksmekler fram forslag til løsning. Staten og Akademikerne aksepterte forslaget. LO Stat, Unio og YS Stat anbefalte forslaget og sendt det til uravstemning, med frist 24. juni 2022. Unio og Akademikerne inngikk likelydende avtaler med staten. LO Stat og YS Stat inngikk egne likelydende avtaler med staten. For avtalen mellom staten og LO Stat og YS Stat hadde forslaget fra Riksmekler følgende økonomiske hovedpunkter:

- Et tillegg på 10 000 kroner på lønnstrinn 19–64 på hovedlønnstabellen med virkning fra 1. mai 2022.
- Et tillegg på 1,7 prosent på lønnstrinn 65–101 på hovedlønnstabellen med virkning fra 1. mai 2022.
- Ett ekstra lønnstrinn til alle i stillingskode 1408, Førstekonsulenter.
- Med virkning fra 1. mai 2022 avsettes det 0,85 prosent av lønsmassen til lokale forhandlinger.

70 prosent av rammen blir disponert sentralt.

For avtalen mellom staten og Akademikerne og Unio innebærer forslaget fra Riksmekler at det avsettes 2,46 prosent av lønsmassen til lokale forhandlinger, med virkning fra 1. mai 2022.

I sin behandling av tariffoppgjøret i statlig sektor, fattet Stortinget vedtak om at de uorganiserte skal følge de avtalene som samlet dekker flest årsverk i den enkelte virksomhet. Stortinget fattet videre to anmodningsvedtak, hvor Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som ser på lønnsystemet i staten og legger fram sine anbefalinger i god tid før hovedforhandlingene i 2024 begynner og hvor Stortinget ber om at regjeringen starter et arbeid for å oppnå likelydende hovedtariffavtaler til hovedoppgjøret 2024.

I *kommunesektoren* begynte forhandlingene mellom KS og LO Kommune, Unio, YS Kommune og Akademikerne kommune 21. april 2022. Den 30. april ble det brudd i forhandlingene og oppgjøret gikk til mekling. Den 24. mai la Riksmekler fram et forslag til løsning som hovedsammenslutningene aksepterte. Innad i sammenslutningene valgte Utdanningsforbundet (Unio),

Skolenes landsforbund (LO) og Norsk lektorlag (Akademikerne) i ettertid å avslå meklerens forslag. Skolenes landsforbund og Norsk lektorlag gikk i streik fra 8. juni 2022, mens Utdanningsforbundet gikk i streik fra 20. juni. Streikene ble stoppet med tvungen lønnsnemnd den 27. september 2022. Rikslønnsnemnda slo fast at medlemmer av de tre streikende forbundene, skulle gis de samme tariff tilleggene som øvrige ansatte, men med virkning fra 27. september 2022. Lønnstillegg avtalt i 2022, men med virkning fra 1. januar 2023 er ikke påvirket av Rikslønnsnemndas kjennelse. Se avsnitt 1.5.

Forslaget fra mekler hadde følgende hovedpunkter:

- For stillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse gis lønnstillegg med virkning fra 1. mai 2022 på mellom 12 000 og 36 000 kroner per år, som vist i tabell 1.1.
- Ledere i HTA kapittel 4 får et generelt tillegg på 2,6 prosent fra 1. mai 2022.
- For stillingsgruppene «Adjunkt med tilleggsutdanning og Stillinger med krav om 5-årig U/H-utdanning», «Lektor og stillinger med krav om mastergrad», og «Lektor med tilleggsutdanning» ble det avtalt lønnstillegg på henholdsvis 4 500, 6 000 og 7 000 kroner til arbeidstakere på høyeste ansiennitetstrinn, med virkning fra 1.1.2023.
- Fra 1.1.2023 endres satsen for lørdags- og søndagstillegg til minst 22 prosent av timelønn (ikke mindre enn 70 kroner per arbeidede time).
- Fra 1.1.2023 splittes kvelds- og nattillegget for arbeidstakere som arbeider etter skift- eller turnusplaner, ved at tillegget for nattarbeid endres fra 56 kroner per arbeidede time til minst 25 prosent av timelønn (ikke mindre enn 70 kroner) per arbeidede time.
- For arbeidstakere som ikke omfattes av strekpunktet over heves laveste sats for kvelds- og nattarbeid til 32 kroner per arbeidede time med virkning fra 1.1.2023.

I hovedoppgjøret i *Oslo kommune* mellom Oslo kommune og LO kommune Oslo, Akademikerne kommune, Unio og YS kommune (YS-K) ble det brudd i forhandlingene 30. april. Den 24. mai kom Oslo kommune til enighet med LO kommune Oslo, Akademikerne kommune Unio og YS-K om et anbefalt forslag etter mekling. Det gis et prosentvis tillegg på lønnstabellen på 3,71 prosent, minimum 18 800 kroner med virkning fra 1. mai 2022.

Tabell 1.1 Garantilønn² og lønnstillegg etter ansiennitet i KS-området. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (16 år)

Stillingsgrupper	Ansiennitet 0 år				Ansiennitet 16 år		
	Garantilønn inkl. tillegg 1. mai 2021	Garantilønn inkl. tillegg 1. mai 2022	Tillegg 1. mai 2022	Andel kvinner, prosent ¹	Garantilønn inkl. tillegg 1. mai 2022	Tillegg 1. mai 2022	Andel kvinner, prosent ¹
Stillinger uten særskilt krav om utdanning	312 900	324 900	12 000	70	431 400	12 000	75
Fagarbeiderstillinger/ tilsvarende fagarbeiderstillinger	363 700	389 000	25 300	67	460 300	14 300	81
Stillinger med krav om fagbrev og 1-årig fagskoleutdanning	386 000	411 000	25 000	36	481 400	14 300	85
Lærer og stillinger med krav om 3-årig U/H-utdanning	423 500	459 100	35 600	80	537 900	14 800	87
Adjunkt og stillinger med krav om 4-årig U/H-utdanning	464 100	500 100	36 000	69	565 900	16 800	80
Adjunkt med tilleggsutdanning og stillinger med krav om 5-årig U/H-utdanning ²	504 700	535 000	30 300	63	612 700	15 300	71
Lektor og stillinger med krav om mastergrad ²	532 800	563 800	31 000	75	661 600	15 500	75
Lektor med tilleggsutdanning ²	550 100	582 300	32 200	63	691 000	16 100	66

¹ Per 1. desember 2021.

² Fra 1.1.2023 gis det et tillegg til disse stillingsgruppene på hhv. 4 500, 6 000 og 7 000 kroner ved 16-års ansiennitet. Garantilønns Tabellen blir endret tilsvarende.

Note: Ledere, fagledere og arbeidsledere i stillingskodene 7003, 7004, 7451, 7453, 7458, 7459, 7951 og 7654 i hovedtariffavtalen kapittel 4 gis et lønnstillegg på 2,6 prosent av den enkeltes grunnlønn pr. 30.04.2022. Virkningsdato er 1.5.2022.

Kilde: KS

4 Oppgjørene i Spekter-området

Forhandlingsordningen er hjemlet i fem hovedavtaler som er inngått mellom Spekter og hhv. hovedorganisasjonene LO, YS, Unio, Akademikerne og mellom Spekter og Sammenslutningen av akademikerorganisasjoner i Spekter, SAN.

I tråd med forhandlingsmodellen i Spekter forhandles det først på nasjonalt nivå (A-nivå) om overenskomstens generelle del mellom Spekter og den enkelte hovedorganisasjon. Denne delen er felles for alle virksomheter innenfor et overenskomstområde og forplikter arbeidsgiver og den aktuelle hovedorganisasjonens medlemmer. Deretter forhandles overenskomstens spesielle del

(B-delen) mellom den enkelte virksomhet på den ene siden og på den andre siden hovedorganisasjonenes forbund eller forhandlingsgrupper. Det kan avtales avvikende ordninger.

Spekter-området ekskl. helseforetakene

I hovedoppgjøret i 2022 ble det på A-nivå mellom Spekter og LO Stat og YS Spekter avtalt et generelt tillegg på 7 800 kroner per år. Tillegget har virkning fra 1. april 2022. Det ble ført forhandlinger i de enkelte virksomheter (B-nivå) om eventuelle ytterligere lønnstillegg. For medlemmer i Unio og SAN forhandles alle lønnstillegg lokalt i virksomhetene.

Helseforetakene

I de sentrale forhandlingene (A2) mellom Spekter og Den norske legeföreningen ble det avtalt generelle tillegg for medisinstudenter med lisens, leger i spesialisering og legespesialister med virkning fra 1. januar 2022. Tilleggene varierte fra 18 000 til 31 000 kroner per år. De sentralt avtalte minimumssatsene ble økt med tilsvarende beløp. Det ble videre avtalt at det skulle forhandles lokalt i det enkelte helseforetak for blant andre overleger, forskere og stipendiater. For øvrige foreninger i Akademikerne helse, ble det det gjennomført lokale forhandlinger i helseforetakene.

Spekter og Norsk Sykepleierforbund kom til enighet i de sentrale forbundsvise forhandlingene. Det ble gitt et generelt tillegg til alle medlemmer av Norsk Sykepleierforbund på 3,0 prosent. For medlemmer i sykepleierstilling ble de generelle tilleggene gitt med virkning fra 1. juli 2022. Øvrige medlemmer fikk tillegg med virkning fra 1. august 2022. Sykepleiere og spesialsykepleiere med ansiennitet over 10 år og ledere fikk et ytterligere tillegg på 1,1 prosent.

Spekter og Fysioterapeutforbundet, Ergoterapeutforbundet og Utdanningsforbundet kom til enighet i forbundsvise sentrale forhandlinger. Alle medlemmer fikk et generelt tillegg på 3,0 prosent for Norsk Fysioterapeutforbund og Norsk Ergoterapeutforbund, og 3,2 prosent for Utdanningsforbundet. Alle medlemmer i lederstilling og i stilling som fysioterapeut/spesialfysioterapeut, ergoterapeutstilling og spesialergoterapeut, samt alle medlemmer i Utdanningsforbundet med ansiennitet på 10 år eller mer fikk et ytterligere tillegg på 1,1 prosent.

Minstelønnsatsene for Norsk Sykepleierforbund, Fysioterapeutforbundet, Ergoterapeutforbundet og Utdanningsforbundet ble hevet slik det framgår av tabell 1.2. Det ble også avtalt endringer i ubekvemstillegg.

Spekter og forbundene i LO og YS kom til enighet i de sentrale forbundsvise forhandlingene (A2) 21. juni. Det ble gitt generelt tillegg til alle ansatte i stillingsgruppe 1 på 12 000 – 13 000 kroner. Det ble gitt et generelt tillegg til alle medlemmer i stillingsgruppe 1 på 12 000 kroner og ytterligere 1 000 kroner til de med 10 års ansiennitet eller mer. Arbeidstakere i stillingsgruppe 2 og 3 fikk et generelt tillegg på 12 000 kroner og ytterligere 5 000 kroner til de med 10 års ansiennitet eller mer. Arbeidstakere i stillingsgruppe 4 og 5 ble gitt et generelt tillegg på 3 prosent, og de med ansiennitet på 10 år eller mer fikk ytterligere et generelt tillegg på 1,1 prosent. Arbeidstakere som ikke er innplassert i stillingsgruppe 1–5 ble gitt et generelt tillegg på 4,1 prosent. Tilleggene ble gitt med virkning fra 1. august 2022. Videre ble det avtalt endringer i ubekvemstillegg. Minstelønnsatsene ble hevet slik de fremgår av tabell 1.3.

5 Konflikter i oppgjørene for 2022

Mellom Fagforbundet (LO), Utdanningsforbundet (Unio), Delta (YS) og Private Barnehagers Landsforbund ble det streik fra 17. oktober. I mekling kom partene 16. november fram til en forhandlingsløsning og streiken ble avsluttet.

Mellom Fagforbundet (LO) og Abelia (NHO) ble det streik i barnehager fra 16. februar 2023.

I meklingen for KS-området godtok alle sammenslutningene meklers forslag til en løsning, men Utdanningsforbundet (i Unio), Skolenes landsforbund (i LO) og Norsk lektorlag (i Akademikerne) valgte i ettertid å avslå meklers forslag. Skolenes landsforbund og Norsk lektorlag gikk i streik fra 8. juni 2022, mens Utdanningsforbundet gikk i streik fra 20. juni.

Streikene i KS-området ble avsluttet 27. september ved beslutning om tvungen lønnsnemnd. Stortinget vedtok 6. desember lov om lønns-

Tabell 1.2 Minstelønnsatser for stillingsgrupper i Spekter-området for medlemmer i UNIO-forbundene med A2-forhandlinger. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (10 år)

	Ansiennitet 0 år			Ansiennitet 10 år		
	1. jun./jul./aug. 2021	1. jul./aug. 2022	Endring	1. jun./jul./aug. 2021	1. jul./aug. 2022	Endring
	Grunnstillinger	423 000	437 000	14 000	517 000	538 000
Stillinger med spesialkompetanse	470 000	490 000	20 000	570 000	602 000	32 000

Kilde: Spekter

Tabell 1.3 Minstelønnssetter for stillingsgrupper i Spekter-området for LO- og YS-forbundene. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (10 år/16 år)

	Ansiennitet 0 år			Ansiennitet 10 år/16 år		
	1. juli/aug. 2021	1. aug. 2022	Endring	1. juli/aug. 2021	1. aug. 2022	Endring
Stillinger hvor det ikke kreves særskilt utdanning*	338 000	350 000	12 000	427 000	440 000	13 000
Fagarbeiderstillinger/3 års videregående utdanning m.m.	377 000	389 000	12 000	451 000	468 000	17 000
Stillinger med krav om høyskoleutdanning	423 000	437 000	14 000	517 000	538 000	21 000
Stillinger med krav om høyskoleutdanning med spesialutdanning	470 000	490 000	20 000	570 000	602 000	32 000

* Maksimal ansiennitet for stillinger hvor det ikke kreves særskilt utdanning er 16 år.

Kilde: Spekter

nemndbehandling av arbeidstvistene mellom Norsk Lektorlag, Utdanningsforbundet og Skole-nes landsforbund og KS i forbindelse med hovedtariffoppgjøret i 2022. Den 13. februar ble det gjennomført en felles behandling av sakene. Rikslønnsnemnda slo fast at medlemmer av de tre streikende forbundene skulle gis de samme tariff-tilleggene som øvrige ansatte, men med virkning fra 27. september 2022.

Den 4.juli ble det konflikt mellom NHO/ NHO Luftfart og LO/ Norsk Flygerforbund om Pilot-avtale Norske SAS-Flygeres forening. Det er tre parallelle avtaler i Norge, Sverige og Danmark og det var samtidig konflikt i de tre landene. Meklingen foregikk koordinert i Stockholm der Riksmeklerne fra de respektive land deltok. Konflikten handlet om retten til ansettelse for piloter som ble sagt opp under pandemien. I tillegg krevde SAS vesentlige kostnadsreduksjoner i form av lønn, arbeidstid og tjenestegodtgjøring. Etter 15 dager med konflikt kom partene til enighet. Oppsagte piloter fikk rett til å ansettelse i SAS og det ble avtalt lønnsreduksjon og flere andre kostnads-reducerende tiltak. Avtalens varighet er til 30.9.2027, altså over fem år.

Mellom Industri Energi (LO) og Norsk Industri (NHO) ble det streik fra 15. august i Elektrokjemisk industri. Denne ble avsluttet 24. august, da partene kom til en forhandlings-løsning.

NHO/Abelia, NHO Service og Handel og NHO Geneo og Fagforbundet kom ikke fram til en forhandlingsløsning etter mekling, og det ble streik i Barnehageoverenskomsten fra 16. februar 2023. Streiken ble avsluttet etter at det forelå en forhandlingsløsning i tvungen mekling 17. mars.

NHO Luftfart og YS sin avtale for Norsk Luft-ambulans ble ikke enige etter mekling og streik ble iverksatt fra 5. mars. Streiken ble avsluttet da Regjeringen valgte å gå inn for tvungen lønns-nemd 19. mars 2023.

Norsk flyteknikerorganisasjon og NHO Luft-fart ble ikke enige i meklingen og streik ble iverk-satt 18. juni. Den 26. juni ble det iverksatt lockout og 28. juni ble konflikten avsluttet med tvungen lønnsnemnd.

Lederne og Offshore Norge (NHO) ble ikke enige etter mekling 5. juli og streik ble iverksatt, men Regjeringen valgte å gå inn for tvungen lønnsnemnd og konflikten ble avsluttet samme dag.

Vedlegg 2

Definisjoner av en del lønnsbegreper m.m.

I dette vedlegget defineres en del sentrale begreper som bl.a. brukes i kapitlene om lønnsutviklingen. Beregning av årslønn og årslønnsvekst før og ved overgang til nytt datagrunnlag fra 2015 er beskrevet i tidligere rapporter, senest NOU 2017: 10 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017. Her beskrives bare datasituasjonen som gjelder fra og med 2015.

Lønnsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå

Lønnsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB) bygger på opplysninger fra a-meldinger gjennom a-ordningen. A-ordningen omfatter alle arbeidsgivere og er en samordnet rapportering av opplysninger om lønn, arbeidsforhold og skatt til Skatteetaten, NAV og SSB regulert av a-opplysningsloven. Data blir innhentet elektronisk fra Skatteetaten.

Alle arbeidsgivere som har betalt ut lønn, kontantytelser eller naturalytelser må levere a-melding. Datamaterialet omfatter dermed alle ansatte i alle foretak med rapporteringsplikt til de nevnte forvaltningsorganene.¹ A-meldingen rapporteres månedlig. Utbetalinger rapporteres for den måneden de er utbetalt, men ikke nødvendigvis opp-tjent.

Lønnsstatistikken til SSB omfatter primært månedslønn, men det blir også laget årslønnsberegninger. SSB produserer også lønnsstatistikk på oppdrag for tariffomål.

Lønnsbegrepet gjennomsnittlig månedslønn i lønnsstatistikken omfatter avtalt lønn², bonus³ og uregelmessige tillegg⁴. Månedslønn omfatter ikke overtidsgodtgjørelse og naturalytelser, men det

gis statistikk over overtidsgodtgjørelse som en del av lønnsstatistikken.

SSB publiserer en kvartalsvis statistikk, Antall arbeidsforhold og lønn, med månedslønn for midt-måneden i hvert kvartal. En gang i året publiseres en lønnsstatistikk som har noe mer detaljering i kjennemerker og flere statistiske mål. Denne statistikken er benyttet i de fleste tabeller i kapittel 2 i rapporten. Tellingstidspunktet er november. Målingen av avtalt månedslønn er lik i begge statistikkene. Til og med 2019 var tellingstidspunktet for den årlige statistikken september. De andre lønnskomponentene, uregelmessige tillegg og bonuser er gjennomsnitt fra 1. januar til og med november i den årlige statistikken, mens de i kvartalsstatistikken beregnes for tellingsmåneden, midtmåneden i kvartalet. Et hovedformål med kvartalsvis lønnsstatistikk er måling av lønnsendring gjennom året til bruk i konjunkturovervåkingen.

Eventuelle etterbetalinger av lønn (avtalt lønn) i tellingsmåneden innarbeides i SSBs årslønnsberegning, men tas ikke med i månedslønn.

SSBs lønnsstatistikk benytter standard for næringsgruppering (SN 2007) og institusjonell sektor for å gruppere virksomhetens aktivitet. Dette er en annen inndeling enn etter forhandlingsområder, som NHO benytter. Det er for eksempel ikke fullt ut de samme bedriftene som inngår i næringen industri. Industribedrifter med ansatte som utfører tjenester knyttet til utvinning er ut fra tariffavtaletilknytning med i lønnstallene for industrien for NHO-bedrifter, men de er ikke med i industrinæringen til SSB iht. SN 2007.

Også andre forskjeller mellom SSBs statistikker og forhandlingsstatistikk forekommer. Unge arbeidstakere (under 18 år), lærlinger, ledere og ansatte over 72 år er for eksempel ikke med i flere forhandlingsstatistikker, men er inkludert i lønnsstatistikken fra SSB. Ledergrupper inngår i all lønnsstatistikk fra SSB, men er kun med i de aggregerte tallene for Virke-området i lønnsstatistikk for forhandlingsområder.

SSB publiserte i april 2020 en ny, månedlig statistikk over lønnssummer som beskriver utviklingen av grunnlag for arbeidsgiveravgift, bereg-

¹ Selvstendig næringsdrivendes inntekt fra egen virksomhet er ikke omfattet.

² Avtalt lønn inkludert faste tillegg.

³ Bonus omfatter her også produksjonstillegg, provisjoner, gratialer mv., som ofte ikke er knyttet til bestemte arbeidsoppgaver og kan opptre ujevnt.

⁴ Uregelmessige tillegg omfatter bl.a. tillegg for ubekvem arbeidstid, utkallingstillegg, skifttillegg, smusstillegg, offshoret tillegg og andre tillegg som følge av arbeidets art. Uregelmessige tillegg er som regel knyttet til spesielle arbeidsoppgaver eller arbeidstider.

net arbeidsgiveravgift og kontantlønn. Grunnlaget for arbeidsgiveravgift er delt opp på lønn og andre arbeidsgiveravgiftspliktige godtgjørelser, tilskudd og premier til pensjonsordninger fratrukket arbeidstakeres egenandeler, og refusjoner av sykepenger som medfører reduksjon av avgiftsgrunnlaget. Refusjoner av sykepenger omfatter i en normalsituasjon avgiftspliktig lønn og andre ytelser arbeidsgiver har forskuttert etter arbeidsgiverperioden for ansatte med sykefravær eller som var i foreldrepermisjon. Som en del av de midlertidige nasjonale tiltakene i 2020 ble «Refusjoner av sykepenger» utvidet til å brukes også for refusjon av lønn til permitterte (fra 13. mars 2020) og lønn til ansatte med koronarelatert fravær (fra 20. mars 2020). Ordningen med refusjon av lønn til permitterte gjaldt til og med 31. august 2020. Ordningen med refusjon for lønn til ansatte med koronarelatert fravær ble forlenget til 30. juni 2022.

Årslønn

Årslønn er den beregnede lønnen i et arbeidsforhold for et kalenderår, der lønnen regnes om til å tilsvare heltidsarbeid hele året og beregnes som om det er full lønn under ferie og annet fravær. Det betyr bl.a. at variasjon i sykefravær ikke påvirker beregnet årslønn eller årslønnsvekst. Årslønnen omfatter avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg. Naturallønn, lønn for overtidsarbeid og sluttvederlag er derimot ikke inkludert.

Ved beregning av årslønn er deltidsansatte regnet om til heltidsekvivalenter. Et årsverk for heltidsansatte består ikke av det samme antall arbeidstimer for alle lønnstakergrupper. Forskjeller kan for eksempel skyldes omfang av skiftarbeid og turnus.

I rapporten anvendes både SSBs årslønnsberegninger i lønnsstatistikken og nasjonalregnskapet, og beregninger av årslønn og årslønnsvekst for forhandlingsområdene. Innholdet i årslønnsbegrepet er i utgangspunktet det samme, men det er forskjeller i kilder, populasjon og metode. Under gis en oversikt over årslønnsberegningene.

Årslønn i lønnsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå

Årslønnen er summen av utbetalt avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg i kalenderåret. Ved beregning av årslønn inkluderes bare måneder med utbetalt lønn for det enkelte arbeidsforhold. Det betyr for eksempel at sykmeldte og permitterte bare teller med i lønnspliktperioden. Det er en forskjell fra definisjonen av årslønn over,

der lønnstaker tillegges full lønn i perioder med midlertidig fravær uten lønnsutbetaling. Etterbetalinger utbetalt i tellingsåret telles med også når de er tjent opp året før, mens opptjent lønn som utbetales året etter ikke kommer med. Forannevnte innebærer at lønnsstatistikkenes årslønn ofte omtales som utbetalt eller bokført, se også omtalen under Lønnsstatistikk. Årslønn fra lønnsstatistikken benyttes i kapittel 2, tabell 2.1.

Årslønn i nasjonalregnskapet

Årslønn i nasjonalregnskapet beregnes ut fra definisjonen av årslønn innledningsvis. Kildegrunnlaget både i lønnsstatistikken og nasjonalregnskapet er hentet fra a-ordningen. Populasjonen i nasjonalregnskapet er alle lønnstakere i bedriftene som inngår i produksjonsavgrensningen for Norge. Nasjonalregnskapet inkluderer dermed i motsetning til lønnsstatistikken også ansatte på skip og båter i utenriks sjøfart og vernepliktige i forsvaret.

Beregningsmetodene for årslønn i nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken kan variere noe. Blant annet vil etterbetalinger i lønnsstatistikken plasseres i den måneden de kommer til utbetaling, mens nasjonalregnskapet beregner når etterbetalingene er opptjent og benevnes ofte som påløpt. Feriepengetillegg inkluderes derimot det året de kommer til utbetaling, og ferietrekk for de fastlønnede trekkes fra samme år som trekket er foretatt.

I årslønnsberegningene inngår alle arbeidsforhold med en beregnet lønn for året (heltidsekvivalent), dvs. som om personen jobbet full tid og ikke hadde fravær utenom ferie. Permitteringer inntil tre måneder behandles likt som annet midlertidig fravær og avtalt lønn inngår i beregningsgrunnlaget. Arbeidsforholdet utgår av beregningene når permittering varer mer enn tre måneder.

Årslønn i nasjonalregnskapet benyttes i kapittel 2 for å vise årslønnsvekst for hele økonomien, i kapittel 9 samt i vedlegg 6.

Årslønn i forhandlingsområdene

Beregningene av årslønn og årslønnsvekst for forhandlingsområdene bygger på lønnsstatistikk for de enkelte gruppene, og på opplysninger om lønnstillegg og reguleringstidspunkter i de enkelte år. A-ordningen utgjør grunnlaget for statistikken og årslønnsberegningene, med unntak av for KS og Spekter øvrige bedrifter, der arbeidsgiverorganisasjonene samler inn data.

Beregningene er basert på opplysninger om time- eller månedslønn eksklusiv overtidstillegg. Månedslønnen består av avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg. Beregningene inneholder de samme lønnskomponentene for alle grupper. Noen av lønnskomponentene som inngår kan være bransjespesifikke tillegg, slik som for eksempel skifttillegg og ulempetillegg.

For NHO-bedrifter og finanstjenester⁵ beregnes årslønn fra måneder med utbetalt lønn, basert på opplysninger for alle måneder i året⁶, og ut fra dette beregnes lønnsglidning og overheng sammen med kunnskap om tariffmessig lønnsøkning. Datagrunnlaget består av avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg samt timer per måned, og omfatter for NHO-bedrifter en rekke personopplysninger som er nødvendige for å knytte materialet mot tariffavtaler og beregne årslønn på en nøyaktig og sammenlignbar måte.

For NHO-bedrifter blir årslønnsberegningene for tariffavtaler/næringsområder vektet opp med NHOs register («statistikkregister») til større grupper som for eksempel industriarbeidere, industrifunksjonærer, industriansatte i alt, arbeidere i alt, etc. (lærlinger og unge under 18 år er ikke med i statistikken). For beregning av årslønn inngår gjennomsnittlig nivå over 12 måneder for både bonus og uregelmessige tillegg, og dermed får ikke disse virkning på lønnsoverhenget. I beregning av lønnsoverheng, er det justert for etterbetalinger der dette er kjent ved glatting av nivåene noe tilbake i tid.

Lønnsnivået for statistikkåret (t) kan ikke alltid sammenlignes direkte med lønnsnivået for foregående år, for å beregne årslønnsvekst. Det er lønnsutviklingen for statistikkårets populasjon i NHOs overenskomster og større grupper, som skal måles. I beregningen av årslønnsvekst tas det derfor hensyn til eventuelle endringer i populasjonene når dette påvirker lønnsnivået, for eksempel bevegelser i medlemsmassen. Hvert år etableres det dermed lønnsnivå for begge de to seneste årene som inngår i beregning av lønnsveksten, år t (statistikkåret) og år t-1. For forhandlingsområdene i tabell 1.1 utenom NHO-bedrifter og finanstjenester, beregnes årslønn ved å ta utgangspunkt i lønnsstatistikk for samme måned to påfølgende år. Økningen i månedslønnen over denne 12-månedersperioden deles i tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning. Tariffmessig lønns-

økning anslås på grunnlag av tariffavtaler og kan fordeles på bestemte tidspunkter. Lønnsglidningen beregnes som en restpost, og blir fordelt på ett eller flere tidspunkter, bl.a. ut fra kunnskap om virkningstidspunkt for lokalt avtalte tillegg. Under forutsetning av at det ikke gis sentrale tillegg helt på slutten av året, eller det foreligger andre opplysninger om lønnsutviklingen, legger utvalget til grunn at lønnsnivået på tellingspunktet holder seg på samme nivå ut året. Deretter beregnes et gjennomsnittlig lønnsnivå, eller årslønn, for det aktuelle året. Lønnsøkning som kommer etter tellingspunktet, trekker opp årslønnen i det påfølgende året og bidrar til årslønnsvekst i det året.

KS samler inn data for ansatte i kommuner, fylkeskommuner og ansatte som arbeider i virksomheter som følger tariffavtaler hvor KS og Oslo kommune er part. Tellingstidspunktet er 1. desember. KS har også en egen undersøkelse av virkningstidspunkter brukt for lønnsstillegg ved lokale forhandlinger.

Spekter samler inn data fra Spekters medlemsvirksomheter som ikke er helseforetak. Tellingstidspunktet er 1. desember, og det er lønnen for november som måles. Virkningstidspunkt for lønnsstillegg ved lokale forhandlinger i de fleste virksomheter i Spekter øvrige er 1. april.

Lønnsnivået i hvert område/overenskomst skal reflektere statistikkårets populasjon, og lønnsutviklingen for denne. I beregning av årslønnsvekst tas det derfor hensyn til eventuelle endringer i statistikkpopulasjonene når dette påvirker lønnsnivået, for eksempel bevegelser i medlemsmassen i arbeidsgiverorganisasjonene. Hvert år etableres et lønnsnivå for de to seneste årene som inngår i beregning av lønnsveksten, år t og t-1. Det betyr at lønnsnivået for det seneste året (t) ikke alltid kan sammenlignes direkte med lønnsnivået i statistikken årene før. Samtidig kan lønnsnivået i det første året (t-1) være forskjellig fra det som ble etablert året før basert på et annet datagrunnlag.

Av forhandlingsområdene i tabell 1.1 er beregningene avgrenset til heltidsansatte for Virke-bedrifter i varehandelen og finanstjenester (Finans Norges medlemmer i finansnæringen). For de øvrige områdene beregnes årslønnsveksten for heltids- og deltidsansatte under ett. Heltidsansatte er ansatte med stillingsprosent lik 100. Se også omtalen under Arbeidstid.

Lønnsoverheng

Lønnsoverhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av ett år ligger over gjennomsnitts-

⁵ Ny metode fra og med årslønnsveksten 2017–2018.

⁶ I den tidlige beregningen i februar beregnes lønnsnivåene for desember dersom foreløpige tall for desember ikke foreligger.

nivået for året. Det forteller dermed hvor stor årslønnsveksten fra ett år til det neste vil bli dersom det ikke gis lønnstillegg i det andre året og det ikke er sammensetningseffekter som redegjort for i boks 1.1 i kapittel 1.

Dersom alle lønnstillegg ble gitt med virkning fra begynnelsen av året og lønnsnivået ikke endret seg gjennom året, ville lønnsoverhenget per definisjon være null. Tariff tillegg og lønnsøkninger ellers blir imidlertid gitt på ulike tidspunkter for ulike lønnstakergrupper og spredd utover hele året. Lønnstillegg som gis sent i året, fører til større overheng til neste år enn tilsvarende tillegg som gis tidlig i året. Beregninger av overheng er derfor nødvendig hvis det skal være mulig å sammenligne lønnsutviklingen mellom forhandlingsområder og tariffavtaler før årslønnsveksten er kjent.

For bonusutbetalinger anvendes årsgjennomsnittet i lønnsnivået ved utgangen av året i overhengsberegningen, slik at bonus ikke påvirker overhenget. Bonusutbetalinger skyldes ofte spesielle forhold i ett år, men kan også forventes utbetalt i ett eller annet omfang hvert år, selv om utbetalingen ikke er knyttet til bestemte arbeidsoppgaver.

Størrelsen på overhenget vil ofte være beheftet med usikkerhet når det ikke foreligger fullstendig informasjon om lønn for hele kalenderåret på beregningstidspunktet. Dermed blir lønnsoverhenget i noen grad et tolkingsspørsmål, bl.a. knyttet til tidspunktene for når lønnsøkningen skjer. En konsekvent praksis for å håndtere dette i beregningene medvirker til å redusere usikkerheten. Dette er bakgrunnen for at utvalgets beregninger av lønnsoverheng for tariffområder ikke har vært fullt ut i samsvar med den prinsipielle definisjonen av overheng. Under forutsetning av at det ikke gis sentrale tillegg på slutten av året, eller det foreligger andre opplysninger om lønnsutviklingen, har utvalget lagt til grunn at lønnsnivået på tellingspunktet for lønnsstatistikken holder seg på samme nivå ut året. Det betyr at overhenget for tariffområder har vært beregnet på grunnlag av lønnsnivået på tellingspunktet i forhold til gjennomsnittet for året. Dette har vært en praktisk tilpasning fordi vi før a-ordningen ble innført fra og med 2015 hadde lite informasjon om lønnsveksten mot slutten av året og fordi overhengsberegningene for forhandlingsområder må være ferdige i god tid før forhandlingene starter opp.

Utvalget benytter fortsatt denne metoden for forhandlingsområdene utenom NHO-bedrifter og finans tjenester. For NHO-bedrifter og finans tjenester bygger beregningene av årslønn og over-

heng nå på opplysninger om utbetalt lønn for alle måneder i året, når disse foreligger. Gjennomsnittslønnen for månedene oktober–desember representerer lønnsnivået ved utgangen av året. I foreløpig rapport i februar blir lønnen i desember beregnet på grunnlag av foregående måneder og år, dersom informasjon for desember ikke foreligger.

Valget av metode for beregning av overheng påvirker ikke størrelsen på samlet, beregnet lønnsvekst sett over flere år, men påvirker fordelingen av årslønnsveksten mellom år og fordelingen mellom overheng og bidrag fra lønns glidning i det enkelte året.

Tariffmessig lønnsøkning

Tariffmessig lønnsøkning er lønnsøkning fastsatt i tariffavtaler. Tariffmessig lønnsøkning kan være generelle tillegg, lavlønnstillegg, garantit tillegg, tillegg på minstelønns satser etc. som følge av sentrale eller forbundsvisse forhandlinger. Tariffmessig lønnsøkning beregnes på grunnlag av tariffavtaler og kan fordeles på bestemte tidspunkter i løpet av året.

Lønns glidning

Lønns glidning framkommer beregningsmessig som forskjellen mellom total lønnsøkning i en bestemt periode og tariffmessig lønnsøkning i den samme perioden. Lønns glidningen blir dermed en restpost. Det er et sammensatt lønnsbegrep som bl.a. kan omfatte lønnstillegg som er gitt på de enkelte arbeidsplasser og økt fortjeneste pga. økt akkord. Det inkluderer også endringer i gjennomsnittlig lønnsnivå som følge av sammensetningseffekter, jf. boks 1.1 i kapittel 1. Tillegg ved lokale forhandlinger i privat sektor og for stillinger med bare lokal lønnsdannelse i kommunene regnes som lønns glidning. For ansatte i staten og i kommunene med sentral lønnsdannelse, er tillegg ved lokale forhandlinger normalt en del av rammen fastsatt sentralt. I den grad det ved lokale forhandlinger gis tillegg ut over hva som er fastsatt sentralt, vil dette framkomme som lønns glidning. Eksempelvis kan etatene/virksomhetene i staten overføre penger fra driftsbudsjettet til lønns midler. I tillegg kan partene lokalt føre forhandlinger på særlig grunnlag.

I utvalgets rapporter presenteres tall for bidraget fra lønns glidningen til årslønnsveksten i de store tariffområdene, jf. tabell 1.3 i kapittel 1. I tabellen dekomponeres årslønnsveksten i bidrag fra overheng fra året før og bidrag fra tariff tillegg

og lønnsglidning i beregningsåret. Normalt betyr lønnsglidningen og tariff tilleggene mer for årslønnsveksten enn det som framgår av dekomponeringen fordi en del av lønnsendringene i beregningsåret inngår i lønnsoverhenget og dermed i årslønnsveksten i året etter, jf. definisjonen av lønnsoverheng over.

Arbeidstid

Den lovbestemte alminnelige arbeidstiden er 40 t/uke, men kan overstige dette. Avtalefestet normalarbeidstid er den arbeidstid per uke som gjelder for vedkommende lønnstakergruppe ifølge tariffavtaler. Den er vanligvis 37,5 t/uke. Ved arbeids tidsordninger som skift-, turnus- og nattarbeid, er både lovfestet og avtalt arbeidstid lavere enn dette. Mellom LO og NHO er for eksempel avtalefestet arbeidstid 36,5 t/uke for vanlig 2-skiftarbeid, 35,5 t/uke for døgnkontinuerlig skift- og sammenlignbart turnusarbeid og 33,6 t/uke for helkontinuerlig skift- og sammenlignbart turnusarbeid.

For arbeidere i *NHO-bedrifter* baseres beskrivelsen av lønnsutviklingen på timefortjenesten omregnet til 37,5 t/uke. I en del bransjer/tariffområder hvor det forekommer skiftarbeid, er timelønns satsen for dette arbeidet fastsatt slik at fortjenesten per uke er den samme uansett hvilken arbeidstidsordning som gjelder. For å kunne sammenligne lønnstall bransjer imellom, omregnes timefortjenestene slik at de tilsvarer en ukentlig arbeidstid på 37,5 timer. Med utgangspunkt i faktisk timelønn medfører omregning til 37,5 t/uke at bransjer med mye skiftarbeid vil få et relativt lavere lønnsnivå enn før omregningen i forhold til bransjer hvor det er lite skiftarbeid.

I a-meldingen rapporteres stillingsprosent (hvor stor andel arbeidsforholdet utgjør av full stilling) og antall arbeidstimer per uke for full stilling. Dette gjelder også for arbeidstakere som har en varierende arbeidstid fra uke til uke. Det innhentes også opplysninger om ulike arbeidstidsordninger, for eksempel døgnkontinuerlig/helkontinuerlig skift eller turnusarbeid.

I den publiserte lønnsstatistikken fra SSB defineres heltidsansatte som «ansatte med stillingsprosent større eller lik 100». Alle med stillingsprosent lavere enn 100 regnes som deltidsansatte. Ved å kombinere informasjon om stillingsprosent og antall timer per uke i full stilling, beregnes en avtalt arbeidstid per uke for hver ansatt. Definisjonen av en heltidsstilling vil derved bestemmes av hva som er oppgitt som avtalt arbeidstid per uke for full stilling. Majoriteten av de heltidsansatte

har en ukentlig avtalt arbeidstid på 37,5 timer, men varierer fra så lavt som 28 timer per uke til over 40 timer per uke.

For å kunne sammenligne årslønn eller lønn per måned mellom heltids- og deltidsansatte omregnes lønnen til de deltidsansatte til hva den ville vært hvis de jobbet heltid. Arbeidstiden per måned standardiseres slik at beregnet månedslønn ikke påvirkes av endringer i kalenderen fra et år til et annet.

Lønn per utførte timeverk i nasjonalregnskapet

Lønn per utførte timeverk i nasjonalregnskapet er definert som forholdet mellom utbetalt lønn (inkl. overtidsbetaling, men ekskl. arbeidsgivers trygde- og pensjonspremier) og antall utførte timeverk for lønnstakere. I utførte timeverk inngår overtidstimer, mens fravær som innebærer at timeverk ikke blir utført, ikke er med selv om fraværet er lønnet. Antall utførte timeverk er også påvirket av bevegelige helligdager og skuddår, som gir endringer i antall arbeidsdager fra ett år til et annet. De fleste årene er endringen på mellom én og tre dager, og mange år er antall virkedager det samme som året før.

Sammenhengen mellom gjennomsnittlig lønn per utført timeverk, lønnskostnader per utførte timeverk og årslønn er nærmere beskrevet i vedlegg 6.

Sammenhengen mellom permitteringer, årslønn og sysselsetting

Ved permittering er arbeidstaker pålagt arbeidsfri-tak og arbeidsgiver er fritatt sin lønnsplikt. Arbeidsforholdet består og det forutsettes at arbeidsstans kun er midlertidig.

Det store omfanget av permitteringer i 2020 har betydning for den målte lønnsveksten og sysselsettingen. Kvantitative effekter av endret sammensetning av sysselsettingen på målt lønn omtales i kapittel 1 og 2.

Årslønn

Som det framgår av dette vedlegget, er årslønn den beregnede lønnen i et arbeidsforhold for et kalenderår, der lønnen regnes om til å tilsvare heltidsarbeid hele året og beregnes som om det er full lønn under ferie og annet fravær. Det er likevel forskjeller i hvordan permitterte håndteres i beregningene.

I nasjonalregnskapets beregninger av årslønn inngår alle arbeidsforhold og da med en beregnet

lønn for året (heltidsekvivalent), dvs. som om personen jobbet full tid og ikke hadde fravær utenom ferie. Permitteringer inntil nitti dager (tre måneder) behandles likt som annet midlertidig fravær. Hvis permitteringen varer utover tre måneder, vil arbeidstakeren betraktes som arbeidsledig. Det betyr at permitteringer inntil tre måneder og annet midlertidig fravær ikke påvirker gjennomsnittlig årslønn i nasjonalregnskapet. Permitteringene vil likevel kunne påvirke beregnet årslønn hvis de varer mer enn tre måneder.

I lønnsstatistikken inkluderes arbeidsforhold bare så lenge det er utbetalt lønn, dvs. permitterte er med bare i lønnspliktperioden. Mens en permittert ansatt beholder full vekt i årslønnsberegningen i nasjonalregnskapet for permittering inntil tre måneder, får vedkommende bare vekt for måneder med utbetalt lønn når det beregnes årslønn i lønnsstatistikken. Det betyr at det kan oppstå sammensetningseffekter i årslønn fra lønnsstatistikken, som ikke oppstår i nasjonalregnskapet. Permitteringer som går over i oppsigelser og arbeidsledighet vil ha samme effekt i nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken.

Permitteringene vil få forskjellige konsekvenser for årslønn i forhandlingsområdene som følge av forskjeller i data og metode. For Virke-bedrifter i varehandel vil årslønnen være påvirket av permitteringen i den grad de omfatter november måned, som er tellingsmåneden fra og med 2020. Tilsvarende gjelder for Spekter-bedrifter utenom helseforetakene, hvor tellingstidspunktet er novemberlønnen (per 1. desember). For NHO-bedrifter benyttes opplysninger for alle måneder i året, og årslønn blir beregnet basert på måneder med utbetalt lønn. Dermed vil årslønnen, slik den hittil har blitt beregnet, bli påvirket av permitteringen gjennom sammensetningseffekter, tilsvarende som i lønnsstatistikken fra SSB. Det samme gjelder årslønn for finansjenester.

Eventuelle virkninger av korona-pandemien på årslønn gjennom endrede tidspunkter for utbetaling og virkning av tillegg kommer i tillegg. Det samme gjelder også for sammensetningseffekter som måtte følge av endringer i sysselsettingen. Tabell 1.1 oppsummerer virkninger av permitteringer i beregninger av lønn per dato og årslønn etter datagrunnlag.

Sysselsetting

I arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og den registerbaserte sysselsettingsstatistikken behandles permitterte litt forskjellig. I AKU blir de som har vært helt permittert i inntil tre måneder eller

forventer å være permittert i mindre enn tre måneder regnet som sysselsatte med midlertidig fravær. De som har vært, eller forventer å være, permittert i mer enn tre måneder blir enten regnet som arbeidsledige eller for å være utenfor arbeidsstyrken avhengig av hva de svarer på spørsmålene om de søker arbeid og om de er tilgjengelige for arbeid⁷. Permitterte som oppgir i AKU at de likevel utførte noen oppgaver i forbindelse med jobben i referanseuka (dvs. uka de intervjues om) blir klassifisert som sysselsatte. I den registerbaserte sysselsettingsstatistikken blir permitteringer med en forventet varighet under tre måneder uten lønn regnet som sysselsetting, og når permitteringen går over tre sammenhengende måneder blir personen regnet som ikke sysselsatt.

I nasjonalregnskapet regnes alle personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. som sysselsatt. Når det gjelder permisjoner på grunn av spesielle forhold på arbeidsmarkedet, gjelder samme regel som i registerbasert sysselsettingsstatistikk. Hvis permitteringen har vart i nitti dager (tre måneder) og arbeidsforholdet ikke er meldt avsluttet i a-ordningen, vil nasjonalregnskapet manuelt legge inn at jobben er opphørt. Når en jobb forsvinner, forsvinner også denne jobbens bidrag til årsverk.

Årsverk i nasjonalregnskapet beregnes med utgangspunkt i jobber og arbeidstid, slik at permitterte inngår i årsverk de første tre månedene. Varer permitteringen lenger, eller jobben blir borte, vil den ikke lenger bidra til årsverkene. Permitterte og arbeidstakere med annet fravær inngår ikke i beregningen av utførte timeverk, heller ikke de første tre månedene.

Kjennemerker

Arbeidsgivere opplyser yrke, arbeidstid, og andre egenskaper ved arbeidsforholdet. Arbeidsgiver rapporterer yrkeskode i henhold til standard for yrkesklassifisering (STYRK-98). SSB omkoder denne til en nyere versjon av yrkeskoden, STYRK-08, som er basert på ISCO-08 som benyttes ved frigivingen av arbeidsmarkedsstatistikk. Standarden bygger på de to kvalifikasjonsprinsippene kompetansenivå og grad av spesialisering. Hvilken yrkeskode en stilling skal ha, bestemmes av

⁷ Før 2021, før bruddet, ble det ikke spurt om forventet varighet i AKU. Se også Sundt C. (2022) Hvilke indikatorer har vi for arbeidsmarkedet? <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/hvilke-indikatorer-har-vi-for-arbeidsmarkedet>

Tabell 2.1 Datagrunnlag og virkningen av permitteringer i beregninger av lønn per dato og årslønn

	Datagrunnlag	Effekt av permitteringer
<i>Årslønn i nasjonal-regnskapet</i>	Alle måneder i året	Bare permitteringer over tre måneder får effekt. Oppsigelser virker umiddelbart.
<i>Årslønn i lønnsstatistikken</i>	Alle måneder i året	Bare måneder med utbetalt lønn inngår, dvs. permitterte faller ut fra første måned.
<i>Årslønn i Virke, Spekter, Staten og KS</i>	KS: 1. desember Virke: november Spekter: 1. desember (novemberlønn) Staten: oktober	Påvirket i den grad permitteringer/oppsigelser påvirker antall med lønn og gjennomsnittlig lønn på tellingstidspunktet. Permitteringer kan likevel påvirke gjennom de andre komponentene i månedslønn, som måles som gjennomsnitt over året. Virke: kun heltidsansatte.
<i>Årslønn i NHO og finanstjenester</i>	Alle måneder i året	Som for årslønn i lønnsstatistikken. Finanstjenester: kun heltidsansatte.
<i>Per dato-tall fra lønnsstatistikken</i>	November. Tidligere var tellingstidspunktet september.	Arbeidsforhold er med bare når det er utbetalt lønn. Avtalt lønn er for september/november mens det er alle måneder hittil i året for de andre komponentene i månedslønn (bonus og uregelmessige tillegg). Permitteringer som var avsluttet med retur til arbeid før telling får ikke effekt på avtalt lønn, men kan påvirke månedslønn gjennom tillegg/bonus i gjennomsnitt for året.
<i>Kvartalsstatistikken Antall arbeidsforhold og lønn, ARBLONN</i>	Februar, mai, august, november.	Kvartalsstatistikken benytter bare data for de respektive tellingsmånedene. Permitteringer som var avsluttet før tellings-tidspunktet får ikke effekt.
<i>Kontantlønn fra månedsstatistikk</i>	Omfatter alle kontante ytelser fra arbeidsgiver herunder avtalt lønn, faste og uregelmessige tillegg, bonus, overtidsgodtgjørelse, sluttvederlag og andre kontante ytelser, før skatt.	Effekt umiddelbart i statistikken når utbetalinger faller bort. Etterbetalinger som er utestående fra tidligere perioder er med.
<i>Månedlig statistikk om lønnssummer</i>	Sum beløp for grunnlag for arbeidsgiveravgift og kontantlønn. Grunnlag for arbeidsgiveravgift er summen av alle arbeidsgiveravgiftspliktige ytelser: alle kontantytelser, ulike naturalytelser og enkelte pensjonsforpliktelse.	Effekt umiddelbart i statistikken når utbetalinger faller bort, men noen elementer kan bestå gjennom permittering (f.eks. pensjonsforpliktelse). Etterbetalinger som er utestående fra tidligere perioder er med. Refusjoner vil påvirke beløpene, herunder refusjoner for sykefravær og forskuttert lønn under permittering og sykefravær. Reglene for å kunne kreve refusjon for forskuttert lønn ved permitteringer er endret i perioden fra mars 2020 til dags dato, det er ikke lenger mulig å kreve fradrag for forskutteringer av lønn ved permittering. Tiltaket med 4 prosent reduksjon i arbeidsgiveravgiften i mai og juni 2020 vil også påvirke disse beløpene.

arbeidsoppgavene. Det vil si at yrkeskoden skal tilsvare konkrete arbeidsoppgaver, ikke utdanning hos den enkelte, type ansettelsesforhold, kontrakt, lønn eller bransje. Hovedregelen er at ansatte som utfører samme arbeidsoppgaver, skal ha samme yrkeskode. SSB kobler også til opplysninger om utdanning fra utdannelsesregisteret, gruppert etter lengden på utdanningen i samsvar med norsk standard for utdanningsgruppering.

Næring er kodet i samsvar med Standard for næringsgruppering (SN 2007) og hentes fra SSBs virksomhets- og foretaksregister. Det samme blir gjort for sektor, også kalt institusjonell sektorgruppering, der lønnsstatistikken benytter følgende gruppering:

- Sektor 6100: Statlig forvaltning
- Sektor 6500: Kommunal og fylkeskommunal forvaltning
- Øvrige: Privat sektor og offentlige foretak

«Statlig forvaltning» er svært nær opptil det gamle SST-registeret, men omfatter også helseforetakene. Ved å kombinere sektor og næring vil man tilnærmet kunne identifisere helseforetakene. Næring 86 (Helsetjenester) innen statlig forvaltning vil omfatte helseforetakene, eksklusive virksomheter som driver «ikke-helserelatert virksomhet» (sykehusapotek, it-avdelinger etc.).

Vedlegg 3

Utviklingen i kronekursen og rentenivå

Dette vedlegget gir en omtale av utviklingen i kronekursen og rentenivå. I omtalen er det lagt mest vekt på utviklingen de siste ti årene.

Kronekursindekser

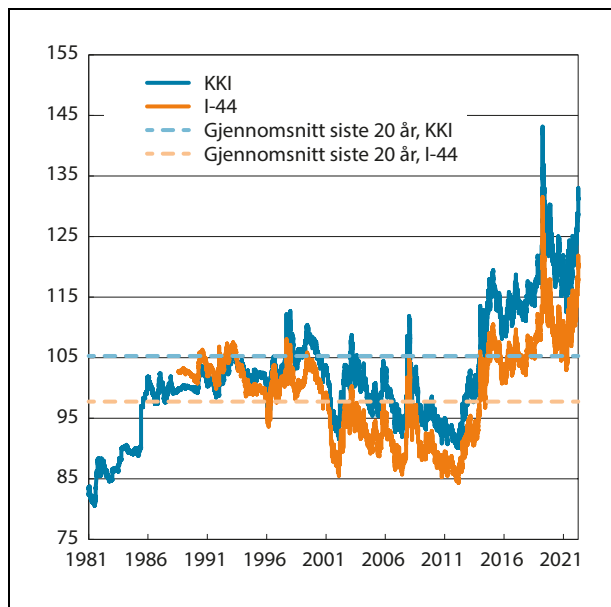
Industriens effektive valutakurs (konkurranskursindeksen (KKI)) er en nominell effektiv kronekurs beregnet på grunnlag av kursene på den norske kronen mot valutaene for Norges 25 viktigste handelspartnere (geometrisk gjennomsnitt veid med OECDs løpende konkurransevekter, beregnet som en kjedet indeks). Indeksen er satt lik 100 i 1990. Fallende indeksverdi betyr en styrking av kronen.

Den importveide kursindeksen (I44) er et geometrisk gjennomsnitt av kursene til 44 land. Vektene er beregnet på grunnlag av Norges vareimport fra 44 land. Indeksen er satt lik 100 i 1995. Fallende indeksverdi betyr en styrking av kronen. Indeksen er beregnet etter samme prinsipp som industriens effektive valutakurs.

Utviklingen i de to valutakursindeksene er illustrert i figur 3.1 og tabell 3.1.

Utviklingen i kronekursen

Fra slutten av 1990-tallet og frem til 2013 styrket kronen seg stort sett, noe som må ses i sammenheng med at økonomien i Norge utviklet seg sterkere enn hos våre handelspartnere, og at rentenivået i Norge var høyere, jf. figur 3.4 og 3.5. Målt ved konkurransekursindeksen var kronen ved starten av 2013 vel 7,3 prosent sterkere enn gjennomsnittet for de ti foregående årene. Utvik-

Figur 3.1 Industriens effektive valutakurs og importveid kursindeks. Fallende kurve angir sterkere kronekurs. Siste observasjon 22.03.2023

Kilde: Macrobond

lingen snudde i 2013, og kronen svekket seg markert de neste årene. Målt ved konkurransekursindeksen var kronen i januar 2016 drøyt 30 prosent svakere enn i januar 2013. Målt som årsgjennomsnitt svekket kronen seg med vel 6 prosent i 2014 og med 10,7 prosent i 2015. Den kraftige svekkelsen av kronen inntraff samtidig som oljeprisen falt markert.

Samtidig som at nedgangen i oljeprisen ble snudd til oppgang, styrket kronen seg gjennom

Tabell 3.1 Kronekursen. Prosentvis endring fra året før¹

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Industriens effektive valutakurs (KKI)	3,0	6,1	10,7	1,4	-0,6	0,5	3,0	8,1	-4,9	-0,3
Importveid valutakurs (I-44)	2,2	5,3	10,5	1,8	-0,8	0,1	2,9	6,7	-5,3	1,2
Valutakurs for EU-landene	4,5	5,3	6,3	3,2	0,0	0,9	1,6	8,9	-4,3	-2,1

¹ Et positivt endringstall innebærer en effektiv svekkelse av norske kroner målt ved hhv. industriens effektive valutakurs og den importveide valutakursen.

Kilde: Norges Bank og OECD

2016. I 2017 og 2018 var det relativt små endringer i kronekursen målt som årsgjennomsnitt. Kronen svekket seg deretter med 3,0 prosent i 2019. I forbindelse med virusutbruddet og et markert fall i oljeprisen svekket kronen seg til rekordsvake nivåer i mars 2020. Kronen styrket seg deretter, og var ved slutten av året 14 prosent sterkere enn da den var på sitt svakeste i mars. Målt ved årsgjennomsnitt var kronen likevel hele 8,1 prosent svakere i 2020 enn året før. Kronen styrket seg litt gjennom 2021, og var som årsgjennomsnitt 4,9 prosent sterkere enn året før. I fjor styrket kronen seg betydelig frem til april, men svekket seg deretter omtrent like mye. Målt ved årsgjennomsnitt var kronen i fjor 0,3 pst. sterkere enn året før.

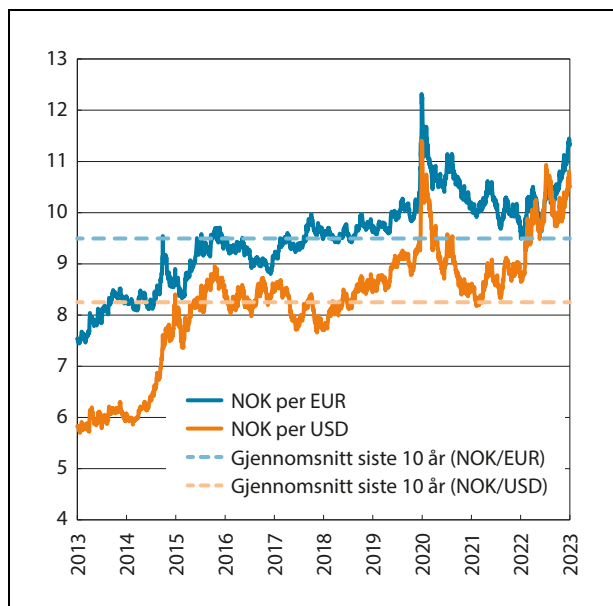
Så langt i år har kronen svekket seg. Kronen var 22. mars 7,2 prosent svakere enn ved starten av året.

I Pengepolitisk rapport 1/23, som Norges Bank publiserte 23. mars i år skrev banken blant annet følgende om utviklingen i kronekursen: «*Det siste året har styringsrentene hos våre handelspartnere økt markert, og styringsrenteforventningene frem i tid er høyere nå enn i desember. Rentene har økt mer ute enn hjemme. Nedgangen i rentedifferansen har trolig bidratt til at kronekursen har svekket seg. Den siste tiden har uroen i internasjonale finansmarkeder bidratt til økt risikopremie på norske kroner og en ytterligere svekkelse av kronen. Også fallet i petroleumsprisene siden desember har trolig bidratt til kronesvekkelsen, selv om endringer i bytteforholdet overfor utlandet har hatt betydelig mindre effekt på kronekursen det siste året enn historiske sammenhenger kunne tilsi.*»

Ved beregning av relativ timelønnskostnadsvekst mellom industrien i Norge og industrien hos våre handelspartnere i EU i kapittel 8 benyttes et valutakursaggregat for valutakursene til våre handelspartnere i EU. Tabell 3.2 under viser vektene i dette aggregatet.

Tabell 3.2 Vekter i valutakursaggregatet for EU-landene. Prosent

Euroområdet	49,0
Sverige	31,1
Danmark	12,2
Polen	5,2
Tsjekkia	1,5
Romania	1,0
Sum	100,0

Figur 3.2 Utviklingen i norske kroner per euro og dollar. Fallende kurve angir sterkere kronekurs. Siste observasjon 22.03.2023

Kilde: Macrobond

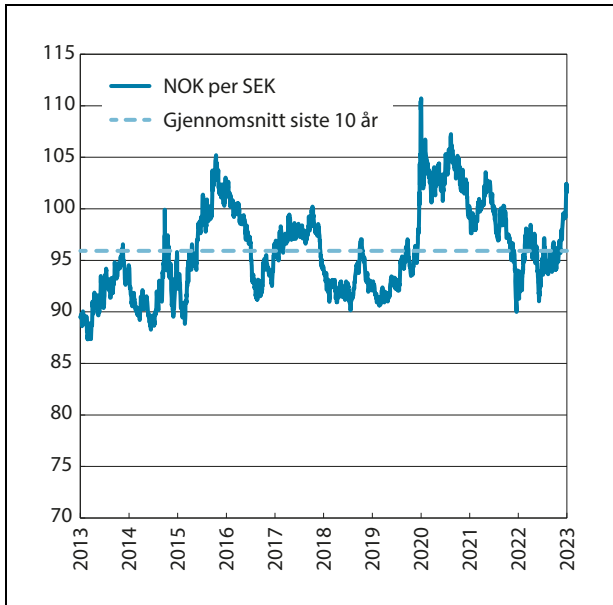
Figur 3.2 viser utviklingen i norske kroner per euro og dollar de siste ti årene. Målt mot euro var kronen den 22. mars over 19 prosent svakere enn gjennomsnittet de siste ti årene. Målt mot dollar var kronen vel 27 prosent svakere. Det har vært betydelige svingninger i perioden.

Figur 3.3 viser utviklingen i den norske kronen målt mot den svenske kronen de siste ti årene. Den 22. mars var den norske kronen målt mot den svenske 5,9 prosent svakere enn gjennomsnittet de siste ti årene. Det har vært betydelige svingninger i perioden.

Utviklingen i renten

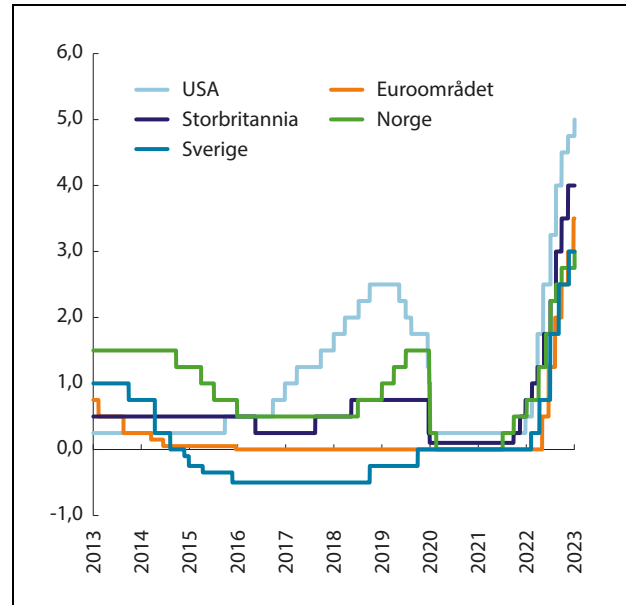
Høsten 2014 bidro fall i oljeprisen og svakere utsikter for petroleumsinvesteringene til at Norges Bank satte ned styringsrenten, se figur 3.4. I mars 2016 var styringsrenten kommet ned i 0,5 prosent. Samtidig med at veksten i norsk økonomi tok seg opp, satte Norges Bank gradvis opp styringsrenten til den nådde 1,5 prosent i september 2019. Som følge av at de økonomiske utsiktene forverret seg markert, reduserte Norges Bank i løpet av tre rentemøter styringsrenten til 0 prosent våren 2020. Det hadde aldri tidligere hendt at styringsrenten i Norge har vært så lav som dette.

På rentemøtet i september 2021 satte Norges Bank styringsrenten opp fra 0 til 0,25 pst. I for-

Figur 3.3 Utviklingen i norske kroner per svenske kroner. Fallende kurve angir sterkere kronkurs. Siste observasjon 22.03.2023

Kilde: Macrobond

Figur 3.4 Styringsrenter i Norge og hos noen av handelspartnerne. Prosent. Siste observasjon 23.03.2023

Kilde: Macrobond

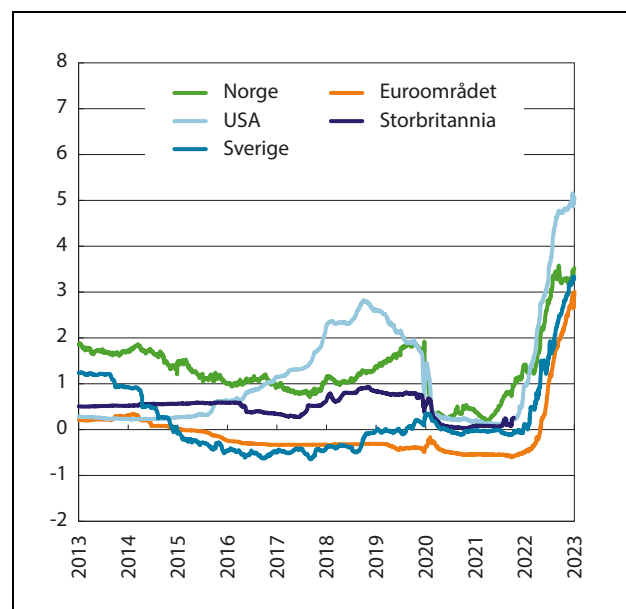
bindelse med dette uttalte banken at «*Normaliseringen av økonomien tilsier at det nå er riktig å starte en gradvis normalisering av styringsrenten*». Gjennom høsten 2021 og 2022 satte Norges Bank styringsrenten gradvis opp, til den nådde 2,75 prosent i desember 2022.

På rentemøtet i mars i år besluttet Norges Bank å øke styringsrenten med 0,25 prosentpoeng til 3 prosent. I pressemeldingen skrev banken blant annet følgende om rentebeslutningen: «*Komiteens vurdering er at det er behov for en høyere rente for å dempe inflasjonen. Prisveksten er klart over målet. Veksten i norsk økonomi er i ferd med å avta, men aktiviteten er fortsatt høy. Arbeidsmarkedet er stramt, og lønnsveksten er på vei opp.*»

Videre skrev banken blant annet følgende om renteutviklingen fremover: «*Det er stor usikkerhet om den videre økonomiske utviklingen, men går det som vi nå tror, setter vi styringsrenten videre opp i mai (...) Prognosen for styringsrenten er oppjustert fra forrige pengepolitiske rapport og indikerer en styringsrente som øker til rundt 3,5 prosent i sommer.*»

Styringsrenten i Norge de siste ti årene har i gjennomsnitt vært høyere enn i euroområdet,

Storbritannia og Sverige, men lavere enn i USA, jf. figur 3.4.

Figur 3.5 Tremåneders pengemarkedsrente i Norge og hos noen av handelspartnerne. Prosent. Siste observasjon 22.03.2023

Kilde: Macrobond

Vedlegg 4

Tabellvedlegg

Tabell 4.1 Skattesatser og beløpsgrenser for inntektsårene 2013–2023

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>a. Trygdeavgift pst.</i>											
Lønnsinntekt, pst.	7,8	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,0	7,9
Primærnæringsinntekt ¹ , pst.	11,0	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,2	11,1
Annen næringsinntekt, pst.	11,0	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,2	11,1
Pensjonsinntekt	4,7	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1
<i>b. Trinnskatt (toppskatt t.o.m. 2015)</i>											
Trinn 1											
Sats, pst.				0,44	0,93	1,4	1,9	1,9	1,7	1,7	1,7
Innslagspunkt				159 800	164 100	169 000	174 500	180 800	184 800	190 350	198 350
Trinn 2											
Sats, pst.				1,7	2,41	3,3	4,2	4,2	4,0	4,0	4,0
Innslagspunkt				224 900	230 950	237 900	245 650	254 500	260 100	267 900	279 150
Trinn 3 (tidl. trinn 1 i toppskatten)											
Sats ² , pst.	9,0	9,0	9,0	10,7	11,52	12,4	13,2	13,2	13,2	13,4	13,5
Innslagspunkt	509 600	527 400	550 550	565 400	580 650	598 050	617 500	639 750	651 250	643 800	642 950
Trinn 4 (tidl. trinn 2 i toppskatten)											
Sats, pst.	12,0	12,0	12,0	13,7	14,52	15,4	16,2	16,2	16,2	16,4	16,5
Innslagspunkt	828 300	857 300	885 600	909 500	934 050	962 050	964 800	999 550	1 021 550	969 200	926 800
Trinn 5											
Sats, pst.										17,4	17,5
Innslagspunkt										2 000 000	1 500 000
<i>Skatter på alminnelig inntekt</i>											
<i>c. Kommune, fylkes- og fellesskatt</i>											
Finnmark og Nord-Troms, pst.	24,5	23,5	23,5	21,5	20,5	19,5	18,5	18,5	18,5	18,5	18,5

Tabell 4.1 Skattesatser og beløpsgrenser for inntektsårene 2013–2023

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landet ellers, pst.	28,0	27,0	27,0	25,0	24,0	23,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0
<i>d. Maksimale marginale skattesatser</i>											
Lønnsinntekt (ekskl. arbeidsgiveravgift), pst.	47,8	47,2	47,2	46,9	46,7	46,6	46,4	46,4	46,4	47,4	47,4
Primærnæringsinntekt ¹ , pst.	51,0	50,4	50,4	50,1	49,9	49,8	49,6	49,6	49,6	50,6	50,6
Annen næringsinntekt, pst.	51,0	50,4	50,4	50,1	49,9	49,8	49,6	49,6	49,6	50,6	50,6
<i>Standardfradrag mv.</i>											
<i>e. Personfradrag</i>											
Klasse 1, kr	47 150	48 800	50 400	51 750	53 150	54 750	56 550	51 300	52 450	58 250	79 600
Klasse 2, kr ³	94 300	72 000	74 250	76 250	78 300						
<i>f. Minstefradrag for lønnsinntekt</i>											
Sats, pst.	40,0	43,0	43,0	43,0	44,0	45,0	45,0	45,0	46,0	46,0	46,0
Øvre grense, kr	81 300	84 150	89 050	91 450	94 750	97 610	100 800	104 450	106 750	109 950	104 450
Nedre grense, kr	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	31 800	Utgår
<i>g. Minstefradrag for pensjonsinntekt</i>											
Sats, pst.	26,0	27,0	29,0	29,0	31,0	31,0	31,0	31,0	37,0	40,0	40,0
Øvre grense, kr	68 050	70 400	72 200	73 600	81 200	83 000	85 050	87 450	88 700	90 800	86 250
Nedre grense, kr	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	Utgår
<i>h. Særskilt fradrag i arbeidsinntekt⁴, kr</i>	31 800	31 800	31 800	31 800	31 800	31 800	31 800	31 800	31 800		
<i>i. Særfradrag for uførhet, kr</i>	32 000	32 000									
<i>j. Særskilt skattefradrag for pensjonister</i>											
<i>Maksimalt beløp, kr</i>	30 300	30 000	30 800	29 880	29 940	29 950	30 000	32 330	32 620	33 400	32 825
<i>Innslagspunkt trinn 1, kr</i>	170 750	175 900	180 800	184 800	188 700	193 250	198 200	204 150	206 050	210 950	219 950
<i>Nedtrappingssats trinn 1, pst.</i>	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	16,7	16,7	16,7	16,7

Tabell 4.1 Skattesatser og beløpsgrenser for inntektsårene 2013–2023

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Innslagspunkt trinn 2, kr</i>	259 800	266 900	273 650	278 950	284 350	290 700	297 900	306 300	310 700	318 600	331 750
<i>Nedtrappingssats trinn 2, pst.</i>	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
<i>j. Skattebegrensningsregelen⁵</i>											
<i>Avtrappingssats, pst.</i>	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0
<i>Skattefri nettoinntekt</i>											
Enslige, kr	127 000	131 400	135 700	139 400	143 150	147 450	147 450	147 450	147 450	147 450	147 450
Gift ⁶ , kr	116 700	120 800	124 800	128 150	131 600	135 550	135 550	135 550	135 550	135 550	135 550
<i>l. Foreldrefradrag (for barn under 12 år)</i>											
Øvre grense, ett barn, kr	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Tillegg per barn utover det første, kr	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
<i>n. Barnetrygd⁷</i>											
Sats per barn 6–17 år, kr	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	12 480	12 648	12 648	12 648	12 648
Sats per barn 0–5 år, kr	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	12 480	13 848	17 448	20 112	20 112
<i>Ekstra barnetrygd i Finnmark og Nord-Troms, kr⁸</i>	3 840										

¹ Næringsdrivende innenfor fiske og fangst samt barnepass i eget hjem (barn under 12 år eller med særlig behov for omsorg og pleie) har 8,0 prosent trygdeavgift på næringsinntekten. Lavere trygdeavgiftssats for fiske og fangst har sammenheng med at disse næringene betaler produktavgift som blant annet skal dekke differansen mellom 8,0 prosent og 11,2 prosent trygdeavgift.

² For skattytere i Nord-Troms og Finnmark er satsen 11,2 prosent i 2020.

³ Skatteklasser 2 er avviklet fra 2018. Gjaldt tidligere for skattytere med forsørgeransvar for ektefelle.

⁴ Skattyter må velge mellom minstefradrag og særskilt fradrag i arbeidsinntekt (lønsfradrag).

⁵ Fra 2015 gjelder skattebegrensningsregelen kun pensjon eller overgangsstønad til en tidligere familiepleier eller gjenlevende ektefelle.

⁶ Gifte uføre som mottar ektefelletillegg, har en skattefri nettoinntekt som tilsvarer det dobbelte av den skattefrie nettoinntekten for øvrige gifte, dvs. 271 100 kroner i 2020.

⁷ Enslige forsørgere får barnetrygd for ett barn mer enn det de har (utvidet barnetrygd). Enslige forsørgere med full overgangsstønad og utvidet barnetrygd får dessuten 7 920 kroner ekstra dersom de har barn fra 0–3 år.

⁸ Avviklet fra 1. april 2014.

Kilde: Finansdepartementet

Tabell 4.2 Utvikling i grunnbeløpet (G), minstepensjonene for enslige og ektepar og pensjonen til enslige uføre¹. Kroner og målt i antall G

	Grunnbeløpet	Årlig minstepensjon for enslig		Årlig minstepensjon for ektepar		Årlig minsteytelse i uføretrygden for enslige ²	
		Kroner	Antall G	Kroner	Antall G	Kroner	Antall G
01.05.09–30.04.10 ³	72 881	143 568	1,97	265 272	3,64	143 568	1,97
01.05.10–30.04.11 ⁴	75 641	151 272	2,00	279 864	3,70	151 272	2,00
01.05.11–30.04.12 ⁵	79 216	157 639	1,99	291 644	3,68	158 424	2,00
01.05.12–30.04.13	82 122	162 615	1,98	300 850	3,66	164 256	2,00
01.05.13–30.04.14	85 245	167 963	1,97	310 744	3,65	170 496	2,00
01.05.14–31.12.14	88 370	173 274	1,96	320 570	3,63	176 736	2,00
01.01.15–30.04.15	88 370	173 274	1,96	320 570	3,63	219 158 ⁶	2,48
01.05.15–30.04.16	90 068	175 739	1,95	325 132	3,61	223 369	2,48
01.05.16–31.08.16	92 576	179 748	1,94	332 548	3,59	229 588	2,48
01.09.16–30.04.17 ⁷	92 576	183 748	1,98	341 530	3,69	229 588	2,48
01.05.17–31.08.17	93 634	184 766	1,97	343 422	3,67	232 212	2,48
01.09.17–30.04.18 ⁸	93 634	188 766	2,02	345 422	3,69	232 212	2,48
01.05.18–30.04.19	96 883	194 192	2,00	355 350	3,67	240 270	2,48
01.05.19–31.08.19	99 858	198 818	1,99	363 816	3,64	247 648	2,48
01.09.19–30.04.20 ⁹	99 858	202 818	2,03	363 816	3,64	247 648	2,48
01.05.20–30.04.21	101 351	208 690	2,06	367 174	3,62	251 350	2,48
01.05.21–30.06.21	106 399	219 878	2,07	386 858	3,64	263 870	2,48
01.07.21–30.04.22	106 399	224 878	2,11	386 858	3,64	263 870	2,48
01.05.22–30.04.23	111 477	232 816	2,09	400 514	3,59	276 463	2,48

¹ For tidligere år se NOU 2017: 10 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017.

² Fra 2015 er minsteytelsen per år i uføretrygden 2,48 G for enslige og 2,28 G for gifte og samboende. Fra 1.9.2016 er minsteytelsen per år 2,33 G for gifte og samboende uføretrygdede som mottar en omregnet uførepensjon. Personer som er født uføre eller har blitt uføre før fylte 26 år er garantert en minsteytelse på 2,66 G (samboende) eller 2,91 G (enslige).

³ Heving av særtilleggssatsen fra 1.5.2009. Ordinær sats utgjør 97 prosent av grunnbeløpet.

⁴ Heving av særtilleggssatsen fra 1.5.2010. Ordinær sats utgjør 100 prosent av grunnbeløpet.

⁵ Fra og med 1.5.2011 er satsene for minste pensjonsnivå for alderspensjonister regulert i samsvar med lønnsveksten og deretter justert for effekten av levealdersjusteringen, mens minstepensjon for uførepensjonister er regulert i samsvar med grunnbeløpet (lønnsveksten).

⁶ Fra 1.1.2015 er uførepensjon endret til uføretrygd og blir skattlagt som lønn. For å føre videre nivået etter skatt, er minste-satsene økt.

⁷ Fra 1.9.2016 økte grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 0,85 G til 0,90 G. Minste pensjonsnivå for gifte alderspensjonister økte, og minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister ble økt med 4 000 kr per år.

⁸ Fra 1.9.2017 ble minste pensjonsnivå for enslige økt med 4 000 kr per år, og minste pensjonsnivå for gifte/samboere ble økt med 1 000 kr per år.

⁹ Fra 1.9.2019 ble minste pensjonsnivå for enslige økt med 4 000 kr per år.

Kilde: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tabell 4.3 Timelønnskostnader i industrien hos Norges handelspartnere i nasjonal valuta.¹ Prosentvis vekst fra året før

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Sverige	1,4	2,6	2,9	3,3	1,1	3,1	3,6	-0,8	2,9	2,9
Tyskland	2,1	2,2	2,0	2,2	2,7	2,3	2,5	1,3	0,6	4,5
Danmark	1,7	2,0	1,7	2,8	1,5	2,5	3,2	2,1	3,4	2,7
Nederland	1,3	3,4	0,2	1,5	2,4	2,4	2,2	2,1	2,1	6,4
Storbritannia										
Kina										
Polen	3,4	4,5	3,6	4,6	6,4	7,9	6,9	5,6	8,1	11,1
USA										
Frankrike	0,6	1,0	1,2	1,2	1,6	2,5	1,9	2,8	0,2	3,5
Canada										
Belgia	1,8	1,1	0,2	0,1	1,3	1,6	2,1	1,7	1,3	6,9
Italia	1,6	1,0	-0,5	-0,5	0,5	1,3	3,4	2,8	-2,3	3,1
Finland	1,0	1,9	2,1	0,7	-1,8	1,0	0,6	-0,4	4,3	3,3
Spania	1,2	0,5	-0,5	0,4	0,9	0,8	2,0	4,1	-0,9	2,1
Sør-Korea										
Russland										
Japan										
Litauen	6,2	3,9	7,4	9,2	9,9	8,8	5,9	5,2	12,7	13,3
Brasil										
Tsjekkia	1,7	3,0	4,3	4,3	8,4	8,7	7,9	4,9	3,9	6,5
Tyrkia										
Sveits										
Østerrike	2,8	2,9	2,1	2,0	1,8	3,4	3,1	2,7	1,4	5,8
Taiwan										
Romania	0,6	2,8	5,2	4,8						
Norges handelspartnere ²	1,8	2,5	2,0	2,5	2,1	3,1	3,3	1,4	2,5	4,5
Memo:										
Norge	5,1	3,1	2,9	1,6	2,3	2,5	3,6	0,5	3,2	3,8

¹ Tallene for handelspartnerne er arbeidskraftkostnadsindekser fra Eurostat. For Nederland foreligger det bare tall tom. 3. kvartal 2022. Anslaget på årsveksten i Nederland i 2022 er beregnet ved å ta veksten fra 1–3. kvartal 2021 til 1–3. kvartal 2022.

² Ved beregning av tall for Norges handelspartnere benyttes utvalgets konkurransevekter, jf. tabell 8.1.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.4 Lønnskostnader per ansatt i hele økonomien hos Norges handelspartnere i nasjonal valuta. Prosentvis vekst fra året før¹

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sverige	2,3	2,7	2,5	2,1	3,9	2,9	2,5	4,4	3,8	4,7
Tyskland	2,9	2,8	2,3	2,6	2,9	3,4	0,4	3,1	4,2	6,1
Danmark	1,5	1,7	1,3	1,7	1,6	1,9	2,6	2,9	3,6	5,9
Nederland	1,7	-0,3	1,6	1,0	1,9	2,8	4,8	2,2	2,9	4,8
Storbritannia	0,9	1,4	2,9	2,8	3,0	4,0	0,1	4,8	5,8	4,5
Kina										
Polen	2,3	2,4	4,8	5,6	7,6	8,6	5,3	3,6	13,8	12,4
USA	2,7	2,7	0,9	3,0	3,5	3,1	7,5	5,3	4,4	4,6
Frankrike	1,2	1,1	1,2	2,0	1,7	0,0	-2,7	4,7	5,4	5,1
Canada	3,1	2,1	-0,6	2,0	3,8	1,8	4,5	2,5	4,7	3,5
Belgia	1,0	0,1	0,6	1,9	1,9	2,0	-1,6	4,1	7,8	9,3
Italia	0,2	0,9	0,4	0,5	1,9	1,3	-4,2	6,2	5,7	4,1
Finland	0,9	1,4	0,9	-1,1	1,3	1,2	0,4	2,9	2,6	4,2
Spania	0,1	1,0	-0,1	0,7	1,6	3,0	0,5	2,7	2,9	5,0
Sør-Korea	2,4	4,4	3,4	3,5	4,5	3,4	3,0	3,9	2,4	4,2
Russland										
Japan	0,8	0,3	1,0	0,5	1,2	0,7	-0,7	1,5	1,3	2,4
Litauen	4,6	5,8	6,4	9,4	8,0	10,6	6,7	11,8	11,3	7,5
Brasil										
Tsjekkia	2,8	3,1	4,0	7,2	8,1	7,2	3,1	5,0	7,0	7,0
Tyrkia										
Sveits	-0,3	-0,4	-0,5	0,5	1,0	1,5	-0,8	4,4	3,0	1,8
Østerrike	1,9	1,9	2,4	1,6	3,0	2,7	1,9	2,6	4,4	7,0
Taiwan										
Romania										
Norges handelspartnere ²	1,9	2,1	2,1	2,3	3,2	3,1	2,0	3,9	4,6	5,4
Memo:										
Norge	3,0	2,6	1,3	2,0	3,2	4,0	1,6	4,9	4,3	4,5

¹ Tallene for 2022 og 2023 er anslag.² Ved beregning av tall for Norges handelspartnere benyttes konkurransevektene som presenteres i tabell 8.1. Kilde: OECD Economic Outlook 112 (Publisert 22. november 2022)

Tabell 4.5 Netto lønnskostnadsandel for industrien i Norge og utvalgte land. Prosent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Norge	83,3	84,5	83,1	82,1	84,2	80,7	83,0	85,5	82,7	83,3	78,2
Sverige	72,7	75,0	74,5	65,9	68,0	68,7	69,5	69,1	70,8		
Tyskland	77,2	79,3	77,2	76,3	74,0	74,1	76,5	78,8	81,4	77,4	
Finland	85,1	79,7	76,7	72,9	70,7	62,6	65,0	65,5	64,7	62,6	
Danmark	74,9	70,8	70,0	66,6	63,3	62,3	61,8	61,9	61,5	67,2	
Nederland	66,6	69,6	69,9	64,1	63,5	60,9	60,3	61,9	63,9	60,7	
Frankrike	87,1	86,6	86,1	82,2	82,9	83,5	84,5	81,9	95,6	95,8	
Polen	52,2	57,7	53,2	50,8	53,2	58,6	60,4	61,3	61,2	59,1	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Eurostat

Tabell 4.6 Lønnsomhetsmål i industrien. Prosent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Driftsmargin</i>										
Norge	4,6	4,3	5,0	4,4	4,8	4,7	4,1	3,0	3,3	5,3
Belgia	3,3	3,3	3,8	5,2	5,3	5,3	5,3	5,2	6,3	5,0
Frankrike	2,6	2,8	2,6	4,0	4,4	4,7	3,7	3,7	2,7	4,7
Italia	2,1	2,7	3,2	4,1	4,6	4,7	4,5	4,3	3,7	
Spania	2,0	2,2	2,8	4,4	5,0	5,1	4,6	4,1	2,5	4,0
Tsjekkia	9,2	8,8	9,7	10,1	7,4	7,2	7,4	7,0	7,8	7,8
Tyskland	4,1	3,6	4,2	2,8	3,9	4,3	3,2	3,3	1,7	
Østerrike	5,0	4,7	4,9	5,0	5,8	6,2	5,7	5,5	5,1	
<i>Totalrentabilitet</i>										
Norge	5,7	5,5	6,7	6,7	7,3	7,9	7,8	6,1	6,5	9,2
Belgia	6,7	5,0	5,3	6,1	5,8	5,6	9,9	7,1	7,0	7,7
Frankrike	5,3	5,0	6,1	7,0	6,9	7,0	5,7	5,7	3,9	7,0
Italia	3,1	3,5	4,8	4,8	5,4	5,6	5,7	5,5	3,5	
Spania	3,0	3,3	6,9	4,8	6,7	7,1	6,6	6,0	4,4	5,8
Tsjekkia	16,5	16,2	16,5	17,9	12,1	11,6	13,3	12,8	13,7	12,9
Tyskland	6,6	6,0	6,5	5,7	6,2	6,5	5,8	5,2	3,4	
Østerrike	8,7	7,8	7,7	8,2	8,7	9,0	8,4	7,9	7,1	
<i>Egenkapitalandel</i>										
Norge	42,3	44,1	44,6	47,0	50,9	49,8	51,6	52,6	51,4	48,4
Belgia	47,9	48,0	48,1	46,2	44,8	45,1	45,5	48,0	56,6	57,4
Frankrike	37,9	37,7	36,7	36,7	37,2	38,9	37,8	38,0	38,6	39,0
Italia	32,9	34,2	35,6	37,5	39,6	39,4	40,3	42,4	43,6	
Spania	41,8	41,7	41,9	42,8	43,2	44,2	45,9	46,1	45,8	44,4
Tsjekkia	57,1	55,1	52,5	55,2	53,7	55,1	55,4	57,1	58,3	55,2
Tyskland	32,6	33,1	33,9	32,4	34,1	33,6	32,7	32,9	32,0	
Østerrike	37,3	38,8	38,8	39,5	39,2	38,7	38,8	39,1	40,2	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Banque de France (BACH-databasen)

Tabell 4.7 Husholdninger. Inntekter og utgifter. Milliarder kroner

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
<i>Inntekter:</i>	1582,8	1644,8	1755,1	1765,5	1823,6	1889,0	1980,1	2019,6	2183,8	2315,2
Lønn	1082,6	1124,4	1159,8	1187,8	1227,2	1286,0	1352,2	1364,2	1449,9	1567,2
Blandet inntekt ¹ / driftsresultat	107,4	112,3	124,6	124,0	125,1	118,2	113,9	91,1	88,4	83,9
<i>Herav: Tjenester fra egen bolig</i>	37,0	39,0	44,0	42,9	39,2	38,4	43,3	32,4	28,3	19,7
Formuesinntekter	66,5	74,3	109,8	80,5	82,5	88,5	100,3	93,4	165,7	174,3
<i>Herav: Mottatt aksjeutbytte</i>	38,1	45,8	89,7	67,2	68,6	73,4	81,4	77,4	156,4	156,4
Offentlige stønader, inkl. pensjon	398,2	422,2	450,1	467,6	481,6	492,6	511,3	564,1	578,1	594,5
Andre inntekter (netto)	-71,9	-88,7	-89,3	-94,5	-92,8	-96,3	-97,7	-93,2	-98,3	-104,7
<i>Utgifter:</i>	447,3	456,1	471,5	463,7	476,0	493,8	523,1	527,0	566,7	619,1
Skatt på inntekt og formue	331,2	336,4	361,5	360,6	367,5	383,0	400,0	415,6	468,6	493,2
Formuesutgifter	116,1	119,7	110,0	103,2	108,5	110,7	123,1	111,4	98,1	125,9
<i>Korreksjon for indirekte målte banktjenester</i>	63,1	62,5	61,7	61,4	68,8	68,2	68,5	78,9	73,3	76,2
Disponibel inntekt	1198,5	1250,8	1345,2	1363,2	1416,4	1463,4	1526,8	1571,4	1690,4	1772,3

¹ Blandet inntekt er den delen av driftsresultatet som tilfaller husholdningssektoren. Dette inkluderer også beregnet avkastning av boligkapitalen.

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.8 Nettonasjonalprodukt og faktorinntekt. Milliarder kroner

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Nettonasjonalprodukt	2605,4	2638,9	2574,6	2546,8	2740,2	2961,4	2946,2	2760,0	3462,1	4747,6
– Netto produksjonskatter	296,2	307,7	317,0	332,0	351,9	367,8	372,9	353,3	390,3	389,2
= Faktorinntekt	2309,1	2331,1	2257,6	2214,8	2388,3	2593,6	2573,3	2406,7	3073,8	4358,4
– Lønnskostnader	1383,0	1442,2	1485,8	1510,4	1559,7	1638,8	1733,2	1737,5	1845,2	1993,5
= Driftsresultat	926,1	888,9	771,8	704,4	828,6	954,8	840,1	669,2	1228,6	2364,9
– Driftsresultat i olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	478,5	413,0	289,7	201,2	313,8	433,3	307,4	167,6	682,1	1718,2
Driftsresultat i øvrige næringer	447,6	475,9	482,0	503,3	514,7	521,5	532,6	501,6	546,5	646,7

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.9 Lønnskostnader for noen hovedgrupper av næringer. Milliarder kroner

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
<i>Alle næringer</i>	1383,0	1442,2	1485,8	1510,4	1559,7	1638,8	1733,2	1737,5	1845,2	1993,5
Offentlig forvaltning	415,1	437,4	457,5	474,4	496,0	519,8	545,2	556,7	585,9	618,3
Ideelle organisasjoner, boligjenester, eget bruk	34,7	36,5	39,1	40,9	43,0	45,1	47,8	48,2	52,3	56,2
<i>Markedsrettet virksomhet¹</i>	933,2	968,3	989,3	995,1	1020,7	1074,0	1140,3	1132,6	1206,9	1319,0
Olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	40,7	41,7	39,6	38,2	37,1	39,0	41,8	42,1	43,2	48,2
Markedsrettet virksomhet ¹ Fastlands-Norge	878,1	915,6	938,3	945,8	972,7	1023,9	1086,9	1079,7	1153,3	1259,8
Industri	144,1	149,8	148,3	144,3	143,7	148,9	158,0	155,3	162,3	172,9
Verkstedindustri og skipsbyggingsindustri mv.	77,3	82,0	78,8	72,4	69,0	71,4	77,8	75,4	77,2	82,5
Råvarebasert industri	26,7	27,1	28,0	29,3	30,6	32,0	33,2	33,0	34,6	37,1
Øvrige industri-næringer	40,1	40,7	41,5	42,6	44,2	45,5	46,9	46,9	50,4	53,3
Øvrig markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge	734,0	765,8	790,0	801,5	829,0	875,0	928,9	924,4	991,0	1086,8

¹ Markedsrettet virksomhet er samlingen av produksjonsenheter som henter mer enn 50 prosent av sine inntekter fra salg i markedet.

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.10 Beregnet årslønnsvekst¹ fra året før. Supplement til tabell 1.1 i kapittel 1

År	Arbeidere i NHO-bedrifter ² :								
	Arbeidere i alt	Industriarbeidere	Nærings- og nytelsesmiddelindustri	Treindustri	Kjemisk prosessindustri	Verksted- og metallindustri	Bygg- og anleggsvirksomhet		
							I alt	Byggevirksomhet	Transportsektoren i alt
2013	4,1	3,5	3,9	2,3	2,8	4,1	3,9	3,6	3,8
2014	3,0	3,0	3,3	2,5	3,3	3,0	3,3	3,4	3,0
2015	2,6	2,5	2,9	1,8	2,4	2,9	3,0	2,5	3,2
2016	1,5	2,0	2,2	1,5	2,3	2,1	2,2	2,6	1,6
2017	2,4	2,6	2,2	3,1	1,9	2,3	2,5	2,7	2,8
2018	2,8	2,8	2,9	2,5	2,8	2,8	2,5	2,8	2,8
2019	3,1	3,1	2,9	3,2	3,1	3,3	2,6	2,7	3,1
2020	2,3	2,0	2,2	2,2	2,6	1,7	2,3	2,2	2,7
2021	3,4	2,8	2,7	3,2	3,0	2,8	2,5	2,5	2,5
2022	3,5	3,5	2,2	4,0	4,6	3,6	3,8	3,6	4,2
2012–2022	32,7	31,5	31,0	29,6	32,8	32,5	32,6	32,4	33,4
Gj. sn. per år ¹⁰	2,9	2,8	2,7	2,6	2,9	2,9	2,9	2,98	3,0
Årslønn 2022	552 100	544 700	517 300	494 000	601 000	556 900	590 500	580 900	519 800

År	Arbeidere i NHO-bedrifter ²		Funksjonærer i NHO-bedrifter		Varehandel			
	Landtransport	Hotell og rest. ³	I alt	Industri-funk.	Industrien i NHO-bedrifter i alt	Finanstjenester ⁴	Virkebedrifter	
							I alt	Virkebedrifter
2013	5,1	3,3	4,3	4,3	3,9	6,1	3,4	4,0
2014	3,0	3,1	3,3	3,2	3,3	3,2	1,6	3,5
2015	2,9	2,4	2,9	2,5	2,5	4,3	3,2	3,3
2016	2,6	1,5 ⁹	2,1	2,2	1,9	2,5	2,8	2,5
2017	2,6	2,7 ⁹	2,7	2,7	2,4	3,8	2,8	3,1
2018	2,1	2,8 ⁹	2,2	2,8	2,6	3,2	2,6	2,7
2019	3,0	3,6 ⁹	3,0	3,0	3,1	3,4 ¹¹	3,5	3,0
2020	2,5	1,7	2,3	2,1	2,2	2,9	3,8	3,6
2021	2,8	3,4 ¹⁵	2,8	3,1	3,1	3,7	4,7	4,7 ¹³
2022	3,7	3,2 ¹⁶	4,4	4,9	4,0	5,0	3,6	3,7
2012–2022	34,7	31,4	34,3	35,4	33,1	45,3	37,0	39,8
Gj. sn. per år ¹⁰	3,0	2,8	3,0	3,1	2,9	3,8	3,2	3,4
Årslønn 2022	499 000	426 200	829 600	880 200	694 200	778 800	577 300	606 300

År	Forretningsm. tjenesteyting	Staten ⁶	Kommunene ⁷			Spekter-bedrifter	
			I alt	Undervisnings- ansatte	Øvrige ansatte	Helse- foretakene ⁵	Øvrige bedrifter
2013	3,6	3,5	3,7	3,2	3,9	3,8	3,6
2014	2,4	3,4	3,2 ⁷	2,3 ⁷	3,7	3,4	3,3
2015	2,5	2,8	3,3 ⁷	3,9 ⁷	3,2	2,7	2,7
2016	1,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,0 ⁸	2,4
2017	2,4	2,3	2,5	2,3	2,6	3,6 ⁸	2,4
2018	3,0	2,7	2,9	2,8	3,0	3,4	2,9
2019	3,8	3,8 ¹²	3,5	3,0	3,7	3,4	3,3
2020	2,6	1,8 ¹²	1,7	1,2 ¹⁴	1,9 ¹⁴	1,8	1,9
2021	4,0	2,8	2,6	2,3	2,8	3,6	2,9
2022	4,2	4,3 ¹²	3,7 ¹⁷	3,3 ¹⁷	3,9 ¹⁷	4,5	4,0
2012–2022	34,2	34,1	33,8	30,2	35,9	37,3	33,6
Gj.sn. per år ¹⁰	3,0	3,0	3,0	2,7	3,1	3,2	2,9
Årslønn 2022	537 000	669 000	578 900	624 700	565 800	683 500	620 000

- ¹ Veksttallene er per årsverk for arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter, staten, kommunene og Spekter-bedrifter. For de andre er veksttallene for heltidsansatte med unntak av varehandel i alt og forretningsmessig tjenesteyting fra og med 2010.
- ² Gjelder for arbeidere med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.
- ³ Omfatter månedslønne, prosentlønte og timelønne arbeidstakere. Årslønnsnivået er et gjennomsnitt for fastlønte og prosentlønte.
- ⁴ Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Endringer i bonusutbetalinger påvirker lønnsveksten i enkelte år.
- ⁵ Beregnet på Spekters tallmateriale for 2009 og fra 2010 beregnet på tallmateriale fra Statistisk sentralbyrå.
- ⁶ Eksklusiv de statlig eide helseforetakene. Fra og med 2015 er datagrunnlaget basert på a-ordningen.
- ⁷ For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2014 ned med 0,2 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte. Konflikten har trukket opp årslønnsveksten i 2015 for kommuneansatte med 0,2 prosentpoeng og for undervisningsansatte med 0,9 prosentpoeng. For øvrige ansatte er ikke årslønnsveksten påvirket.
- ⁸ For ansatte i konflikt i 2016 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 med 0,4 prosentpoeng og trakk opp anslaget i 2017 med 0,4 prosentpoeng. Deler av lønnsoppgjøret i 2016 ble også først utbetalt i 2017, noe som ytterligere trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 og ytterligere trakk opp anslaget i 2017. Strukturendringer trakk i samme retning.
- ⁹ For identiske personer var lønnsveksten om lag 3 prosent i 2016, 4,3 prosent i 2017, 4,2 prosent i 2018 og 4,8 prosent i 2019.
- ¹⁰ Geometrisk gjennomsnitt.
- ¹¹ Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.
- ¹² Vekst i faste og variable tillegg bidro til økt årslønnsvekst med 0,4 prosentpoeng i 2019, se boks 1.1 i kapittel 1. Årslønnsveksten i det statlige tariffområdet ekskl. forsvaret er 1,5 prosent i 2020. Vekst i faste og variable tillegg bidrar til økt årslønnsvekst med 0,3 prosentpoeng i 2020. Ser man bort fra endringen i faste og variable tillegg reduseres lønnsveksten med 0,5 prosentpoeng i 2022.
- ¹³ Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med 1,4 prosentpoeng.
- ¹⁴ Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning», trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Overføring av ansatte fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten for øvrige opp med om lag 0,1 prosentpoeng.
- ¹⁵ Det har vært en kraftig nedgang i andel årsverk for avtalen, og frafall av antall ansatte er nærmere 50 prosent. De identiske ansatte har en vekst på 4,6 prosent fra 2020–2021.
- ¹⁶ Det har vært en økning på 7000 årsverk for avtalen fra 2021 til 2022. De identiske ansatte har en vekst på 5,9 prosent.
- ¹⁷ Lønnsdata for 2022 for arbeidstakere i konflikt er korrigert med kjennelsen i Rikslønnsnemnda. For ansatte i konflikt i 2022 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2022 ned med 0,2 prosentpoeng for kommunesektoren samlet, ned med 0,8 prosentpoeng for undervisningsansatte, og ned med i underkant av 0,1 prosentpoeng for øvrige ansatte. Konflikten i 2021 har trukket opp årslønnsveksten i 2022 med 0,1 prosentpoeng for kommunesektoren samlet, og opp med 0,2 prosentpoeng for undervisningsansatte.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS

Tabell 4.11 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltidsansatte

													Månedslønn*12		Andel kvinner ²
													Menn	Kvinner	
	2013	2014	2015	2015 ³	2016	2017	2018	2019	2019 ⁷	2020	2021	2022	2022	2022	2022
Jordbruk, skogbruk og fiske	96,7	96,9	94,7	89,1	88,2	86,4	88,4	87,8	88,1	88,5	88,5	89,1	603 000	537 240	23
Bergverksdrift og utvinning	94,1	92,2	95,3	95,5	96,7	98,1	100,1	99,8	101,0	100,4	101,3	103,0	985 560	1 014 840	19
Industri	91,7	91,2	91,6	92,2	93,1	93,9	94,5	94,8	93,8	94,2	94,5	94,8	660 360	625 920	21
Elektr. forsyning mv.	95,4	95,4	95,7	93,6	93,9	93,9	93,7	93,6	94,0	94,3	94,3	95,0	873 120	829 800	25
Vann, avløp, renovasjon	106,3	107,5	106,1	106,3	107,2	106,5	107,6	109,0	109,6	108,9	109,6	108,6	588 600	639 120	18
Bygge- og anleggsvirksomhet	103,4	102,8	104,2	103,9	104,3	104,7	105,4	105,7	107,7	107,6	107,3	107,3	600 960	644 880	7
Varehandel mv.	85,3	85,3	84,7	87,7	87,6	88,1	88,3	88,5	86,2	86,8	87,5	88,3	646 680	570 720	33
Transport og lagring	89,9	91,3	91,8	90,2	91,6	92,3	93,2	93,1	93,3	95,2	94,5	94,9	643 920	611 040	18
Overnattings- og serveringsvirksomhet	92,6	93,6	90,9	93,9	94,3	95,2	95,7	95,8	93,2	93,2	92,0	93,2	471 480	439 560	48
Informasjon og kommunikasjon	85,7	85,8	86,2	85,9	86,4	87,2	87,2	87,8	87,6	88,2	88,3	88,4	870 480	769 800	29
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	71,5	71,0	71,4	69,6	70,2	70,2	70,8	72,9	73,2	74,2	74,0	74,6	1 065 360	795 120	45
Omsetning og drift av fast eiendom	87,8	83,9	84,5	83,1	83,5	83,2	82,5	85,8	84,6	85,2	84,8	85,6	858 960	735 480	33
Faglig, vit. og teknisk tjenesteyting	78,8	79,8	80,0	80,3	81,7	82,3	82,7	83,1	82,9	83,7	83,1	84,3	865 320	729 600	41
Forretningsmessig tjenesteyting	91,6	92,9	92,8	90,4	92,3	93,1	92,9	93,2	93,4	91,5	92,3	92,0	580 560	534 360	34
Offentlig adm. og forsvar mm.	91,4	91,5	88,7	87,9	88,5	88,6	89,2	89,2	89,7	90,0	90,3	90,6	725 640	657 360	51
Undervisning	94,9	95,1	94,1	93,8	94,3	94,4	94,7	94,8	94,7	94,8	95,3	95,0	639 600	607 800	64
Helse- og sosialtjenester	85,2	86,3	86,2	84,2	85,2	84,7	85,0	85,6	85,3	85,5	85,9	85,7	680 760	583 200	78
Kultur, underholdning og fritid	88,7	90,6	92,0	92,3	93,1	93,3	93,6	93,6	90,4	90,8	91,0	90,7	616 440	558 960	45
Annen tjenesteyting	76,1	76,9	78,5	82,7	83,3	84,1	84,7	85,0	83,7	85,5	86,4	87,3	661 560	577 320	60

Tabell 4.11 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltidsansatte

	2013	2014	2015	2015 ³	2016	2017	2018	2019	2019 ⁷	2020	2021	2022	Månedslønn*12		Andel kvinner ²
													Menn	Kvinner	
Kommune/fylkeskommune i alt ⁴	93,7	94,0	94,1	94,1	94,6	94,8	94,8	95,3	93,8	94,0	94,5	94,3	612 720	577 560	71
Skoleverket/undervisning ^{4,5}	97,2	97,3	97,3	97,3	97,3	97,7	97,9	98,1	97,0	97,3	97,6	97,4	615 360	599 640	69
Øvrige ansatte ⁴	92,2	92,5	92,6	92,6	93,2	93,4	93,4	94,0	92,4	92,4	93,0	92,8	611 280	567 360	72
Staten (ekskl. helseforetak)	91,6	89,7	88,8	89,0	89,3	89,5	90,1	89,7	89,9	90,2	90,4	90,6	724 320	656 400	50
Helseforetak ⁶	82,2	82,3	83,0	79,7	80,8	80,7	81,6	81,7	81,8	82,0	82,6	83,0	809 040	671 760	72
Alle næringer (heltidsansatte)	87,9	88,4	87,9	86,9	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	89,6	89,5	693 960	620 880	40

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² I prosent av antall arbeidsforhold med heltid.

³ Brudd i statistikken i 2015.

⁴ Basert på tallmateriale fra KS t.o.m. 2019. F.o.m. nye 2019-tall er tallene fra SSB. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. nye 2019-tall.

⁵ Skoleverket inkluderer alle ansatte og ikke bare undervisningspersonale.

⁶ Fra og med 2015 (a-ordningen) er helseforetakene basert på datamateriale fra næringen Helsetjenester under Statlig forvaltning.

⁷ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, KS og Beregningsutvalget

Tabell 4.12 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltids- og deltidsansatte hvor deltid er omgjort til heltidsekvivalenter

	2013	2014	2015	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2019 ⁵	2020	2021	2022	Månedslønn* 12, 2022	
													Menn	Kvinner
Jordbruk, skogbruk og fiske	95,0	95,9	93,9	89,0	88,0	86,8	88,1	87,7	88,2	88,0	87,8	88,4	573 840	507 120
Bergverksdrift og utvinning	93,3	91,7	94,8	95,3	96,1	97,7	99,7	99,6	100,5	99,9	100,8	102,7	980 400	1 006 560
Industri	90,2	90,0	90,5	90,0	90,5	91,3	92,0	92,4	92,3	92,7	93,0	93,2	654 120	609 360
Elektrisitetsforsyning mv.	93,6	93,3	93,8	91,7	91,9	92,0	92,2	92,0	92,8	93,0	93,4	94,2	868 320	817 680
Vann, avløp, renovasjon	104,5	106,0	105,4	104,9	105,5	105,0	106,0	107,5	108,3	107,5	108,6	107,6	585 600	630 360
Bygge- og anleggsvirksomhet	101,0	100,8	102,2	101,8	102,4	102,8	103,7	104,0	104,6	104,5	104,1	104,3	598 080	624 000
Varehandel mv.	82,7	82,7	82,2	82,4	82,8	83,0	83,3	83,4	83,4	83,5	83,7	83,9	620 280	520 440
Transport og lagring	89,3	90,7	91,0	89,7	90,9	91,5	92,3	92,3	92,6	94,2	93,8	94,0	628 200	590 640
Overnattings- og serveringsvirksomhet	91,0	91,8	90,0	92,1	92,0	92,6	93,4	93,7	93,4	93,1	92,1	92,8	452 160	419 520
Informasjon og kommunikasjon	85,4	85,4	85,4	84,8	85,5	86,2	86,3	87,0	86,8	87,5	87,6	87,8	860 280	755 520
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	70,6	70,4	70,6	68,7	69,3	69,4	70,2	72,2	72,8	73,9	73,6	74,4	1 056 240	786 240
Omsetning og drift av fast eiendom	86,0	82,6	82,6	82,2	82,0	81,9	81,6	84,0	83,5	84,2	83,4	84,4	827 040	697 920
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	77,8	79,0	79,3	79,2	80,7	81,4	81,7	82,2	82,3	83,0	82,4	83,6	854 760	714 720
Forretningsmessig tjenesteyting	90,5	91,6	90,7	90,4	91,6	92,0	91,2	91,8	91,5	89,5	90,4	90,3	559 440	504 960
Offentlig administrasjon og forsvar mm.	90,0	88,3	88,1	87,0	87,6	87,9	88,7	88,6	89,1	89,4	89,8	90,2	718 800	648 120
Undervisning	93,2	93,6	92,7	92,7	93,1	93,3	93,9	94,0	94,1	94,2	94,7	94,4	620 520	586 080
Helse- og sosialtjenester	86,7	87,6	87,8	87,5	88,6	87,9	88,1	88,8	87,9	88,0	88,2	88,1	646 080	569 040
Kultur, underholdning og fritid	88,1	89,8	90,3	89,7	90,4	90,8	90,9	91,0	90,8	91,2	91,3	90,6	580 440	525 960
Annen tjenesteyting	75,5	76,2	77,1	82,2	83,0	83,5	84,0	84,3	83,8	85,1	86,1	86,9	632 640	550 080

Tabell 4.12 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltids- og deltidsansatte hvor deltid er omgjort til heltidsekvivalenter

	2013	2014	2015	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2019 ⁵	2020	2021	2022	Månedslønn*12, 2022	
													Menn	Kvinner
Kommuneforvaltningen i alt ³	92,5	92,7	92,9	92,9	93,3	93,6	93,6	94,1	93,9	94,1	94,5	94,4	593 040	559 680
Skoleverket/undervisning ³	95,1	95,4	95,6	95,6	96,1	96,3	98,1	98,3	96,4	96,8	97,1	96,9	595 200	576 840
Øvrige ansatte ³	91,8	91,9	92,1	92,1	92,5	92,7	92,9	93,4	93,2	93,2	93,6	92,8	611 280	567 360
Staten (ekskl. helseforetak)	90,9	89,2	88,6	88,5	89,0	89,3	89,9	89,6	89,8	90,1	90,4	90,6	724 320	656 400
Helseforetak ⁴	83,0	83,6	83,6	80,6	81,7	81,4	82,1	82,3	82,1	82,5	82,9	83,4	794 160	662 040
Alle næringer (heltids- og deltidsansatte)	85,8	86,2	86,1	85,3	86,1	86,7	87,1	87,6	87,8	87,5	87,9	87,6	675 000	591 360

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Basert på tall fra KS t.o.m. 2019. For nye 2019-tall og 2020 er tallene fra SSB. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. nye 2019-tall.

⁴ På grunn av innføringen av a-ordningen er det brudd i statistikken i 2015. Fra og med 2015 baserer statistikken for helseforetakene seg på næringen Helsetjenester under Statlig forvaltning.

⁵ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁵. Heltidsansatte

										Månedslønn*12			Antall arbeidsforhold med heltid						Andel kvinner 2022			
	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	Menn 2022	Kvinner 2022	I alt 2019	I alt 2019 ⁶	I alt 2020	I alt 2021		I alt 2022	Menn 2022	Kvinner 2022
<i>Grunnskole</i>	90,9	90,8	90,3	89,6	89,2	89,1	89,2	89,0	87,5	87,7	87,6	87,9	513 480	451 560	224 201	257 590	247 953	254 676	251 971	178 938	73 033	29
Industri	92,9	92,5	92,9	93,8	93,4	93,9	94,4	94,3	93,5	93,0	93,3	93,4	508 800	475 200	29 508	33 242	32 787	33 472	33 336	26 887	6 449	19
Bygge- og anleggsvirksomhet	103,8	102,1	103,9	105,4	102,6	102,7	101,1	101,7	103,5	102,3	100,0	98,8	476 520	471 000	31 796	40 062	40 733	41 795	41 978	39 381	2 597	6
Varehandel, mv.	87,0	88,6	87,0	90,9	90,8	91,2	91,4	91,3	86,3	87,1	87,8	89,0	534 240	475 560	44 766	50 624	48 289	48 493	46 857	32 639	14 218	30
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	80,1	83,4	86,3	81,3	83,2	81,7	84,4	84,3	78,0	82,2	83,6	85,2	739 080	629 760	1 895	1 856	1 846	1 850	1 926	1 007	919	48
Staten eksklusive helseforetak	92,0	89,3	87,6	92,0	92,5	92,5	94,5	93,8	94,8	94,6	94,1	94,9	561 720	533 160	6 260	6 364	6 416	6 074	5 866	3 123	2 743	47
Helseforetak	95,9	94,8	96,0	95,3	95,1	94,7	94,9	94,7	94,1	92,8	90,1	90,4	483 720	437 280	3 518	3 426	3 493	3 581	3 516	1 110	2 406	68
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	91,6	91,9	92,4	92,4	92,9	92,4	92,2	92,5	88,5	88,5	88,1	87,9	448 920	394 440	20 617	20 552	20 433	20 340	20 237	7 838	12 502	61
– Herav skoleverket/undervisning ²	97,4	97,6	96,5	96,5	98,1	98,4	97,6	98,1	98,2	100,1	99,4	99,5	369 120	367 200	2 128	2 415	2 346	2 360	2 288	907	1 453	62
<i>Videregående skole</i>	84,1	83,9	83,4	83,2	83,6	83,8	83,6	83,6	83,1	83,3	83,4	83,2	655 560	545 400	622 875	652 003	644 711	661 943	671 458	466 857	195 086	29
Industri	89,1	89,5	89,2	89,9	90,3	90,6	90,9	90,7	89,9	90,2	90,1	90,1	636 360	573 240	89 259	93 998	92 838	93 475	94 454	77 915	15 560	17
Bygge- og anleggsvirksomhet	95,5	94,4	93,9	94,3	94,7	94,6	94,8	94,6	94,7	95,2	95,0	94,8	633 120	600 360	92 845	102 960	105 622	109 815	112 040	104 354	5 461	5

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁵. Heltidsansatte

										Månedslønn*12			Antall arbeidsforhold med heltid						Andel kvinner 2022			
	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	Menn 2022	Kvinner 2022	I alt 2019	I alt 2019 ⁶	I alt 2020	I alt 2021		I alt 2022	Menn 2022	Kvinner 2022
	Varehandel, mv.	84,1	83,5	82,8	84,8	85,0	85,1	84,9	84,8	83,1	83,7	84,0	84,4	640 920	540 960	101 202	104 479	102 836		104 505	104 464	73 294
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	78,5	78,5	79,1	78,4	77,5	78,5	78,3	79,9	79,9	80,1	79,5	80,8	870 840	703 560	11 308	11 219	10 976	10 702	10 633	5 069	5 633	53
Staten eksklusive helseforetak	89,3	86,7	85,4	85,3	85,7	85,4	86,3	85,7	85,7	86,0	86,0	86,0	670 800	576 720	32 117	32 289	32 347	31 406	31 111	18 824	12 582	40
Helseforetak	87,8	88,5	87,7	86,2	86,5	86,1	86,2	85,7	85,6	86,4	85,1	85,7	603 360	517 320	14 819	14 529	14 926	15 630	16 081	5 476	10 154	65
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	93,7	93,6	93,2	93,2	93,4	93,9	93,9	93,4	89,4	89,2	89,3	89,3	557 160	497 280	55 920	67 231	69 011	70 790	73 784	25 710	45 080	64
– Herav skoleverket/undervisning ²	96,3	96,2	95,2	95,2	95,6	96,3	96,6	95,9	92,7	93,4	92,6	92,4	516 120	477 120	6 112	6 589	6 625	6 754	7 159	2 435	4 319	64
Videregående skole, herav fagutdanning				80,9	81,1	81,2	81,1	81,0	80,7	80,8	80,9	80,5	653 760	526 440	345 907	359 973	363 028	375 516	385 889	305 355	70 161	19
Industri	88,0	88,2	87,3	88,2	88,8	89,2	89,8	89,6	88,9	89,2	89,1	89,1	641 280	571 320	62 399	65 103	64 768	65 372	66 619	58 091	7 281	11
Bygge- og anleggsvirksomhet	90,6	90,0	88,4	90,0	89,8	90,1	91,3	90,0	90,5	90,9	90,5	90,4	642 360	580 560	71 811	79 262	81 106	84 553	86 493	82 460	2 093	2
Varehandel, mv.	86,6	85,2	84,2	86,0	86,1	86,2	85,9	85,5	84,6	84,9	85,1	85,0	623 400	529 920	49 429	50 221	50 573	51 909	52 834	43 249	8 660	17

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁵. Heltidsansatte

										Månedslønn*12						Antall arbeidsforhold med heltid						Andel kvinner		
	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	2022	Menn	Kvinner	I alt	I alt	I alt	I alt	I alt	Menn		Kvinner	I alt
														2022	2022	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	2022		2022	2022
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	81,4	82,1	82,5	80,7	81,7	81,0	79,2	80,1	81,3	81,2	79,6	81,6	789 840	644 880	1 572	1 533	1 581	1 626	1 779	998	628	39		
Staten eksklusive helseforetak	87,1	84,9	82,8	83,0	83,1	82,6	83,5	83,6	83,1	84,0	84,5	84,9	661 680	561 720	11 006	11 135	11 206	11 242	11 472	8 347	2 895	26		
Helseforetak	88,0	85,9	89,0	87,3	87,8	87,8	87,9	87,8	87,8	88,5	87,5	87,6	605 400	530 520	6 616	6 546	6 815	7 146	7 484	3 930	3 216	45		
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	95,3	95,0	94,8	94,8	94,9	94,4	94,5	94,7	86,9	86,8	86,7	86,9	555 720	483 000	21 138	35 468	37 771	39 710	42 325	17 713	21 997	55		
– Herav skoleverket/undervisning ²	94,2	93,9	92,8	92,8	93,3	93,1	94,1	94,6	88,0	88,3	88,4	88,8	518 520	460 560	3 368	3 320	3 443	3 643	3 981	1 577	2 066	57		
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	80,0	80,4	79,4	78,4	79,0	79,3	79,5	80,0	80,1	80,2	80,8	80,1	790 440	633 000	529 707	534 429	542 941	564 711	579 811	246 015	318 696	56		
Industri	84,2	82,5	83,4	82,7	83,7	84,2	84,3	84,6	84,3	85,3	85,5	85,0	839 880	714 000	26 938	27 632	27 828	28 636	29 669	19 772	8 864	31		
Bygge- og anleggsvirksomhet	87,5	86,4	85,2	86,4	86,1	86,3	87,0	86,7	88,6	89,9	89,8	89,6	818 400	733 080	14 708	15 295	15 846	16 678	17 280	12 970	3 708	22		
Varehandel, mv.	77,3	79,5	77,1	79,8	79,8	79,2	79,8	79,9	78,9	79,4	79,7	80,0	802 080	641 880	33 660	34 446	34 769	36 724	37 251	20 506	16 218	44		
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	71,2	70,3	70,5	68,5	68,9	69,1	69,9	72,4	73,1	74,1	74,1	74,3	1 049 160	779 160	18 942	19 117	19 677	20 390	21 340	11 393	8 997	44		

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁵. Heltidsansatte

										Månedslønn*12				Antall arbeidsforhold med heltid						Andel kvinner 2022		
	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	Menn 2022	Kvinner 2022	I alt 2019	I alt 2019 ⁶	I alt 2020	I alt 2021	I alt 2022		Menn 2022	Kvinner 2022
Staten eksklusive helseforetak	91,3	88,7	87,6	87,5	87,5	87,5	87,7	87,4	87,5	87,7	87,6	87,5	722 880	632 880	53 409	53 676	57 465	58 850	59 030	29 570	29 280	50
Helseforetak	94,2	94,2	94,0	93,7	93,4	93,3	93,5	93,8	93,8	93,8	93,6	93,3	671 160	625 920	40 797	40 316	42 020	43 866	45 289	9 020	34 846	79
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	94,3	94,3	94,3	94,3	94,5	94,5	94,4	94,9	93,3	93,5	94,1	94,0	634 440	596 160	132 884	164 437	167 844	170 186	172 239	41 362	128 824	76
– Herav skoleverket/undervisning ²	97,9	97,8	97,8	97,8	97,8	97,8	97,9	98,0	96,5	96,8	97,3	96,9	617 280	598 440	61 572	70 846	70 551	70 029	69 380	20 828	49 201	70
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	81,7	81,4	80,8	80,0	80,8	81,2	81,1	81,2	81,6	81,7	81,6	81,4	963 240	783 840	265 809	265 592	280 961	297 786	313 557	150 332	147 454	50
Industri	83,2	82,3	83,8	82,0	83,5	84,0	84,1	84,5	84,1	84,6	84,6	84,6	1 021 680	864 480	14 968	15 088	15 768	16 535	17 328	11 206	5 329	32
Bygge- og anleggsvirksomhet	91,0	85,4	88,8	84,9	83,1	83,0	84,3	82,3	85,1	88,0	89,1	87,3	1 011 960	883 560	4 840	5 019	5 479	5 876	6 317	4 320	1 556	26
Varehandel, mv.	81,2	82,9	81,5	83,7	82,6	83,3	82,9	83,0	83,7	81,3	82,8	82,0	958 080	785 280	9 608	9 496	10 219	10 940	11 197	5 509	5 431	50
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	77,4	75,9	73,1	72,7	73,7	74,3	74,3	75,5	76,5	77,4	76,3	76,2	1 254 960	956 280	9 349	9 422	10 390	10 931	11 597	6 643	4 288	39
Staten eksklusive helseforetak	90,6	89,7	88,7	88,5	88,8	89,4	89,8	89,6	89,9	90,2	90,4	90,8	787 320	715 200	59 344	58 934	61 484	63 166	64 517	28 324	34 842	55

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁵. Heltidsansatte

										Månedslønn*12			Antall arbeidsforhold med heltid					Andel kvinner 2022				
	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	Menn 2022	Kvinner 2022	I alt 2019	I alt 2019 ⁶	I alt 2020		I alt 2021	I alt 2022	Menn 2022	Kvinner 2022
Helseforetak	80,4	80,7	82,3	78,6	79,2	79,2	79,6	79,8	80,2	79,9	80,2	80,3	1 112 520	893 280	23 420	23 160	24 421	25 752	26 575	9 195	16 557	64
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	94,3	94,4	94,4	94,4	94,9	95,0	95,1	95,0	93,1	93,0	93,3	93,3	732 600	683 880	28 463	41 262	45 105	48 275	51 548	15 383	32 892	68
– Herav skoleverket/undervisning ²	96,9	97,0	97,1	97,1	97,5	97,6	97,8	98,0	97,1	97,2	97,2	97,4	675 720	657 840	15 918	19 064	20 624	22 322	24 094	6 976	15 346	69
Uoppgitt utdanning				88,3	90,7	90,9	92,7	93,5	94,0	95,7	96,2	96,9	555 360	538 200	133 387	163 725	123 474	124 316	142 403	99 832	24 484	20
Industri				92,4	94,3	95,3	95,9	95,5	94,6	93,6	95,0	94,7	525 480	497 400	15 014	20 797	15 322	15 530	16 934	12 799	2 731	18
Bygge- og anleggsvirksomhet				101,2	103,5	98,9	97,7	101,2	101,8	101,4	102,8	102,7	508 080	521 640	30 614	40 883	33 211	33 672	38 543	32 813	859	3
Varehandel, mv.				91,9	91,6	93,1	92,9	95,0	94,5	96,2	97,4	96,5	527 880	509 160	10 784	11 950	8 900	8 550	9 189	6 607	1 943	23
Finansierings- og forsikringsvirksomhet				67,3	67,7	57,8	61,3	62,0	60,9	65,1	67,8	73,6	1 287 840	947 280	1 005	1 061	960	1 117	1 295	750	367	33
Staten eksklusive helseforetak				93,7	92,0	90,7	92,0	92,2	93,0	93,9	94,2	95,1	642 960	611 280	4 032	4 488	4 118	4 583	5 232	2 504	2 079	45
Helseforetak				80,4	80,8	80,3	81,9	78,2	79,4	82,0	82,3	80,2	796 680	639 000	1 015	1 071	911	975	1 092	386	589	60

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁵. Heltidsansatte

	2013	2014	2015	Månedslønn*12								Antall arbeidsforhold med heltid								Andel kvinner 2022		
				2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2019 ⁶	2020	2021	2022	Menn 2022	Kvinner 2022	I alt 2019	I alt 2019 ⁶	I alt 2020	I alt 2021	I alt 2022		Menn 2022	Kvinner 2022
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}				92,1	91,7	91,9	91,2	91,2	93,7	93,9	93,6	92,3	549 960	507 840	4 434	3 893	2 763	2 767	3 046	977	1 790	65
– Herav skoleverket/undervisning ²				96,0	94,7	96,1	95,2	96,1	100,0	99,0	99,5	99,3	546 600	542 880	919	677	480	448	538	166	282	63

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² Kilde: KS t.o.m. 2019. For 2020 og nye 2019-tall er tallene fra Statistisk Sentralbyrå. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. nye 2019-tall.

³ Ansatte i kraftforsyning og vann og avløp er ikke med i statistikkgrunlaget.

⁴ Brudd i statistikken i 2015, med unntak av kommune/fylkeskommune og skoleverket.

⁵ For næringene industri, bygg- og anleggsvirksomhet, varehandel og finansierings- og forsikringsvirksomhet, er tallene kun for ansatte i privat sektor og off. eide foretak.

⁶ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt. Metode for beregning av arbeidstid er også endret.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS

Tabell 4.14 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter lengste utdanning. Heltids- og deltidsansatte hvor deltid er omgjort til heltidsekvivalenter

	2013	2014	2015	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2019 ³	2020	2021	2022	Månedslønn*12		Andel kvinner, pst.
													Menn	Kvinner	
Grunnskole	90,1	90,1	89,7	89,2	89,4	89,4	89,3	89,1	88,6	88,5	88,2	87,9	498 840	438 600	45
Videregående skole	82,7	82,3	82,1	81,8	82,3	82,3	82,2	82,2	82,1	82,1	82,1	81,7	641 760	524 520	42
Universitet/høgskole, t.o.m. 4 år	79,8	80,2	79,6	78,8	79,4	79,8	80,0	80,5	80,6	80,7	81,3	80,5	769 920	620 040	61
Universitet/ høgskole lengre enn 4 år	81,2	80,9	80,6	79,7	80,3	80,9	80,8	80,9	81,5	81,5	81,5	81,3	947 880	770 160	52
Heltids- og deltidsansatte i alt	85,8	86,4	86,1	85,3	86,1	86,7	87,1	87,6	87,8	87,5	87,9	87,6	675 000	591 360	48

¹ Månedslønn per september/november.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Tabell 4.15 Kvinneres gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på aldersgrupper. Heltidsansatte

	2013	2014	2015	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2019 ³	2020	2021	2022	Månedslønn*12		Andel kvinner, prosent
													Menn	Kvinner	
													2022	2022	2022
– 24 år	91,6	91,4	93,3	92,9	93,0	93,0	93,6	93,9	91,2	91,5	91,5	92,5	423 360	391 560	33
25 – 29 år	92,6	92,5	92,7	93,2	94,3	94,3	94,7	95,2	94,9	94,9	95,4	94,8	565 560	536 040	42
30 – 34 år	91,3	92,2	91,0	91,0	91,5	92,2	92,3	92,6	92,8	92,8	93,3	92,9	634 440	589 200	42
35 – 39 år	88,9	89,4	88,6	88,0	89,0	89,3	89,8	90,1	91,1	90,6	90,9	90,6	687 120	622 560	41
40 – 44 år	87,5	88,0	87,1	85,9	86,4	87,0	87,7	88,3	89,5	89,2	89,4	89,1	732 840	653 160	41
45 – 49 år	86,9	87,3	86,2	85,1	85,7	86,1	86,4	86,7	87,7	87,3	87,5	87,4	766 440	669 720	41
50 – 54 år	84,5	85,2	85,4	83,7	85,0	85,4	86,0	86,1	87,0	86,8	87,0	86,6	785 280	680 280	41
55 – 59 år	82,7	83,4	82,9	81,7	82,4	83,3	84,0	84,8	85,5	85,9	786,6	86,2	784 680	676 440	40
60 år og over	82,5	82,7	82,4	82,0	83,2	83,5	83,6	83,8	84,2	84,3	84,6	85,0	779 280	662 040	36
I alt	87,9	88,4	87,7	86,9	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	89,6	89,5	693 960	620 880	40

¹ Månedslønn per september/november.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴ 2022	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før										Samlet vekst fra 2017 til 2022	Månedslønn *12 2022
		2013	2014	2015	2016 ⁹	2017	2018	2019	2020 ¹²	2021	2022		
<i>Industri i alt</i> ¹¹	100	4,0	2,7	2,6	1,3	2,4	2,9	3,3	1,4	3,9	5,3	18,0	653 040
Grunnskole	17	3,8	3,0	1,2	2,6	2,2	3,1	3,1	0,6	3,3	4,6	15,6	502 320
Videregående skole	49	3,9	3,0	2,2	1,4	2,4	3,1	3,6	0,7	3,7	5,2	17,s3	625 920
av dette: Fagutdanning ⁵	35	3,6	3,2	2,6	1,4	2,1	3,1	3,5	0,6	3,7	5,4	17,4	633 480
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	15	3,0	2,3	2,4	1,4	2,4	2,7	2,0	-0,1	3,1	5,1	13,4	799 800
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	9	2,7	0,9	1,7	0,6	2,8	2,7	2,5	-0,7	4,2	5,6	14,9	969 600
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	9	3,1	3,3	2,0	-0,3	2,6	2,4	3,7	2,8	4,8	5,6	20,7	520 320
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet i alt</i> ¹¹	100	3,2	2,9	3,0	3,4	2,7	2,8	3,0	2,5	3,7	4,9	18,0	602 760
Grunnskole	19	2,6	3,8	1,2	4,2	2,4	2,3	2,6	1,7	3,1	4,8	15,4	476 160
Videregående skole	52	3,6	3,5	2,4	2,6	3,0	3,3	3,0	1,7	3,3	5,1	17,5	631 560
av dette: Fagutdanning ⁵	40	3,8	3,7	2,6	2,6	3,0	3,2	2,9	1,9	3,4	5,1	17,6	640 800
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	8	3,6	2,7	4,0	2,9	2,3	2,1	2,6	1,0	3,3	5,0	14,7	798 480
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	3	-1,0	5,1	1,2	2,0	2,2	1,1	3,2	-1,2	3,6	6,5	13,6	976 440
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	18	5,9	2,2	3,3	3,0	2,5	2,6	3,7	2,6	4,6	4,6	19,5	508 440
<i>Varehandel i alt</i> ¹¹	100	3,5	1,6	3,3	2,7	2,8	2,7	3,4	3,8	5,1	4,8	21,3	621 360
Grunnskole	22	3,9	2,2	4,5	2,8	2,2	2,8	3,5	3,7	5,0	5,2	21,9	516 360
Videregående skole	50	3,2	2,4	3,3	2,4	2,8	2,6	3,3	2,8	4,8	4,5	19,3	611 400
av dette: Fagutdanning ⁵	25	3,3	4,2	2,5	2,5	2,7	2,8	3,4	2,6	4,6	4,3	19,0	607 680
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	18	3,2	-0,2	2,1	1,8	2,6	1,9	2,6	2,8	4,6	4,1	17,1	730 560
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	5	1,4	0,7	1,0	1,0	2,0	2,3	3,5	3,2	5,0	5,1	20,6	870 840
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	4	3,3	1,6	6,4	3,6	2,4	2,5	4,2	5,6	5,5	3,7	23,5	523 680

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før										Samlet vekst fra 2017 til 2022	Månedslønn *12 2022
		2022	2013	2014	2015	2016 ⁹	2017	2018	2019	2020 ¹²	2021		
<i>Finanstjenester i alt</i> ^{6,11}	100	4,6	4,2	4,0	3,1	2,8	3,3	4,5	2,4	4,6	5,6	22,0	944 280
Grunnskole	4	6,4	0,2	3,7	2,0	3,0	1,8	6,2	-0,2	3,3	3,8	15,6	686 880
Videregående skole	23	4,9	3,8	4,5	3,6	1,9	3,6	6,0	2,5	3,9	5,6	23,6	783 840
av dette: Fagutdanning ⁵	4	4,7	3,4	3,7	2,7	3,5	3,3	5,8	1,6	3,9	4,9	20,9	735 720
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	46	3,7	3,9	2,2	1,8	1,6	2,4	2,9	1,1	3,7	5,0	15,9	929 400
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	25	4,2	4,4	4,4	0,9	1,4	3,1	3,5	1,8	5,4	5,9	21,53	1 136 280
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	3	8,8	1,3	8,0	16,6	19,6	-4,0	1,6	14,1	1,1	1,0	13,6	1 171 560
<i>Statsansatte i alt</i>	100	3,6	3,2	2,9	1,7	2,7	2,3	4,4	1,4	3,6	4,7	17,4	690 240
Grunnskole	4	3,7	3,6	3,7	0,3	2,9	1,7	4,3	1,9	3,1	5,6	17,7	548 400
Videregående skole	19	4,0	3,1	3,4	1,4	2,9	2,2	4,8	1,7	3,5	6,6	20,1	633 600
av dette: Fagutdanning ⁵	7	4,1	3,6	3,9	1,9	3,0	2,4	4,2	1,2	3,6	6,6	19,2	635 880
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	36	3,6	3,0	2,2	1,5	2,7	2,5	4,2	1,4	3,1	4,6	16,9	677 640
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	39	2,7	2,9	2,2	1,0	2,4	2,0	3,7	0,8	3,8	3,8	14,8	747 000
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	3	4,1	4,1	3,9	2,3	1,6	1,7	3,8	3,3	2,6	3,3	15,4	628 440
<i>Kommune og fylkeskommune</i> ⁷	100	1,8	4,6	2,3	2,7	3,0	2,3	3,7	0,7	4,6	2,6	14,6	587 640
Grunnskole	6	2,6	4,3	2,6	3,1	3,1	1,9	3,0	0,7	3,4	4,0	13,6	415 560
Videregående skole	23	1,7	4,4	2,0	2,4	2,5	2,2	4,1	0,4	4,2	3,2	14,8	518 640
av dette: Fagutdanning ⁵	13	1,2	4,3	2,2	2,1	2,6	2,0	3,4	0,7	4,2	3,3	14,3	514 800
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	54	1,4	4,3	2,1	2,5	2,7	2,0	3,7	0,3	4,6	2,0	13,3	605 400
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	16	1,4	4,3	2,1	2,0	2,6	1,9	3,2	0,3	4,1	2,5	12,7	699 000

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før										Samlet vekst fra 2017 til 2022	Månedslønn *12 2022
		2022	2013	2014	2015	2016 ⁹	2017	2018	2019	2020 ¹²	2021		
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	2,5	5,3	2,8	4,3	3,6	3,6	6,3	3,8	5,6	3,4	24,9	522 240
<i>Herav:</i>													
– Skoleverket i alt/undervisning ⁷	100	1,4	4,4	2,1	2,5	2,7	2,1	3,3	0,4	4,8	1,2	12,3	604 440
Grunnskole	2	2,7	4,2	2,2	2,4	2,4	1,9	1,9	0,4	3,2	5,4	13,4	367 920
Videregående skole	7	3,4	4,5	1,8	2,4	2,4	1,9	4,2	-0,3	4,2	2,0	12,5	490 920
av dette: Fagutdanning ⁵	4	1,6	4,2	3,1	2,0	2,3	1,6	3,3	-0,1	4,3	2,5	12,1	484 560
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	67	1,2	4,3	1,9	2,4	2,6	2,0	3,3	0,3	4,8	0,9	11,6	603 960
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	23	0,8	4,9	1,8	1,9	2,3	1,7	2,9	-0,2	4,3	1,2	10,3	663 360
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	2,9	2,5	1,0	3,8	4,2	3,2	3,1	2,5	4,6	2,9	17,4	544 080
– Kommune og fylkeskommune ekskl. skole- verket/undervisning ⁷	100	2,0	4,8	2,5	2,8	3,3	2,5	4,0	0,9	4,5	3,3	16,1	579 720
Grunnskole	8	2,6	4,3	2,7	3,2	3,2	1,8	3,1	0,7	3,4	3,8	13,5	421 680
Videregående skole	31	1,5	4,4	2,1	2,4	2,5	2,2	4,0	0,5	4,2	3,3	15,0	521 640
av dette: Fagutdanning ⁵	18	1,1	4,4	2,0	2,2	2,6	2,1	3,4	0,8	4,1	3,4	14,6	517 920
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	47	1,8	4,4	2,4	2,6	3,0	2,2	4,2	0,3	4,6	2,8	14,8	606 360
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	13	2,6	3,3	2,3	1,9	2,9	2,4	3,6	0,6	3,9	3,7	15,0	730 200
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	2,5	5,9	3,1	4,4	3,5	3,7	7,3	-1,0	5,9	3,4	20,7	517 560
<i>Helseforetak</i> ⁸	100	2,6	3,9	2,2	1,5	4,2	4,3	2,0	0,9	5,2	4,5	18,1	709 560
Grunnskole	4	3,0	2,6	0,3	2,0	2,4	4,7	-0,4	1,5	3,9	5,7	16,3	451 920
Videregående skole	17	3,7	3,5	2,3	2,5	2,6	4,0	0,9	1,8	3,9	6,7	18,5	547 080
av dette: Fagutdanning ⁵	8	3,6	4,1	3,7	1,1	2,4	2,6	3,9	1,0	3,7	6,4	17,6	570 600

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før										Samlet vekst fra 2017 til 2022	Månedslønn *12 2022
		2022	2013	2014	2015	2016 ⁹	2017	2018	2019	2020 ¹²	2021		
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	49	4,0	2,6	4,0	2,9	2,1	3,2	4,5	1,9	5,5	4,6	18,3	635 160
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	29	4,9	1,2	3,0	0,6	-0,6 ¹⁰	4,6	2,7	1,9	5,2	3,6	14,2	969 000
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	6,8	1,0	2,4	11,8	0,6	1,7	5,5	1,1	2,1	1,4	14,5	700 440
<i>Alle næringer</i>	100	3,5	3,7	3,1	2,7	1,8	2,4	2,9	3,6	4,4	4,7	19,2	664 680
Grunnskole	13	3,2	3,4	2,7	2,1	2,3	2,1	2,5	3,3	3,7	5,0	17,6	495 480
Videregående skole	34	2,9	4,2	3,2	2,7	1,7	2,4	3,0	3,5	3,9	4,8	17,9	623 040
av dette: Fagutdanning ⁵	20					1,2	2,4	3,0	3,5	3,9	4,8	17,6	629 520
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	30	3,2	2,9	3,2	1,7	1,2	2,2	2,8	3,3	4,2	4,0	16,2	701 400
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	16	1,8	3,0	2,4	1,9	0,3	2,1	2,6	3,3	4,5	4,5	16,4	873 120
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	7	2,1	2,9	0,9	2,8	0,4	2,5	2,3	4,3	5,4	5,3	23,5	552 000

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² Standard for næringsgruppering (SN2007).

³ Standard for utdanningsgruppering (NUS2000). Med unntak av tall fra kommune og skoleverk t.o.m. 2019, er månedslønnen basert på utdanningslengden registrert året før.

⁴ Andeler arbeidsforhold med heltid. Prosent.

⁵ Som fagutdannet regnes: a) alle som har fagutdanning med godkjent fagbrev eller svenneprøve i henhold til Lov om fagopplæring i arbeidslivet som fullførte utdanning i henhold til register for befolkningens høyeste utdanning (BHU), og b) alle som har bestått teknisk fagskole som høyeste fullførte utdanning i henhold til register for BHU.

⁶ Omfatter bank og forsikring og annen finansiell tjenesteyting.

⁷ Kilde: KS t.o.m. 2019. For 2020 er tallene fra Statistisk Sentralbyrå. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. 2020-tall.

⁸ Fra og med lønnsvekstallet for 2016 baserer statistikken for Helseforetakene seg på næringen «Helsetjenester» under Statlig forvaltning.

⁹ Lønnsvekstallet fra og med 2016 er basert på datamaterialet fra a-ordningen unntatt for kommunene jf. tabellnote 7.

¹⁰ For ansatte i konflikt i helseforetakene i 2016 ble virkningstidspunktet for lønnstillegg forskjøvet. Derfor er ikke lønnstillegget inkludert i lønnstallet for 2016. Dette, i tillegg til strukturelle endringer, har bidratt til at lønnsveksten for ansatte med mer enn 4 år lengre utdanning var negativ i 2016.

¹¹ Inkluderer privat sektor og offentlig eide foretak.

¹² Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og KS

Tabell 4.17 Gjennomsnittlig kapitalinntekt¹ for yrkestilknyttede². Desilfordelt etter inntekt etter skatt. Andeler i prosent og nivå i 2020-kroner. 2011 og 2021

2021 Desil	Renteinntekter	Aksjeutbytte ³	Realisasjons- gevinst/tap	Andre kapital- inntekter	Kapitalinntekter i alt	
					Nivå i 2021-kroner	Andel
1	1 100	700	-10 700	-500	-9 500	-1,3
2	1 000	300	-500	500	1 300	0,2
3	1 200	300	-200	900	2 100	0,3
4	1 300	400	0	1 200	2 900	0,4
5	1 400	600	200	1 600	3 900	0,5
6	1 500	1 000	700	2 200	5 400	0,7
7	1 700	1 800	1 300	3 300	8 000	1,1
8	1 900	3 900	2 700	5 100	13 600	1,9
9	2 400	10 900	7 100	8 500	28 800	4,0
10	6 000	494 300	138 600	25 400	664 400	92,2
Herav desil 10 delt opp i persentilene:						
91/92	3 000	24 700	14 300	12 200	54 200	1,6
93/94	3 300	36 500	21 500	14 400	75 700	2,3
95/96	3 800	63 500	34 000	17 900	119 200	3,6
97/98	5 300	161 000	75 100	23 700	265 100	8,0
99	7 800	480 100	184 200	37 000	709 200	10,7
100	21 800	3 891 400	912 200	80 700	4 906 100	73,8
Alle desiler	2 000	51 400	13 900	4 800	72 100	100,0
2011						
Desil						
1	3 300	1 400	-16 900	700	-14 300	-5,0
2	2 500	300	-1 000	400	2 700	0,9
3	2 800	400	-800	600	3 600	1,3
4	3 200	400	-800	700	4 400	1,6
5	3 500	600	-600	900	5 500	1,9
6	4 000	900	-600	1 100	6 700	2,4
7	4 500	1 300	-500	1 600	8 600	3,0
8	5 400	2 600	-400	2 600	12 700	4,5
9	7 200	6 600	500	4 400	23 400	8,2
10	17 400	111 200	41 800	15 600	231 400	81,3
Herav desil 10 delt opp i persentilene:						
91/92	9 000	13 100	2 100	6 400	38 100	3,3
93/94	10 200	18 600	3 400	7 700	49 700	4,3
95/96	11 800	29 700	6 400	9 900	71 800	6,2
97/98	15 500	59 300	15 600	13 700	129 600	11,2
99	22 600	138 700	40 600	23 300	280 300	12,1
100	58 000	732 200	322 400	57 000	1 455 600	62,9
Alle desiler	5 400	12 600	2 100	2 900	28 500	100,0

¹ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

² Yrkestilknyttede er definert som personer med de sosioøkonomiske statusene lønnstaker og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Disse utgjorde 1 986 942 personer i 2011 og 2 214 229 personer i 2021.

³ Omfatter skattepliktig utbytte samt skattefritt utbytte og gevinst.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

Tabell 4.18 Sammensetning av inntekt innenfor de ulike desilene for pensjonister og trygdede¹. Andel i prosent av samlet inntekt før skatt der ikke annet framgår. Nivå i 2020-kroner. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2011 og 2021

2021 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldre- penger	Over- føringer ⁴	Samlet gj.sn inntekt før skatt, nivå	Skatt mm.	Inntekt etter skatt
1	3,3	-0,9	-4,6	0,8	101,4	171 000	9,3	90,7
2	1,8	-0,1	0,6	0,5	97,2	241 000	9,4	90,6
3	1,8	0,0	0,7	0,4	97,1	268 500	10,7	89,3
4	1,9	0,1	0,8	0,4	96,8	296 600	13,5	86,5
5	2,5	0,1	0,9	0,4	96,0	322 500	15,2	84,8
6	2,9	0,2	1,1	0,5	95,4	351 300	16,7	83,3
7	2,9	0,2	1,3	0,5	95,0	385 200	18,2	81,8
8	3,4	0,4	1,7	0,5	94,0	426 300	19,6	80,4
9	5,4	0,7	2,7	0,7	90,4	492 900	21,5	78,5
10	7,2	1,3	31,6	0,6	59,3	962 700	27,4	72,6
Alle	4,1	0,5	8,5	0,5	86,4	391 800	18,8	81,2
2011								
Desil								
1	3,6	-1,2	-7,0	1,0	103,5	147 900	8,8	91,2
2	2,0	0,0	2,5	0,7	94,8	207 000	5,5	94,5
3	2,2	0,0	2,9	0,7	94,2	236 500	7,4	92,6
4	2,4	0,1	2,7	0,5	94,2	262 400	9,2	90,8
5	3,0	0,1	2,8	0,6	93,5	290 700	11,6	88,4
6	3,3	0,2	3,0	0,6	93,0	320 600	13,7	86,3
7	3,6	0,2	3,2	0,7	92,2	354 600	15,8	84,2
8	4,3	0,4	3,7	0,7	90,9	396 100	17,6	82,4
9	5,7	0,6	4,4	0,8	88,5	458 300	19,7	80,3
10	8,7	1,5	17,2	0,6	71,9	740 200	26,1	73,9
Alle	4,7	0,5	5,9	0,7	88,3	341 400	16,2	83,8

¹ Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Dette var en gruppe på 1 151 667 personer i 2011 og 1 350 031 personer i 2021.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturallytelser.

³ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

Tabell 4.19 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent for ansatte uten lærlinger

	Andel ¹						Lønnsnivå 2022 ²	Årlig vekst 2017–2022 ³
	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	643 800	3,6
Desil 1	5,6	5,6	5,6	5,6	5,5	5,5	355 700	3,4
Desil 2	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,7	433 900	3,4
Desil 3	7,5	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	475 200	3,3
Desil 4	8,1	8,0	8,0	8,1	8,0	8,0	515 600	3,4
Desil 5	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	8,6	555 400	3,4
Desil 6	9,4	9,3	9,4	9,4	9,3	9,3	597 600	3,4
Desil 7	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	648 000	3,4
Desil 8	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	720 200	3,6
Desil 9	13,0	13,0	13,1	13,1	13,1	13,1	845 200	3,8
Desil 10	19,7	19,8	19,8	19,7	19,9	20,1	1 291 400	4,0
Gini-koeffisient	0,200	0,201	0,202	0,201	0,204	0,206		
Persentil 91	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	957 300	3,8
Persentil 92	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	986 900	3,7
Persentil 93	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1 020 300	3,7
Persentil 94	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1 062 800	3,7
Persentil 95	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1 112 600	3,8
Persentil 96	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1 177 300	3,8
Persentil 97	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	2,0	1 255 200	3,8
Persentil 98	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	1 369 700	3,9
Persentil 99	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	1 560 200	4,0
Persentil 100	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,8	2 411 600	4,6
Menn	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	683 800	3,5
Desil 1	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	367 400	3,5
Desil 2	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	445 900	3,5
Desil 3	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2	7,1	487 900	3,4
Desil 4	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,7	528 900	3,3
Desil 5	8,5	8,4	8,4	8,5	8,4	8,4	573 700	3,3
Desil 6	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,1	622 800	3,3
Desil 7	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1	687 600	3,4
Desil 8	11,3	11,3	11,4	11,4	11,3	11,4	776 400	3,6
Desil 9	13,4	13,4	13,5	13,4	13,4	13,4	919 500	3,6
Desil 10	20,6	20,7	20,6	20,5	20,8	20,9	1 428 300	3,8
Gini-koeffisient	0,218	0,219	0,219	0,218	0,221	0,222		

Tabell 4.19 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent for ansatte uten lærlinger

	Andel ¹						Lønnsnivå 2022 ²	Årlig vekst 2017–2022 ³
	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Kvinner	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	594 600	3,6
Desil 1	5,9	5,9	5,9	5,9	5,8	5,8	344 700	3,3
Desil 2	7,2	7,2	7,1	7,1	7,1	7,1	420 200	3,3
Desil 3	7,9	7,9	7,9	7,9	7,8	7,8	461 100	3,1
Desil 4	8,5	8,5	8,4	8,5	8,4	8,4	498 900	3,4
Desil 5	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	539 000	3,4
Desil 6	9,8	9,7	9,8	9,7	9,7	9,7	574 200	3,4
Desil 7	10,4	10,4	10,4	10,4	10,4	10,3	614 100	3,4
Desil 8	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	11,2	664 900	3,5
Desil 9	12,5	12,5	12,5	12,5	12,6	12,6	751 000	3,9
Desil 10	17,4	17,6	17,7	17,7	17,9	18,1	1 077 800	4,4
Gini-koeffisient	0,167	0,169	0,171	0,171	0,175	0,177		

¹ Andel av samlet lønnssum i prosent.

² Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.

³ Gjennomsnittlig årlig vekst i prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg 5

Institusjonelle trekk ved lønnsdannelsen i Norge

I dette vedlegget gjennomgås organisasjonsgrader både på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, ulike systemer for tariffavtaler og omfanget av tariffavtaledekning. Det gis også en oversikt over store tariffavtaler etter næring/ sektor.

1 Organisasjonsgrader på arbeidstakersiden

Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden defineres vanligvis som antall lønnstakere som er medlem av en arbeidstakerorganisasjon delt på antall lønnstakere i alt. Andre medlemmer, som selvstendig næringsdrivende og ikke-yrkesaktive, telles ikke med. Organisasjonsgraden i Norge er beregnet til rundt 50 prosent i 2021, og har i hovedsak vært stabil de siste 15 årene. Nivået er lavere enn på 1980-tallet og første halvdel av 1990-tallet. Utviklingen i andelen organiserte arbeidstakere totalt og i de ulike arbeidstakerorganisasjonene siden 1972 vises i figur 5.1. Organisasjonsgraden er lavere enn i de andre nordiske landene, men høyere enn i andre vestlige land.

De ansatte er organiserte i ulike forbund som er tilsluttet de fire hovedorganisasjonene LO, Unio, YS og Akademikerne, samt en del mindre, frittstående forbund, jf. tabell 5.1.

Tall for organisasjonsgraden varierer noe etter hvordan den måles. Tall fra Fafo basert på medlemstall viser en organisasjonsgrad på 50,1 prosent i 2021.¹ Statistikken fra SSB over medlemstall viser at andelen organiserte (yrkesaktive medlemmer) var 51,0 prosent i 2021, der også selvstendig næringsdrivende medlemmer skal være innrapportert som yrkesaktive for noen. Fafo og SSB har samme antall yrkesaktive medlemmer for LO og YS, mens Fafo har lavere tall enn SSB for Unio og Akademikerne. Forskjellen skyldes i hovedsak at Fafo har korrigert for selvstendig næringsdrivende.

Merk også at det er forskjeller mellom arbeidstakerorganisasjonene i hvordan en skiller mellom

yrkesaktive og ikke-yrkesaktive medlemmer. For LO er fullt betalende medlemmer fra 2017 brukt for yrkesaktive, noe som innebar at tallet for yrkesaktive medlemmer ble lavere enn ved tidligere metode. Målt organisasjonsgrad for LO ble dermed også lavere enn før endringen. Ut fra LOs størrelse ga dette et brudd også i tidsserien for organisasjonsgraden i alt på arbeidstakersiden i Norge. Fafo har med bakgrunn i endringen revidert tallene for perioden fra år 2000. En del medlemmer som kortvarig er uten arbeid, er nå ikke med i tallene for yrkesaktive i LO. Dette er et strengere kriterium enn det som vanligvis legges til grunn.

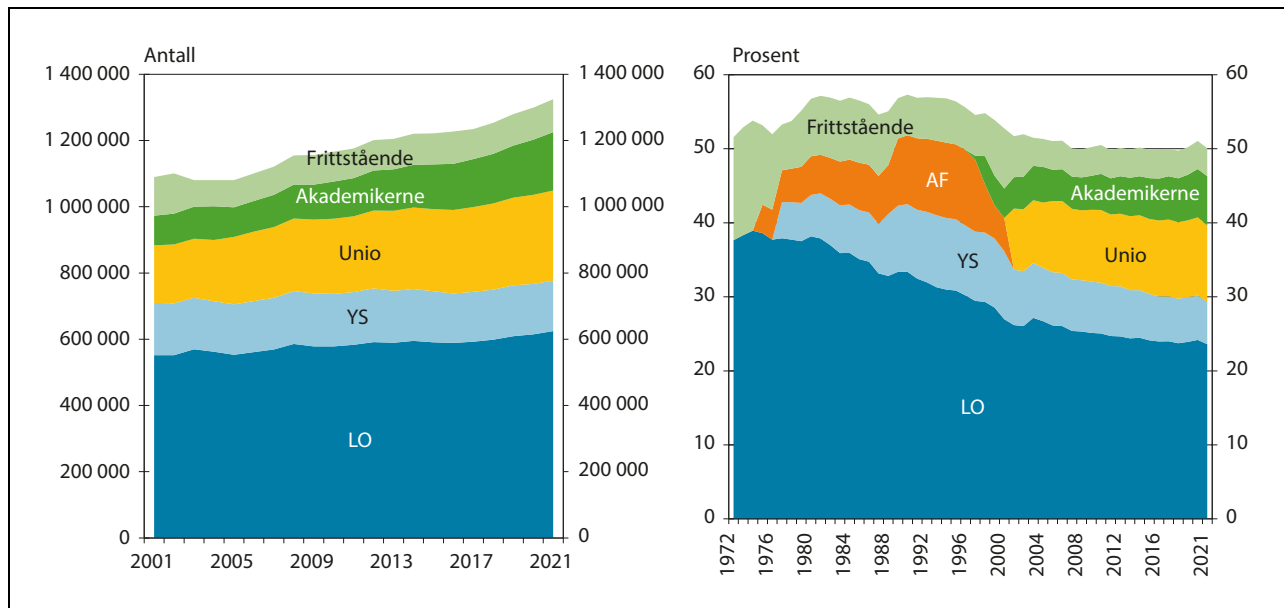
Fafo reviderte i 2017 tallene for antall organiserte for perioden 2000–2016.² I Nergaard (2020)³ er tallgrunnlaget for Akademikerne revidert tilbake til år 2000. Fafo legger nå til grunn den definisjonen av yrkesaktive medlemmer som Akademikerne fra og med 2016 benytter ved rapporteringen til SSB. Det samme gjelder for Unio, der en mindre gruppe yrkesaktive uten arbeidsforhold i Norsk Sykepleierforbund nå inkluderes for å sikre mest mulig likhet. For frittstående forbund innebærer omleggingen i SSB, som nå også innhenter tall for antall yrkesaktive medlemmer, bedre statistikk enn tidligere. Endringene betyr at organisasjonsgraden er høyere enn tidligere anslått, om lag et halvt prosentpoeng for 2018. Medlemstallet økte i alle de fire hovedorganisasjonene fra 2018 til 2019, ifølge de reviderte tallene.

Videre er det et brudd i 2021 da SSB gjorde vesentlige endringer i AKU. Disse ga et høyere anslag for antall sysselsatte samtidig som flere av de sysselsatte ble definert som lønnstakere og færre som selvstendig næringsdrivende. Endringene i antall lønnstakere er betydelig lavere i den registerbaserte sysselsettingsstatistikken og nasjonalregnskapet. Hadde disse vært lagt til grunn, ville organisasjonsgraden vært noenlunde stabil eller svakt økende fra 2020 til 2021.

¹ Nergaard, K. (2022): Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2020/2021. Fafo-notat.

² Nergaard, K. (2018): Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2016/2017. Fafo-notat 2018:20.

³ Nergaard, K. (2020): Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2018/2019. Fafo-notat 2020:12.

Figur 5.1 Antall og andel² organiserte arbeidstakere totalt og i de ulike arbeidstakerorganisasjonene. 1972/2001–2021. Yrkesaktive medlemmer¹

¹ Brudd i statistikken i år 2000, jf. omtalen i teksten.

² Prosent av totalt antall lønntakere ifølge AKU. Det er et brudd i AKU i 2021 som medfører en oppjustering av antall lønntakere. Deler av nedgangen fra 2020 til 2021 kan forklares med antall lønntakere i AKU øker grunnet omleggingen. Beskrivelse av brudd i sentrale variabler i AKU (ssb.no) <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/beskrivelse-av-brudd-i-sentrale-variabler-i-aku>

Kilde: Nergaard (2022)

Tabell 5.1 Medlemstall totalt i de fire hovedorganisasjonene og i frittstående forbund per 31.12. og andelen yrkesaktive medlemmer

	Medlems- tall totalt 2021	Yrkesaktive medlemmer ¹		Andelen yrkesaktive medlemmer 2021	Yrkesaktive medlemmer som andel av alle lønntakere. Pst.	
		2011	2021		2011	2021
Landsorganisasjonen (LO)	978 338	583 473	624 734	63,9	24,7	23,6
Unio	388 220	228 713	272 252	70,1	9,7	10,3
YS	230 348	159 115	152 087	66,0	6,7	5,7
Akademikerne	243 293	115 054	176 211	72,4	4,9	6,7
Frittstående forbund ^{2,3}	134 999	90 000	99 500	73,7	3,8	3,8
I alt ³	1 975 198	1 176 355	1 324 784	67,1	49,8	50,1
MEMO:						
I alt, Statistisk sentralbyrå ³	1 975 198		1 349 251	68,3		51,0 ⁴

¹ Tallene er fra Fafo/Nergaard (2022) og omfatter medlemmer som er yrkesaktive lønntakere, dvs. selvstendig næringsdrivende er holdt utenom. Gjelder ikke tallene i nederste rad, som er fra Statistisk sentralbyrå

² Av de frittstående er Norges Ingeniør- og Teknologiorisasjon (NITO) den største organisasjonen med 96 067 medlemmer totalt i 2021, herav 68 800 yrkesaktive.

³ For 2020 og 2021 mangler tall for Den norske jordmorforening. Tall for 2019 er derfor lagt til grunn og inkludert.

⁴ Andel av samme lønntakerpopulasjon som over, dvs. at selvstendig næringsdrivende ikke inngår i nevner.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Nergaard (2022)

I tidligere rapporter, senest i NOU 2019: 6, har utvalget redegjort for en alternativ beregning ut fra personer med fagforeningsfradrag i skattemeldingen. Dette gir et høyere estimat for antall organiserte, men om lag samme organisasjonsgrad. I Nergaard (2022) benyttes også en slik tilnærming som gir en beregnet organisasjonsgrad på 49,8 prosent for 2019, mot 50,2 prosent basert på medlemstall. En tilleggsundersøkelse til Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) i 4. kvartal 2017 ga en organisasjonsgrad på 51,7 prosent.

Organisasjonsgraden er størst i offentlig sektor med om lag 80 prosent, og under 40 prosent i privat sektor. Basert på registerbaserte tall for 2020 viser Nergaard (2022) at organisasjonsgraden er særlig lav innen eiendomsdrift og overnatting og servering (19 prosent), men også lav innen primærnæringene (24 prosent), varehandel (25 prosent) og bygge- og anleggsvirksomhet (31 prosent). Andelene er høyere innenfor transport og i industrien, der om lag halvparten av de ansatte er organisert. Organisasjonsgraden er særlig lav blant unge, innvandrere med kort botid i Norge og ansatte i små deltidsstillinger, og øker med utdanningsnivå.

2 Organisasjonsgrader på arbeidsgiversiden

Arbeidsgiversiden i Norge består av fem store aktører. I privat sektor og offentlig eide selskaper er Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Arbeidsgiverforeningen Spekter og Hovedorganisasjonen Virke de mest sentrale. I offentlig sektor er KS arbeidsgiverpart i kommunene, fylkeskommunene (utenom Oslo kommune) og kommunale foretak, mens Kommunal- og distriktsdepartementet er arbeidsgiverpart i staten.

I offentlig sektor har alle virksomheter tariffavtale. I privat sektor har ikke alle virksomheter som er medlem av en arbeidsgiverorganisasjon, tariffavtale, se tabell 5.2. I NHOs medlemsbedrifter arbeider i overkant av 70 prosent av de ansatte i en bedrift med tariffavtale. Blant Virkes medlemsbedrifter er andelen 52 prosent. Antall ansatte i alle medlemsvirksomheter har økt. Andelen av alle arbeidstakere som er omfattet av tariffavtale er omtalt i avsnitt 5.3.3.

Tabell 5.2 Ansatte¹ i staten og i medlemsvirksomheter i arbeidsgiverorganisasjoner per 31.12.

	Antall ansatte. 1 000 personer				Ansatte i virksomheter med tariffavtale i prosent av ansatte i alle medlemsvirksomheter	
	Alle		Virksomheter med tariffavtale			
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Næringslivets Hovedorganisasjon	539	668	393	487	73	73
Kommunesektoren ²	443	502	443	502	100	100
Hovedorganisasjonen Virke ^{3,4}	205	303	90	157	44	52
Arbeidsgiverforeningen Spekter	187	238	186	219	100	99
Staten som arbeidsgiver	146	163	146	156	100	100
Øvrige organisasjoner ⁵	230	201	163	129	71	64
Medlemsvirksomheter i alt	1 750	2076	1 422	1 674	81	81

¹ Andelen deltidsansatte varierer mellom organisasjonene/virksomhetene. Det er mange deltidsansatte i kommunene, Virkeområdet og i helseforetakene. Stillingsandel eller deltidsbrøk kan også variere mellom områdene. Regnet i årsverk kan forholdet mellom sysselsettingen i de ulike områdene endres.

² Omfatter ansatte i kommunene inklusive Oslo kommune, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer.

³ Brudd i 2018.

⁴ For 2020 og 2021 omfatter tallene for Virke også medlemmer i Samfo som gikk inn i Virke fra og med 2020. Veksten i antall sysselsatte i medlemsbedriftene fra 2019 til 2020 og 2021 er likevel høyere enn tilveksten fra Samfo.

⁵ Summen for Øvrige organisasjoner er hentet fra Nergaard (2022), som har estimert antall sysselsatte for enkelte mindre arbeidsgiverorganisasjoner som ikke har innrapportert til SSB. Det er om lag 29 600 ansatte hos medlemmer i Private Barnehagers Landsforbund (PBL) som er direkte bundet av PBLs hoved- og hovedtariffavtale med arbeidstakerorganisasjonene. I Finans Norge er det om lag 35 200 ansatte i medlemsvirksomheter med tariffavtale.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Nergaard (2022) og Beregningsutvalget

3 Tariffavtalene

En tariffavtale er en kollektiv regulering av lønns- og arbeidsvilkår. Tariffavtaler inngås mellom en fagforening og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening, og er bindende for avtalens parter og deres medlemmer. Tariffavtalene har derfor fundamental betydning for lønnsdannelsen i Norge. I tillegg til lønn, regulerer tariffavtalene også bestemmelser om forhold som sosiale rettigheter, pensjon for de som har dette avtalefestet, arbeidstidsspørsmål, samt oppsigelsesfrister, medbestemmelse og permittering. Hva som inngår varierer mellom de ulike tariffavtalene. Avtalene inngås på ulike nivåer i de ulike sektorene; mellom arbeidstakernes hovedorganisasjoner og en arbeidsgiverforening, mellom et fagforbund og en arbeidsgiverorganisasjon på bransjenivå, eller mellom bedriftsledelsen og forbundenes tillitsvalgte.

Tariffavtalene har ulike prinsipper for fastsettelse av lønn og lønnsutvikling, der det sentrale skillet er om reguleringen skjer på sentralt eller lokalt nivå, eller i kombinasjoner av disse. Konfliktretten i tradisjonell forstand ligger som hovedregel på sentralt nivå. Det kan i hovedsak skilles mellom tre hovedtyper tariffavtaler:

1. Minstelønnsavtaler

Minstelønnsavtaler er den vanligste lønnsfastsettende mekanismen i tariffavtalene i privat sektor, særlig blant arbeidere. Minstelønnsavtaler fastsetter minimumsavlønning for ulike kategorier av arbeidstakere. I tillegg forhandles det lokalt i bedriftene/virksomhetene om tillegg. Den vanligste måten å utforme lokale tillegg på er etter «de fire kriteriene» virksomhetens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurransevne. I Industriooverenskomsten er det i tillegg et femte kriterium: den aktuelle arbeidskraftsituasjonen.

Det er stor forskjell på minstelønnsavtalene mellom ulike tariffområder. I noen områder har man én eller to minstelønnssetninger for unge/nyansatte lønnsstakere som dermed gjelder for en liten andel av de ansatte, mens i andre områder avtales det minstelønnsstiger som omfatter rundt halvparten av de ansatte på det aktuelle området. Hvor mye som avtales sentralt og hvor mye lokal lønnsdannelse det er, varierer også mye fra område til område.

Lønnssystemet i kommunesektoren er også et minstelønnsystem eller garantilønnsystem for de fleste arbeidstakergruppene, men i motsetning til i minstelønnsavtaleområder i privat sektor blir

rammene for de lokale tilleggene fastsatt i de sentrale forhandlingene.

2. Normallønnsavtaler

Normallønnsavtaler regulerer både nivå og endringer i forbindelse med tariffoppgjør. Lønnsfastsettelsen i slike avtaler er dermed i det alt vesentligste sentralisert. Tariffavtaler med fast lønnsregulativ kalles ofte normallønnsavtaler. Slike avtaler forutsetter i utgangspunktet at det ikke skal avtales tillegg utover normallønnen. Normallønnsavtaler finnes eksempelvis for bussbransjen og renhold i privat sektor og i Oslo kommune.

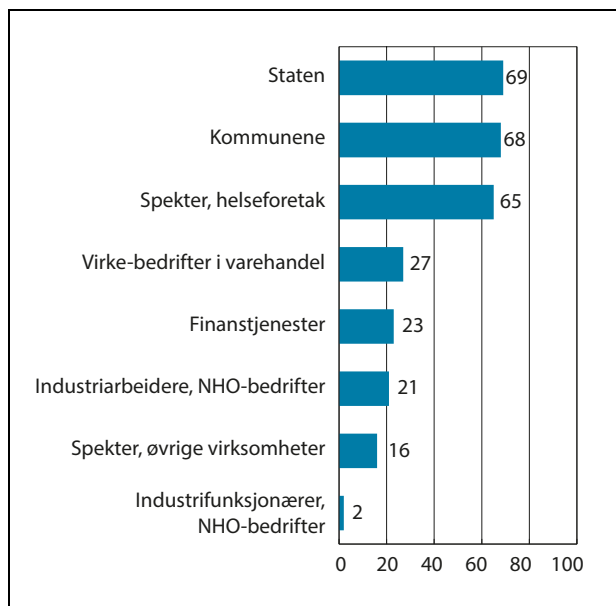
3. Avtaler uten sentrale lønnsbestemmelser

I avtaler uten sentrale lønnsbestemmelser foregår lønnsfastsettelsen vanligvis i sin helhet lokalt. Avtalene inngås mellom sentrale parter, men er snarere prosedyreregler for hvordan lønns- og arbeidsvilkår kan bestemmes i den enkelte bedrift, både som kollektive og individuelle avtaler. Avtaler uten sentrale lønnsbestemmelser er dominerende blant annet for funksjonærgrupper med lang utdanning i privat sektor og for YS sine funksjonæravtaler med NHO.

3.1 Fordelingen mellom sentrale og lokale lønnstillegg

I industrien bygger minstelønnsavtalene på at mye av lønnsdannelsen skal foregå i den enkelte virksomhet, jf. de fire kriteriene. For industriarbeidere har i gjennomsnitt om lag en femtedel av samlet lønnsvekst de siste ti årene kommet gjennom sentralt avtalte tillegg det enkelte år. For store grupper industrifunksjonærer, med unntak av i enkelte LO-avtaler, avtales ikke sentrale tillegg. For disse avtales stort sett alle tillegg lokalt, ofte gjennom kollektive lønnsforhandlinger, dvs. at bedriften og de tillitsvalgte årlig framforhandler en økonomisk ramme på vegne av sine medlemmer. Lønnsveksten for industrifunksjonærene er derfor i hovedsak lønnsglidning.

I normallønnsområdene i privat sektor er en stor del av lønnsveksten fastlagt gjennom det sentrale tariffoppgjøret. Det er også tilfellet for store tariffområder i offentlig sektor der eventuelle rammer for lokale tillegg avtales sentralt. For Virke-bedrifter i varehandelen er 27 prosent av tilleggene avtalt sentralt de siste ti år. For Spekters virksomheter i privat sektor er 16 prosent av tilleggene avtalt sentralt de siste ti årene, mens om lag

Figur 5.2 Det sentrale bidraget til lønnsveksten 2012–2021 (gjennomsnitt per år)¹

¹ Tallene i figur 5.2 er framkommet ved at den totale lønnsveksten mellom de årlige tellingspunktene for lønnsstatistikken er dekomponert i tariff tillegg og lønns glidning. Det som ikke er fastsatt sentralt, består i hovedsak av lokal lønnsdannelse, men også endringer i gjennomsnittlig lønnsnivå som følge av bl.a. endringer i sammensetningen av sysselsettingen (strukturendringer) er med.

Kilde: Beregningsutvalget

to tredjedeler av lønnsveksten er avtalt sentralt i helseforetakene i Spekter og i kommunene. For de fleste akademikeryrkene skjer all lønnsdannelse i kommunal sektor fra og med hovedtariffoppgjøret i 2002 lokalt, bortsett fra undervisningsansatte i skolen hvor det er sentral lønnsdannelse. I det statlige tariffområdet avtales alle tariff tillegg sentralt, også det som avsettes til lokale forhandlinger. Av samlet lønnsvekst har om lag 70 prosent av lønnsveksten kommet fra sentralt avtalte lønns tillegg og resten fra glidning, de siste ti årene. Fra og med 2016 er det inngått ulikelydende tariffavtaler i staten. De har samme økonomiske ramme avtalt sentralt, men tariffavtalene er ulike med hensyn til fordelingen av rammen til sentrale tillegg og lokal avsetning.

3.2 Tariffavtalenes varighet

Tariffavtalenes varighet avtales mellom partene og har i Norge i all hovedsak vært toårige, som regel med adgang til å forhandle om egen lønnsjustering for annet avtaleår (mellomoppgjør). Avtalene utløper normalt om våren. I NHO, Virke og i Spekter med unntak av helseforetakene, utløper de fleste tariffavtalene 31. mars. I

de øvrige tariffområder er utløp gjerne tidligst 30. april. Mekanismene for revisjon av tariffavtaler er nøye regulert i partenes avtaleverk og i lovgivningen. Arbeidstvistloven inneholder bestemmelser om hvem som kan inngå tariffavtaler og hvordan de reforhandles. Arbeidstvistloven dekker hele arbeidslivet, bortsett fra staten. I staten gjelder tjenestetvistloven, som i hovedsak bygger på de samme prinsippene som arbeidstvistloven, men som er tilpasset særlige forhold i staten.

3.3 Tariffavtaledekning

Tabell 5.3 viser hvor stor andel av alle lønnsstakere som er henholdsvis ansatt i en bedrift som er medlem av en arbeidsgiverorganisasjon, og andelen som er ansatt i en medlemsvirksomhet som i tillegg har tariffavtale, samlet og fordelt på organisasjoner. Andelen lønnsstakere som jobber i en organisert virksomhet har økt de siste ti årene. Andelen i bedrifter med tariffavtale har økt mindre enn andelen som arbeider i organiserte virksomheter totalt.

Tariffavtalene omfatter flere enn de arbeidstakerne som er organiserte. Det skyldes bl.a. at arbeidsgivere som er tariffbundet gjennom avtale- og rettspraksis, forpliktet å legge til grunn tariffavtalens vilkår også for ansatte i bedriften som ikke er organisert, hvis de faller inn under tariffavtalens virkeområde. Tariffavtaledekning kan måles ved hjelp av spørreundersøkelser som SSBs Arbeidskraftundersøkelse (AKU). Her spørres arbeidstakere om deres lønns- og arbeidsforhold fastsettes ved tariffavtale, ved individuell avtale eller om de ikke har noen avtale. En kan dermed se hvordan tariffavtaledekningen varierer mellom bransjer og grupper av arbeidstakere. Basert på AKU har Nergaard (2020) beregnet tariffavtaledekningen i privat sektor til om lag 52 prosent i 2017. Dette er lavere enn i undersøkelser tidligere på 2000-tallet. Tariffavtaledekningen for alle arbeidstakere beregnes til 69 prosent i 2017, der det antas full avtaledekning i offentlig sektor.

Mens AKU-tallene viser hvor mange lønnsstakere som selv oppgir at deres lønns- og arbeidsforhold er regulert av tariffavtale, kan også registerbaserte og administrative kilder benyttes for å beregne tariffavtaledekningen. Med utgangspunkt i registertall og opplysninger om AFP-tilknytning estimerer Nergaard (2022) at om lag 45 prosent av lønnsstakerne i privat sektor er ansatt i en virksomhet med tariffavtale, mens beregninger basert på opplysninger fra arbeidsgiverorganisa-

Tabell 5.3 Ansatte¹ i staten og i medlemsvirksomheter i arbeidsgiverorganisasjoner som andel av alle lønnstakere² (prosent)

	Alle medlemsvirksomheter		Virksomheter med tariffavtale	
	2011	2021	2011	2021
Næringslivets Hovedorganisasjon	23	25	17	18
Kommunesektoren ³	19	19	19	19
Hovedorganisasjonen Virke ⁴	9	11	4	6
Arbeidsgiverforeningen Spekter	8	9	8	9
Staten som arbeidsgiver	6	6	6	6
Øvrige organisasjoner (Norges Rederiforbund, Finans Norge mfl.) ⁵	10	8	7	5
Sum	74	78	60	63

¹ Andelen deltidsansatte varierer mellom organisasjonene/virksomhetene. Det er mange deltidsansatte i kommunene, Virkeområdet og i helseforetakene. Stillingsandel eller deltidsbrøk kan også variere mellom områdene. Regnet i årsverk kan forholdet mellom sysselsettingen i de ulike områdene endres.

² Antall lønnstakere som gjennomsnitt for året ifølge AKU. Samme tall er benyttet ved beregning av organisasjonsgraden for arbeidstakere, jf. avsnitt 5.1.

³ Omfatter ansatte i kommunene inklusive Oslo kommune, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer.

⁴ Brudd i 2018.

⁵ Summen for antall ansatte i medlemsvirksomheter i Øvrige organisasjoner er hentet fra Nergaard (2022), som har estimert antall sysselsatte for enkelte mindre arbeidsgiverorganisasjoner som ikke har innrapportert til SSB.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Nergaard (2022) og Beregningsutvalget

sjonene gir 52 prosent⁴. Begge beregninger gjelder 2019 og får også med noen ansatte som ikke er omfattet av avtalene, for eksempel ledere.

Tabell 5.4 viser andelen arbeidstakere som er ansatt i en virksomhet med tariffavtale i privat sektor, etter næring og størrelse, basert på opplysninger om AFP-tilknytning. Andelen øker med størrelsen på virksomhetene, og er forholdsvis høy innenfor bergverksdrift og utvinning, elektrisitet, vann- og renovasjonsvirksomheter, finansbransjen, industri og transport. Andelen er relativt lav i flere tjenesteytende næringer. Det kan dessuten være store forskjeller innenfor enkelte bransjer. I transport er for eksempel tariffavtaledekningen høy innen buss, men lavere innen langtransport med gods.

Andelen arbeidstakere som i spørreundersøkelser som AKU oppgir at deres lønn fastsettes gjennom tariffavtale, har vært høyere enn det en kan forvente ut fra registerbaserte kilder. Noe av

dette kan trolig forklares ved misforståelser eller manglende kunnskap, og ved at lønnssetningene i tariffavtalene benyttes i bedrifter som ikke formelt er bundet av disse avtalene (frivillig tilslutning). Det er vanskelig å vite hvor stort omfang dette har, men en spørreundersøkelse viser at om lag halvparten av de ikke-tariffbundne virksomhetene som ikke er omfattet av allmenngjøring, oppgir at de følger en tariffavtale helt eller delvis (Alsos mfl. 2021). Det antas at det særlig gjelder mindre virksomheter. Analyser av lønnsutviklingen for enkelte yrkesgrupper innenfor hotell- og restaurantvirksomhet og varehandel indikerer at den normdannende rollen til tariffavtalene er svekket for disse gruppene siden tidlig på 2000-tallet (Alsos mfl. 2021). Analysene benytter data for årene 2002–2014 og 2018. Forskjellen mellom det gjennomsnittlige lønnsnivået i virksomheter med og uten tariffavtale har økt, og det har også andelen av de ansatte i ubundne virksomheter som har lønn under laveste sats i den aktuelle tariffavtalen.

I tillegg til frivillig tilslutning, bidrar allmenngjøring i noen bransjer til å gjøre enkelte av tariffavtalens bestemmelser gjeldende for flere. Alsos mfl. (2021) anslår at tariffavtaledekningen i privat sektor øker fra 44 til 55 prosent når ansatte i all-

⁴ Nergaard (2022) diskuterer forskjellen i de ulike målene på tariffavtaledekning. Anslag basert på registerdata gir lavere andel arbeidstakere i virksomheter med tariffavtale enn beregninger basert på opplysninger fra arbeidsgiverorganisasjonene. Et slikt avvik kan ha flere forklaringer, blant annet at arbeidstakere med mer enn ett arbeidsforhold vil kunne rapporteres fra flere arbeidsgivere.

Tabell 5.4 Andelen arbeidstakere i virksomhet med tariffavtale. Registerbasert sysselsettingsstatistikk for privat sektor inkl. offentlig eide foretak, 2021.

	Prosent
Næring	
Bergverksdrift og utvinning	95
Elektrisitetsforsyning	93
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	81
Industri	76
Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet	66
Transport og lagring	66
Helse- og sosialtjenester	51
Bygge- og anleggsvirksomhet	41
Varehandel, rep. av motorvogner	39
Informasjon og kommunikasjon	33
Undervisning	36
Forretningsmessig tjenesteyting	34
Overnattings- og serveringsvirksomhet	29
Jordbruk, skogbruk og fiske	35
Annen tjenesteyting	32
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	21
Omsetning og drift av fast eiendom	18
Kultur, underholdning og fritidsaktiviteter	18
Antall ansatte	
1–4 ansatte	7
5–9 ansatte	18
10–19 ansatte	30
20–49 ansatte	47
50–99 ansatte	62
100–199 ansatte	75
200–499 ansatte	80
500 ansatte og mer	85
I alt	47

Kilde: Nergaard (2022)

menngjorte områder telles med, basert på registeropplysninger om alle arbeidsforhold inkludert bistillinger i 2018. For privat og offentlig sektor under ett øker tariffdekningen fra 62 prosent til 70 prosent når ansatte i allmenngjorte områder telles med.

4 Allmenngjøring

Lov om allmenngjøring av tariffavtaler mv. (allmenngjøringsloven) trådte i kraft samtidig med EØS-avtalen 1. januar 1994. Lovens formål er å sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, og å hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet.

Loven åpner for at en uavhengig nemnd med deltakelse fra partene, Tariffnemnda, etter krav fra en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon kan fastsette at en landsomfattende tariffavtale helt eller delvis skal gjelde alle arbeidstakere i et fag eller et geografisk område, enten de er organisert eller ikke og både for norske og utenlandske arbeidstakere. Det er i hovedsak overenskomstenes minstelønnsatser som er blitt allmenngjort, men også bl.a. bestemmelser om arbeidstid og overtid, og om kompensasjon for reise, kost og losji. Allmenngjøring innebærer således at det settes et gulv for hvor lavt arbeidstakere i den aktuelle bransjen kan lønnes.

Tariffnemndas vedtak om allmenngjøring fastsettes i forskrift og gjelder for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art forskriften omfatter. Forskriftens lønns- og arbeidsvilkår vil således gjelde som ufravikelige minstevilkår i alle bedrifter med arbeidsforhold som omfattes av den aktuelle allmenngjøringsforskriften. Dersom arbeidstakerne allerede er bundet av en tariffavtale, vil denne avtalens vilkår bare måtte vike i den grad vilkårene som følger av allmenngjøringsforskriften samlet sett er gunstigere for arbeidstakerne.

Tariffnemnda vedtok vinteren 2022 forlengelse av allmenngjøring av samtlige gjeldende forskrifter. For tiden gjelder følgende forskrifter fra Tariffnemnda⁵, jf. boks 5.1:

- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringene
- Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge
- Forskrift om delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten for skips- og verftsindustrien

⁵ Se Tariffnemndas nettsider: <http://www.nemndene.no/tariffnemnda/>

- Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for renholdsbedrifter
- Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for fiskeindustribedrifter
- Forskrift om delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene
- Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtaler for godstransport på vei
- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtaler for persontransport med turbil
- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter

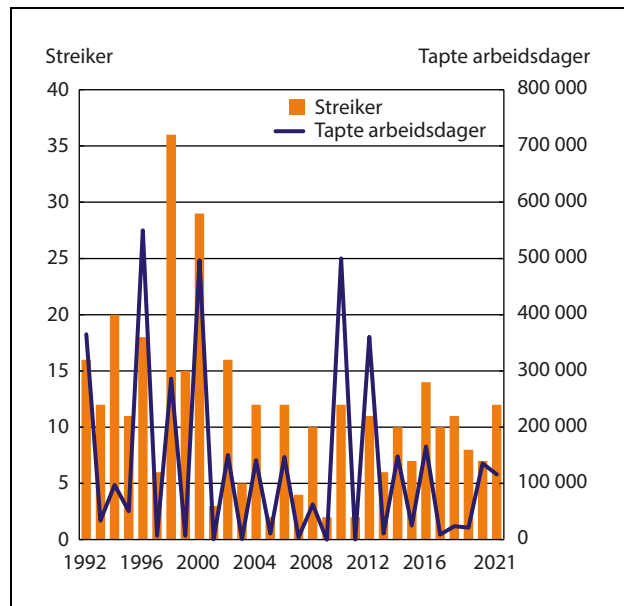
Tariffnemnda avsto begjæringen om å senke grensen i forskrift om delvis allmenngjøring av godstransport på vei ned til 2,5 tonn. Allmenngjøring omfatter dermed ikke varebiler.

Arbeidstilsynet⁶ fører tilsyn med at lønns- og arbeidsvilkår som følger av vedtak om allmenngjøring blir overholdt.

Alsos mfl. (2021) anslår på bakgrunn av registeropplysninger at det var i overkant av 240 000 arbeidsforhold innen yrkesgrupper omfattet av vedtakene for allmenngjorte områder i virksomheter uten tariffavtale i 2018. Av disse var flertallet innen bygg og elektroinstallasjon, og overnatting og servering. Anslaget inkluderer 18 000 innleide arbeidstakere. Denne beregningen medfører at tariffdekningen i privat sektor øker med drøyt 10 prosentpoeng når en medregner ansatte i allmenngjorte områder, målt ved registeropplysninger, jr. omtalen i avsnitt 5.3.

5 Arbeidskonflikter

Figur 5.3 viser antall streiker og tapte arbeidsdager som følge av streik i perioden 1992–2021. Antall tapte dager varierer mye mellom år. Konfliktene i 2000 (bl.a. konflikt mellom LO og NHO der fullføring av den femte ferieuken var ett av elementene) sto for opp mot halvparten av de tapte arbeidsdagene i perioden 2000–2009. Videre på 2000-tallet var det relativt mange tapte dager og involverte arbeidstakere som følge av streiker i 2010 og 2012. Det var relativt omfattende streiker i kommunal sektor i 2010 og 2012, og i staten i 2012. Disse streikene involverte alle eller nesten alle organisasjonene. I 2010 var det også omfattende konflikter i byggevirksomheten. I 2016 ble det

Figur 5.3 Antall streiker og tapte arbeidsdager, 1992–2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå

registrert 14 arbeidskonflikter med til sammen 165 800 tapte arbeidsdager, herav 92 700 i hotell- og restaurantvirksomhet. I 2017 var det 8 900 tapte arbeidsdager som følge av konflikt, hvorav åtte av ti var innen helse- og sosialtjenester. I 2018 var det 24 200 tapte arbeidsdager, herav 12 000 i næringen informasjon og kommunikasjon og 7 200 i finansiering og forsikring. I 2019 gikk 21 500 arbeidsdager tapt i totalt åtte arbeidskonflikter, herav 18 900 innen samferdsel og helse- og sosialtjenester. I 2020 gikk 135 800 arbeidsdager tapt, hvorav tre av fire var innen forretningsmessig tjenesteyting. I 2021 gikk over 116 000 arbeidsdager tapt i totalt 12 arbeidskonflikter. Sammenliknet med tidligere år med mellomoppgjør er tallet svært høyt. Flesteparten av de tapte arbeidsdagene, 85 000 dager, kom i undervisningsnæringen. I tillegg medførte den sene oppstarten på hovedoppgjøret i 2020 at man tidlig i 2021 fikk flere streiker som dreide seg om forhandlinger i hovedoppgjør. Konflikter i oppgjørene er omtalt i vedlegg 1 i utvalgets rapporter.

Antall konflikter og tapte arbeidsdager har vært lavere på 2000-tallet enn på 1990-tallet. Antall tapte arbeidsdager er klart høyere i år med hovedoppgjør enn i år med mellomoppgjør. Dette har i hovedsak sammenheng med at det i hovedoppgjør er flere konfliktpunkter. Det forhandles om både lønnstillegg og endringer i de øvrige bestemmelsene i tariffavtalene, mens det i mellomoppgjør (andre avtaleår) normalt forhandles kun om lønnstillegg.

⁶ Lønnssatsene i de allmenngjorte tariffavtalene framgår på Arbeidstilsynets hjemmeside: <http://www.arbeidstilsynet.no/fakta.html?tid=90849>

Boks 5.1 Gjeldende forskrifter om allmenngjøring av tariffavtaler

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringene

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringene 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Mat og Drikke på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften omfatter jordbruks- og gartneriarbeid, hagesenter, planteskolearbeid og lager-/terminalarbeid, samt alle fag innenfor området landbruk, naturbruk og naturforvaltning som naturlig utføres innenfor næringen.

For ferie- og innhøstingshjelp er det vedtatt følgende minstelønnsseter per time: for arbeidstakere under 18 år: 114,40 kroner, for arbeidstakere over 18 år og som er ansatt inntil 12 uker: 134,40 kroner, og for de over 18 år som er ansatt mellom 12–24 uker (3–6 måneder): 139,90 kroner. Arbeidstakere over 18 år som er ansatt mer enn 6 måneder skal ha lønn som ufaglært fast ansatt, der satsene er 154,30 kroner for ufaglærte arbeidstakere, og 123,90 kroner for ansatte under 18 år. Fagarbeidere skal gis et tillegg på 14,00 kroner per time. I tillegg er det allmenngjort hellig- og helgedagstillegg.

Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge

Denne forskriften er fastsatt på grunnlag av Fellesoverenskomsten for byggfag (FOB) 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Byggenæringens Landsforening på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder for faglærte og ufaglærte arbeidstakere som utfører bygningsarbeid på byggeplasser. Minstelønnssetene per time er 230,00 kroner for fagarbeidere, 207,40 kroner for ufaglærte uten bransjeerfaring, 216,00 kroner for ufaglærte med minst ett års bransjeerfaring og 139 kroner for arbeidstakere under 18 år.

Forskrift om delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten for skips- og verftsindustrien

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Industrioverenskomsten (VO-delen) 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Norsk Industri på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder fagarbeidere, spesialarbeidere og

hjelpearbeidere som utfører produksjons-, montasje- og installasjonsarbeid i skips- og verftsindustrien. Minstelønnssetene per time er 197,01 kroner for fagarbeidere, 188,04 kroner for spesialarbeidere og 179,17 kroner for hjelpearbeidere. Allmenngjorte tillegg for ulike typer skiftarbeid er om lag de samme satsene som gjelder i Industrioverenskomsten.

Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for renholdsbedrifter

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Overenskomst for Renholdsbedrifter 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Service og Handel den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsmandsforbund på den annen side. Forskriften gjelder for private bedrifter som driver salg av renholdstjenester, og gjelder for ansatte i slike bedrifter som utfører renhold. Forskriften gjelder ikke for ansatte i bedrifter som er omfattet av tariffavtale inngått med fagforening med innstillingsrett. Forskriften innebærer at de berørte arbeidstakere skal minst ha en lønn per time på 204,54 kroner og arbeidstakere under 18 år minst 153,55 kroner. For arbeid mellom klokken 21.00 og 06.00 avtales lønnstillegg i hvert enkelt tilfelle. Lønnstillegget skal være minst 27 kroner per time.

Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for fiskeindustribedrifter

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Overenskomst for Fiskeindustribedrifter 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Sjømat Norge på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund på den annen side. Forskriften gjelder for fagarbeidere og produksjonsarbeidere med dertil hørende arbeidsoperasjoner, lagerarbeidere, transport, vakthold, rengjøring og kantine, håndverkere, reparatører, arbeidsledere, kontrollører, instruktører og kjølemaskinister/kuldmaskinister i fiskeindustribedrifter. Minstelønnssetene per time er 213,78 kroner for fagarbeidere og 199,78 kroner for produksjonsarbeidere. Arbeidstakere under 18 år skal minst ha en lønn per time på 80 prosent av minstelønnsseten. På arbeidsplasser med skiftarbeid er skifttilleggene allmenngjort.

Boks 5.1 (forts.)

*Forskrift om delvis allmenngjøring av Lands-
overenskomsten for elektrofagene*

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Landsoverenskomsten for elektrofagene 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Nelfo på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og EL & IT Forbundet på den annen side. Forskriften gjelder for bedrifter som utfører installasjon, montasje og vedlikehold av elektriske anlegg for automatisering, data, telekommunikasjon o.l. Forskriften gjelder for arbeidstakere som utfører slikt arbeid i slike bedrifter. Forskriften gjelder ikke for petroleumsvirksomheten til havs. Minstelønnsatsene per time er 234,14 kroner for faglærte som utfører fagarbeid og 205,46 kroner for øvrige arbeidstakere. På arbeidsplasser med skiftarbeid er skifttilleggene for to- og treskiftsordninger allmenngjort.

*Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtaler for
godstransport på vei*

Forskriften er fastsatt på grunnlag av de to like-lydende avtalene Overenskomst for godstransport av 2020 mellom Norges Lastebileier-Forbund (NLF) og NLFs overenskomstbundne medlemsbedrifter på den ene side og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og Yrkestrafikkforbundet på den annen side og Overenskomst for godstransport av 2020 mellom Norges Lastebileier-Forbund og NLFs overenskomstbundne medlemsbedrifter på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge/ Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder for arbeidstakere som utfører godstransport på vei med kjøretøy med totalvekt over 3,5 tonn. Forskriften gjelder også *kabotasjekjøring*, det vil si transportoppdrag mellom steder i Norge som etterfølger en grensekryssende transport til Norge, og *kombinert transport*, det vil si transport på vei i Norge som starter eller slutter med en grensekryssende transport på jernbane eller skip. Forskriften gjelder ikke grensekryssende transportvirksomhet (internasjonal transport) ut over dette. For arbeidstakere i bedrifter som er etablert utenfor Norge gjelder forskriften bare i den utstrekning transporten er en tjenesteytelse etter arbeidsmiljøloven § 1-7 (*utsendt arbeidstaker*). Forskriften gjelder ikke ved transport av virksomhetens egne varer. Minstelønnsatsen per time er på 196,50 kroner. Ved transportoppdrag med plan-

lagt overnatting, skal diett utbetales i henhold til det norske myndigheter til enhver tid godkjenner som skattefri diett. Det utbetales 1/3 diettsats per påbegynt 8. time.

*Forskrift om allmenngjøring av tariffavtaler for person-
transport med turbil*

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Bussbransjeavtalen av 2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Transport på den ene side og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og Yrkestrafikkforbundet på den annen side og Bussbransjeavtalen 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Transport på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder for arbeidstakere i bedrifter som utfører persontransport med turvogn eller buss når transporten ikke krever tildeling av løyve ved konkurranse etter yrkestransportlova § 8. Forskriften gjelder også kabotasjekjøring, det vil si når en utenlandsk transportvirksomhet driver midlertidig turbiltransport med på- og/eller avstigning i Norge. Forskriften gjelder ikke grensekryssende transportvirksomhet (internasjonal transport) ut over dette. For arbeidstakere i bedrifter som er etablert utenfor Norge gjelder forskriften bare i den utstrekning transporten er en tjenesteytelse etter arbeidsmiljøloven § 1-7 (*utsendt arbeidstaker*). Minstelønnsatsen per time er på 194,12 kroner.

*Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for
overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter*

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Riksavtalen 2022–2024 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Reiseliv på den ene siden og LO og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder for ansatte innenfor overnattingsvirksomhet, serveringsvirksomhet, cateringvirksomhet og liknende på land, med unntak av ansatte som faller inn under Landforpleiningsavtalen og ansatte som organisasjonsmessig hører inn under avtaleområdet til FLT/LO. Begynnerlønn for arbeidstakere over 20 år/etter 4 md. praksis over 18 år er minst kroner 179,94 per time. Unge arbeidstakere i kategoriene 16, 17 og 18 år skal ha en lønn per time på minst henholdsvis kroner 118,08, 127,58 og 141,84. Det er fastsatt egne satser for fratrekk i lønn for innkvartering i bedriften.

Tabell 5.5 Store tariffavtaler etter næring/sektor

Næring/ sektor	Tariffavtale	Forbund/ forening	Arbeidsgiver- organisasjon	Forhandlingsnivå og omfang	Lønns- dannelse	Omtrentlig antall ansatte som omfattes i 2021 ²
Industrien	Industrioverenskomsten ¹	LO/Fellesforbundet	NHO/Norsk Industri	Forbundsvist, arbeidere	Minstelønn	33 000
Bygg- og anleggsvirksomhet	Fellesoverenskomsten for byggfag	LO/Fellesforbundet	NHO/Byggenæringens Landsforening	Forbundsvist, arbeidere	Minstelønn	39 000
Varehandel	Landsoverenskomsten med bransjeavtaler	Handel og Kontor	Virke	Forbundsvist, funksjonærer	Minstelønn	70 000
Samferdsel	Overenskomst for Posten	LO Stat	Spekter	Sentralt mellom LO Stat og Spekter. Lokalt mellom forbundene og ledelsen.	Minstelønn	10 000
	Bussbransjeavtalen	LO/NTF og YS/YTF	NHO/NHO Transport	Forbundsvist, arbeidere	Normallønn	9 000
	Bussbransjeavtalen	LO Stat/YS Spekter	Spekter	Sentralt, forbundsvist	Normallønn	4 500
Hotell- og restaurantvirksomhet	Riksavtalen for hotell- og restaurant	LO/Fellesforbundet	NHO/NHO Reiseliv	Forbundsvist, arbeidere	Minstelønn	20 000
Finanstjenester	Sentralavtalen for finansnæringen	Finansforbundet	Finans Norge	Sentralt, vertikalt	Minstelønn	29 000
Staten	Hovedtariffavtalene i staten for LO Stat og YS Stat	LO Stat og YS Stat	KDD	Sentralt, vertikalt		70 000
	Hovedtariffavtalene i staten for Akademikerne og Unio	Akademikerne og Unio	KDD	Sentralt, lokalt	Minstelønn	95 000

Tabell 5.5 Store tariffavtaler etter næring/sektor

Næring/ sektor	Tariffavtale	Forbund/ forening	Arbeidsgiver- organisasjon	Forhandlingsnivå og omfang	Lønns- dannelse	Omtrentlig antall ansatte som omfattes i 2021 ²
Kommuner og fylkes- kommuner, ekskl. Oslo kommune	Hovedtariff- avtalen, kap. 4 (stillinger med hovedsakelig sentral lønns- dannelse)	Forhandlings- sammen- lutninger i KS-området	KS	Sentralt, vertikalt	Minstelønn	392 000
	Hovedtariff- avtalen, kap. 3 og 5 (stillinger med lokal lønnsdannelse)			Lokalt. Ledere og akademikere	Uten lønns- satser	56 000
De statlig eide helse- foretakene	Overenskomst for Unio	Forbundene i Unio	Spekter	Sentralt, forbundsvist	Minstelønn	49 000
	Overenskomst for LO-forbund	Forbundene i LO Stat		Sentralt, forbundsvist	Minstelønn	25 000
	Overenskomst for YS-forbund	Forbundene i YS Spekter		Sentralt, forbundsvist	Minstelønn	9 000
	Overenskomst Akademikerne – Helse	Foreningene i Akademikerne – Helse		Sentralt, forbundsvist og lokalt	Normal- lønn/ minste- lønn/uten lønnsatser	25 000
	Overenskomst øvrige akademiker- forbund Helse	Foreningene i SAN		Forbundsvist og lokalt	Uten sentrale lønnsatser	9 000
NHO- området	Hovedavtalen Tekna	Tekna	NHO/ tilsluttede lands- foreninger	Lokalt, funksjonærer	Uten lønns- satser	20 000
NHO- området	Overenskomst NITO	NITO	NHO/ tilsluttede lands- foreninger	Lokalt, funksjonærer	Uten lønns- satser	21 000

¹ Om lag 3 000 av de som er omfattet av Industriooverenskomsten, er ansatte i byggebedrifter.² Tall for antall ansatte som er omfattet av Sentralavtalen for finansnæringen er for 2019 og fra 2022 for staten.

Kilde: Beregningsutvalget

Vedlegg 6

Lønn og lønnskostnader

I dette vedlegget beskrives sammenhenger mellom enkelte begreper for lønn og lønnskostnader og utviklingen i disse, jf. omtale i Holden III-utvalgets utredning NOU 2013: 13.

Begreper

Årslønn i nasjonalregnskapet omfatter avtalt lønn med faste tillegg inklusive etterbetalinger, feriepengetillegg, bonus og uregelmessige tillegg knyttet til arbeidets art, mens naturallønn, overtidslønn og sluttvederlag ikke er inkludert. For en lønnstaker er dette lønnen en normalt vil motta i løpet av kalenderåret hvis det arbeides full tid uten fravær og betalt overtid. Se også definisjonen i vedlegg 2.

Lønn per årsverk omfatter alle lønnsutbetalinger til en arbeidstaker, også naturallønn, overtid, sluttvederlag og opsjoner knyttet til individuelle avtaler. Feriepenger føres til året de er påløpt.

Lønnskostnadene er summen av direkte og indirekte lønnskostnader. Lønnskostnadene inkluderer i prinsippet direkte lønnskostnader (alle lønnsutbetalinger inklusive overtidsgodtgjørelse og lønn under sykdom, permisjoner mv. som betales av arbeidsgiver) og indirekte lønnskostnader (som arbeidsgiveravgift, faktiske og beregnede pensjonsutgifter betalt av arbeidsgiver).

Timelønnskostnadene som omtales i kapittel 8, utgjør i hovedsak samlede lønnskostnader regnet per utførte timeverk. Antall utførte timeverk er fratrukket fravær som ferie, permisjon og sykefravær, men inkluderer overtid. Endringer i disse vil dermed påvirke timelønnskostnadene, men ikke årslønn slik den er definert. Endringer vil bestå av årlig variasjon i antall arbeidsdager, fravær og overtid, men også mer permanente endringer i arbeidstids- og feriebestemmelser. Arbeidsgivers bidrag til pensjonsordninger er, i tillegg til arbeidstid, av størst betydning for forskjellen mellom lønn og lønnskostnad per utførte timeverk.

Nærmere om sammenhengen mellom timelønnskostnader og årslønn i alle næringer under ett

Det følger av definisjonene ovenfor at bl.a. følgende forhold kan bidra til ulik utvikling i timelønnskostnader og årslønn:

- endringer i overtid
- endringer i sykefravær
- endringer i antall virkedager, f.eks. pga. endringer i bevegelige helligdager og skuddår
- endringer i arbeidsgiveravgift og pensjonspremier
- endret sats for feriepenger

I tillegg vil forskyvninger i sysselsettingen mellom ulike regioner med forskjellig arbeidsgiveravgift bidra til at de samlede timelønnskostnadene for en lønnstakergruppe utvikler seg forskjellig fra årslønnen.

Tabell 6.1 gir en illustrasjon på hvordan ulike faktorer har bidratt til avvik mellom årlig vekst i årslønn og i lønnskostnader per utførte timeverk i Norge siden 2013. Flere virkedager fra 2019 til 2020 bidro til å trekke ned lønnskostnader per time sammenlignet med årslønn med 1 prosentpoeng, mens antall virkedager var uendret fra 2020 til 2022. Endringer i posten andre arbeidskraftkostnader bidro til å trekke ned lønnskostnader per time sammenlignet med årslønn med 0,2 prosentpoeng i 2022. Avviket mellom årlig vekst i årslønn og i lønnskostnader per utførte timeverk har vært størst når endringer i antall virkedager og andre arbeidskraftkostnader har trukket i samme retning. Tallene for 2021 og 2022 er beheftet med usikkerhet som følge av at anslagene for utvikling i overtid, skiftarbeid og trygde- og pensjonspremier bygger på et foreløpig kildemateriale.

Tabell 6.1 Ulike faktorerers bidrag til avvik mellom årslønn og lønnskostnader per utførte timeverk for alle grupper. Bidrag i prosentpoeng

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Lønnskostnader per time, prosent	5,1	2,8	2,5	1,1	2,7	3,2	3,9	2,4	3,6	4,1
Årslønn, prosent	3,9	3,1	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1	3,5	4,3
Avvik i prosentpoeng ¹	1,2	-0,3	-0,3	-0,6	0,4	0,4	0,4	-0,7	0,1	-0,2
Anslag på bidrag til avvik i prosentpoeng. ² Endring i:										
– Antall virkedager	0,8	-0,4	-0,3	-0,4	0,7	0,3	0,0	-1,0	0,0	0,0
– Sykedager	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Overtid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Naturrallønn	0,0	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
– Andre arbeidskraftkostnader (inkl. strukturendringer)	0,4	0,2	0,1	-0,2	-0,2	0,1	0,4	0,4	0,1	-0,2
Antall virkedager	250	251	252	253	251	250	250	253	253	253

* Foreløpige tall.

¹ Positivt avvik innebærer at timelønnskostnadene øker mer enn årslønn.² Flere virkedager bidrar til lavere timelønnskostnader sammenlignet med årslønn. Økt overtid og naturrallønn bidrar motsatt. Økt sykefravær bidrar normalt også til å øke timelønnskostnadene relativt til årslønn. Avrunding betyr at summen av komponentene kan være forskjellig fra samlet avvik.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Tabell 6.2 Antall virkedager

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
253	253	253	251	251	251	252

Sammenheng mellom lønn per årsverk og årslønn i 2021

Tabell 6.3 gir en sammenligning av nivået på årslønn og lønn per årsverk for enkelte næringer i privat sektor og offentlig forvaltning slik disse størrelsene er beregnet i nasjonalregnskapet. Også lønnskostnader per årsverk er angitt. Næringsfordelt årslønn foreligger til og med 2021 i nasjonalregnskapet, og omtalen under baserer seg derfor på dette.

Offentlig forvaltning vil her bestå av statsforvaltningen og kommuneforvaltningen, dvs. offentlig administrasjon, offentlige utdanningsinstitusjoner, helseforetak mv. Nasjonalregnskapet avstemmes mot offentlige regnskaper (statlig og kommunal forvaltning). Dette kan gi en annen avgrensning enn i lønnsstatistikken, der offentlig forvaltning utelukkende er definert ut fra næringskoder og sektorkoder.

Når det gjelder lønn og lønnskostnader, er det viktig å være klar over at virksomhetene i staten, helseforetakene og kommuneforvaltningen benytter litt forskjellige regnskapsprinsipper i regnskapsføringen. Dette slår tydeligst ut i føringen av pensjonskostnader. Nasjonalregnskapet utnytter regnskapsinformasjonen slik den kommer til uttrykk gjennom Statistisk sentralbyrås regnskaper for offentlig forvaltning. Flere virksomheter innenfor statsforvaltningen betaler ikke premie for sine ansatte til Statens pensjonskasse (SPK). For disse virksomhetene benyttes pensjonskostnader beregnet av SPK, med utgangspunkt i karakteristika ved de ansatte og deres arbeidsforhold (alder, kjønn, ansiennitet, lønnsnivå mv.). Fram til hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i 2014 ble underskuddet i SPK inkludert i pensjonskostnadene.

Lønn per årsverk er lavere enn årslønn i offentlig forvaltning (se tabell 6.3 og 6.4). Dette

Boks 6.1 Reviderte tall for lønn og sysselsetting

I november 2021 ble tilbakegående tallserier fra arbeidskraftregnskapet i nasjonalregnskapet endret. Endringene var i hovedsak knyttet til nivåene for årsverk og timeverk. Det var også noen små justeringer i nivåene for sysselsatte personer og for lønnssum. Nivået på lønnskostnadene er ikke endret.

Bakgrunnen for endringen i årsverk og timeverk er at nye beregninger av stillingsprosenten for lønnsjobber rapportert inn til a-ordningen, er tatt i bruk. Kvaliteten på stillingsprosentene i de første rapporteringene til a-meldingen var ikke tilfredsstillende og medførte at Statistisk sentralbyrå måtte erstatte deler av materialet med egne beregninger. Fra høsten 2020 anses kvaliteten på rapportering av stillingsprosenten å være god, og disse er nå innarbeidet i tidsseriene for

både årsverk og timeverk. Dette førte til at samlede årsverk og timeverk bakover i tid er oppjustert med om lag 2,7 prosent per år. De næringsvise tallene viser at endringene er størst for overnatting og servering, forretningsmessig tjenesteyting og bygge- og anleggsvirksomhet. For offentlig forvaltning er revisjonene ubetydelige.

Nivåene for samlede årsverk og timeverk er med oppjusteringen nær nivåene som forelå før hovedrevisjonen i 2019 (se boks 7.1 i NOU 2021: 5). Oppjusteringen av antall årsverk medfører at nivået på lønn- og lønnskostnader per årsverk reduseres. Det samme gjelder for lønnskostnader per utførte timeverk. Årslønn er ikke endret, og følgelig vil forholdstallene mellom lønn per årsverk og årslønn også endres.

skyldes at summen av overtidslønn og naturallønn ikke er tilstrekkelig til å dekke opp for tapet av lønn knyttet til sykefravær. Det er særlig det lave nivået på naturallønn i offentlig forvaltning som gir dette resultatet. I næringene i privat sektor er lønn per årsverk stort sett høyere enn årslønn. I industrien var lønn per årsverk 5,5 prosent høyere enn årslønnen i 2021, mens forskjellen var 2,1 prosent i finansierings- og forsikringsvirksomhet. I gjennomsnitt for alle næringer var lønn per årsverk knapt høyere (0,7 prosent) enn årslønnen i 2021, mot omtrent ingen forskjell i 2020. Overnattings- og serveringsvirksomhet skiller seg ut med 12,4 prosent lavere lønn per årsverk enn årslønn i 2021. Forskjellen er likevel mindre enn i 2020, hvor lønn per årsverk falt betydelig fra 2019 til 2020, mens årslønnen økte. Dette reflekterer at permitterte i nasjonalregnskapets årslønnsbegrep regnes som sysselsatte de første tre månedene av permitteringsperioden og tilordnes lønn, se definisjoner i vedlegg 2. Derfor ble veksten i utbetalt lønn per årsverk lavere enn veksten i beregnet årslønn, og da negativ i Overnattings- og serveringsvirksomhet. I 2021 er veksten i utbetalt lønn per årsverk sterkere enn veksten i beregnet årslønn.

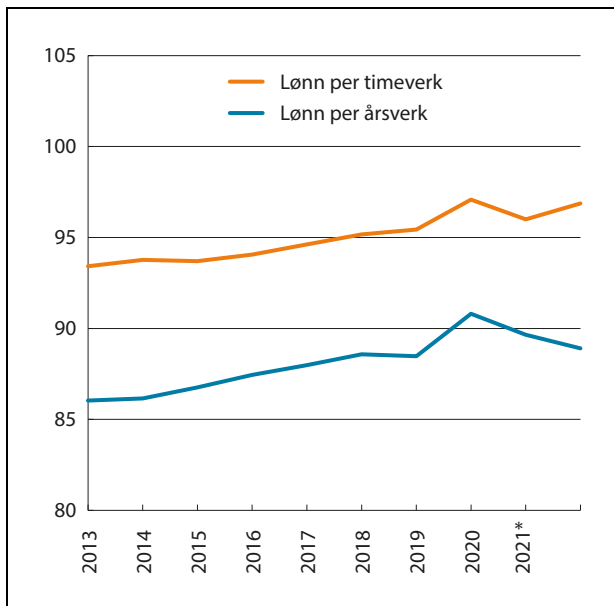
Utviklingen i lønn og lønnskostnader i 2022

Tabell 6.7 viser at den prosentvise årlige veksten i lønn og lønnskostnader per årsverk steg fra

2016 til 2019, falt fra 2019 til 2020, for deretter å øke igjen i 2021 og 2022. Utviklingen i lønnskostnader i 2019 og 2020 er preget av en stor økning i pensjonskostnader mv. i 2019, særlig i industrien.

I tabell 6.6 er lønnskostnadene per årsverk fordelt på lønn, arbeidsgiveravgift og pensjonskostnader mv. I gjennomsnitt utgjør lønnen rundt 80 prosent, arbeidsgiveravgiften litt over 11 prosent og pensjonskostnader mv. resten. I industrien utgjorde lønnen 81,2 prosent og pensjonskostnadene mv. 7,4 prosent i 2022. I offentlig forvaltning utgjorde lønnen 76,7 prosent av samlede lønnskostnader, og pensjonskostnader mv. 11,0 prosent. Totalt, i industrien og i offentlig forvaltning var andelen til pensjonskostnader noe høyere i slutten enn i begynnelsen av den siste tiårsperioden.

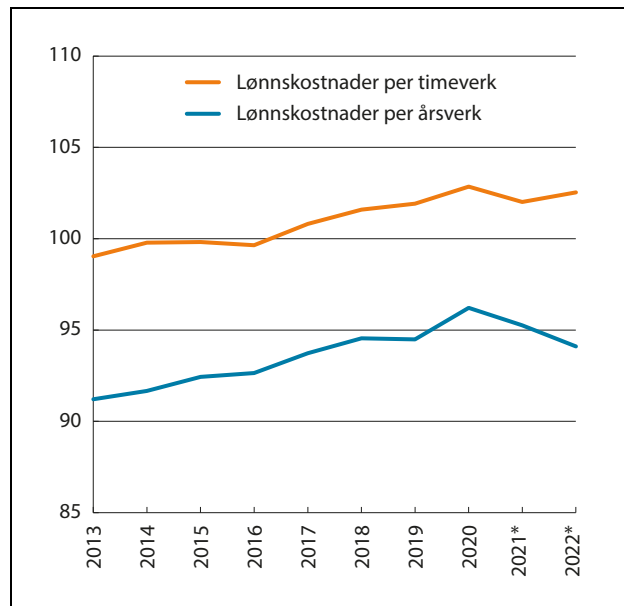
I figur 6.1 sammenlignes lønn per årsverk i offentlig forvaltning med tilsvarende i industrien. Det er forskjell i antall utførte timer bak årsverkene i ulike næringer. Derfor viser figuren også det relative forholdet mellom lønn i offentlig forvaltning og i industrien når man regner per utførte timeverk. Lønn per årsverk i offentlig forvaltning relativt til industrien falt i både 2021 og 2022 etter å ha økt i flere år, og utgjorde 88,9 prosent i 2022. Lønn per timeverk i offentlig forvaltning utgjorde 96,9 prosent av lønn per timeverk i industrien i 2022, 0,9 prosentpoeng høyere enn året før. Dette følger av at lønn per årsverk og lønn

Figur 6.1 Lønn per årsverk og timeverk i offentlig forvaltning sammenlignet med lønn per årsverk og timeverk i industrien. Lønn per årsverk/timeverk i industrien=100

* Foreløpige tall

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

Figur 6.2 Lønnskostnad per årsverk og timeverk i offentlig forvaltning sammenlignet med lønnskostnad per årsverk og timeverk i industrien. Lønnskostnad per årsverk/timeverk i industrien=100

* Foreløpige tall

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

per timeverk i offentlig forvaltning økte med henholdsvis 4,4 og 4,5 prosent, mens veksten i industrien var henholdsvis 5,3 og 3,5 prosent.

En tilsvarende sammenligning av lønnskostnader per årsverk og per timeverk for offentlig forvaltning og industri er vist i figur 6.2. Til tross for

fall i både 2021 og 2022, har lønnskostnadene per årsverk i forvaltningen økt fra 91,2 prosent til 94,1 prosent av lønnskostnadene i industrien den siste tiårsperioden. Også lønnskostnader per timeverk har økt i offentlig forvaltning sammenlignet med industrien i samme periode.

Tabell 6.3 Lønnsnivå og lønnskostnader per årsverk. 1 000 kroner¹

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
<i>Totalt</i>										
Årslønn	472,0	490,6	505,6	519,8	528,9	541,0	556,3	575,7	593,5	614,3
Lønn per årsverk	479,9	499,6	514,0	528,0	535,7	546,1	561,9	581,2	593,9	618,9
Lønnskostnader per årsverk	597,5	623,0	642,4	660,0	668,1	680,4	701,4	728,3	741,6	774,2
<i>Industri</i>										
Årslønn	478,4	497,1	513,0	526,9	535,7	547,1	560,7	578,8	593,8	612,8
Lønn per årsverk	517,7	536,3	553,2	567,3	575,9	585,8	599,9	619,6	622,8	646,4
Lønnskostnader per årsverk	631,5	656,3	679,2	696,4	707,9	718,4	735,9	763,8	765,4	793,8
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Årslønn	425,2	440,0	451,4	465,4	476,9	490,8	502,0	519,5	537,7	562,4
Lønn per årsverk	434,8	452,8	463,7	478,0	489,5	502,8	518,0	538,1	545,7	577,1
Lønnskostnader per årsverk	527,3	548,9	560,4	575,9	589,1	604,9	624,1	649,9	660,7	699,5
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>										
Årslønn	453,6	469,4	482,5	496,2	507,7	520,7	534,9	549,8	569,6	589,0
Lønn per årsverk	468,4	486,3	499,6	514,3	525,8	540,3	554,1	569,2	577,5	603,8
Lønnskostnader per årsverk	559,1	579,2	594,0	611,2	625,5	643,5	661,0	680,2	691,7	724,8
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Årslønn	337,9	348,5	356,2	365,8	373,5	382,4	394,7	411,3	421,6	438,9
Lønn per årsverk	313,1	323,6	330,7	339,8	342,8	347,7	363,1	383,4	350,5	384,3
Lønnskostnader per årsverk	366,2	378,3	386,4	396,1	399,2	404,6	423,2	448,7	412,1	451,5
<i>Finansierings- og forsikringsvirksomhet</i>										
Årslønn	656,0	692,7	725,4	752,8	775,1	792,5	817,1	846,0	870,5	901,0
Lønn per årsverk	658,2	694,3	727,4	755,9	781,0	802,2	834,7	854,9	891,6	919,7
Lønnskostnader per årsverk	873,4	917,6	966,1	1002,6	1027,8	1037,3	1079,1	1109,9	1138,5	1184,8
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Årslønn	460,6	477,8	494,0	509,5	521,3	534,9	551,3	570,7	585,0	600,8
Lønn per årsverk	444,5	461,4	476,6	492,2	503,6	515,4	531,4	548,2	565,6	579,5
Lønnskostnader per årsverk	573,5	598,6	622,6	643,7	655,8	673,4	695,8	721,7	736,4	756,2

* Foreløpige tall.

¹ Næringsfordelt påløpt årslønn foreligger til og med 2021.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

Tabell 6.4 Forholdet mellom årslønn, lønn per årsverk og lønnskostnader per årsverk¹

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
<i>Totalt</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	472,0	490,6	505,6	519,8	528,9	541,0	556,3	575,7	593,5	614,3
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	101,7	101,8	101,7	101,6	101,3	100,9	101,0	101,0	100,1	100,7
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	124,5	124,7	125,0	125,0	124,7	124,6	124,8	125,3	124,9	125,1
<i>Industri</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	478,4	497,1	513,0	526,9	535,7	547,1	560,7	578,8	593,8	612,8
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	108,2	107,9	107,8	107,7	107,5	107,1	107,0	107,0	104,9	105,5
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	122,0	122,4	122,8	122,8	122,9	122,6	122,7	123,3	122,9	122,8
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	425,2	440,0	451,4	465,4	476,9	490,8	502,0	519,5	537,7	562,4
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	102,3	102,9	102,7	102,7	102,6	102,4	103,2	103,6	101,5	102,6
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	121,3	121,2	120,8	120,5	120,4	120,3	120,5	120,8	121,1	121,2
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	453,6	469,4	482,5	496,2	507,7	520,7	534,9	549,8	569,6	589,0
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	103,3	103,6	103,6	103,6	103,6	103,8	103,6	103,5	101,4	102,5
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	119,4	119,1	118,9	118,9	119,0	119,1	119,3	119,5	119,8	120,0
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	337,9	348,5	356,2	365,8	373,5	382,4	394,7	411,3	421,6	438,9
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	92,7	92,9	92,8	92,9	91,8	90,9	92,0	93,2	83,1	87,6
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	117,0	116,9	116,8	116,6	116,4	116,4	116,6	117,0	117,6	117,5
<i>Finansierings- og forsikringsvirksomhet</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	656,0	692,7	725,4	752,8	775,1	792,5	817,1	846,0	870,5	901,0
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	100,3	100,2	100,3	100,4	100,8	101,2	102,2	101,1	102,4	102,1
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	132,7	132,1	132,8	132,6	131,6	129,3	129,3	129,8	127,7	128,8
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Årslønn (1 000 kroner)	460,6	477,8	494,0	509,5	521,3	534,9	551,3	570,7	585,0	600,8
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	96,5	96,6	96,5	96,6	96,6	96,4	96,4	96,1	96,7	96,5
Lønnskostnader per årsverk /Lønn per årsverk * 100	129,0	129,7	130,6	130,8	130,2	130,7	130,9	131,7	130,2	130,5

* Foreløpige tall.

¹ Næringsfordelt påløpt årslønn foreligger til og med 2021.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

Tabell 6.5 Gjennomsnittlig vekst i årslønn, lønn per årsverk og lønnskostnader per årsverk. Prosentvis vekst fra året før¹

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	Gjen- nom- snitt ²
<i>Totalt</i>											
Årslønn	4,1	3,9	3,1	2,8	1,8	2,3	2,8	3,5	3,1	3,5	3,1
Lønn per årsverk	4,3	4,1	2,9	2,7	1,5	1,9	2,9	3,4	2,2	4,2	3,0
Lønnskostnader per årsverk	4,7	4,3	3,1	2,7	1,2	1,8	3,1	3,8	1,8	4,4	3,1
<i>Industri</i>											
Årslønn	4,3	3,9	3,2	2,7	1,7	2,1	2,5	3,2	2,6	3,2	2,9
Lønn per årsverk	4,3	3,6	3,2	2,5	1,5	1,7	2,4	3,3	0,5	3,8	2,7
Lønnskostnader per årsverk	4,9	3,9	3,5	2,5	1,6	1,5	2,4	3,8	0,2	3,7	2,8
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>											
Årslønn	3,5	3,5	2,6	3,1	2,5	2,9	2,3	3,5	3,5	4,6	3,2
Lønn per årsverk	3,3	4,1	2,4	3,1	2,4	2,7	3,0	3,9	1,4	5,8	3,2
Lønnskostnader per årsverk	3,8	4,1	2,1	2,8	2,3	2,7	3,2	4,1	1,7	5,9	3,3
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>											
Årslønn	3,5	3,5	2,8	2,8	2,3	2,6	2,7	2,8	3,6	3,4	3,0
Lønn per årsverk	3,6	3,8	2,7	2,9	2,2	2,8	2,6	2,7	1,5	4,6	2,9
Lønnskostnader per årsverk	4,0	3,6	2,6	2,9	2,3	2,9	2,7	2,9	1,7	4,8	3,0
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>											
Årslønn	3,0	3,1	2,2	2,7	2,1	2,4	3,2	4,2	2,5	4,1	2,9
Lønn per årsverk	3,2	3,4	2,2	2,7	0,9	1,4	4,4	5,6	-8,6	9,6	2,4
Lønnskostnader per årsverk	3,5	3,3	2,1	2,5	0,8	1,4	4,6	6,0	-8,2	9,6	2,5
<i>Finansierings- og forsikringsvirksomhet</i>											
Årslønn	0,7	5,6	4,7	3,8	3,0	2,2	3,1	3,5	2,9	3,5	3,3
Lønn per årsverk	3,6	5,5	4,8	3,9	3,3	2,7	4,1	2,4	4,3	3,1	3,8
Lønnskostnader per årsverk	5,1	5,1	5,3	3,8	2,5	0,9	4,0	2,9	2,6	4,1	3,6
<i>Offentlig forvaltning</i>											
Årslønn	4,4	3,7	3,4	3,1	2,3	2,6	3,1	3,5	2,5	2,7	3,1
Lønn per årsverk	4,3	3,8	3,3	3,3	2,3	2,3	3,1	3,2	3,2	2,5	3,1
Lønnskostnader per årsverk	4,8	4,4	4,0	3,4	1,9	2,7	3,3	3,7	2,0	2,7	3,3

* Foreløpige tall.

¹ Næringsfordelt påløpt årslønn foreligger til og med 2021.

² Gjennomsnittlig årlig vekst 2011–2021. Geometrisk gjennomsnitt.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

Tabell 6.6 Lønnskostnader per årsverk i 1 000 kroner, og fordeling på kostnadstype i prosent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
<i>Totalt</i>										
Lønnskostnader per årsverk	623,0	642,4	660,0	668,1	680,4	701,4	728,3	741,6	774,2	809,3
– Lønn	80,2	80,0	80,0	80,2	80,3	80,1	79,8	80,1	79,9	80,0
– Arbeidsgiveravgift	11,4	11,4	11,4	11,4	11,3	11,3	11,3	11,3	11,4	11,4
– Pensjonskostnader mv.	8,4	8,6	8,6	8,4	8,4	8,6	8,9	8,6	8,7	8,6
<i>Markedsrettet virksomhet</i>										
<i>Fastlands-Norge</i>										
Lønnskostnader per årsverk	622,0	639,9	656,7	664,5	674,6	694,7	721,3	734,2	773,9	809,9
– Lønn	82,0	81,9	82,0	82,1	82,3	82,2	81,9	82,0	81,9	81,8
– Arbeidsgiveravgift	11,6	11,6	11,6	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,6	11,6
– Pensjonskostnader mv.	6,4	6,4	6,4	6,4	6,2	6,3	6,5	6,5	6,6	6,6
<i>Industri</i>										
Lønnskostnader per årsverk	656,3	679,2	696,4	707,9	718,4	735,9	763,8	765,4	793,8	837,9
– Lønn	81,7	81,5	81,5	81,4	81,5	81,5	81,1	81,4	81,4	81,2
– Arbeidsgiveravgift	11,5	11,5	11,5	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4
– Pensjonskostnader mv.	6,8	7,0	7,0	7,2	7,1	7,1	7,5	7,3	7,2	7,4
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Lønnskostnader per årsverk	548,9	560,4	575,9	589,1	604,9	624,1	649,9	660,7	699,5	732,0
– Lønn	82,5	82,8	83,0	83,1	83,1	83,0	82,8	82,6	82,5	82,4
– Arbeidsgiveravgift	11,7	11,7	11,6	11,6	11,6	11,6	11,6	11,6	11,7	11,7
– Pensjonskostnader mv.	5,8	5,5	5,4	5,3	5,3	5,4	5,6	5,8	5,8	5,9
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Lønnskostnader per årsverk	378,3	386,4	396,1	399,2	404,6	423,2	448,7	412,1	451,5	474,2
– Lønn	85,5	85,6	85,8	85,9	85,9	85,8	85,4	85,1	85,1	84,9
– Arbeidsgiveravgift	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,4	11,5	11,6	11,6
– Pensjonskostnader mv.	3,1	3,1	2,9	2,8	2,8	2,9	3,1	3,4	3,3	3,5
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Lønnskostnader per årsverk	598,6	622,6	643,7	655,8	673,4	695,8	721,7	736,4	756,2	788,5
– Lønn	77,1	76,5	76,5	76,8	76,5	76,4	76,0	76,8	76,6	76,7
– Arbeidsgiveravgift	11,1	11,1	11,1	11,1	10,8	11,0	11,0	10,9	10,9	11,0
– Pensjonskostnader mv.	11,9	12,4	12,4	12,1	12,6	12,7	13,1	12,3	12,4	12,3

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

Tabell 6.7 Utviklingen i lønnskostnader per årsverk fordelt på kostnadstype. Prosentvis vekst fra året før

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
<i>Totalt</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,3	3,1	2,7	1,2	1,8	3,1	3,8	1,8	4,4	4,5
– Lønn	4,1	2,9	2,7	1,5	1,9	2,9	3,4	2,2	4,2	4,6
– Arbeidsgiveravgift	3,6	3,3	2,5	1,0	0,8	3,4	4,1	1,5	4,9	4,7
– Pensjonskostnader mv.	6,7	5,3	3,0	-0,6	2,1	4,5	7,4	-0,9	5,5	3,8
<i>Markedsrettet virksomhet</i>										
<i>Fastlands-Norge</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,2	2,9	2,6	1,2	1,5	3,0	3,8	1,8	5,4	4,7
– Lønn	4,2	2,8	2,7	1,3	1,8	2,8	3,5	1,9	5,2	4,6
– Arbeidsgiveravgift	3,6	3,2	2,5	0,8	1,3	2,8	4,0	1,6	6,0	4,6
– Pensjonskostnader mv.	5,3	3,2	1,9	1,0	-1,8	5,5	7,3	1,1	6,7	5,3
<i>Industri</i>										
Lønnskostnader per årsverk	3,9	3,5	2,5	1,6	1,5	2,4	3,8	0,2	3,7	5,6
– Lønn	3,6	3,2	2,5	1,5	1,7	2,4	3,3	0,5	3,8	5,3
– Arbeidsgiveravgift	4,1	3,4	2,7	1,0	0,9	2,5	3,8	0,1	3,9	5,8
– Pensjonskostnader mv.	7,9	7,6	2,2	4,2	-0,2	2,6	9,9	-3,0	2,6	8,1
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,1	2,1	2,8	2,3	2,7	3,2	4,1	1,7	5,9	4,6
– Lønn	4,1	2,4	3,1	2,4	2,7	3,0	3,9	1,4	5,8	4,5
– Arbeidsgiveravgift	2,9	2,1	1,8	1,9	2,6	3,3	4,4	1,8	6,3	4,6
– Pensjonskostnader mv.	6,1	-2,5	0,2	1,6	2,3	5,2	7,2	5,2	6,8	6,9
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Lønnskostnader per årsverk	3,3	2,1	2,5	0,8	1,4	4,6	6,0	-8,2	9,6	5,0
– Lønn	3,4	2,2	2,7	0,9	1,4	4,4	5,6	-8,6	9,6	4,8
– Arbeidsgiveravgift	3,4	2,1	2,5	0,5	1,0	4,8	7,4	-7,7	10,1	5,2
– Pensjonskostnader mv.	1,8	0,1	-4,4	-1,3	0,5	9,0	13,6	1,7	5,8	10,2
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,4	4,0	3,4	1,9	2,7	3,3	3,7	2,0	2,7	4,3
– Lønn	3,8	3,3	3,3	2,3	2,3	3,1	3,2	3,2	2,5	4,4
– Arbeidsgiveravgift	3,5	4,2	3,5	1,8	0,1	4,7	4,0	1,5	2,7	4,5
– Pensjonskostnader mv.	9,2	8,5	3,9	-0,7	7,1	3,6	6,9	-4,1	4,1	3,2

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå

Norges offentlige utredninger

2022

Arbeids- og inkluderingsdepartementet:

NOU 2022: 4 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2022
NOU 2022: 7 Et forbedret pensjonssystem
NOU 2022: 18 Mellom mobilitet og migrasjon
NOU 2022: 19 Oljepionerene –
en kompensasjonsordning

Finansdepartementet:

NOU 2022: 12 Fondet i en brytningstid
NOU 2022: 20 Et helhetlig skattesystem

Justis- og beredskapsdepartementet:

NOU 2022: 1 Cruisetraffikk i norske farvann
og tilgrensende havområder
NOU 2022: 15 Utleverings- og arrestordreloven
NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle
selvbestemmelsesretten

Kommunal- og distriktsdepartementet:

NOU 2022: 10 Inntektssystemet for kommunene
NOU 2022: 11 Ditt personvern – vårt felles ansvar

Kultur- og likestillingsdepartementet:

NOU 2022: 9 En åpen og opplyst offentlig samtale

Kunnskapsdepartementet:

NOU 2022: 2 Akademisk yringsfrihet
NOU 2022: 13 Med videre betydning
NOU 2022: 16 En folkehøgskole for alle
NOU 2022: 17 Veier inn – ny modell for opptak
til universiteter og høyskoler

Landbruks- og matdepartementet:

NOU 2022: 14 Inntektsmåling i jordbruket

Nærings- og fiskeridepartementet:

NOU 2022: 8 Ny minerallov

Olje- og energidepartementet:

NOU 2022: 3 På trygg grunn
NOU 2022: 6 Nett i tide

Statsministerens kontor:

NOU 2022: 5 Myndighetenes håndtering
av koronapandemien – del 2

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 03/2023